Fantastic Club

MARY W. SHELLEY

FRANKENSTEIN

sau

PROMETEUL MODERN

Titlul original :

FRANKENSTEIN
or the
MODERN PROMETHEUS

by
MARY WOLLSTONECRAFT SHELLEY

Fantastic Club

MARY W. SHELLEY

FRANKENSTEIN

sau

PROMETEUL MODERN

CLUB

În românește de
ADRIANA CĂLINESCU

Postfață de
MIRCEA IVĂNESCU

„O, Ziditorule, cerutu-ți-am
Din lut să mă frămînți ? Te-am îndemnat
Din neguri să mă ieși ?"...

Paradisul pierdut

EDITURA ALBATROS ● 1973

Desenul copertei : NICOLAE SĂFTOIU

O întîmplare de felul celei pe care se întemeiază ficțiunea noastră nu a părut cu totul improbabilă doctorului Erasmus Darwin și unora dintre fiziologii din Germania. Să nu se presupună încă că eu dau cît de cît crezare unei asemenea închipuiri ; totuși, luînd-o ca punct de pornire pentru o operă de ficțiune, nu am vrut doar să întrețes un șir de întîmplări supranaturale de groază. Împrejurarea care hrănește interesul acestei narațiuni este ferită de neajunsurile unei simple povești cu stafii și farmece vrăjitorești. Ea m-a atras prin noutatea situațiilor cărora le dă naștere și, deși imposibilă ca fapt fizic, ea oferă un imbold pentru imaginație prin felul în care sînt zugrăvite pasiunile omenești, mai cuprinzătoare și mai puternice decît s-ar putea contura ele în oricare dintre relațiile obișnuite ale vieții reale.

M-am străduit, așadar, să păstrez adevărul principiilor elementare ale naturii omenești, nesfiindu-mă însă să încerc noi posibilități de combinare. *Iliada,* poezia tragică a Greciei, Shakespeare, în *Furtuna* și în *Visul unei nopți de vară,* și mai ales Milton, în *Paradisul pierdut,* se supun unei atari reguli ; și chiar cel mai modest romancier, care caută să obțină, prin truda sa, plăcere pentru sine și pentru ceilalți, poate, fără nici o prezumție, să recurgă în proza sa la o licență sau, mai degrabă, la o regulă, din adoptarea căreia au rezultat pînă acum, în cele mai nobile specimene ale poeziei, atîtea minunate împerecheri de simțăminte omenești.

Împrejurarea pe care se sprijină povestirea mea mi-a fost sugerată în cursul unei discuții întîmplătoare. Am pornit s-o aștern pe hîrtie în parte din dorința de a mă destinde și în parte pentru a da folosință unor resurse neîncercate ale minții. Pe măsură ce înaintam, s-au adăugat și alte pricini. Nu mă lasă cîtuși de puțin indiferenți felul în care tendințele morale de orice fel, ce sălășluiesc în sentimentele și personajele acestei povestiri, vor înrîuri cititorul, dar preocuparea mea de căpetenie în această privință s-a mărginit la evitarea impresiei de

lîncezeală pe care o produc romanele de astăzi şi la încercarea de a înfăţişa farmecul afecţiunilor domestice şi excelenţa virtuţii universale. Părerile ce izvorăsc firesc din caracterul şi situaţia eroului nu vor trebui în nici un caz socotite ca fiind întotdeauna şi propriile mele convingeri ; şi nici să nu se creadă că anumite consideraţii, pe care paginile ce urmează le conţin, vor să prejudicieze vreo doctrină filozofică de un fel sau altul.

Autoarei nu i se pare lipsit de interes faptul că această povestire a fost începută chiar în acel ţinut maiestuos în care se petrece cea mai mare parte a acţiunii, şi într-o companie pe care nu va înceta s-o regrete. Am petrecut vara anului 1816 în împrejurimile Genevei. Anotimpul era rece şi ploios, şi, serile, ne strîngeam în jurul focului strălucitor ce duduia în cămin ; cîteodată ne distram citind povestiri cu fantome din nişte cărţi germane ce ne căzuseră întîmplător în mînă. Aceste povestiri au stîrnit în noi o jucăuşă dorinţă de imitaţie. Ceilalţi doi prieteni (o povestire ieşită de sub pana oricăruia dintre ei ar fi mai bine primită de public decît aş putea eu să sper pentru orice plăsmuire a mea), împreună cu mine, ne-am înţeles să scriem fiecare cîte o poveste bazată pe o întîmplare supranaturală.

Vremea, totuşi, se însenină deodată şi cei doi prieteni au plecat într-o excursie prin Alpi, pierzînd în mijlocul acelor privelişti măreţe orice amintire despre viziunile lor populate cu fantome. Povestea ce urmează este singura care a fost dusă pînă la capăt.

MARLOW, SEPTEMBRIE 1817.

Selectînd *Frankenstein* pentru una din colecțiile lor, cei ce editează *Standard Novels* și-au exprimat dorința să le furnizez cîteva date în legătură cu geneza acestei povestiri. Sînt cu atît mai doritoare să mă conformez cererii lor, cu cît, astfel, voi da un răspuns general întrebării care atît de adesea mi-a fost pusă : cum eu, pe atunci o fetișcană, am fost în stare să închipui și să dezvolt o idee atît de inspăimîntătoare ? Nimic mai potrivnic firii mele decît gîndul de a-mi aduce propria persoană sub privirile cititorului, dar, cum confesiunea mea va apărea doar ca un adaos la o operă scrisă cu mult în urmă, și cum ea se va mărgini numai la acele aspecte care au legătură directă cu plăsmuirea ei, nu cred că mă pot învinui de indiscreție.

Nu e nimic ciudat în faptul că, fiică a unor părinți ce se bucurau de o aleasă notorietate în literatură, gîndul de a scrie m-a cercetat încă din anii cei mai fragezi. De mică, mîzgăleam pe hîrtie ; și lucrul pe care-l îndrăgeam cel mai mult, în ceasurile socotite de recreere, era „să scriu povești". Totuși, aveam o plăcere încă și mai mare decît aceasta, și anume : să-mi clădesc castele în aer — să mă las în voia visurilor treze — să urmăresc șirurile de gînduri din întreteserea cărora se năștea tot soiul de întîmplări imaginare. Visurile mele erau în același timp mai fantastice și mai atrăgătoare decît scrierile mele. Acestea din urmă nu erau decît niște imitații stîngace — în care mai degrabă făceam ce făcuseră alții înainte, decît să dau glas îmboldurilor propriei mele minți. Cele scrise erau destinate și unui alt ochi — cel al prietenei și tovarășei de joacă din copilărie — pe cînd visele erau ale mele în întregime ; nu dădeam socoteală de ele nimănui ; la supărare, în ele îmi găseam refugiul, și tot ele îmi erau plăcerea cea mai dragă, în clipele de răgaz.

Ca fată, am trăit la țară ; o mare parte din timp am petrecut-o în Scoția. Din cînd în cînd, făceam cîte o excursie și în regiunile mai pitorești, dar reședința noastră obișnuită se afla pe mohorîtele și pus-

tiile maluri de nord ale Tay-ului, lîngă Dundee. Mohorîte şi pustii le numesc acum, cînd îmi amintesc de ele ; dar nu aşa îmi păreau pe vremea aceea. Căci erau un cuib al libertăţii şi tărîmul minunat pe care puteam, nestingherită, împărtăşi viaţa plăsmuirilor fanteziei mele. Scriam şi atunci, dar într-un stil din cale afară de banal. Sub arborii dimprejurul casei noastre sau pe coastele pleşuve ale dealurilor despădurite din preajmă, acolo s-au născut adevăratele mele plăsmuiri, zborurile avîntate ale închipuirii. Niciodată nu făceam din mine eroina acelor povestiri. Căci viaţa mea îmi apărea ca un lucru dintre cele mai obişnuite. Nu-mi puteam imagina că şi mie mi-ar fi vreodată hărăzite asemenea suferinţe romantice şi întîmplări minunate, aşa că, depăşindu-mi identitatea, eram în stare ceasuri de-a rîndul să creeze o lume de fantasme care, la acea vîrstă, îmi păreau cu mult mai interesante decît ceea ce îmi puteau oferi propriile mele senzaţii.

Mai tîrziu, tot felul de îndeletniciri începură să-mi umple viaţa şi realitatea luă locul închipuirilor. Soţul meu însă era nespus de dornic ca eu să mă dovedesc la înălţimea celor din care mă trăgeam şi să-mi înscriu, alături de al lor, numele pe pagina faimei. Mă îndemna necontenit să dobîndesc acea reputaţie literară la care, de altfel, rîvneam pe atunci şi eu, deşi acuma acest lucru mi-a devenit cu totul indiferent. Pe vremea aceea el mă sfătuia să mă apuc de scris, nu atît crezînd că aş fi fost în stare să fac ceva vrednic de a fi luat în seamă, cît pentru a-şi putea da seama în ce măsură promiteam ceva mai bun pentru viitor. Cu toate astea, eu continuam să nu fac nimic. Călătoriile, grijile casei îmi răpeau tot timpul ; şi studiul, adică lectura, sau înălţarea spirituală în contact cu mintea lui, mult mai cultivată decît a mea, alcătuiau în acel timp unicele mele îndeletniciri literare.

În vara lui 1816 ne-am dus în Elveţia ; ne-am întîlnit acolo cu lordul Byron. La început, ne treceam vremea pe lac ori în plimbări de-a lungul malurilor ; lordul Byron, care atunci lucra la *Cîntul* al treilea din *Childe Harold*, era singurul dintre noi care îşi aşternea gîndurile pe hîrtie. Aceste gînduri, căci ni le dezvăluia şi nouă pe măsură ce scria, îmbrăcîndu-le în strălucitorul şi armoniosul veşmînt al poeziei, păreau să pună o pecete divină asupra frumuseţilor cerului şi pămîntului, la ale căror înrîuriri eram şi noi supuşi, o dată cu el.

Vara se dovedi însă umedă, posomorîtă şi, din pricina ploii necontenite, am fost nevoiţi să stăm zile de-a rîndul închişi în casă. Am dat, întîmplător, peste nişte tomuri de povestiri cu fantome, traduse din germană în franceză. Era, printre ele, *Povestea amantului nestatornic* : cel care, tocmai cînd credea că strînge la piept mireasa căreia îi

jurase credință, se trezise în brațele fantomei palide a iubitei părăsite. Era, apoi, povestea păcătosului întemeietor de stirpe, osîndit de o soartă crudă să aștearnă sărutul morții pe fruntile feciorilor neamului său blestemat, chiar atunci cînd aceștia atingeau vîrsta făgăduințelor Statura lui gigantică, tenebroasă, împlătoșată, dar cu viziera ridicată precum stafia din *Hamlet*, apărea la miezul nopții, în lumina tremurătoare a lunii, înaintînd încet. Se pierdea în umbra zidurilor castelului ; dar, curînd, o poartă se desfereca, se auzeau pași, ușa odăii se da la o parte și el se apropia de patul în care dormeau tinerii înfloritori, în leagănul somnului lor sănătos. Durerea veșnică i se răsfrîngea pe chip cînd se apleca și săruta fruntea feciorilor care, din acel ceas, se ofileau ca florile rupte de pe lujer. Aceste povești nu mi-au mai căzut de atunci în mînă, dar întîmplările din care se țeseau îmi sînt și azi atît de proaspete în minte, de parcă le-aș fi citit abia ieri.

„Hai să scriem fiecare cîte o poveste, cu fantome", a propus lordul Byron și toți am fost de acord. Eram patru. Nobilul poet a început o poveste din care, mai tîrziu, a tipărit un fragment la sfîrșitul poemului său despre Mazeppa. Shelley, mai apt să întrupeze ideile și sentimentele în strălucirea imaginilor și în muzica celor mai melodioase versuri care ne împodobesc limba, decît să născocească o narațiune, a început o istorie inspirată din întîmplările copilăriei sale. Bietul Polidori a avut un fel de idee nefericită despre o femeie cu cap de mort, pedepsită să ajungă astfel pentru că se uitase pe gaura cheii — ce să vadă, nu mai țin minte, desigur ceva neîngăduit și nespus de scandalos ; dar după ce o aduse într-un hal mai fără de hal decît fusese și faimosul Tom de Coventry, el nu mai știu ce să facă cu ea și fu nevoit s-o expedieze în cripta Capuleților, de altfel singurul loc pentru care era potrivită. De altfel, făcîndu-li-se urît de platitudinea prozei, iluștrii poeți au abandonat repede proiectele atît de nepotrivite vocației lor.

Mă străduiam din răsputeri *să mă gîndesc la o poveste* — o poveste care să rivalizeze cu acelea care ne stîrniseră dorința de a scrie. O poveste care să se adreseze spaimelor misterioase din străfundurile ființei noastre și să trezească fiori de groază — care să facă pe cititor să-i fie frică să privească în jur, care să-i înghețe sîngele în vine și să-i întețească bătăile inimii. Dacă nu aș fi realizat aceste lucruri, povestea mea cu fantome ar fi fost nevrednică de acest nume. Tot gîndeam, tot cugetam, zadarnic. Simțeam acea totală incapacitate de invenție care e cea mai mare nefericire pentru un scriitor, atunci cînd la invocările cele mai febrile, acela care răspunde este doar searbădul Nimic. „Te-ai

gîndit la o poveste ?", eram întrebată în fiecare dimineață, și de fiecare dată eram nevoită să răspund umilită că nu.

Dar totul trebuie să aibă un început, ca să vorbesc ca Sancho Panza, și acel început trebuie să aibă legătură cu ceva ce s-a petrecut înainte. Hinduși au dat lumii un elefant ca s-o susțină, dar și l-au închipuit stînd pe o broască țestoasă. Invenția, trebuie să admitem cu modestie, nu înseamnă a crea din nimic, ci dintr-un haos. Materialele, în primul rînd, trebuie să le ai ; invenția poate da formă substanței tainice, informe, dar nu poate naște substanța însăși. În toate aceste probleme de descoperire și invenție, chiar și în acelea care au legătură cu imaginația, trebuie să ne aducem mereu aminte de povestea lui Columb și a oului său. Invenția constă în capacitatea de a întui virtualitățile unui subiect și în puterea de a modela și a întrupa ideile pe care acesta le sugerează.

Numeroase și îndelungi erau conversațiile pe care le purtau Byron și Shelley, și la care eu eram o martoră fidelă, deși aproape mută. Într-una din aceste conversații s-a discutat despre feluritele doctrine filozofice și, printre altele, despre natura principiului vieții și despre posibilitatea ca el să fie vreodată descoperit și comunicat. Se vorbea despre experimentele doctorului Darwin (nu mă refer la ceea ce el a făcut cu adevărat, ori a spus că a făcut, ci — aceasta potrivindu-se mai bine scopului meu — la ceea ce se zicea că ar fi realizat). Erasmus Darwin ar fi ținut într-un borcan de sticlă o bucățică de fidea pînă cînd, în urma cine știe cărui proces extraordinar, ea ar fi început să se miște singură. Nu astfel, desigur, se va ajunge la producerea vieții. Și totuși, poate că n-ar fi imposibilă reanimarea unui cadavru ; galvanismul a adus dovezi în acest sens ; poate că părțile alcătuitoare ale unei ființe ar putea fi confecționate, puse laolaltă și înzestrate cu căldură vitală.

Trecuse și ceasul vrăjitoresc, noaptea era pe sfîrșite cînd ne-am retras la culcare. Cînd mi-am pus capul pe pernă, nu am adormit, dar nici nu se putea spune că mă gîndesc la ceva anume. Imaginația, fără s-o fi chemat, pusese stăpînire pe mine și mă călăuzea, dînd imaginilor succesive care îmi răsăreau în minte o vioiciune și o putere mult dincolo de limitele obișnuite ale visării. Vedeam — cu ochii închiși, dar cu un văz mental pătrunzător — îl vedeam pe palidul învățăcel, pe cel care studiase artele necurate, îngenuncheat lîngă propria sa plăsmuire. Am zărit grozava fantasmă a unei făpturi zăcînd imobilă și apoi, prin mijlocirea unui instrument înzestrat cu puteri ciudate, dînd semne de viață și mișcîndu-se greoi, înțepenit. Înspăimîntător ; nu

mai puțin înspăimîntător decît efectul oricărei străduințe omenești de a imita lucrarea măreață și uluitoare a celui ce a zămislit lumea. Izbînda l-ar îngrozi pe făuritor : la vederea odioasei plăsmuiri a mîinilor sale el ar fugi cuprins de groază, sperînd că astfel, lăsată în plata domnului, slaba licărire de viață pe care a semănat-o se va stinge, că această făptură, adusă la viață în chip atît de nedesăvîrșit, se va preface din nou în materie moartă. Ar și adormi poate, nutrind nădejdea că liniștea mormîntului va înăbuși pentru totdeauna vremelnica existență a acelui hoit monstruos pe care crezuse că îl poate transforma într-un leagăn al vieții. El doarme ; dar un zgomot îl deșteaptă ; deschide ochii ; uite, pocita dihanie îi stă la căpătîi, dă la o parte perdelele patului și îl privește cu ochi galbeni, spălăciți, dar scormonitori.

I-am deschis pe ai mei îngrozită. Ideea îmi obseda într-atît spiritul, încît un fior de groază mă străbătu, și singurul lucru pe care-l doream era să renunț la înfiorătoarea imagine a fanteziei mele în schimbul realităților din jur. Le văd ca și atunci : încăperea, parchetul întunecat, obloanele lăsate, prin care razele lunii se luptau să străbată, și senzația clară că lacul sticlos și Alpii cei albi se află dincolo. Dar nu puteam scăpa așa ușor de sluta mea plăsmuire ; continua să mă bîntuie. Să încerc să mă gîndesc la altceva. M-am reîntors la povestea mea cu fantome — la încercările mele chinuitoare, mereu neizbutite de a crea o asemenea poveste. O, de-aș fi putut născoci o astfel de poveste care să-l îngrozească pe cititor tot așa cum mă simțeam eu îngrozită în noaptea aceea !

Năprasnică precum lumina și tot atît de înviorătoare a fost ideea care mi-a fulgerat prin minte : „Am găsit ! Ceea ce m-a îngrozit pe mine îi va îngrozi și pe alții ; nu trebuie decît să descriu spectrul care mi-a bîntuit culcușul la miez de noapte". Dimineața i-am înștiințat pe toți că *m-am gîndit la o poveste*. Și am început în ziua aceea cu cuvintele : *Era într-o noapte mohorîtă de noiembrie,* nefăcînd nimic altceva decît să descriu terorile visului meu treaz.

La început mă gîndeam să scriu doar o povestire scurtă, de cîteva pagini, dar Shelley m-a îndemnat să-i dau o mai mare amploare. E drept că nu datorez soțului meu nici o sugestie în legătură cu subiectul, ori măcar cu desfășurarea sentimentelor, și totuși, de n-ar fi fost îndemnul său cartea aceasta n-ar fi avut forma în care a văzut lumina tiparului. Cu o singură excepție : prefața. Pe cît îmi amintesc, a fost scrisă în întregime de el.

Și acum, încă o dată, îi urez slutei mele progenituri drum bun și noroc. Căci nu pot să nu țin la ea, la vlăstarul acelor zile fericite, cînd

moartea şi durerea erau simple cuvinte care nu-şi găseau nici un ecou adevărat în inima mea. Paginile ei îmi vorbesc de multe plimbări, de multe călătorii şi de multe discuţii, dintr-o vreme în care nu eram singură, iar drept tovarăş aveam un om pe care, în astă lume, nu-l voi mai vedea niciodată. Dar acestea sînt lucruri care mă privesc doar pe mine ; cititorii nu au nimic de-a face cu aceste amintiri.

Un singur cuvînt mai adaug, cu privire la modificările pe care le-am făcut. Ele privesc mai întîi stilul. Nu am schimbat nici un fragment al povestirii, nu am introdus nici o idee ori întîmplare nouă. Am dres stilul pe alocuri, cînd era atît de sărăcăcios încît dăuna interesului naraţiunii ; aceste schimbări au intervenit aproape numai la începutul primei părţi. Ele se mărginesc la accesorii ale povestirii, lăsînd miezul şi substanţa neatinse.

M.W.S.

LONDRA 15 OCTOMBRIE 1831

Scrisoarea I

Doamnei Saville, Anglia

ST. PETERSBURG, 11 DEC., 17...

Te va bucura vestea că, în ciuda presimțirilor tale atît de întunecate, nici o nenorocire n-a tulburat începutul călătoriei mele. Am sosit aici ieri, și prima mea grijă este să te încredințez, scumpă soră, că mă simt cum nu se poate mai bine, și că pe zi ce trece îmi sporește încrederea în succesul expediției.

Mă aflu de acum mult spre miazănoapte față de Londra și, cînd mă plimb pe străzile Petersburgului, simt vîntul rece de nord jucîndu-mi-se pe obraji, biciuindu-mi nervii, umplîndu-mă de încîntare. Poți oare înțelege acest sentiment? Vîntul, venit din ținuturile spre care mă îndrept, mă face să mă închipui de pe acum în miezul acelor tărîmuri de gheață. Însuflețite de acest vînt al făgăduinței, visările mele de peste zi devin mai aprinse, mai vii. Zadarnic încerc să mă conving că polul e lăcașul gerului și al dezolării; el se înfățișează imaginației mele ca o regiune de frumusețe și de încîntare. Acolo, Margaret, soarele este pururea pe cer, discul lui larg plutește în apropierea orizontului și răspîndește o perpetuă splendoare. De acolo — căci, cu voia ta, iubită soră, nu pot să nu mă încred de loc în mărturiile navigatorilor înaintași — de acolo zăpada și gerul au fost izgonite; și, străbătînd o mare calmă, am putea ajunge într-o țară ale cărei minuni și frumuseți să depășească tot ceea ce face mîndria ținuturilor pînă astăzi descoperite pe globul locuit. O țară cu alcătuiri și trăsături care să nu poată fi

puse în legătură cu nimic din ce cunoaștem, căci înrîuririle corpurilor cerești sînt fără îndoială puternice în acele singurătăți nepătrunse. La ce nu te poți aștepta într-o țară a luminii veșnice? Voi descoperi, poate, acolo, miraculoasa putere care atrage acul busolei și voi pune, poate, rînduială într-o mie de observații asupra cerului, care au nevoie, spre a li se lămuri aparenta ciudățenie, doar de această călătorie. Îmi voi potoli arzătoarea curiozitate cu priveliștea unei părți a lumii niciodată cercetate, voi călca pe un pămînt pe care nici un pas omenesc nu și-a întipărit urma. Astfel de ispite sînt de ajuns ca să învingă orice teamă de primejdie sau de moarte, și să mă facă să pornesc, în această călătorie grea, cu bucuria pe care o simte copilul cînd se urcă, împreună cu tovarășii de joacă, într-o barcă, avîntîndu-se într-o aventuroasă expediție pe rîul din locurile natale. Dar să presupunem că toate aceste ipoteze sînt greșite; nu poți totuși să nu recunoști ce mare binefacere va fi pentru omenire — pînă la cea din urmă generație — faptul că voi descoperi o trecere prin apropierea polului, o cale spre acele țări la care, astăzi, ca să ajungi, îți trebuie luni întregi de călătorie; sau faptul că voi dezlega taina magnetului, lucru care, dacă este cumva cu putință, nu poate fi înfăptuit decît printr-o încercare ca aceasta.

Aceste gînduri au izbutit să-mi împrăștie starea de zbucium în care mi-am început scrisoarea și îmi simt acum inima arzînd de un entuziasm care mă ridică în al șaptelea cer. Într-adevăr, nimic nu ajută mai mult la liniștirea cugetului decît un țel neabătut — punct asupra căruia să-și poată aținti privirea ochiul sufletului. Visez această călătorie încă din anii cei mai fragezi. Am citit cu pasiune tot ce s-a scris despre feluritele expediții întreprinse spre a se croi drum la Oceanul Pacific de nord prin mările ce înconjoară polul. Îți amintești, poate, că biblioteca bunului nostru unchi Thomas era alcătuită în întregime din cărți de istorie a

călătoriilor de explorare. Mi-am închinat zile și nopți studiului acestor tomuri și pe măsură ce mă familiarizam mai mult cu ele îmi creștea și părerea de rău, resimțită încă din copilărie cînd am aflat că tata îi interzisese unchiului cu limbă de moarte să mă lase să devin marinar.

Dar toate aceste închipuiri au pălit atunci cînd i-am citit pentru prima oară pe poeții ale căror viziuni mi-au vrăjit și mi-au înaripat sufletul. Am început eu însumi să scriu poeme și timp de un an am trăit în paradisul propriei mele creații. Îmi imaginam că și eu voi putea merita un loc în templul în care numele lui Homer și Shakespeare sînt sfinte. De eșecul meu știi prea bine; știi de asemenea cît de amarnică mi-a fost dezamăgirea. Întîmplarea a făcut ca tocmai în acea vreme să moștenesc averea vărului meu și, astfel, gîndurile mele au luat-o din nou pe făgașul primei lor înclinații.

Au trecut șase ani de cînd m-am hotărît să întreprind această călătorie. Îmi aduc aminte și astăzi, foarte clar, de ceasul din care m-am închinat împlinirii gîndului meu. Am început prin a-mi obișnui trupul cu lipsurile. L-am însoțit pe vînătorii de balene în mai multe expediții în Marea Nordului; am îndurat frigul, foamea, setea și nesomnul; de multe ori munceam în timpul zilei mai vîrtos decît cel din urmă marinar, iar nopțile mă cufundam în studiul matematicii, al medicinei și al acelor ramuri ale fizicii din care un colindător al mării poate trage cele mai mari foloase practice. De două ori m-am și băgat ajutor de secund pe o balenieră groenlandeză și felul în care mi-am îndeplinit datoria a stîrnit admirația. Trebuie să recunosc că m-am simțit destul de mîndru cînd căpitanul m-a făcut secund și mi-a cerut, cu un aer grav, să nu părăsesc vasul: într-atîta de necesare socotea el serviciile mele.

Și te întreb, dragă Margaret, nu merit eu oare să împlinesc un destin înalt? Aș fi putut duce o

viață lipsită de griji, îmbelșugată, dar am preferat gloria oricărei ispite pe care bogăția mi-o așternea în cale. O, dacă măcar o singură voce m-ar îmbărbăta șoptindu-mi că am dreptate. Curajul și hotărîrea mea sînt neabătute ; dar speranțele se clatină și, deseori, sufletul îmi stă în cumpănă. Sînt pe cale de a porni într-o călătorie lungă și grea și voi avea nevoie de toată îndrăzneala și tăria pentru a învinge restriștile. Va trebui nu numai să-i îmbărbătez pe ceilalți cînd vor șovăi, ci, uneori, și pe mine însumi.

E anotimpul cel mai prielnic pentru a călători prin Rusia. Săniile zboară cu iuțeală deasupra zăpezii, e o mișcare, după părerea mea, cu mult mai plăcută decît aceea a unui poștalion englez. Frigul nu e de neîndurat, mai ales dacă ești înfășurat în blănuri — îmbrăcăminte pe care sînt nevoit s-o port — căci e o mare deosebire între a te plimba în sus și în jos pe punte, și a rămîne așezat fără să te miști ore întregi, timp în care nici un efort nu împiedică sîngele să-ți înghețe în vine. Nu rîvnesc de loc să-mi pierd viața pe drumul ce duce de la St. Petersburg la Arhanghelsk.

Spre acest din urmă oraș vreau să plec peste două-trei săptămîni ; iar intenția mea e de a închiria acolo un vas (lucru ușor de făcut, dacă plătești asigurarea pentru proprietar) și să tocmesc cîți marinari voi crede de cuviință, dintre cei pricepuți în ale pescuitului de balene. N-am de gînd să pornesc pe mare înainte de luna iunie ; cînd mă voi întoarce ? Ah, surioară, ce aș putea să răspund la această întrebare ? Dacă-mi surîde norocul, vor trece multe, multe luni, poate și ani înainte să ne putem revedea. Iar dacă sînt înfrînt, mă vei revedea ori foarte curînd, ori niciodată.

Cu bine, draga mea, neprețuita mea Margaret. Cerul să-și coboare binecuvîntarea asupra ta și să

mă scape din primejdii, ca să-mi pot dovedi iarăşi şi iarăşi recunoştinţa pentru toată dragostea şi bunătatea ta.

Fratele tău iubitor,
R. WALTON

Scrisoarea II

Doamnei Saville, Anglia

ARHANGHELSK, 28 MARTIE, 17...

Cît de încet trece timpul aici, în mijlocul gerului şi al nămeţilor! Şi totuşi, m-am apropiat cu încă un pas de ceea ce vreau să întreprind. Am închiriat un vas şi mă îndeletnicesc cu alegerea marinarilor; aceia pe care i-am tocmit pînă acum par să fie oameni de încredere şi sînt, cu siguranţă, foarte curajoşi.

De un singur lucru duc însă lipsă; e o lipsă pe care n-am fost încă în stare s-o împlinesc şi ea îmi apare ca răul cel mai greu de îndurat. Nu am nici un prieten, Margaret; cînd înflăcărarea biruinţei mă va cuprinde, nu va fi nimeni care să ia parte la marea mea bucurie; dacă voi fi copleşit de neizbîndă, nimeni nu se va strădui să mă mîngîie în cădere. E adevărat că îmi voi aşterne gîndurile pe hîrtie; dar ce mijloc sărac e scrisul cînd vrei să-ţi împărtăşeşti sentimentele. Doresc tovărăşia unui om cu care să pot comunica, în ochii căruia privirea mea să-şi afle răspuns. Mă poţi socoti romantic, draga mea, dar simt din toată fiinţa mea nevoia unui prieten. Nu am pe nimeni alături, delicat şi îndrăzneţ în acelaşi timp, cu spiritul tot atît de larg pe cît de cultivat, ale cărui gusturi să se întîlnească cu ale mele, care să-mi încuviinţeze ori să-mi îndrepte planurile. Cît de bine ar şti un asemenea prieten să repare greşelile

sărmanului tău frate! Căci sînt prea pătimaș în ceea ce fac și prea puțin răbdător în fața greutăților. Și mai rău e că sînt un autodidact. Pînă la paisprezece ani, n-am făcut altceva decît să mă zbenguiesc pe coclauri și nu am citit decît cărțile de călătorii ale unchiului Thomas. Tot la acea vîrstă am început să-i cunosc pe marii noștri poeți. Dar la descoperirea că e nevoie să știi multe limbi am ajuns abia după ce nu mai eram capabil să trag vreun folos din această convingere. Acum am douăzeci și opt de ani, dar sînt mai neștiutor decît un școlar de cincisprezece. E adevărat că meditez mai mult și că visările mele sînt mai vaste și mai impunătoare; dar ele au nevoie (cum spun pictorii) de o armonizare, și mi-ar trebui un prieten cu destulă înțelegere spre a nu mă disprețui ca pe un romantic, și îndeajuns de iubitor ca să se străduiască să-mi îndrume mintea.

Știu, toate aceste văicăreli sînt fără rost; sigur că nu voi găsi nici un prieten în largul oceanului, și nici aici, în Arhanghelsk, printre negustori și marinari. Și totuși, unele simțăminte curate, neatinse de josniciile omenești, poți găsi chiar și în aceste inimi aspre. Secundul, de pildă, e un om fără pereche de curajos și de întreprinzător și care dorește nebunește gloria; sau mai degrabă — cu un cuvînt mai potrivit — să se ridice mai presus de ceilalți în meseria sa. Este englez, și în ciuda prejudecăților naționale ori profesionale, de loc îmblînzite de cultură, el are cîteva din cele mai nobile însușiri omenești. Prima oară l-am întîlnit pe bordul unei baleniere. Aflîndu-l acum fără slujbă în acest oraș, mi-a fost lesne să-l înduplec să mă însoțească în expediția mea.

Căpitanul e un om foarte cumsecade, care totuși, pe vas, știe să se facă ascultat, în ciuda firii lui blînde și răbdătoare, rareori întîlnită printre marinari. Acest fapt, adăugat la reputația sa de om cinstit și temerar, mă făcuse foarte doritor să-l angajez. Căci o tinerețe petrecută în singurătate,

cei mai buni ani ai vieții vegheați de grija tandră de gingășie și feminitate mi-au făcut sufletul atît de sensibil, încît nu-mi pot stăpîni o neplăcere plină de scîrbă față de brutalitățile care au loc de obicei pe bordul vaselor ; n-am priceput niciodată de ce ar fi nevoie de așa ceva ; și, auzind de acest marinar care se bucură de respectul și ascultarea echipajului și care e în același timp cunoscut pentru bunătatea inimii, m-am socotit deosebit de norocos cînd am putut să-i obțin serviciile. Am aflat prima oară de existența lui într-un chip destul de romantic : de la o femeie care îi datorează fericirea vieții. Pe scurt, povestea lui e aceasta. Cu cîțiva ani în urmă, se îndrăgostise de o tînără rusoaică nu prea înstărită ; și, cum adunase o sumă însemnată de bani, tatăl fetei consimțise să-l accepte drept ginere. Înainte de cununie, mirele se duse să-și vadă viitoarea soție ; ea, însă, scăldată în lacrimi, i se aruncă la picioare, rugîndu-l fierbinte s-o cruțe, mărturisindu-i că iubește pe un altul, sărac, cu care tatăl ei nu o va lăsa niciodată să se unească. Generosul meu amic o liniști pe față și, aflînd numele celui pe care-l iubea, renunță pe loc la mîna ei. Din banii agonisiți el cumpărase o fermă, în care nutrea gîndul să-și petreacă restul vieții. Această fermă, împreună cu banii ce-i mai rămăseseră (și din care urma să-și cumpere vite) le dărui rivalului său, ducîndu-se apoi el însuși să-i ceară tatălui fetei să încuviințeze căsătoria ei cu cel pe care-l iubea. Dar bătrînul se împotrivi cu încăpățînare, socotindu-se legat prin cuvîntul dat prietenului meu, care, cînd văzu că hotărîrea tatălui e de nestrămutat, plecă din țară, și nu se mai întoarse pînă nu află că fosta sa logodnică s-a măritat cu alesul ei. Ce suflet nobil, o să exclami. Într-adevăr, așa e ; dar, în același timp, e un om total needucat ; e tăcut ca un turc și întreaga lui ființă respiră un aer de o ignorantă nepăsare, care, dacă îi face purtarea cu atît mai nimitoare, re-

duce în schimb din interesul și simpatia pe care, de altfel, le-ar merita.

Să nu crezi, însă — dacă mă plîng și eu puțin, ori dacă-mi născocesc consolări pentru greutăți pe care nu le voi întîmpina poate niciodată — că aș șovăi în hotărîrile mele. Ele sînt tot atît de neclintit ca soarta; și călătoria mea întîrzie acum doar din pricină că vremea nu îngăduie îmbarcarea. Iarna este îngrozitor de grea, dar primăvara se prevestește favorabilă și se spune că va fi deosebit de timpurie, așa că, cine știe, voi putea să plec pe mare mai curînd decît mă aștept. Nu voi fi însă nechibzuit; mă cunoști destul de bine ca să nu te îndoiești că pot da dovadă de prudență și de bună judecată, mai ales acum cînd și viața altora mi-e dată în grijă.

Nu sînt în stare să-ți descriu senzațiile care mă cotropesc la gîndul apropiatei perspective a expediției. E imposibil să te fac să înțelegi cît de cît acea stare febrilă, pe jumătate plăcută și pe jumătate înspăimîntată, în care îmi pregătesc plecarea. Pornesc spre regiuni neexplorate, spre „țara ceților și a zăpezii", dar nu voi ucide nici un albatros, așa că nu trebuie să fii neliniștită. Sau, poate, într-adevăr, mă voi întoarce la tine tot atît de zdrobit și de nefericit precum „bătrînul marinar"? Ai să zîmbești la această aluzie; dar să-ți dezvălui o taină. Deseori am pus gustul meu, entuziasmul meu pasionat pentru primejdioasele mistere ale oceanului pe seama impresiei pe care mi-a produs-o această operă a celui mai bogat în imaginație dintre poeții moderni. Ceva de neînțeles chiar și pentru mine însumi sălășluiește în sufletul meu. Sînt muncitor, harnic; îmi dau toată osteneala să lucrez cu perseverență și aplicație; dar dincolo de acestea, există în mine o fascinație a miraculosului, o credință în miraculos, care se amestecă în toate proiectele mele și care mă împinge în afara drumurilor bătute de oameni, pînă

la marea sălbatică și la tărîmurile necunoscute pe care sînt acum gata să le explorez.

Dar să revin la lucruri mai dragi nouă. Te voi mai revedea, oare, după ce voi fi străbătut întinderile nesfîrșite ale mărilor, pentru a mă reîntoarce prin cel mai de sud cap al Africii ori Americii? Nu îndrăznesc să-mi închipui o asemenea izbîndă, dar nici gîndul contrariu nu-l pot îndura. Continuă să-mi scrii cu fiecare prilej: poate că scrisorile tale îmi vor ajunge în împrejurări în care voi avea cea mai mare nevoie de un sprijin sufletesc. Îți trimit dragostea mea plină de duioșie. Să-ți amintești de mine cu afecțiune, de va fi să nu mai primești niciodată vești de la mine.

Fratele tău iubitor,
ROBERT WALTON

Scrisoarea III

Doamnei Saville, Anglia

7 IULIE, 17...

Draga mea soră, îți scriu în grabă cîteva rînduri ca să-ți spun că sînt sănătos și că mă aflu într-o etapă foarte înaintată a călătoriei. Această scrisoare va ajunge în Anglia printr-un negustor în drum spre casă, dinspre Arhanghelsk, mult mai norocos decît mine, care poate nu-mi voi mai revedea locurile natale decît, cine știe, după mulți ani. Sînt totuși într-o stare de spirit excelentă: oamenii mei sînt cutezători și fermi; nici bancurile de gheață plutitoare pe care le lăsăm în urmă, și care indică pericolele ce ne pîndesc în regiunea spre care înaintăm, nu par să-i descurajeze. Ne aflăm deja la o latitudine foarte înaltă; dar e miezul verii și, deși nu e chiar atît de cald ca în Anglia, palele vîntului de sud, care ne mînă

cu iuțeală spre acele ținuturi pe care năzuiesc cu atîta ardoare să le ating, răspîndesc o neașteptată căldură dătătoare de forțe proaspete.

Pînă acum nu ne-a tulburat nimic care să merite a fi pomenit într-o scrisoare. Una sau două rafale de vînt mai puternice, ori o spărtură în cala vasului sînt accidente pe care rareori navigatorii cu experiență își dau osteneala să le consemneze; și mare mi-ar fi mulțumirea dacă nu mi s-ar întîmpla nimic mai rău în timpul acestei călătorii.

Adio, draga mea Margaret, fii sigură că pentru binele meu, ca și pentru al tău, nu mă voi azvîrli cu tot dinadinsul în pericol. Voi fi rece, stăruitor și cu băgare de seamă.

Iar biruința trebuie *să-mi încunune eforturile. Și de ce nu? Pînă acum am izbutit să-mi tai o cale sigură pe mări neumblate; înseși stelele fiindu-mi martore și putînd adeveri triumful meu. De ce să nu-mi încerc și mai departe puterea asupra elementului neîmblînzit, dar care mi s-a supus pînă acum? Ce poate să pună stavilă inimii hotărîte și voinței statornice a omului?*

Prea plinul inimii mi se revarsă acum fără voie. Dar trebuie să închei. Cerul să te aibă în pază, iubita mea soră!

R.W.

Scrisoarea IV

Doamnei Saville, Anglia

5 AUGUST. 17...

Ni s-a întîmplat ceva atît de straniu, încît nu mă pot opri să-ți povestesc, deși e foarte probabil că mă vei vedea înainte ca aceste hîrtii să-ți ajungă sub ochi.

Lunea trecută (31 iulie) gheața ne încercuise aproape cu totul, stăvilind calea vasului din toate părțile și lăsîndu-i doar atîta loc cît să plutească. Împrejurarea în care ne găseam era destul de vitregă, mai ales că eram înconjurați și de o pîclă groasă. Așteptam, deci, sperînd într-o schimbare a atmosferei și a vremii.

Pe la orele două ceața se risipi și, atunci, ori încotro ne uitam, nu văzurăm decît, întinse cît cuprinzi cu ochii, cîmpii zgrunțuroase și vaste de gheață ce păreau fără sfîrșit. Cîțiva dintre camarazii mei începură să bombăne; gînduri pline de îngrijorare îmi năpădiră mintea ce se încorda în așteptare, cînd o priveliște cu totul ciudată ne atrase deodată privirile, abătîndu-ne atenția de la preocuparea pentru propria noastră siguranță. Am zărit o barcă legată de o sanie trasă de cîini, trecînd la o depărtare de jumătate de milă de noi și îndreptîndu-se spre nord; o ființă cu aspectul unui bărbat, dar părînd de o statură gigantică, ședea în ea și mîna cîinii. Am urmărit cu lunetele înaintarea rapidă a călătorului, pînă cînd acesta se pierdu printre îndepărtatele adîncuri ale gheței.

Apariția ne-a stîrnit o uriașă uimire. Ne aflam — cel puțin așa credeam — la multe sute de mile de orice petic de pămînt; dar vedenia părea să ne indice că țărmul nu era în realitate atît de departe cum bănuisem. Imobilizați de gheață, nu puturăm să-i luăm urma, cu toate că observasem cu cea mai mare luare-aminte trecerea lui.

La vreo două ceasuri de la această întîmplare am auzit marea zbuciumîndu-se; înainte de căderea nopții gheața se sparse și ne slobozi vasul. Rămaserăm totuși pe loc pînă dimineața, de teamă să nu ne izbim, în întuneric, de acele sloiuri plutitoare ce se desprind la ruperea gheței. Am folosit răstimpul pentru a mă odihni cîteva ore.

Dis-de-dimineață, de îndată ce se lumină, am urcat pe punte, unde i-am găsit pe toți marinarii

îngrămădiți într-o parte a vasului și părînd a vorbi cu cineva care se afla pe mare. Era de fapt o sanie, la fel cu cea pe care o văzusem înainte, și care fusese purtată spre noi de un sloi mare de gheață în timpul nopții. Un singur cîine mai era în viață; dar se afla și o ființă omenească în sanie, pe care marinarii încercau să o convingă să urce pe vas. Spre deosebire de celălalt călător, acesta nu arăta ca un locuitor sălbatic al vreunei insule nedescoperite, ci ca un european. Cînd am apărut pe punte, căpitanul spuse: „Iată-l pe comandantul nostru, el nu te va lăsa să pieri în largul mării".

Văzîndu-mă, necunoscutul mi se adresă în englezește, deși cu un accent străin: „Înainte de a urca pe bord, veți avea bunătatea de a mă încunoștința încotro vă îndreptați?"

Îți poți închipui cît am fost de uluit să aud un om aflat în pragul pieirii punîndu-mi o astfel de întrebare, căci ar fi fost firesc ca el să vadă în vasul meu un mijloc de salvare, pe care să nu-l fi schimbat nici pentru toate avuțiile pămîntului. I-am răspuns, totuși, că ne aflam într-o expediție de explorare spre Polul Nord.

Auzind acestea el păru mulțumit și consimți să se urce pe bord. Doamne dumnezeule! Margaret, dacă l-ai fi văzut pe acest om, care atît de greu se lăsase înduplecat să-și pună la adăpost viața, mirarea ta n-ar fi cunoscut margini. Mădularele îi erau aproape înghețate. Trupul — îngrozitor de slăbit de oboseală și suferință. N-am mai văzut niciodată vreun om într-o astfel de stare nenorocită. Am încercat să-l ducem în cabină. Dar de îndată ce îi lipsi aerul proaspăt, leșină. L-am purtat, deci, înapoi pe punte, și l-am readus în simțiri frecîndu-l cu coniac și silindu-l să soarbă cîteva înghițituri. De îndată ce dădu semne de viață, l-am înfășurat în pături și l-am culcat în preajma sobei din bucătărie. Încetul cu încetul și-a revenit și a mîncat puțină supă care l-a întremat ca prin minune.

Au trecut două zile înainte să poată să scoată vreun cuvînt. Adeseori m-am temut că suferințele pe care le îndurase i-au rătăcit mințile. Cînd a mai prins puteri, l-am mutat în cabina mea și l-am îngrijit în toate răgazurile pe care mi le îngăduia împlinirea datoriei. N-am întîlnit niciodată o făptură care să-mi trezească mai mult interes: ochii săi au de obicei o expresie de aiurare și chiar de nebunie. Dar sînt clipe în care, dacă ai față de el o purtare îndatoritoare, dacă îi faci un serviciu cît de neînsemnat, întreaga lui înfățișare se luminează și strălucește de o bunăvoință și blîndețe fără seamăn. În general însă e melancolic și deznădăjduit. Și cîteodată scrîșnește din dinți ca și cum n-ar mai putea răbda povara nenorocirilor ce-l apasă.

Cînd oaspetele meu s-a restabilit puțin, am avut mult de furcă să-mi țin departe de el oamenii, care doreau să-i pună o mie de întrebări, căci nu voiam să fie chinuit de curiozitatea lor fără rost, într-o stare trupească și sufletească a cărei îmbunătățire depindea în chip vădit de o odihnă desăvîrșită. O dată, totuși, secundul meu l-a întrebat ce-l adusese atît de departe, în acea regiune a gheților, într-un vehicul atît de ciudat.

Chipul lui fu tulburat deodată de o mîhnire dintre cele mai adînci; și răspunse:

„Să caut pe cineva care a fugit de mine".

„Și omul pe care-l urmăreai, călătorea tot așa ca și tine?"

„Da."

„Atunci mi se pare că l-am zărit, căci cu o zi înainte de a te lua cu noi am văzut cîțiva cîini trăgînd o sanie în care se afla un om."

Auzind aceasta, străinul deveni deodată atent și începu să pună o mulțime de întrebări cu privire la calea pe care o luase demonul, *cum îl numea. Curînd după aceea, cînd rămaserăm singuri, îmi spuse:*

„Fără îndoială ți-am trezit curiozitatea, la fel ca și pe a acestor oameni de treabă; dar dumneata ești prea cuviincios ca să mă descoși".

„Așa e, ar fi într-adevăr foarte grosolan și neomenos din parte-mi să te tulbur cu vreo indiscreție."

„Și totuși m-ai scăpat dintr-o situație neobișnuită și primejdioasă, și m-ai readus la viață cu multă generozitate."

Curînd după aceea, m-a întrebat dacă nu sînt de părere că ruperea gheții va fi sfărîmat cealaltă sanie. I-am replicat că nu pot să-i dau un răspuns cît de cît sigur, căci gheața nu se spărsese pînă către miezul nopții, și călătorul ar fi putut să ajungă într-un loc ferit înainte de aceasta; așa că nu puteam să-i spun nimic precis.

Din acea clipă, un nou duh de viață însuflețì trupul șubrezit al străinului; îl cuprinsese o dorință foarte puternică de a se urca pe punte ca să pîndească apariția acelei sănii, dar l-am convins să rămînă în cabină, căci era încă mult prea slăbit ca să poată îndura vitregiile climei. I-am făgăduit însă că o să pun pe altcineva la pîndă și că va fi încunoștințat fără întîrziere de îndată ce se va ivi ceva în larg.

Iată tot ce știu pînă în clipa de față în legătură cu această întîmplare neobișnuită. Străinul se însănătoșește încetul cu încetul, dar este foarte tăcut și pare stînjenit ori de cîte ori altcineva decît mine intră în cabina lui. Și totuși purtările îi sînt atît de împăciuitoare și de blînde, încît marinarii se preocupă cu toții de soarta lui, deși n-au avut decît foarte rare ori prilejul să-i vorbească. Cît despre mine, încep să-l îndrăgesc ca pe un frate, iar suferința lui adîncă și nepotolită mă umple de simpatie și compătimire. Trebuie să fi avut o fire deosebit de nobilă în vremurile lui mai bune, de vreme ce și acum, lovit de nenorocire, este atîta de blajin.

Ţi-am spus într-una din scrisorile mele, scumpă Margaret, că nu voi găsi nici un prieten în largul oceanului; şi totuşi, iată, am dat de un om pe care, înainte ca spiritul lui să fi fost frînt de amărăciune, aş fi fost bucuros să-l am frate de cruce. Îţi voi povesti despre acest străin din cînd în cînd, pe măsură ce voi afla lucruri noi de la el.

13 AUGUST, 17...

Pe zi ce trece, afecţiunea pentru oaspetele meu îmi sporeşte. Acest om îmi trezeşte în acelaşi timp admiraţia şi mila, amîndouă uimitor de puternice. Cum să-mi fie cu putinţă să văd o fiinţă atît de nobilă, zdrobită de suferinţă, fără ca eu însumi să fiu cuprins de cea mai răscolitoare mîhnire? Este atît de blajin şi totodată atît de înţelept; mintea sa e atît de învăţată; şi atunci cînd vorbeşte, cuvintele lui, deşi împerecheate cu o artă desăvîrşită, curg cu o repeziciune şi cu o elocinţă inegalabile.

Acum s-a însănătoşit aproape de tot şi stă cît e ziua de mare pe punte, scrutînd depărtările după sania pe care-o urmărise. Şi, totuşi, nefericit cum este, nu e într-atît de absorbit de propria sa nenorocire încît să nu se arate profund interesat şi de proiectele altora. Despre al meu, pe care i l-am înfăţişat fără ascunzişuri, a stat de vorbă cu mine în numeroase rînduri. A cîntărit cu luare-aminte fiecare dintre argumentele în sprijinul eventualei mele izbînzi, analizînd pînă în cele mai mici amănunte măsurile pe care le luasem. Dovada înţelegerii sale pline de simpatie m-a făcut să trec cu uşurinţă la limbajul inimii, să-i împărtăşesc ardoarea sufletului meu şi să-i mărturisesc, cu toată fervoarea ce-mi încălzea fiinţa, cît de bucuros mi-aş jertfi averea, viaţa, orice nădejde, numai şi numai pentru a-mi atinge ţelul. I-am spus că viaţa sau moartea unui om nu sînt decît un preţ de nimic pentru dobîndirea acelei cunoaşteri spre care rîvnesc, a acelei stăpîniri asupra ele-

mentelor dușmănoase neamului omenesc pe care aș fi cucerit-o și transmis-o apoi semenilor mei. În timp ce vorbeam, chipul lui se posomora din ce în ce. Mai întîi am băgat de seamă că încerca să-și stăpînească emoția; apoi și-a acoperit ochii cu mîinile. Cînd am văzut lacrimi șiroindu-i printre degete, vocea a început să-mi tremure, șovăitoare. Un geamăt izbucni din pieptul lui zbuciumat. Am tăcut. În cele din urmă, cu glasul întretăiat, mi-a spus: „Nefericitule! suferi și tu de nebunia mea? Ai sorbit și tu din licoarea care rătăcește mințile? Ascultă-mă: am să-ți dezvălui povestea mea și-ți vei smulge singur acea cupă de la gură."

Aceste cuvinte, poți să-ți închipui, au avut darul să-mi stîrnească o vie curiozitate. Dar durerea fără seamăn care îl răvășise i-a sleit într-atîta puterile încă firave, încît i-au trebuit multe ceasuri de repaos și multe convorbiri liniștitoare înainte de a-și recăpăta stăpînirea de sine.

Cînd a izbutit să-și stăpînească violența simțămintelor, el mi-a apărut ca unul dintre acei oameni care se disprețuiesc pe ei înșiși pentru că se socotesc robiți unei patimi. Înfruntînd întunecata tiranie a deznădejdii, m-a împins din nou pe făgașul destăinuirilor. Mi-a cerut să-i istorisesc viața mea de pînă atunci. I-am povestit-o dintr-o răsuflare, dar împrejurările ei mi-au părut a-l pune pe gînduri. I-am vorbit de dorința mea de a-mi găsi un prieten, de faptul că sînt însetat după o înțelegere cu un suflet înrudit, mai adîncă, mai intimă decît mi-a fost dat să întîlnesc, mi-am exprimat credința că un om care nu se bucură de această binecuvîntare nu se poate lăuda că e fericit.

„Ai dreptate, mi-a răspuns străinul, sîntem niște fărîme neterminate, doar niște jumătăți de oameni, dacă nu întîlnim pe cineva mai înțelept, mai bun, mai vrednic de iubire decît noi înșine — așa cum ar trebui să fie un prieten — și care să ne

ajute să ne desăvîrşim natura slabă şi supusă greşelii. Am avut odată un prieten, cel mai nobil dintre oameni, şi am deci dreptul să mă pronunţ în legătură cu acest simţămînt. Tu poţi să speri, lumea îţi stă înainte, şi nu ai nici un motiv să fii deznădăjduit. Dar eu, eu am pierdut totul, şi nu pot lua viaţa de la început.“

Cum rosti acestea, pe chipul său se aşternu expresia unei dureri calme, potolite, care mă înduioşă pînă în străfundul sufletului. Dar el tăcu şi se retrase deodată în cabină.

Deşi este un om cu spiritul atît de greu încercat, nimeni altul n-ar putea fi mai adînc mişcat de frumuseţile naturii. Cerul înstelat, marea şi toate priveliştile pe care aceste ţinuturi minunate le oferă par încă înzestrate cu puterea de a-i înălţa sufletul deasupra lucrurilor pămînteşti. Un astfel de om are o existenţă dublă: el poate îndura suferinţe şi poate fi copleşit de dezamăgiri şi, totuşi, cînd se retrage în el însuşi, va fi ca un duh ceresc, înconjurat de un nimb în care nu pot ajunge nici o nechibzuinţă şi nici o durere.

Oare entuziasmul cu care vorbesc despre acest minunat călător te va face să surîzi? N-ai surîde însă dacă l-ai cunoaşte. Departe de lume, tu ai crescut printre cărţi, găsind în ele un sfetnic care să te îndrume; eşti, de aceea, oarecum pretenţioasă, dar tocmai aceasta te face şi mai potrivită să preţuieşti meritele extraordinare ale acestui om. Uneori m-am străduit să descopăr acea însuşire cu care e înzestrat şi care îl ridică atît de mult deasupra tuturor celor pe care i-am cunoscut pînă acum. Cred că ea constă într-un discernămînt intuitiv, într-o putere de judecată fulgerătoare şi fără greş, într-o pătrundere în cauzele lucrurilor, fără pereche în ce priveşte limpezimea şi preciziunea ei; adaugă la acestea o uşurinţă în vorbire şi o voce cu intonaţii variate ce-ţi subjugă sufletul asemenea unei muzici.

Ieri străinul mi-a spus : „Îți poți da lesne seama, căpitane Walton, că m-au lovit nenorociri neasemuit de mari. Hotărîsem cîndva ca amintirea acestor rele să piară împreună cu mine, dar faptul că te-am cunoscut m-a făcut să-mi schimb hotărîrea. Ești în căutarea cunoașterii și a înțelepciunii, cum eram și eu odată, și nădăjduiesc din tot sufletul ca răsplata dorințelor tale să nu fie un șarpe care să te muște, cum mi s-a întîmplat mie. Nu știu dacă istorisirea restriștilor mele îți va fi de folos. Dar, cînd mă gîndesc că ai apucat pe calea pe care am urmat-o și eu, expunîndu-te aceloraşi primejdii care au făcut din mine ceea ce vezi, îmi închipui că ai putea scoate din povestea mea o învățătură folositoare, care să te poată îndruma, dacă izbutești să-ți duci la capăt planul, sau să-ți fie mîngîiere, în caz de neizbîndă. Pregătește-te să asculți întîmplări care sînt socotite de obicei miraculoase. Dacă ne-am afla în mijlocul unei naturi cu peisaje mai blînde decît acestea m-aș putea teme că nu mă vei crede și chiar că mă vei lua în rîs. Dar multe lucruri vor părea posibile în aceste ținuturi sălbatice și misterioase, lucruri care ar putea stîrni hazul celor ce nu cunosc puterile nesfîrșit de variate ale naturii. N-am însă nici o îndoială că povestea mea poartă în însăși țesătura ei dovada adevărului împrejurărilor din care e alcătuită.“

Îți poți ușor închipui cît de recunoscător m-am simțit ; totuși nu puteam îndura să știu că, o dată cu relatarea nenorocirilor sale, durerea i se va reînnoi. Desigur că eram nespus de nerăbdător să ascult povestea făgăduită, pe de o parte mînat de curiozitate, pe de alta îmboldit de o dorință puternică de a-i ușura soarta, dacă aceasta mi-ar fi stat în putere. Unor astfel de simțăminte le-am dat glas în răspunsul meu.

„Îți mulțumesc, spuse el, pentru înțelegerea pe care mi-o arăți, dar ea nu-mi poate fi de folos; soarta mea este pecetluită. Un singur eveniment mai aștept, și apoi voi putea să mă odihnesc în pace. Îți înțeleg simțămintele — continuă el, observînd că vream să-l întrerup — dar greșești, prietene, dacă-mi dai voie să te numesc astfel; nimic nu-mi poate schimba destinul: ascultă povestea mea și vei vedea cît de irevocabil a fost hotărît totul."

Apoi mi-a spus că va începe istorisirea în ziua următoare, cînd voi avea mai mult răgaz. Această promisiune mă făcu să-i mulțumesc din inimă. Am luat hotărîrea ca noaptea, cînd datoriile nu mă cheamă, să notez ce-mi va fi spus peste zi, pe cît cu putință în propriile sale cuvinte. Dacă voi fi ocupat, voi așterne cel puțin cîteva însemnări. Acest manuscris îți va prilejui fără îndoială o mare plăcere. Dar eu, eu care-l cunosc și care-l ascult povestindu-și viața cu viu grai, cu cît interes și cu cîtă simpatie voi citi cîndva aceste pagini! Chiar și acum, cînd sînt abia la început, vocea lui vibrantă îmi răsună parcă în urechi; ochii lui strălucitori își răspîndesc vraja lor melancolică și dulce; îi văd mîna subțire ridicată în focul unui argument, în timp ce în trăsăturile feței i se destăinuiește sufletul. Cît de stranie și de răscolitoare trebuie să fie povestea sa, cît de înspăimîntătoare furtuna care a oprit din drum corabia lui îndrăzneață, făcînd-o să naufragieze!

Capitolul 1

De neam sînt din Geneva, familia mea fiind una din cele mai de vază ale acestei republici. Strămoşii mei au fost de-a lungul anilor consilieri şi magistraţi, iar tatăl meu a îndeplinit mai multe însărcinări obşteşti, cîştigîndu-şi cel mai bun renume. Toţi cei care îl cunoşteau, îl respectau pentru cinstea lui şi pentru grija neobosită pe care o purta trebilor publice. Anii tinereţii şi i-a petrecut îngrijindu-se neîntrerupt de bunul mers al ţării ; felurite împrejurări l-au împiedicat să se căsătorească devreme, astfel că abia către apusul vieţii a devenit soţ şi tată.

Întrucît împrejurările căsătoriei lui îi pun mai bine în lumină firea, nu mă pot opri să le povestesc. Urmărit de tot soiul de nenoroace, unul din cei mai buni prieteni ai săi, un negustor, ajunsese, de la o stare înfloritoare, sărac lipit. Omul acesta, pe nume Beaufort, avea o fire mîndră şi neînduplecată, şi nu putea îndura gîndul de a fi nevoit să trăiască milog şi uitat în ţinutul unde odinioară se deosebise prin rang şi strălucire. Aşa că, după ce şi-a plătit cu cinste datoriile, s-a retras împreună cu fiica sa în oraşul Lucerna, unde trăia necunoscut şi în restrişte. Plecarea lui în împrejurări atît de nefericite l-a mîhnit nespus pe tatăl meu, care ţinea foarte mult la Beaufort, nutrind faţă de el prietenia cea mai adevărată. Tata deplîngea cu amărăciune falsa mîndrie care-l făcuse pe Beaufort să ţină atît de puţin seama de afecţiunea care-i lega. Fără să piardă o clipă s-a apucat să-l caute, în speranţa de a-şi convinge prietenul să-şi refacă viaţa cu ajutorul său.

Beaufort își luase însă toate măsurile pentru a i se pierde urma. Și s-au scurs zece luni pînă cînd tatăl meu i-a aflat ascunzișul. Bucuros de această descoperire, el se grăbi spre casa prietenului său, așezată pe o uliță sărmană de pe lîngă Reuss. Cînd intră fu întîmpinat numai de sărăcie și de jale. Beaufort scăpase doar o mică sumă de bani din naufragiul averii sale ; cu ajutorul ei ar fi putut să trăiască cîteva luni, dar nădăjduia să capete între timp o slujbă onorabilă la vreun negustor. Urmase deci o vreme în care nu avusese nimic de făcut ; mîhnirea lui devenise tot mai adîncă și mai apăsătoare, întrucît avea răgaz pentru meditație ; și, în cele din urmă, gîndurile amare ajunseseră să-i stăpînească într-atît mintea încît, după trei luni, zăcea bolind în pat, incapabil de vreun efort.

Fiica lui îl îngrijea cu cea mai mare dragoste, dar, curînd, își dădu seama cu deznădejde că rămășița din vechea lor avere se împuținа cu repeziciune și că nu se puteau aștepta la nici un ajutor din afară. Cum însă Caroline Beaufort avea o fire cu totul deosebită, curajul ei sporea în fața vitregiei împrejurărilor. Își găsi o muncă cinstită : făcea împletituri din paie și, într-un fel sau altul, izbutea să cîștige atît cît le îngăduia să o ducă de pe o zi pe alta.

Trecură astfel cîteva luni. Starea tatălui ei se înrăutățea. Ea era prinsă tot mai mult cu îngrijirea lui, iar mijloacele de trai se împuținau. În a zecea lună tatăl muri în brațele ei, lăsînd-o orfană și pe drumuri. Această ultimă lovitură o copleșise cu totul, și cînd tatăl meu intră în încăpere o găsi îngenuncheată lîngă sicriul lui Beaufort, plîngînd sfîșietor. Îi apăru deci, sărmanei, ca un ocrotitor, căruia îi putea încredința soarta ei. După înmormîntarea prietenului, tatăl meu a luat-o cu el la Geneva, lăsînd-o în grija unei rude. Doi ani după aceea Caroline i-a devenit soție.

Între părinții mei era o deosebire de vîrstă considerabilă, însă lucrul acesta părea să-i unească și mai mult într-o afecțiune devotată. Profund cinstit, tatăl meu avea un simț al dreptății care-i impunea să nu poată iubi din tot sufletul decît pe cineva care merita

stima sa. Probabil că, în urmă cu mulți ani, descoperind prea tîrziu nevrednicia vreunei ființe iubite, suferise profund, așa că acum era înclinat să prețuiască doar o ființă pe care-o verificase. În dragostea pe care-o purta mamei intra recunoștință și chiar un adevărat cult, total deosebite de nesăbuința în iubire a vîrstnicilor. Acestea izvorau din respectul pentru virtuțiile ei și din dorința de a fi un mijloc prin care, într-un fel, să-i fie alinată amintirea necazurilor îndurate : iată de ce purtarea lui față de ea era plină de o nespusă duioșie. Făcea totul spre a veni în întîmpinarea dorințelor și plăcerilor ei. Se străduia s-o ocrotească tot așa cum grădinarul ocrotește o minunată plantă exotică de orice vînt mai aspru ; o înconjura cu tot ce ar fi putut să miște firea ei blîndă și binevoitoare. Sănătatea și chiar echilibrul ei sufletesc fuseseră zdruncinate de grelele încercări prin care trecuse. În cei doi ani de dinaintea căsătoriei lor, tata părăsise treptat toate îndeletnicirile obștești, așa că, îndată după nuntă, ei au plecat spre dulcea climă a Italiei, nădăjduind ca, prin schimbarea priveliștilor și preocupărilor prilejuită de o călătorie în această țară a minunilor, sănătatea ei șubrezită să se refacă.

După Italia, au călătorit prin Germania și Franța. Eu, primul lor născut, am văzut lumina zilei la Neapole, însoțindu-i apoi în toate hoinărelile lor. Timp de mai mulți ani am rămas singurul lor copil. Plini de devotament unul față de celălalt, ei păreau să scoată ca dintr-un adevărat zăcămînt de iubire dovezile nenumărate de afecțiune cu care mă înconjurau. Mîngîierile drăgăstoase ale mamei și zîmbetul de bucurie al tatei în timp ce mă privea sînt primele mele amintiri. Eram jucăria și idolul lor, ba mult mai mult — copilul lor, făptura nevinovată și neajutorată dăruită lor de ceruri, a cărei viitoare soartă stătea în puterile lor s-o îndrepte spre fericire sau nenorocire, după felul cum și-ar fi îndeplinit datoria față de mine. E lesne de închipuit că, avînd profunda conștiință a datoriei față de ființa căreia îi dăduseră viață, la care se adăuga deosebita tandrețe care îi însuflețea pe amîndoi, ei mi-au dat în fie-

care clipă a copilăriei o lecție de răbdare, mărinimie și stăpînire de sine, astfel încît, dus pe drumul cel bun de-o funie de mătase, toate îmi păreau doar un șir lung de bucurii.

Mult timp altă grijă afară de mine n-au avut. Mama își dorise foarte mult o fiică însă eu le eram singura odraslă. Cînd aveam vreo cinci ani, în timp ce ne aflam într-o excursie prin Italia, am petrecut o săptămînă pe țărmurile lacului Como. Firea lor generoasă îi îndemna adesea pe părinții mei să intre în cocioabele săracilor. Acest lucru însemna pentru mama mai mult decît o datorie ; era o necesitate, o pasiune — amintindu-și cît de mult suferise și cum fusese salvată — de a juca, la rîndul ei, rolul îngerului păzitor față de cei aflați în nenorocire. In timpul uneia dintre plimbări privirile le-au fost atrase de o colibă sărăcăcioasă, pitită în faldul unei vîlcele, și care li s-a părut din cale afară de tristă ; droaia de copii pe jumătate goi, care se aflau în jurul ei, vorbea și ea de o mizerie cruntă. Intr-o zi, cînd tatăl meu plecase singur la Milano, mama și cu mine ne-am întors la acel jalnic sălaș. Am dat de un țăran cu nevasta lui trudind din greu, încovoiați de griji și muncă, împărțind o masă sărăcăcioasă la cinci copii flămînzi. Dintre aceștia, unul atrase atenția mamei în chip deosebit. Părea că se trage din alt neam. Ceilalți patru aveau ochii negri, niște haimanale mici și robuste ; copila era zveltă și bălaie. Părul ei, de un auriu strălucitor, în ciuda îmbrăcămintii sărăcăcioase, părea o coroană. Avea o frunte largă, ochii albaștri nevinovați, iar buzele și trăsăturile feței exprimau atîta sensibilitate și drăgălășenie, încît nimeni nu s-ar fi putut uita la ea fără să creadă că are în față o făptură dintr-o specie aparte, un dar al cerului purtînd în toată înfățișarea sa însemnul dumnezeiesc.

Țăranca, observînd privirea mamei mele ațintită cu uimire și admirație asupra drăgălășei fetițe, i-a spus deîndată povestea ei. Nu era fiica lor, ci a unui nobil milanez. Mama ei fusese nemțoaică și murise aducînd-o pe lume. Pruncul fusese dat în grija acestor oameni de treabă, căci, pe atunci ei o duceau mai bine.

Căsătoriți de curînd, tocmai li se născuse primul copil. Tatăl fetiței dată în grija lor era unul dintre acei italieni crescuți în cultul pentru vechea glorie a Italiei, unul dintre acei *schiavi ognor frementi* care luptau pentru neatîrnarea țării lor. Slăbiciunea ei fusese pricina căderii sale. Dacă murise sau mai lîncezea încă prin închisorile austriece, nu se știa. Averea i-a fost confiscată, copilul rămas de pripas. Fetița a fost, așadar, crescută mai departe de părinții adoptivi și a înflorit sub acoperămîntul lor primitiv, mai frumoasă decît un trandafir printre mărăcini.

Cînd tatăl meu s-a întors de la Milano, a văzut jucîndu-se cu mine, în salonul vilei noastre, un copil mai suav decît heruvimii din icoane, o făptură ale cărei priviri păreau să reverse lumini și a cărei siluetă și gesturi erau mai sprintene decît ale caprelor negre de pe povîrnișuri. I se dădură pe dată lămuririle cuvenite. Cu învoirea lui, mama i-a înduplecat pe ocrotitorii rustici ai fetiței să i-o dea ei în grijă. Aceștia o iubeau însă foarte mult pe drăgălașa orfană. Prezența ei le păruse o binecuvîntare, dar i-ar fi făcut o nedreptate dacă ar fi ținut-o în lipsuri și sărăcie cînd Providența îi dăruia o protecție atît de puternică. Îi cerură sfatul preotului satului și rezultatul a fost că Elizabeth Lavenza veni să locuiască în casa părinților mei. Era mai mult decît o soră pentru mine — un fermecător și adorat tovarăș al tuturor îndeletnicirilor și bucuriilor mele.

Toți o iubeau. Dragostea cu care toți o înconjurau și pe care o împărtășeam devenise mîndria și bucuria mea. Cu o seară înainte de a fi adusă în casa noastră, mama îmi spusese în glumă: „Am un dar frumos pentru Victor al meu — mîine îl va căpăta." Iar atunci cînd, a doua zi, mi-a înfățișat-o pe Elizabeth ca pe darul făgăduit, eu am luat în serios cuvintele ei, cu o conștiinciozitate copilărească, și am considerat-o pe Elizabeth ca a mea — pentru a o ocroti, iubi și prețui. Toate laudele care îi erau aduse le primeam ca și cum erau făcute cuiva care-mi aparținea. Ne spuneam unul altuia

veri. Nici un cuvînt, nici o expresie nu ar putea întruchipa felul în care mă simţeam legat de ea, cea care mi-a fost mai mult decît o soră, căci pînă la moarte îi era dat să fie doar a mea.

Capitolul 2

Am crescut împreună; între noi nu era o diferenţă mai mare de un an. Nici nu mai trebuie să spun că orice fel de neînţelegere ori ceartă ne erau străine. Armonia era sufletul prieteniei noastre, iar diversitatea şi contrastul dintre firile noastre ne apropiau şi mai mult. Elizabeth era mai calmă, mai sîrguincioasă, însă, cu tot temperamentul meu pasionat, eu eram capabil de un efort mai intens şi eram mult mai însetat de a cunoaşte. Pe ea o atrăgeau creaţiile eterice ale poeţilor; şi găsea un izvor nesecat de admiraţie şi de încîntare în minunatele şi maiestoasele peisaje care înconjurau casa noastră din Elveţia, în formele sublime ale munţilor, în schimbarea anotimpurilor, în marile furtuni şi în zilele de acalmie, în liniştea iernii, în neastîmpărul şi turbulenţa verilor noastre alpine. În timp ce prietena mea contempla cu seriozitate şi mulţumire magnifica aparenţă a lucrurilor, pe mine mă preocupa cercetarea cauzelor lor. Lumea era pentru mine o taină pe care doream s-o dezleg. Curiozitatea, dorinţa puternică de a afla legile ascunse ale naturii, o bucurie înrudită cu extazul în clipele cînd mi se destăinuiau — acestea sînt printre primele senzaţii de care îmi amintesc.

La naşterea unui al doilea fiu, mai mic ca mine cu şapte ani, părinţii au renunţat cu totul la viaţa lor hoinară şi s-au aşezat în ţinutul natal. Aveam o casă la Geneva şi o *campagne* la Belrive, pe ţărmul de răsărit al lacului, la mai mult de o leghe depărtare de oraş. Locuiam mai ales în cea din urmă, şi viaţa părinţilor

mei se scurgea în izolare. Era și o trăsătură a firii mele să ocolesc mulțimea și să mă atașez cu pasiune doar de cîțiva. Ca atare, eram indiferent față de colegii de școală în general, dar m-am legat prin cea mai strînsă prietenie de unul dintre ei. Henry Clerval era fiul unui negustor din Geneva, un băiat înzestrat, cu multă imaginație. Îi plăceau faptele îndrăznețe, greutățile și chiar pericolul de dragul pericolului. Citise multe cărți cavalerești. Compunea cîntece eroice și începuse să scrie povești cu vrăjitorii și aventuri ale cavalerilor medievali. Încerca să ne facă să interpretăm, în piese și inscenări cu măști, personaje din Roncesvalles, din ciclul Mesei rotunde a regelui Arthur sau din șirul cavalerilor care și-au vărsat sîngele pentru a elibera sfîntul mormînt din mîinile necredincioșilor.

Nici o ființă omenească nu și-ar fi putut petrece copilăria mai fericit decît mine. Părinții mei erau pătrunși de adevăratul duh al bunătății și al indulgenței. Simțeam că nu erau niște tirani care să se poarte cu noi după cum li se năzărea, ci cei care ne înlesneau toate bucuriile de care aveam parte. Cînd am cunoscut alte familii, mi-am dat seama cît de norocoasă mi-a fost soarta, și recunoștința mi-a sporit dragostea filială.

Firea mea era cîteodată violentă, iar pasiunile mele nestăpînite ; dar în virtutea nu știu cărei legi, ele se îndreptau nu spre țeluri copilărești, ci erau însuflețite de o dorință puternică de a învăța și de a cunoaște ; însă nu orice, fără deosebire. Mărturisesc că nici structura limbilor, nici codul guvernării, nici politica diferitelor state nu mă atrăgeau în chip deosebit. Tainele cerului și pămîntului erau acelea pe care doream să le deslușesc ; și fie că era vorba de fața lucrurilor, fie de duhul lăuntric al naturii sau de sufletul misterios al omului, cercetările mele erau îndreptate spre secretele metafizice sau, în sensul mai înalt, secretele fizice ale lumii.

În acest timp Clerval se ocupa de aspectele morale, ca să le numesc așa, ale lucrurilor. Zona activă a vieții, virtuțile eroilor și faptele mari ale bărbaților erau ceea ce îl preocupa ; nădejdea și visul său erau să de-

vină unul dintre acei curajoşi şi aventuroşi binefăcători ai speciei umane ale căror nume sînt consemnate de legendă. În paşnicul nostru cămin sufletul sfînt al Elizabethei lucea ca o candelă într-un altar. Era alături de noi cu trup şi suflet; surîsul ei, vocea ei blîndă, privirea dulce a ochilor ei minunat de frumoşi erau întotdeauna acolo pentru a ne binecuvînta şi a ne însufleţi. Ea era spiritul viu al iubirii care îmblînzeşte şi atrage. Aş fi putut deveni ursuz în rîvna mea de a studia, aspru prin zelul firii mele, ea era însă acolo spre a mă domoli şi a mă face doritor să-i semăn întru gingăşie. Iar Clerval — ar fi putut ceva să umbrească nobila fire a lui Clerval? Totuşi, poate că el n-ar fi fost atît de uman, atît de atent în generozitatea sa, atît de plin de dulceaţă şi căldură în pasiunea sa pentru faptele aventuroase, dacă ea nu i-ar fi dezvăluit farmecul real al bunătăţii, făcînd ca ţinta ambiţiei sale nestăvilite să devină împlinirea binelui.

Simt o plăcere aparte să răscolesc prin amintirile copilăriei, căci, atunci, nefericirea nu-mi întinase încă sufletul şi nu-mi schimbase visele luminoase şi largi, năzuinţa de a fi de folos celorlalţi, în cugetări triste şi strîmte asupra propriului eu. De altfel, reînviind imaginea acelor ani, îmi amintesc, de asemenea, de întîmplările care au dus pe nesimţite la povestea de mai tîrziu a nenorocirii mele. Căci atunci cînd mă gîndesc la naşterea acelei pasiuni care mi-a stăpînit mai tîrziu destinul, descopăr cum ea a crescut ca un rîu de munte, din izvoare neînsemnate şi aproape uitate; a crescut, tot mai puternică pe măsură ce înainta, devenind apoi un şuvoi năvalnic care, în calea sa, a măturat toate nădejdile şi bucuriile mele.

Geniul filozofiei naturale este acela care mi-a hotărît soarta; ca atare, doresc ca povestirea mea să înfăţişeze faptele care mi-au trezit predilecţia către această ştiinţă. Împlinisem treisprezece ani cînd am plecat cu toţii în vilegiatură la băile de lîngă Thonon; vremea rea ne-a silit să rămînem o zi închişi în han. Acolo am găsit din întîmplare un tom din operele lui Cor-

nelius Agrippa. L-am deschis într-o doară; teoria pe care încearcă el s-o demonstreze, ca şi faptele uimitoare pe care le relatează au preschimbat curînd simţămîntul meu de indiferenţă, de la început, în entuziasm. O nouă lumină părea să-mi mijească în minte şi, sărind în sus de bucurie, am fugit să-i împărtăşesc tatei descoperirea mea. Acesta se uită cu nepăsare la titlul cărţii şi spuse: „A! Cornelius Agrippa! Dragul meu Victor, nu-ţi pierde vremea cu asta, e o biată hîrţoagă". Dacă în loc de această remarcă tata şi-ar fi dat osteneala să-mi explice că principiile lui Agrippa erau cu totul depăşite şi că apăruse un sistem ştiinţific modern, înzestrat cu posibilităţi mult mai mari decît cel vechi, dacă mi-ar fi spus că vechiul sistem era himeric, iar cel nou real şi practic, desigur că aş fi azvîrlit cît colo pe Agrippa şi mi-aş fi stîmpărat imaginaţia înflăcărată reîntorcîndu-mă cu şi mai multă rîvnă la studiile mele anterioare. S-ar fi putut chiar ca şirul ideilor mele să nu fi primit niciodată acel impuls fatal care m-a dus spre dezastru. Însă privirea fugară pe care tatăl meu o aruncase peste carte nu mi-a dat nici o încredinţare că i-ar fi cunoscut conţinutul, aşa că am continuat să citesc cu nesaţiu.

Cînd ne-am întors acasă, prima mea grijă a fost să-mi fac rost de operele complete ale lui Cornelius Agrippa, şi apoi de cele ale lui Paracelsus şi Albertus Magnus. Am citit şi am studiat cu încîntare fanteziile neînfrînate ale acestor scriitori; ele îmi apăreau ca nişte comori cunoscute de puţini în afară de mine. Spuneam despre mine că am fost dintotdeauna pătruns de dorinţa fierbinte de a desluşi tainele naturii. În ciuda trudei intense şi a uimitoarelor descoperiri ale filozofilor moderni, învăţătura lor îmi lăsa de fiecare dată un sentiment de neîmplinire, de nemulţumire. Se zice că Isaac Newton ar fi mărturisit că se simte ca un copil ce culege scoici pe ţărmul marelui şi necercetatului ocean al adevărului. Urmaşii săi din fiecare ramură a filozofiei naturale, de care aveam cunoştinţă, apăreau înţelegerii mele necoapte ca nişte novici îndeletnicindu-se cu lucruri la fel de copilăreşti.

Îmi spuneam că țăranul neștiutor de carte observă elementele înconjurătoare și le cunoaște folosința practică. Cel mai învățat dintre filozofi nu știe cu mult mai mult. El dă la o parte unele dintre vălurile care acoperă fața naturii, însă esența ei nemuritoare rămîne pentru el în continuare o întrebare și un mister. Poate el să disece, să analizeze, să denumească cît o pofti; dar, spre a nu mai vorbi de cauza finală, cauzele secundare și chiar terțiare îi sînt total necunoscute; așa gîndeam pe atunci. Mă necăjea și mă făcea să sufăr, în neștiința și pripeala mea, gîndul la piedicile ce erau parcă menite să-l oprească pe om să pătrundă în citadela naturii.

Dar iată că-mi căzuseră în mînă cărți și descopeream oameni care pătrunseseră mai adînc și știau mai mult. Am luat drept bune toate teoriile lor și le-am devenit discipol. Poate să pară ciudat ca așa ceva să se fi întîmplat în plin secol al XVIII-lea, dar, intrat în rutina învățămîntului ce se preda în școlile din Geneva, eram într-o mare măsură un autodidact în ceea ce privește studiile mele preferate. Tatăl meu nu era un om cu formație științifică, așa că am fost lăsat să mă zbat în orbirea mea de copil, la care se adăuga setea de cunoaștere a învățăcelului. Sub îndrumarea noilor mei dascăli am început cu cea mai mare hărnicie să caut piatra filozofală și elixirul vieții; curînd însă, acesta din urmă îmi subjugă întreaga atenție. Bogăția îmi apărea ca un țel inferior; ce faimă mi-ar fi adus, însă, descoperirea elixirului cu ajutorul căruia trupul omenesc ar fi putut să îndepărteze orice boală și să nu fie vătămat de nimic, rămînînd supus doar morții violente.

Nu erau singurele mele vise. Autorii mei preferați îmi făgăduiau cu mărinimie putința de a invoca stafii și demoni; mi-am încercat deci, cu mult zel, puterile în această privință, iar cum vrăjile mele rămîneau întotdeauna fără efect, atribuiam eșecul mai degrabă greșelilor și lipsei mele de experiență, decît nepriceperii sau inexactității de care s-ar fi făcut vinovați dascălii mei. M-am învîrtit, astfel, o vreme, printre sisteme depășite, amestecînd ca un ageamiu o mie de teo-

rii contradictorii și bălăcindu-mă cu disperare într-o mlaștină de cunoștințe eterogene, mînat de o închipuire arzătoare și de o judecată copilărească, pînă cînd o întîmplare îmi schimbă din nou cursul ideilor.

Pe cînd aveam cincisprezece ani ne retrăsesem în casa noastră de lîngă Belrive, unde am fost martorii unei groaznice furtuni, neobișnuit de violente. Norii veneau din spatele munților Jura și, deodată, cu un zgomot înfricoșător, izbucni tunetul, parcă din mai multe părți ale cerului. Am rămas țintuit pe loc tot timpul cît a durat furtuna, urmărindu-i desfășurarea plin de curiozitate și încîntare. Cum stăteam în prag, văzui deodată un șuvoi de foc țîșnind dintr-un măreț stejar secular ce se afla la vreo douăzeci de iarzi de casa noastră ; și, cînd lumina orbitoare dispăru, stejarul pierise, nu mai rămăsese decît un ciot pîrjolit. Cînd ne-am dus să-l vedem în dimineața următoare, am găsit copacul sfărîmat într-un chip ciudat. Lovitura nu-l despicase, ci-l redusese la doar cîteva așchii subțiri. Niciodată nu văzusem ceva astfel nimicit, pînă la ultima fibră.

Înainte de asta mai știam cîte ceva despre cele mai de seamă legi ale electricității. Cu acel prilej, însă, se afla împreună cu noi cineva care făcuse ample cercetări în domeniul filozofiei naturale și care, stîrnit de acea catastrofă, începu să dezvolte o teorie pe care o elaborase în legătură cu electricitatea și galvanismul, subiecte noi și în același timp uluitoare pentru mine. Tot ceea ce spunea, punea cu totul în umbră pe Cornelius Agrippa, Albertus Magnus și Paracelsus, stăpînii imaginației mele ; răsturnarea vechilor mei idoli mă îndepărtă de la studiile cărora mă închinasem pînă atunci. Mi se păruse că nimic nu va fi, și nu putea fi cunoscut. Tot ceea ce timp îndelungat îmi subjugase interesul deveni dintr-o dată nedemn de a mai fi luat în seamă. Printr-una dintre acele toane ale minții la care sîntem probabil supuși mai ales în frageda tinerețe, am renunțat dintr-o dată la ocupațiile mele anterioare ; am aruncat la o parte istoria naturală și toate progeniturile acesteia ca pe niște plăsmuiri

strîmbe şi hibride şi am început să nutresc un imens dispreţ faţă de acea pretinsă ştiinţă care nu va putea niciodată să treacă pragul către o cunoaştere adevărată. Starea în care mă aflam m-a îndemnat să mă dedic matematicii şi ramurilor de cercetare ce ţin de această ştiinţă, ca fiind clădite pe temelii solide, şi, ca atare, demne de a fi studiate.

Cît de ciudat sînt alcătuite sufletele noastre: fire deopotrivă de subţiri ne leagă şi de fericire şi de dezastru. Acum, cînd închipuirea mă poartă în trecut, îmi vine să cred că această schimbare aproape miraculoasă a înclinaţiei şi voinţei mele s-a datorat de-a dreptul îngerului păzitor al vieţii mele. A fost ultima sa străduinţă de a mă face să stau la adăpost de furtuna care, încă de pe atunci, mocnea printre stele, gata să izbucnească şi să mă prindă în vîrtejul ei. O neobişnuită linişte şi bucurie sufletească, care m-au cuprins din clipa cînd am părăsit vechile mele studii, ce deveniseră tot mai chinuitoare pentru mine, au precedat victoria răului. De aceea, astăzi, am ajuns să pun răul în legătură cu continuarea acelor studii, iar fericirea cu abandonarea lor.

A fost o grea străduinţă a spiritului binelui, dar care a rămas fără urmare. Destinul era prea puternic, iar legile sale neîndurătoare hotărîseră nimicirea mea.

Capitolul 3

Cînd am împlinit şaptesprezece ani, părinţii au decis să mă trimită să studiez la Universitatea din Ingolstadt. Învăţasem pînă atunci în şcolile din Geneva, dar tata socotea că ar trebui, pentru a-mi întregi educaţia, să mă deprind şi cu alte obiceiuri decît acelea ale ţării mele natale. Plecarea îmi fu deci hotărîtă pentru o dată apropiată; dar înainte ca ziua sorocită să sosească, mi-a fost dat să primesc prima grea lovitură

din viaţa mea — ca un semn rău, prevestitor al viitoarelor mele suferinţe.

Elizabeth căzuse greu bolnavă de scarlatină şi se zbătea între viaţă şi moarte. Am încercat în toate chipurile să o convingem pe mama să se ferească şi să nu stea prea mult în preajma ei. La început, s-a lăsat înduplecată de stăruinţele noastre, dar cînd a aflat că viaţa îndrăgitei sale e în pericol, neliniştea ei n-a mai cunoscut margini. Nu s-a mai deslipit de lîngă căpătîiul bolnavei ; veghea ei devotată a înfrînt tăria bolii. Elizabeth a scăpat, dar urmările acestei nesăbuinţe i-au fost fatale mamei. A treia zi după înzdrăvenirea Elizabethei, căzu la pat ; febra se însoţea cu semne îngrijorătoare, înfăţişarea medicilor nu prevestea nimic bun. Nici în pragul morţii, curajul şi blîndeţea n-au părăsit-o pe această femeie, dintre toate cea mai minunată. Ea împreună mîinile Elizabethei cu ale mele şi spuse : „Copiii mei, mi-am pus cele mai trainice nădejdi în unirea voastră. Această speranţă va fi de acum mîngîierea tatălui vostru. Elizabeth, dragostea mea, de acum trebuie să le ţii copiilor loc de mamă. Vai, cît de mult mă doare că sînt zmulsă de lîngă voi, căci, fericită şi iubită cum am fost, nu-i oare firesc să-mi fie atît de greu să vă părăsesc ? Dar nu se cade să gîndesc astfel. Mă voi strădui din toate puterile să întîmpin moartea fără cîrtire, cu voioşie, nutrind nădejdea de a vă întîlni în altă lume".

Îşi dădu sufletul senină, iar pe chipu-i se oglindea iubirea, chiar şi în moarte. E de prisos să descriu simţămintele noastre : vedeam, deodată, firele ce ne legaseră de acea scumpă făptură rupte de un rău ireparabil ; golul ne pustia sufletul ; deznădejdea se citea pe feţele noastre. Va trece multă vreme pînă ca mintea să poată pricepe că ea, cea pe care o vedeam zi de zi şi a cărei existenţă era nedespărţită de a noastră, a putut să plece pentru totdeauna, că strălucirea ochilor iubiţi s-a putut stinge, iar sunetul vocii atît de familiară şi dragă auzului a amuţit pentru vecie. Aşa gîndim în primele zile ; însă adevărata amărăciune a suferinţei începe abia atunci cînd scurgerea timpului ne face să

simțim realitatea răului. Dar există oare cineva căruia acea mînă nemiloasă să nu-i fi răpit vreo rudă iubită ? De ce să mai descriu o jale pe care toți au încercat-o și trebuie s-o încerce ? Și, apoi, vine o vreme în care te împaci cu suferința, fără să te mai simți împins către ea împotriva voinței tale, și surîsul care îți joacă uneori pe buze — deși ar putea fi socotit un păcat — nu mai este alungat. Mama murise, dar noi aveam încă datorii de îndeplinit, trebuia să ne urmăm calea, alături de ceilalți, și să învățăm să ne socotim norocoși, noi cei rămași, cît timp eram teferi, și secerătoarea de vieți nu ne venise încă de hac.

Plecarea mea la Ingolstadt, întîrziată de aceste evenimente, fu hotărîtă din nou. Am primit de la tata un răgaz de cîteva săptămîni. Îmi părea o nelegiuire din parte-mi să părăsesc atît de curînd pacea înrudită cu moartea din casa îndoliată și să mă arunc în vîltoarea vieții. Suferința era ceva nou pentru mine ; eram răscolit pînă în adîncuri. Nu voiam să fiu departe de singurele făpturi iubite care îmi mai rămăseseră, și, mai presus de toate, doream să o văd pe blînda mea Elizabeth cît de cît consolată.

Firește, ea își tăinuia durerea, căutînd s-o aline pe a noastră. Înfrunta viața fără teamă și își împlinea datoriile cu rîvnă și curaj. S-a dedicat în întregime acelora pe care fusese învățată să-i cheme pe numele de unchi și verișori. Niciînd nu fusese atît de fermecătoare ca acum, cînd surîsul ei însorit îi strălucea din nou pe chip, revărsîndu-se asupra noastră. Căci, în strădania de a ne face pe noi să uităm, își uita pînă și de propria-i tristețe.

În sfîrșit, sosi și ziua plecării. Clerval petrecu seara împreună cu noi. Se străduise să-l înduplece pe tatăl lui să-i dea voie să mă însoțească și să-mi fie coleg în anii de studenție ; zadarnic, însă. Tatăl lui era un negustor mărginit, pentru care aspirațiile și ambițiile fiului nu erau decît dovada unei nesăbuite ușurințe. Pe Henry îl îndurera profund faptul că tatăl său îl lipsea de o educație liberală. Fu puțin vorbăreț, iar cînd scotea cîte o vorbă, citeam în ochii săi scăpărători și

în privirea-i însufleţită o hotărîre ascunsă, dar şi fermă totodată, de a nu se lăsa înrobit de mărunţişurile comerţului, vrednice doar de dispreţ.

Am stat pînă tîrziu. Ne venea greu să ne despărţim unul de altul; nu ne înduram să ne luăm rămas bun. Am făcut-o totuşi; şi ne-am despărţit prefăcîndu-ne că ne ducem să ne odihnim, închipuindu-ne fiecare că-l înşelasem pe celălalt: dar în zori, cînd am coborît la trăsura care venise să mă ia, se aflau cu toţii acolo, tata spre a-mi da din nou binecuvîntarea, Clerval spre a-mi strînge încă o dată mîna, Elizabeth pentru a-şi reînnoi rugăminţile de a-i scrie cît mai des şi spre a-şi înconjura tovarăşul de joacă şi prietenul cu ultimele ei gingăşii feminine.

M-am aruncat în trăsură şi m-am lăsat pradă celor mai melancolice gînduri. Trăisem pînă atunci între fiinţe atît de cumsecade, care făceau totul numai şi numai pentru ca fiecare să se simtă cît mai bine; acum rămîneam singur. La universitatea care urma să mă primească în sînul ei trebuia să-mi fac alţi prieteni, şi nu mă puteam bizui pe nimeni altcineva decît pe mine însumi. Dusesem pînă atunci o viaţă din cale-afară de retrasă, într-o ambianţă strict familială, şi aceasta mă făcuse să nu simt decît teamă şi respingere faţă de necunoscuţi. Îmi iubeam fraţii, pe Elizabeth şi pe Clerval. Ei erau pentru mine chipuri dragi şi familiare; printre străini, însă, mă simţeam cu totul stingher. Cam acestea erau gîndurile mele la începutul călătoriei; încetul cu încetul, însă, mi-am recăpătat curajul şi speranţele. Aveam o sete aprinsă de a-mi spori cunoştinţele. De multe ori, acasă fiind, mă gîndeam că e nedrept să-mi trec tinereţea în acelaşi loc şi tînjeam să păşesc singur în viaţă, să-mi cîştig locul meritat printre semenii mei. Acum, dorinţele mi se împlineau şi ar fi fost, desigur, o prostie să mă las cuprins de regrete.

Am reflectat pe îndelete la aceste lucruri şi la multe altele în timpul călătoriei mele spre Ingolstadt, care se dovedi lungă şi obositoare. În cele din urmă, îmi apăru în faţa turnului alb şi înalt al oraşului. Am coborît din

trăsură și apoi am fost condus spre locuința singuratică în care urma să-mi petrec seara după voie.

În dimineața următoare m-am înfățișat cu scrisorile de recomandare cîtorva dintre profesorii de seamă ai colegiilor. Întîmplarea — ori mai degrabă ceasul rău, acel Înger al Pierzaniei care a pus stăpînire atotputernică pe mine din clipa cînd m-am îndepărtat cu pași îndărătnici de ușa tatei — m-a îndreptat mai întîi către domnul Krempe, profesor de filozofie naturală. Părea un om necioplit, dar de fapt era un adînc cunoscător al tainelor științei sale. Îmi puse mai multe întrebări pentru a-și da seama de cunoștințele mele în diferite ramuri ale științelor care țin de filozofia naturală. Am răspuns într-o doară, pomenind, pe jumătate sfidător, numele alchimiștilor mei și vorbind despre ei ca despre cei mai însemnați autori pe care îi studiasem. Profesorul mă privi cu uimire. „Ți-ai pierdut într-adevăr timpul, spuse el, îndeletnicindu-te cu asemenea nerozii ?"

Am încuviințat. „Fiece minut, continuă domnul Krempe cu căldură, fiece clipă pe care ai petrecut-o cu aceste cărți a fost irosită în zadar. Ți-ai încărcat memoria cu sisteme învechite și denumiri nefolositoare. Doamne sfinte ! În ce pustietăți ai trăit de nu s-a găsit nimeni îndeajuns de cumsecade să-ți spună că toate aceste năzbîtii, cu care ți-ai îndopat mintea cu atîta lăcomie, sînt vechi de o mie de ani, și pe cît de vechi, pe atît de mucegăite ? Nu m-aș fi așteptat în veacul nostru luminat și științific să dau de un cirac al lui Albertus Magnus și al lui Paracelsus. Iubitul meu domn, trebuie să-ți începi studiile cu începutul începutului."

Și, spunînd acestea, se trase într-o parte și-mi scrise pe o foaie titlurile mai multor cărți de filozofie naturală pe care dorea să mi le procur ; îmi spuse apoi că pot pleca, nu însă înainte de a mă încunoștința că la începutul săptămînii următoare avea să deschidă un curs de filozofie naturală, privită în relațiile ei generale, și că, alternativ, în zilele în care el avea să fie liber, domnul Waldman, profesor agregat, va ține cursuri de chimie.

M-am întors acasă fără să fiu dezamăgit, căci, după cum am mai spus-o, îi socoteam eu însumi, de multă vreme, inutili pe autorii față de care profesorul își arătase dezaprobarea ; adevărul e că nu mai eram de loc doritor să revin la studiile de alchimie. Domnul Krempe era un om scund, îndesat, cu o voce arțăgoasă și o înfățișare respingătoare, așa că n-a fost în stare să-mi cîștige interesul față de preocupările sale. Am arătat, într-un fel poate prea filozofic și prea concis, la ce concluzii ajunsesem de foarte timpuriu în această problemă. Copil încă, perspectivele pe care profesorii moderni de știință naturală le înfățișau închipuirii mele nu mă mulțumiseră. Cu mintea plină de idei încîlcite, datorate atît vîrstei mele foarte fragede cît și lipsei de călăuzire, făcusem cale întoarsă în timp, coborînd treptele cunoașterii și preferînd descoperirilor mai noi visările anacronice ale uitaților alchimiști. Pe de altă parte, nutream numai dispreț față de foloasele filozofiei naturale moderne. Era cu totul altceva cînd învățații căutau nemurirea și puterea ; asemenea perspective, deși utopice, erau mărețe ; acum, însă, totul se schimbase ; râvna cercetătorului părea să se mărginească la năruirea acelor viziuni care alcătuiau pentru mine principalul interes al științei. Mi se cerea să renunț la himere de o nesfîrșită grandoare, pentru niște realități mărunte.

La acestea am cugetat în primele două sau trei zile ale șederii mele la Ingolstadt, zile pe care le-am folosit în primul rînd pentru a mă familiariza cu locurile și pentru a face cunoștință cu cele mai de seamă figuri ale lumii universitare. Dar, la începutul săptămînii următoare, mi-am adus aminte de ce-mi spusese domnul Krempe cu privire la cursurile sale. Nu mă simțeam îmboldit să mă duc să-l ascult pe acel omuleț îngîmfat rostindu-și sentințele ca dintr-un amvon ; mi-am amintit, însă, și de cursurile domnului Waldman, pe care nu-l văzusem încă, întrucît fusese plecat din oraș.

Pe jumătate din curiozitate, pe jumătate pentru că n-aveam altceva mai bun de făcut, am intrat în sala de cursuri cu puțin înainte de sosirea domnului Wald-

man. Se deosebea foarte mult de colegul său. Era un om de vreo cincizeci de ani, însă cu o față exprimînd cea mai largă bunăvoință ; cîteva șuvițe cenușii îi acopereau tîmplele, dar restul părului era aproape negru. Era scund, dar se ținea foarte drept, țeapăn, și vocea lui mi s-a părut dintre cele mai plăcute din cîte auzisem vreodată. Și-a început cursul printr-o recapitulare a istoriei chimiei și a contribuțiilor aduse de diferiți învățați, rostind cu fervoare numele celor mai însemnați descoperitori. A aruncat apoi o privire, în treacăt, asupra stadiului prezent al științei, explicînd o seamă din termenii ei de bază. După cîteva experiențe pregătitoare, și-a încheiat lecția cu un panegiric al chimiei moderne, în cuvinte pe care n-am să le uit niciodată.

„Vechii dascăli ai acestei științe, spunea el, au promis lucruri imposibile și n-au realizat nimic. Învățații moderni promit foarte puțin ; ei știu că metalele nu pot fi transmutate și că elixirul vieții este o amăgire. Dar acești gînditori, ale căror mîini par făcute doar spre a se mînji cu gunoaie și ai căror ochi par făcuți doar spre a-și slei puterile deasupra microscoapelor și creuzetelor, au săvîrșit într-adevăr miracole. Ei pătrund în tainițele naturii și arată cum lucrează ea în ascunzișurile sale. Ei se înalță pînă la ceruri. Ei au descoperit felul cum circulă sîngele și natura aerului pe care îl respirăm. Ei au dobîndit noi și aproape nemărginite puteri ; ei pot porunci fulgerelor, sînt în stare să imite cutremurele și să reconstituie lumea invizibilă din propriile-i umbre."

Așa sunară spusele profesorului său, aș zice mai degrabă, așa sunară spusele profetice ale sorții, care-mi hotărîse pierzania. Pe cînd el continua, eu îmi simțeam parcă sufletul încleștîndu-se într-o luptă cu un vrăjmaș în carne și oase ; una cîte una fură apăsate clapele instrumentului muzical care îmi alcătuia făptura ; coardele răsunară una după alta, și curînd mintea adăposti un singur gînd, o singură idee, un unic țel. Cît de mult s-a înfăptuit — striga sufletul lui Frankenstein — dar și mai mult, mult mai mult voi realiza eu : călcînd

pe urmele înaintaşilor, voi deschide o nouă cale, voi explora puteri necunoscute şi voi dezvălui lumii cele mai adînci mistere ale creaţiei.

În acea noapte n-am închis ochii. Fiinţa mea lăuntrică se zvîrcolea, în răzvrătire; simţeam că din acest haos va creşte ordinea, dar mi-era peste putinţă să o impun eu însumi. Treptat, mult după ivirea zorilor, veni şi somnul. Cînd mă trezii, gîndurile de peste noapte îmi apărură ca un vis. Rămăsese aievea doar hotărîrea de a mă reîntoarce la vechile mele studii şi de a mă consacra ştiinţei pentru care — eram încredinţat — aveam o înzestrare firească. Chiar în aceeaşi zi făcui o vizită domnului Waldman. Purtarea sa în intimitate era chiar mai blîndă şi mai atrăgătoare decît în public, căci acel aer de demnitate autoritară, ce se răspîndea din întreaga sa ţinută în timpul prelegerii, dispăruse acasă, făcînd loc unei amabilităţi pline de o bunăvoinţă fără seamăn. I-am repetat, vorbind de preocupările mele de pînă atunci, cam ce-i spusesem şi confratelui său. El ascultă cu atenţie scurta mea relatare, surîzînd la auzul numelor lui Cornelius Agrippa şi Paracelsus, însă fără acel dispreţ pe care nu şi-l ascunsese domnul Krempe. Apoi mi-a spus că tocmai „rîvnei neostoite a acestor oameni îi datorează filozofii moderni multe din fundamentele ştiinţei lor. Nouă ne-a rămas ca sarcină infinit mai uşoară să dăm noi denumiri şi să racordăm, prin clasificări unitare, faptele pe care, în mare măsură, ei le-au scos la lumină. Este aproape cu neputinţă ca strădania oamenilor de geniu să nu se transforme, în cele din urmă, oricît de eronate le-ar fi fost ţelurile, într-un substanţial folos pentru omenire." Am ascultat această declaraţie, rostită firesc, fără înfumurare, şi apoi am adăugat că prelegerea sa mi-a înlăturat prejudecata pe care o aveam împotriva chimiştilor moderni; m-am exprimat în termeni cumpătaţi, cu modestia şi cu respectul pe care învăţăcelul le datorează dascălului său, fără a lăsa să se întrevadă (căci mi-ar fi fost ruşine să apar ca un neofit) nimic din entuziasmul care îmi însufleţea noile

proiecte. I-am cerut sfatul în ceea ce privește cărțile de care ar trebui să-mi fac rost.

„Sînt fericit, spuse domnul Waldman, că am cîștigat un discipol ; iar dacă ești tot atît de destoinic pe cît de înzestrat, nu am nici o îndoială că vei izbuti. Chimia e acea ramură a filozofiei naturale în care s-au adus îmbunătățiri dintre cele mai substanțiale, dar mai este loc pentru încă multe altele ; tocmai aceasta este și pricina pentru care mi-am ales-o ca specialitate, dar, în același timp, nu am trecut cu vederea nici celelalte ramuri ale științei. Căci nu vei putea să devii niciodată un chimist strălucit, dacă te mărginești la singur acest domeniu al cunoașterii umane. Dacă dorința ta e aceea de a ajunge un adevărat om de știință, și nu doar un mărunt experimentalist, te-aș sfătui să te străduiești să cunoști toate ramurile filozofiei naturale, inclusiv matematica."

Mă duse apoi în laboratorul său și-mi explică întrebuințările feluritelor aparate, indicîndu-mi ce ar trebui să-mi procur și făgăduindu-mi că — de îndată ce voi fi învățat destul ca să nu vatăm mecanismele — îmi va îngădui să lucrez singur cu ele. Îmi întocmi, de asemeni, lista cărților pe care îl rugasem să mi le recomande, și apoi îmi luai rămas bun.

Astfel se încheie acea zi memorabilă pentru mine, zi care mi-a hotărît viitorul.

Capitolul 4

Începînd din ziua aceea, filozofia naturală, și mai ales chimia, în înțelesul cel mai cuprinzător al termenului, au devenit aproape singura mea preocupare. Am citit cu pasiune lucrările pline de geniu și putere de discriminare scrise de cercetătorii moderni. Am urmat cursurile și am întreținut cu grijă legături cu oamenii de știință din universitate ; am descoperit chiar și la domnul Krempe mult bun simț și o bogată informație, combi-

nate, ce-i drept, cu o fizionomie și niște purtări respingătoare, care însă nu făceau să scadă cu nimic prețul însușirilor sale. În domnul Waldman am găsit un adevărat prieten. Delicatețea lui făcea cu neputință orice dogmatism, iar poveștile le dădea cu un aer deschis și binevoitor în care nu intra nici urmă de pedanterie. În mii de feluri îmi netezi el calea spre cunoaștere și, datorită lui, cele mai obscure probleme deveneau pentru mine ușoare și limpezi. La început, străduința mea a fost nestatornică și șovăielnică ; ea cîștigă însă puteri pe măsură ce înaintam, iar curînd ajunse atît de înfocată și plină de zel, încît stelele piereau de multe ori în lumina dimineții, iar eu tot în laborator mă găseam, cufundat în lucru.

Ca urmare a acestei străduințe, îți poți lesne închipui că am făcut progrese rapide. Desigur că rîvna mea prilejuia uimirea studenților, iar cunoștințele mele, pe aceea a profesorilor. Profesorul Krempe mă întreba adesea, zîmbind cu tîlc, cum o mai duce Cornelius Agrippa, în timp ce domnul Waldman se bucura din toată inima văzînd cum mă dezvolt. Doi ani se scurseră astfel, timp în care, cu toată ființa încrîncenată în urmărirea unor descoperiri pe care nădăjduiam să le realizez, nu m-am mai dus să-i văd pe ai mei, la Geneva. Căci nimeni nu-și poate închipui ispitele științei, în afară de cei care au căzut în mrejele lor. În alte discipline mergi pînă unde au mers și cei de dinaintea ta, și acolo îți dai seama că nu mai e nimic altceva de aflat, pe cînd o cercetare științifică e un izvor nesecat de descoperiri și revelații. Chiar și un spirit cu o înzestrare mai săracă, dacă se dedică riguros studiului, va dobîndi negreșit o mare pricepere în acel domeniu, dar eu, care am urmat neabătut calea către ținta pe care voiam s-o ating, absorbit cu totul numai și numai de această căutare ! Am ajuns atît de departe încît, la sfîrșitul celui de al doilea an, am făcut cîteva descoperiri privind perfecționarea unor instrumente chimice, lucru care mi-a atras marea stimă și admirația celor de la universitate. Cunoșteam, așadar, în profunzime tot ce profesorii din Ingolstadt mă putuseră învăța în

legătură cu teoria și practica filozofiei naturale; nemaiputînd trage nici un folos din șederea mea în acel oraș, tocmai mă gîndeam că e timpul să mă reîntorc acasă, la cei dragi, cînd se întîmplă ceva care îmi întîrzie plecarea.

Unul dintre fenomenele care-mi atrăsese în mod deosebit atenția era alcătuirea ființei omenești și, în genere, aceea a oricărei făpturi însuflețite. Unde, oare, mă întrebam adesea, își are viața izvorul? Era o întrebare îndrăzneață, una dintre acelea care au fost totdeauna socotite ca o taină; dar față de cîte lucruri n-am fi la un pas doar de a le cunoaște dacă teama sau nepăsarea nu ne-ar mărgini cercetările. Tot cugetînd la acestea, m-am hotărît să-mi închin străduințile mai cu seamă acelor ramuri ale filozofiei naturale care au legătură cu fiziologia. Dacă n-aș fi fost însuflețit de o ardoare aproape supranaturală, studiile mele în această direcție ar fi fost neplăcute și chiar de nesuferit. Ca să deslușești cauzele vieții, trebuie mai întîi să-ți ațintești privirea asupra morții. M-am cufundat în studiul anatomiei, dar nu era de ajuns; trebuia să țin seama și de firească dezalcătuire și putrezire a trupului omenesc. În educația ce mi-o dăduse, tatăl meu mă ferise cu cea mai mare luare-aminte de tot ceea ce ar fi putut să apară minții mele ca îngrozitor, nefiresc. Nu-mi amintesc să fi avut vreodată prilejul să mă înfior la auzul vreunei povești pline de superstiții, sau să mă fi temut de apariția vreunui strigoi. Întunericul n-avea nici o putere asupra închipuirii mele, iar un cimitir nu era pentru mine decît locul unde erau îngropate trupuri lipsite de viață, trupuri care, din lăcașuri ale frumuseții și puterii, se prefăcuseră în hrană pentru viermi. Acum trebuia să cercetez cauzele și treptele acestei descompuneri, fiind nevoit să stau zile și nopți în cavouri și în osuare. Mă opream cu luare-aminte asupra lucrurilor celor mai respingătoare pentru gingășia simțămintelor omenești. Vedeam cum frumoasa formă a omului se desface și piere. Am privit putreziciunea morții încuibîndu-se în obrazul înfloritor al vieții; am văzut cum viermele moștenește minunățiile ochiului și ale cre-

ierului. M-am oprit, cercetîndu-le și analizîndu-le la toate amănuntele legăturii dintre cauză și efect, așa cum se înfățișează ele în trecerea de la viață la moarte și de la moarte la viață, pînă cînd, din mijlocul întunericului o lumină mă orbi, o lumină atît de strălucitoare și de magică, și totuși atît de simplă, încît nemăsuratele perspective pe care le deschidea mă ameți, și rămăsei uimit că dintre atîția oameni de geniu care-și îndreptaseră cercetările în aceeași direcție mi-a fost dat doar mie să descopăr un secret atît de uluitor.

Ia seama, nu ai în față un om cu mintea rătăcită care își înșiră vedeniile. Pe cît e de neîndoios că soarele luceste în ceruri, pe atît de adevărat e ceea ce îți spun acum. Poate că totul s-a datorat cine știe cărui miracol, și totuși, toate treptele acestei descoperiri erau deslușite și limpezi. După zile și nopți de caznă și oboseală de necrezut, izbutisem să aflu cauza vieții; dar, ce spun, mai mult, devenisem eu însumi în stare să dau viață materiei neînsufletite.

Uimirea pe care am încercat-o în clipa descoperirii făcu loc numaidecît încîntării și extazului. După atîta vreme petrecută în trudă istovitoare, să-mi văd deodată împlinite cele mai înalte dorințe era răsplata deplină a lungii mele strădanii. Dar această descoperire era atît de măreață și copleșitoare, încît toate treptele pe care le urcasem ca să ajung aici fuseseră uitate, iar eu contemplam acum doar rezultatul. Aveam la îndemînă tot ceea ce alcătuise obiectul cercetării și al dorinței celor mai învățați oameni care au existat de la facerea lumii încoace. Nu că mi s-ar fi dezvăluit totul deodată, ca prin puterea unei vrăji; cunoștințele pe care le dobîndisem erau mai degrabă dintre acelea care-ți îndrumă strădaniile, atunci cînd te îndrepți spre obiectul cercetării tale, decît dintre acelea care îți oferă acest obiect de-a gata. Eram precum arabul care, fiind îngropat împreună cu morții, a găsit o cale de ieșire către viață, călăuzit doar de o licărire de lumină ce părea să nu făgăduiască nimic.

Nerăbdarea, uimirea și speranța ce se citesc în ochii tăi, iubite prietene, îmi dovedesc că te aștepți să-ți dez-

vălui secretul, dar mi-e cu neputință; aibi răbdare pînă la sfîrșitul povestirii și vei pricepe fără anevoință de ce sînt atît de sgîrcit la vorbă în această privință. Nu vreau să te împing și pe tine, tot atît de fără apărare și avîntat precum eram și eu pe atunci, spre propria-ți pierzanie, spre o suferință de neînlăturat. Învață de la mine, dacă nu din poveștele, cel puțin din pilda mea, cît de primejdioasă este dobîndirea cunoașterii și cu cît este mai fericit acela care își închipuie că urbea sa natală este întreaga lume, decît acela care năzuiește la mai mult decît îi îngăduie firea lui omenească.

După ce m-am descoperit stăpînul unei puteri atît de uluitoare, am șovăit multă vreme în legătură cu felul în care s-o folosesc. Cu toate că eram în stare să însuflețesc materia inertă, era totuși o treabă neînchipuit de grea, cerînd o muncă istovitoare, aceea de a pregăti un trup, cu toată încîlceala lui de fibre, mușchi și vine. La început nu eram hotărît dacă să încerc plăsmuirea unei ființe asemănătoare mie, ori a uneia mai simplu alcătuite; imaginația mea era însă prea înfierbîntată de primul succes spre a-mi îngădui să pun la îndoială putința mea de a da viață unui animal la fel de complex și miraculos ca și omul. Materialele pe care le aveam la îndemînă, anevoie ar fi putut să pară potrivite pentru un țel atît de greu de atins, totuși nu m-am îndoit nici o clipă că, în cele din urmă, voi izbuti. Eram pregătit să fac față multor înfrîngeri. În orice clipă, munca mea putea să fie zădărnicită, și, la urmă, rodul ei să fie imperfect; totuși, ținînd seamă de progresele care se fac zilnic în știință și în mecanică, m-am simțit încurajat să nădăjduiesc că încercările mele vor fi cel puțin o temelie pentru viitoarele izbutiri. Nu puteam nici să socotesc amploarea și complexitatea planului meu drept un argument al imposibilității de a-l îndeplini. Stăpînit de astfel de simțăminte, am pornit la zămislirea unei ființe omenești. Întrucît părțile alcătuitoare ar fi trebuit să fie extrem de mici și de gingașe, ceea ce ar fi încetinit mersul lucrării, am decis, potrivnic hotărîrii mele inițiale, să plămădesc o

ființă de o statură gigantică, adică, cam de opt picioare înălțime și cu celelalte dimensiuni proporțional corespunzătoare. În urma acestei hotărîri — și după ce vreme de cîteva luni am izbutit să strîng și să pregătesc materialele — m-am așternut pe treabă.

Nimeni nu și-ar putea închipui varietatea de simțăminte care m-au purtat, ca un uragan, în primul entuziasm al izbînzii. Viața și moartea îmi apăreau ca niște hotare ideale, dincolo de care eu, cel dintîi, puteam să pășesc, urmînd să revărs un torent de lumină peste lumea noastră întunecată. O nouă specie va slăvi în mine pe izvoditorul ei; multe făpturi fericite și desăvîrșite îmi vor datora existența. Nici un părinte nu va putea pretinde de la copiii săi o recunoștință tot atît de mare ca aceea pe care o voi merita eu. Urmînd firul acestor gînduri, mi-am închipuit că, dacă puteam să insuflu viața materiei neînsuflețite, cu timpul voi fi în stare (deși acum găsesc că e cu neputință) să redau vieții trupul pe care moartea îl supune putrezirii.

Astfel de gînduri mă încurajau și însuflețeau, în timp ce îmi continuam lucrul cu un zel neîntrerupt. Obrajii îmi păliseră de atîta studiu; eram foarte slăbit în urma prelungitei claustrări. Uneori, chiar în clipa în care mi se părea că am izbutit, dădeam greș; și, totuși, mă agățam înfrigurat de speranța în izbînda pe care ziua următoare, ora următoare puteau s-o aducă. Secretului meu, pe care nu-l împărtășisem nimănui, îi închinasem întreaga mea ființă; luna era martora trudei mele nocturne cînd, cu neabătută stăruință și cu răsuflarea tăiată, urmăream natura în cele mai tainice ascunzișuri. Cine își va putea închipui grozăviile neștiutelor mele cazne, ale bîjbîielilor mele prin umezeala pîngărită a mormintelor, chinurile la care supuneam animalul viu spre a însufleți lutul? Și acum mă cutremur din toate încheieturile și ochii mi se împăienjenesc la amintirea acelei vremi; pe atunci, însă, un impuls irezistibil, aproape frenetic mă împingea înainte; nu puneam suflet decît în slujba acelui singur țel. Nu a fost, desigur, decît o exaltare trecătoare, și

acest lucru l-am simțit limpede, pătrunzător, de îndată ce, înrîurirea nefirească încetînd, m-am reîntors la vechile îndeletniciri. Strîngeam oase de prin osuare: cu degete profanatoare întinam marile taine ale scheletului omenesc. Rodul scîrbavnic al muncii mele îl țineam într-o încăpere izolată, ori mai bine zis într-o chilie, din care îmi făcusem laborator, și care se găsea în partea de sus a casei, despărțită de toate celelalte apartamente printr-o galerie și o scară. Acolo munceam pînă îmi ieșeau ochii din orbite. Multe din materialele trebuincioase mi le punea la îndemînă camera de disecție ori abatorul, și, deseori, omenescul din mine se îngrețoșa în timp ce, îmboldit de o rîvnă mereu nesățioasă, îmi duceam lucrul mai departe.

Se scurseră și lunile verii, iar eu eram încă prins pînă peste cap în îndeletnicirea mea. Era un anotimp minunat; niciciînd nu dăduseră cîmpurile o recoltă mai mănoasă, niciciînd nu fuseseră viile mai grele de struguri, dar eu nu aveam ochi pentru farmecele naturii. Și aceleași simțăminte, care mă făceau să nu bag în seamă privelиștile din juru-mi, erau și pricina pentru care îi uitasem pe cei apropiați, care se găseau la multe mile depărtare și pe care nu-i văzusem de atîa amar de vreme. Știam că tăcerea mea îi umplea de neliniște și păstram în minte cuvintele tatei: „Atîta timp cît vei fi mulțumit de tine te vei gîndi la noi cu afecțiune și vom primi vești cu regularitate. De aceea să mă ierți dacă voi socoti orice întrerupere în corespondența ta ca o dovadă că îți nesocotești în aceeași măsură și celelalte îndatoriri."

Știam deci care erau sentimentele tatălui meu, dar nu-mi puteam desprinde gîndurile de la îndeletnicirea mea — dezgustătoare în sine — dar care exercita asupra imaginației mele o atracție de neînvins. Doream, ca să spun așa, să amîn tot ce avea vreo legătură cu simțămintele mele de afecțiune, pînă cînd marele obiectiv, care mă înstrăina de toate vechile mele deprinderi, va fi fost dus la bun sfîrșit.

Credeam, pe atunci, că tata ar fi nedrept dacă mi-ar pune delăsarea pe seama viciului ori a vreunei nesăbuinţe de care m-aş fi făcut vinovat, dar sînt acum convins că era îndreptăţit să-şi închipuie că nu puteam fi cu totul fără vină. O fiinţă umană care se desăvîrşeşte trebuie să-şi păstreze întotdeauna calmul şi luciditatea şi să nu îngăduie unei patimi ori unei dorinţe trecătoare să-i tulbure echilibrul. Nu cred că dobîndirea cunoştinţelor ar putea fi o abatere de la această regulă. Dacă studiul căruia i te consacri tinde să-ţi tocească sensibilitatea şi să-ţi răpească gustul pentru plăcerile simple şi curate, atunci acel studiu este în chip hotărît nelegiuit, adică potrivnic firii şi minţii omeneşti. Dacă acest principiu ar fi fost urmat întotdeauna, dacă omul nu şi-ar fi îngăduit nici o preocupare care să-i tulbure liniştea casnică şi plină de iubire, Grecia n-ar fi fost înrobită, Cezar şi-ar fi cruţat ţara, America ar fi fost descoperită treptat şi imperiile Mexicului şi Perului nu ar fi fost nimicite.

Dar bag de seamă că fac pe moralistul tocmai cînd am ajuns la partea cea mai interesană a povestirii mele, iar privirile tale îmi amintesc că trebuie să reiau pe dată firul întrerupt.

Tata nu mă dojenea în scrisori; doar faptul că îmi cerea mai multe amănunte despre ocupaţiile mele, decît înainte, arăta că mi-a remarcat tăcerea. Trecură astfel iarna, primăvara, apoi vara, dar eu, atît de cufundat în munca mea, nu luam în seamă crengile înmugurite cu boboci în floare — privelişti care înainte mă încîntau nespus. Frunzele s-au ofilit înainte ca eu să fi terminat; acum însă, fiece zi îmi vădea tot mai limpede izbînda. Totuşi, avîntul meu era împovărat de nelinişte, iar eu păream mai degrabă un rob sortit să trudesc din greu în ocnă ori în vreun alt loc insalubru, decît un artist închinat lucrului său îndrăgit. În fiecare noapte mă sîcîia febra şi devenisem de o irascibilitate îngrijorătoare; tresăream la căderea unei frunze, mă feream de semenii mei de parcă aş fi fost

vinovat de o crimă. Uneori, văzînd ce epavă devenisem, simțeam că mă cuprinde teama. Numai hotărîrea nestrămutată de a-mi atinge țelul cu orice preț mă mai susținea; curînd, truda mea avea să ia sfîrșit, și îmi închipuiam că puțină mișcare și distracție vor alunga boala ce începuse să se încuibe în mine; îmi făgăduiam să mă bucur deopotrivă de amîndouă, de îndată ce îmi voi fi săvîrșit opera.

Capitolul 5

Fu o noapte mohorîtă de noiembrie aceea în care mi-a fost dat să văd cum rodesc strădaniile mele. Cuprins de o înfrigurare ce se învecina cu nebunia am adunat instrumentele dătătoare de viață, ca să aprind scînteia ființei în acel morman de carne neînsuflețită care zăcea la picioarele mele. Era ora unu după miezul nopții; ploaia răpăia posomorît în geamuri și lumînarea se mistuise aproape pînă la capăt cînd, în licărirea flăcării pe jumătate stinse, am văzut cum, deodată, ochii de un galben spălăcit ai făpturii pe care o plămădisem se deschid; răsuflă adînc și o mișcare convulsivă îi străbătu mădularele.

Cum aș putea să-ți descriu emoția ce m-a cuprins, ori să-ți zugrăvesc cu de-amănuntul pocitania pe care, cu infinită grijă și cu atîtea osteneli, o alcătuisem. Membrele îi erau bine cumpănite, iar părțile feței mi se păruseră, cînd le alegeam, frumoase. Frumoase! Doamne sfinte! Pielea galbenă abea izbutea să ascundă încîlcitura de mușchi și de artere de dedesubt; părul negru și lucios se revărsa în unduiri bogate; dinții erau de un alb sidefiu; dar toate aceste podoabe nu făceau decît să scoată într-un contrast cu atît mai urîcios ochii săi apoși, care aproape că se confundau cu albul șters al orbitelor, fața pergamentoasă și buzele vinețiii, tăiate otova.

Nici cele mai variate împrejurări ale existenței nu sînt atît de schimbătoare precum simțămintele pe care le poate încerca firea omenească. Timp de aproape doi ani, unicul țel al trudei mele fusese acela de a aprinde scînteia vieții într-un trup neînsuflețit. Îmi pusesem în joc liniștea și sănătatea. Dorința-mi arzătoare trecuse cu mult dincolo de marginile cumpătării; dar tocmai cînd ajunsesem la capăt, frumusețea visului se spulbera, iar sufletul mi-era împovărat de un dezgust și de o oroare fără margini. Nemaiputînd îndura privelișteа ființei pe care o creasem, m-am năpustit afară din acea cameră și, apoi, ceasuri întregi m-am vînzolit prin odaia de culcare fără să-mi pot găsi alinarea în somn. În cele din urmă, zbuciumul îmi slei într-atîta puterile, încît mă trîntii îmbrăcat în pat, încercînd să găsesc astfel cîteva clipe de uitare. Zadarnic, însă; am dormit într-adevăr, dar zvîrcolindu-mă în prada celor mai înfiorătoare visuri. Se făcea că o văd pe Elizabeth înfloritoare de sănătate, plimbîndu-se pe străzile din Ingolstadt. Surprins și fericit la culme, am îmbrățișat-o, dar, în clipa cînd o sărutam, pe buze i se așternu o paloare de moarte; trăsăturile i se deformară și, deodată, parcă aș fi ținut în brațe cadavrul mamei mele; un lințoliu îi înfășura trupul și vedeam cum mișună viermii prin faldurile lui. M-am deșteptat zguduit de spaimă; o sudoare rece îmi scălda fruntea, dinții îmi clănțăneau și tremuram din toate încheieturile, cînd, deodată, în lumina slabă și gălbuie ce abia filtra prin obloane am zărit pocitania — jalnicul monstru pe care îl plămădisem. Dăduse la o parte una din draperiile din jurul patului, și ochii lui — dacă puteau fi numiți ochi — mă priveau țintă. Fălcile i se întredeschiseră și scoase cîteva sunete nedeslușite, în timp ce un rînjet îi schimonosi obrajii. Poate că-mi spunea ceva, dar n-am stat să-l ascult; întinse o mînă parcă să mă oprească, dar i-am scăpat și m-am năpustit în jos pe scări. M-am ascuns în curtea din spatele casei și am rămas acolo toată noaptea, străbătînd-o în lung și în lat, pradă unei

frămîntări de nedescris, încordîndu-mi auzul, pîndind și tresărind la orice zgomot care ar fi putut să-mi anunțe apropierea strigoiului căruia în chip atît de nelegiuit îi dădusem viață.

Vai ! Nu există muritor care să fi putut îndura priveliștea de groază a acelei apariții. Nici măcar o mumie readusă la viață n-ar putea fi atît de slută ca acea mizerabilă făptură. Îmi dădusem seama de urîțenia ei încă dinainte de a fi terminat-o ; dar atunci cînd acei mușchi și acele încheieturi s-au însuflețit, am avut în fața ochilor ceva care întrecea cele mai înfiorătoare închipuiri dantești.

Am petrecut o noapte de chin. Uneori inima îmi zvîcnea atît de puternic și de tumultuos, încît îmi simțeam fiecare arteră pulsînd ; alteori, o senzație de slăbiciune și istovire mă copleșea într-atît, încît cu greu mă mai puteam ține pe picioare. Dar, o dată cu oroarea, mă încerca și amărăciunea dezamăgirii ; visurile pe care mi le făurisem și în dulceața cărora mă legănasem atîta vreme îmi păreau acum niște născociri diavolești ; și cît de vertiginoasă fusese schimbarea, cît de totală răsturnarea.

Se făcu, în cele din urmă, ziuă — o dimineață umedă și mohorîtă care înfățișă ochilor mei, îngreunați și împăienjeniți după o noapte de veghe, alba clopotniță a bisericii din Ingolstadt al cărei ceas arăta ora șase. Portarul veni să descuie porțile curții ce-mi slujise drept adăpost în timpul acelei nopți și, ieșind în oraș, am început să bat străzile cu pas zorit, de parcă aș fi căutat să mă feresc din calea monstrului pe care imaginația mea înfierbîntată îl vedea apărînd de după fiecare colț. Nu îndrăzneam să mă întorc acasă ; o putere obscură mă împingea înainte, deși ploaia ce se revărsa din cerul cernit și ostil mă muiase pînă la piele.

Am mai umblat așa o vreme, încercînd să scap, prin încordarea trupului, de povara ce-mi apăsa sufletul. Străbăteam străzile în neștire, fără să-mi pot da seama

unde mă aflu sau ce fac. Inima mea se zbătea, bolnavă de spaimă, paşii mei nesiguri mă purtau tot mai grăbit înainte. Nici nu îndrăzneam să mă uit în juru-mi.

„Cum un drumeţ pe-un ţărm răzleţ
De spaimă e tehui
Şi-odată capul întorcind
Nu mai priveşte-n urma lui,
Căci ştie că vrăjmaşi grozavi
Îl hăituesc destui *.

Tot alergînd aşa, mă trezii în cele din urmă în faţa hanului la care făceau de obicei popas diligenţele şi trăsurile. Ajuns aici, mă oprii fără să ştiu bine de ce; rămăsei cîteva clipe cu privirile aţintite asupra unei caleşti care venea dinspre celălalt capăt al străzii. Cînd s-a apropiat îndeajuns, mi-am dat seama că venea din Elveţia; se opri chiar în faţa mea, şi cînd portiera se deschise îl zării înăuntru pe Clerval care, văzîndu-mă, se grăbi să coboare. „Dragul meu Frankenstein, exclamă el, ce bucuros sînt să te văd! Ce noroc să dau de tine, aici, chiar în clipa sosirii mele!"

Nimic nu s-ar putea asemui cu bucuria ce am simţit-o la revederea cu Clerval; prezenţa lui îmi purtă iarăşi gîndurile către tata, către Elizabeth şi către toate acele imagini familiare atît de scumpe amintirii mele. I-am prins mîinile într-ale mele şi într-o clipă mi-am uitat groaza şi nefericirea; şi, pentru prima oară după atîtea luni, am simţit dintr-o dată cum mă învăluie o senzaţie de linişte şi de bucurie senină. I-am urat din inimă bun-venit şi apoi ne-am îndreptat către colegiu. Clerval îmi vorbi o vreme despre prietenii noştri comuni şi despre faptul că se considera cît se poate de norocos că i s-a îngăduit să vină la Ingolstadt. „Îţi poţi da lesne seama, spuse el, cît de greu a fost să-l conving pe tata că nobila îndeletnicire de a ţine catastifele în ordine

* Coleridge — Balada bătrînului marinar (trad. L. Levinţchi), vol. „Balade engleze" — Ed. Univers, 1970.

nu însumează toată cunoașterea omenească ; și, de fapt, cred că pînă la urmă tot nu l-am convins, căci răspunsul său invariabil la rugăminţile mele neîncetate semăna leit cu replica dascălului olandez din *Vicarul din Wakefield :* «Cîștig zece mii de florini pe an deși nu știu grecește o iotă ; mănînc cu poftă, deși nu știu grecește o iotă.» Dar, în cele din urmă, dragostea părintească a triumfat asupra aversiunii lui față de învățătură și iată că s-a învoit să-mi dea drumul în această călătorie de explorare a tărîmului cunoașterii."

„Nici nu știi cît de fericit sînt să te revăd ; dar povestește-mi cum i-ai lăsat pe tata, pe frați și pe Elizabeth."

„Bine — sănătoși și fericiți, doar atît că sînt cam îngrijorați că nu primesc mai des veşti de la tine. De altfel, să știi că am de gînd să te dojenesc puțin pentru felul în care te porți cu ei. Dar bine, dragul meu Frankenstein, urmă el, oprindu-se deodată și privindu-mă cu atenție, nici n-am observat pînă în clipa asta cît de rău arăți ; ce slab și palid ești, de parcă n-ai fi închis ochii nopți de-a rîndul."

„De fapt, chiar așa și este ; am fost absorbit în timpul din urmă de o treabă care m-a ocupat într-atîta, încît m-am lipsit și de somn și de odihnă, după cum vezi ; dar cred și sper din tot sufletul că am isprăvit și că sînt în sfîrșit liber."

Tremuram tot ; nu puteam suporta nici să mă gîndesc măcar, dar mi-te să aduc vorba despre întîmplările din ajun. Grăbii pasul și curînd ajunserăm la colegiu. Atunci îmi trecu prin minte — și acest gînd mă înfioră — că făptura pe care o lăsasem în apartament ar putea să mai fie încă acolo, cutreierîndu-i nestingherită. Mi-era groază să dau cu ochii de pocitanie, dar mai mare mi-era teama să n-o vadă Henry. Rugîndu-l, deci, stăruitor să mă aștepte cîteva clipe jos, mă repezii pe scări spre cameră. M-am pomenit cu mîna pe clanță înainte să fi avut vreme să-mi viu în fire. Mă oprii și un fior rece îmi trecu prin vine. Am deschis ușa, trîntind-o cu toată puterea de perete, așa cum fac de obicei copiii cînd își închipuie că dincolo îi așteaptă o stafie la pîndă ;

dar dincolo nu se afla nimic. Pășii înăuntru temător ; încăperea era goală ; nici în dormitor nu se vedea vreo urmă a slutului oaspete. Nu-mi venea să cred că un noroc atît de mare dăduse peste mine ; dar cînd mă încredințai de-a binelea că dușmanul fugise, bătui din palme de bucurie și alergai îndărăt la Clerval.

Urcarăm în cameră și numaidecît apăru servitorul cu micul dejun ; cît despre mine, mi-era cu neputință să mă stăpînesc. Și nu numai din cauza bucuriei care mă cuprinsese. Eram atît de emoționat, încît îmi simțeam tot trupul fremătînd, iar inima-mi zvîcnea să-mi spargă pieptul. Nu puteam sta o clipă locului ; săream peste scaune, băteam din palme, rîdeam zgomotos. La început, Clerval puse neobișnuita mea bună dispoziție pe seama bucuriei revederii ; apoi, însă, observîndu-mă mai cu atenție, văzu în ochii mei o frenezie pe care nu și-o putea explica, iar hohotele mele de rîs puternice, nestăpînite, aproape sălbatice, sfîrșiră prin a-l uimi și înspăimînta.

„Dragul meu Victor, strigă el, ce s-a întîmplat, pentru numele lui Dumnezeu ? Nu mai rîde în felul ăsta ! Ești bolnav rău de tot ! De unde ți se trag toate astea ?"

„Nu mă întreba pe mine, am țipat acoperindu-mi ochii cu mîinile, căci chiar în acea clipă mi se păru că văd temutul spectru furișîndu-se în odaie, el poate să-ți spună. Oh ! ajutor, ajutor !" Mi se părea că monstrul mă înșfacă ; mă zbătui, luptînd cu înverșunare și mă prăbușii pe podea, pradă unui atac de nervi.

Sărmanul Clerval ! Ce trebuie să fi simțit el ! O întîlnire pe care o așteptase cu atîta bucurie să devină, în chip straniu, prilej de amărăciune. Mîhnirii sale însă nu i-am fost martor, căci zăceam fără simțiri și nu mi-am revenit decît după multă vreme.

Acesta a fost începutul unei febre nervoase care m-a ținuit la pat luni în șir. În tot acel timp, Henry fu singurul care mă îngriji. Știind că, la vîrsta sa înaintată, tata nu se putea încumeta la o călătorie atît de lungă și dîndu-și seama cît de nefericită ar face-o pe Elizabeth vestea îmbolnăvirii mele, el îi cruță de această suferință, tăinuindu-le — după cum am aflat mai tîrziu

— starea gravă în care mă aflam. Știa limpede că nimeni nu mi-ar fi putut purta de grijă cu mai multă delicatețe și destoinicie; și, neclintit în speranța tămăduirii mele, nu se îndoia că, ferindu-i pe ai mei, procedase cum nu se putea mai bine.

Am fost într-adevăr foarte bolnav și sînt sigur că numai veghea neostoită și încăpățînată a prietenului meu m-a salvat. Vedenia monstrului căruia îi dădusem ființă mă bîntuia necontenit, și în aiurările mele pomeneam de el fără încetare. Bineînțeles că vorbele mele îl uimiră pe Clerval; crezu la început că sînt rătăcirile unei imaginații ce o luase razna, dar stăruința cu care reveneam mereu la același subiect îl încredință că tulburarea mea se datora vreunei întîmplări neobișnuite și înspăimîntătoare.

Mă însănătoșii anevoie, cu dese recăderi în boală, care îl neliniștea și îl întristau pe prietenul meu. Îmi amintesc cum, întîia oară cînd m-am simțit în stare să privesc lumea înconjurătoare cu o oarecare plăcere, am băgat de seamă că dispăruseră frunzele moarte și din copacii care îmi adumbreau fereastra țîșneau mlădițe tinere. Era o primăvară încîntătoare și anotimpul se dovedi priincios întremării. Simțeam cum îmi reînvie iar în piept bucuria și dragostea; mîhnirea se spulberă și în scurt timp devenii tot atît de voios ca înainte de a fi fost subjugat de pasiunea mea fatală.

„Iubitul meu Clerval, am exclamat, cît de mărinimos, cît de minunat te porți cu mine! În loc să-ți petreci această iarnă adîncit în studiu, cum îți făgăduiseși, ți-ai irosit-o la căpătîiul unui bolnav. Cum voi putea să-ți dovedesc vreodată întreaga mea recunoștință? Mă chinuie gîndul la desamăgirea pe care ți-am pricinuit-o, dar trag nădejde că mă vei ierta."

„Mă vei răsplăti din plin numai dacă isprăvești odată cu frămîntarea aceasta și te însănătoșești cît poți de iute; și fiindcă pari atît de bine dispus, îmi dai voie să stau puțin de vorbă cu tine într-o chestiune, nu-i așa?"

M-am cutremurat. Ce putea să fie? Să fi făcut aluzie la acel lucru la care eu nu îndrăzneam nici măcar să mă gîndesc?

„Liniștește-te, grăi Clerval, care observă că mă schimbasem la față, nu mai zic nimic, dacă asta te tulbură, dar nici nu știi cît de fericiți ar fi tatăl și verișoara ta să primească o veste scrisă chiar de mîna ta. Ei nu știu cît de grea ți-a fost boala și sînt neliniștiți de lunga ta tăcere."

„Asta e tot, Henry, dragul meu? Cum ai putut să-ți închipui că primul meu gînd nu va zbura către acele ființe pe care le iubesc și care merită într-atît dragostea mea?"

„Atunci, prietene, așa stînd lucrurile, te vei bucura poate să citești o scrisoare care te așteaptă de cîteva zile; cred că e de la vară-ta."

Capitolul 6

Zicînd acestea, Clerval îmi înmînă următoarea scrisoare. Era într-adevăr de la Elizabeth:

Prea iubitul meu văr,

Ai fost bolnav, greu bolnav, și nici scrisorile pe care le primeam cu regularitate de la bunul nostru Henry n-au izbutit să mă liniștească în privința ta. Nu-ți este îngăduit să scrii, să ții condeiul în mînă, și totuși avem nevoie de un cuvînt de la tine, dragă Victor, pentru a ne potoli temerile. Vreme îndelungată am sperat, de fiecare dată cînd venea poșta, că vom primi măcar un rînd. Numai insistențele mele l-au făcut pe unchiul să renunțe să ia drumul pînă la Ingolstadt. Am izbutit să previn astfel neajunsurile și, poate, pericolele care s-ar fi putut ivi într-o călătorie atît de lungă, dar nu știi de cîte ori am regretat că nu puteam s-o fac chiar

eu! Îmi închipui că sarcina de a te îngriji pe patul de boală a revenit cine știe cărei infirmiere bătrîne care nu se gîndește decît la bani și e incapabilă să-ți ghicească dorințele și să ți le împlinească cu grija și cu dragostea pe care ți-o poartă biata ta verișoară. Dar acum toate astea au trecut; Clerval ne scrie că ți-e mult mai bine. Sper din tot sufletul că ne vei adeveri această veste cu propria ta mînă.

Înzdrăvenește-te și întoarce-te la noi. Vei regăsi un cămin fericit, în care domnește voia bună, și pe cei apropiați, care te iubesc cu duioșie. Tatăl tău este sănătos și nu dorește nimic altceva decît să te vadă, decît să se asigure că ești bine; și atunci nici o grijă nu va mai izbuti să-l tulbure. Cît de încîntat ai fi să vezi cum a crescut Ernest al nostru! Are acum șaisprezece ani și este inimos și plin de energie. Dorința sa este să fie un elvețian adevărat și de aceea vrea să devină soldat în gărzile din străinătate, dar nouă ne e greu să ne despărțim de el, cel puțin pînă cînd se întoarce acasă fratele său mai mare. Unchiului nu-i prea surîde ideea unei cariere militare într-o țară depărtată; dar Ernest nu a fost niciodată atît de studios ca tine. Învățătura i se pare o constrîngere urîcioasă și își petrece tot timpul în aer liber, cățărîndu-se pe dealuri, ori vîslind pe lac. Mă tem să nu se irosească în trîndăvie, dacă nu-i facem pe voie, lăsîndu-l să îmbrățișeze profesiunea pe care a ales-o.

De cînd ne-ai părăsit, în afară de faptul că copiii au crescut, prea puține s-au schimbat. Lacul albastru și munții înzăpeziți nu se schimbă niciodată; și cred că aceleași legi imuabile orînduiesc și viața căminului nostru pașnic și inimile noastre mulțumite. Ocupațiile mele neînsemnate îmi umplu timpul și-mi fac plăcere, iar cînd văd în juru-mi numai chipuri fericite, blajine, simt că osteneala mi-e cu prisosință răsplătită. De cînd ai plecat s-a produs o singură schimbare în micuța noastră gospodărie. Îți aduci aminte în ce împrejurare a intrat Justine Moritz în familia noastră? Probabil că nu, așa că am să-ți povestesc în cîteva cuvinte istoria ei. Maică-sa, doamna Moritz, era o văduvă cu

patru copii, dintre care Justine era cel de al treilea. Fata aceasta fusese întotdeauna preferata tatălui, și, ca urmare a unei ciudate porniri, mama ei nu putea s-o sufere, iar după moartea lui Moritz se purta cu ea foarte rău. Mătușa observă acest lucru și, cînd Justine avu vîrsta de doisprezece ani, o înduplecă pe maică-sa să o lase să stea la noi și să ne ajute la treburile casei. Instituțiile republicane din țara noastră au generat moravuri mai simple și mai fericite decît acelea răspîndite în marile monarhii ce ne înconjoară. Prin urmare, deosebirea între diferitele straturi ale locuitorilor acestei țări e mai mică, iar cei din păturile de jos, nefiind nici atît de săraci, nici atît de disprețuiți, au purtări mai rafinate și mai morale. Un servitor din Geneva nu este același lucru cu un servitor din Franța ori Anglia. Justine, astfel primită în familia noastră, a fost instruită să îndeplinească îndatoririle de slujnică, condiție care, în țara noastră binecuvîntată, nu implică în nici un fel ideea de ignoranță sau nesocotire a demnității unei ființe omenești.

Justine, poate îți amintești, era o mare favorită a ta; și țin minte că odată ai remarcat că dacă ești într-o proastă dispoziție, o singură privire a Justinei ar fi în stare să ți-o risipească, pentru același motiv pe care îl invoca Ariosto în legătură cu frumusețea Angelicăi: avea un aer atît de sincer și de fericit. Mătușa a îndrăgit-o într-atît, încît acest lucru a îndemnat-o să-i dea o educație superioară celei pe care plănuise să i-o dea la început. Fu din plin răsplătită pentru acest bine; Justine se dovedi cea mai recunoscătoare ființă din lume. Nu vreau cu aceasta să spun că își exprima gratitudinea în cuvinte; niciodată n-am auzit-o vorbind despre asta, dar puteai citi în ochii ei că își adora binefăcătoarea. Deși avea o fire veselă și cam nepăsătoare, era numai ochi și urechi la fiecare gest al mătușii. Căci o socotea un model de perfecțiune și se străduia cît putea să-i imite felul de a vorbi și de a se purta; și a izbutit atît de bine, încît adesea și azi, cînd mă uit la ea, parcă o văd pe mătușa.

Cînd mătuşa mea dragă a murit, ai noştri erau prea adînciţi în propria lor durere ca s-o mai bage în seamă pe biata Justine, care o veghease în tot timpul bolii cu o dragoste plină de îngrijorare. Sărmana căzuse greu bolnavă, dar îi era dat să treacă prin încercări şi mai dureroase.

Unul cîte unul, îşi pierdu fraţii şi surioara, şi mai-că-sa rămase pe lume numai cu fiica cea uitată. Femeia fu cuprinsă de remuşcări; începu să-şi închipuie că cerul o pedepsise să i se prăpădească copiii preferaţi pentru că nu ştiuse să-şi împartă dragostea tuturor, fără părtinire. Era romano-catolică şi confesorul ei i-a întărit cred, această idee. Astfel, cîteva luni după plecarea ta la Ingolstadt, Justine fu chemată acasă de mama pocăită. Sărmana fată! Ce lacrimi a vărsat cînd ne-a părăsit! De la moartea mătuşii se schimbase mult; suferinţa îi îndulcise purtările care impresionau pînă atunci prin vioiciune, făcîndu-le de o blîndeţe cuceritoare. Dar nici şederea în casa mamei sale nu a fost de natură să-i redea voioşia. Biata femeie era foarte nestatornică în căinţa ei. Căci, uneori îi cerşea Justinei iertarea pentru asprimea cu care se purtase cu ea, mult mai des o învinuia de a fi fost pricina morţii fraţilor şi surorii ei. Acest zbucium continuu sfîrşi prin a o şubrezi pe doamna Moritz în aşa măsură, încît deveni din ce în ce mai irascibilă. Acum, însă, se odihneşte în pace pentru totdeauna. A murit cînd a dat pentru prima oară frigul, la începutul iernii care a trecut. Justine a revenit printre noi şi te încredinţez că mă simt legată de ea printr-o caldă duioşie. Este foarte deşteaptă şi bine crescută, şi e frumuşică foc; cum îţi spuneam şi înainte, înfăţişarea şi felul ei de a vorbi îmi amintesc mereu de iubita mea mătuşă.

Trebuie să-ţi mai spun cîteva cuvinte, dragul meu văr, despre micuţul şi scumpul nostru William. Dacă ai putea să-l vezi! Este foarte înalt pentru vîrsta lui, are părul buclat şi nişte ochi minunaţi, albaştri şi zîmbitori, cu o streaşină de gene întunecate. Cînd su-

ride, îi apar două gropițe în obrajii rumeni de sănătate. Pînă acum a avut una sau două „soțioare", dar preferata sa este Louisa Biron, o fetiță drăguță în vîrstă de cinci ani.

Și acum, dragă Victor, probabil că nu-ți va displace să afli și cîte o bîrfă nevinovată despre lumea cumsecade din Geneva. Frumoasa domnișoară Mansfield a primit deja vizitele de felicitare cu prilejul apropiatei ei căsătorii cu un tînăr englez, domnul John Melbourne. Sora ei cea urîtă, Manon, s-a măritat toamna trecută cu domnul Duvillard, bogatul bancher. Colegul tău de școală, la care țineai atîta, Louis Manoir, a avut cîteva necazuri de la plecarea lui Clerval din Geneva, dar acum și-a recăpătat vechea lui bună dispoziție și se aude că este pe punctul de a se însura cu o franțuzoaică nostimă și zurlie, madam Tavernier. Deși văduvă și mult mai în vîrstă decît Manoir, ea se bucură de o mare trecere și e admirată de toată lumea.

Iată, dar, că scriindu-ți începusem să mă simt mai voioasă, dragă vere ; dar acum, că mă apropii de încheiere, neliniștea mă cuprinde din nou. Scrie-ne, iubite Victor — un rînd, măcar un cuvînt ar fi o binecuvîntare pentru noi. Zeci de mii de mulțumiri lui Henry pentru bunătatea, afecțiunea și numeroasele sale scrisori ; îi sîntem sinceri recunoscători. Rămîi cu bine! Ai grijă de tine, și, te conjur, scrie-ne !

ELIZABETH LAVENZA

GENEVA, 18 MARTIE, 17...

„Scumpă, scumpă Elizabeth ! am exclamat cînd am terminat de citit scrisoarea. Le voi scrie chiar în clipa asta, ca să-i ușurez de povara neliniștii care îi apasă." Am scris, și acest efort m-a obosit crîncen ; dar intrasem deja în convalescență, și, de atunci, totul a mers spre bine. Peste două săptămîni am putut ieși din casă.

Una din primele îndatoriri pe care mi le-am îndeplinit după însănătoșire a fost să-l prezint pe Cler-

val cîtorva profesori de la universitate. Făcînd aceasta m-am expus unor lovituri care mi-au redeschis rănile din suflet. Încă din acea noapte fatală care însemnase sfîrșitul strădaniilor și începutul nenorocirilor mele, nu-mi puteam stăpîni o violentă repulsie față de însăși ideea de filozofie naturală. Aproape tot totul înzdrăvenit, acum, era de ajuns numai să văd un instrument de chimie ca simptomele crizei nervoase să reapară. Henry observase aceasta și înlăturase toate aparatele din preajma mea. Apoi, văzînd că am căpătat aversiune pînă și față de camera care îmi slujise înainte drept laborator, îmi schimbă apartamentul. Dar toate aceste atenții ale lui Clerval nu mai folosiră la nimic cînd începură vizitele la profesori. Laudele călduroase și pline de bunăvoință ale domnului Waldman cu privire la uimitoarele mele progrese în domeniul științelor îmi păreau o tortură. Curînd, el băgă de seamă că nu mă încîntă subiectul, dar, neputînd bănui cauza reală, puse sentimentele mele pe seama modestiei și abătu discuția asupra științei înseși, cu dorința vădită de a-mi smulge și mie o vorbă. Ce puteam face? Voind să-mi fie pe plac, mă chinuia. Era ca și cînd mi-ar fi pus în față, unul cîte unul, cu grijă, toate acele instrumente care urmau să servească la nimicirea mea lentă și crudă. Mă zvîrcoleam din pricina vorbelor lui, dar nu îndrăzneam să-mi arăt suferința. Clerval, ai cărui ochi, ale cărui simțuri știuseră să ghicească întotdeauna cu agerime senzațiile altora, propuse schimbarea discuției invocînd, drept scuză totala sa nepricepere; convorbirea se mută pe un plan mai general. I-am mulțumit din inimă prietenului meu, dar fără să suflu o vorbă mai mult. Am văzut limpede cît era de surprins; dar n-a făcut, mai apoi, nici o încercare de a-mi afla secretul; iar eu, cu toate că îl iubeam cu un amestec de afecțiune și de nemărginit respect, nu m-am putut încumeta niciodată să-destăinuiesc acea întîmplare care era atît de vie în amintirile mele, dar care, mă temeam că, povestită amănunțit cuiva, l-ar putea tulbura prea adînc.

Domnul Krempe nu a fost tot atît de docil ; în stă-rea mea de atunci, de o sensibilitate aproape maladivă, laudele sale ca din topor mă făceau să sufăr încă mai mult decît aprobarea binevoitoare a domnului Waldman.

„Al naibii individ ! strigă el. Ei, ce zici, domnule Clerval ! Ne-a lăsat pe toți de căruță, ascultă la mine. Da, da, poți să te holbezi cît poftești ; ce-i adevărat e adevărat. Un tînc care, nu mai departe de acum cîțiva ani, credea în Cornelius Agrippa ca în Evanghelie, s-a instalat acum în fruntea universității, și, dacă nu îl detronează cineva cît mai repede, ne vom pierde cu toții prestigiul. Sigur, sigur — continuă el văzîndu-mi expresia de suferință de pe față — domnul Frankenstein este modest, o calitate excelentă la un tînăr. Tinerii nu trebuie să-și ia nasul la purtare, ci să știe să rămînă modești, nu-i așa, domnule Clerval. Și eu am fost așa cînd eram tînăr, dar asta e o calitate care se tocește repede, se pare."

Domnul Krempe se înfierbîntă apoi într-un elogiu al propriei sale persoane, ceea ce, din fericire, îndepărtă conversația de la subiectul atît de neplăcut pentru mine.

Clerval nu arătase niciodată prea multă simpatie pentru înclinațiile mele către filozofia naturală ; preocupările lui literare se deosebeau cu totul de cele care mă absorbiseră pe mine. El venise la universitate cu gîndul de a ajunge să stăpînească la perfecție limbile orientale, pentru a-și deschide astfel drumul în viața pe care și-o visase. Hotărît să nu se înfunde într-o existență lipsită de strălucire, el și-a întors privirile către Orient, care oferea spiritului său întreprinzător o largă sferă de acțiune. Îl atrăgeau îndeosebi limbile persană, arabă și sanscrită, și curînd mă simții și eu ispitit să mă apuc să le învăț. Am urît întotdeauna trîndăvia și acum, cînd doream să fug de gîndurile mele, și studiile mele de pînă atunci îmi deveniseră nesuferite, am aflat o mare ușurare în a fi coleg de studenție cu prietenul meu, găsind în ope-

rele orientaliștilor nu numai învățături, ci și mîngîiere. Nu am încercat, ca el, o cercetare critică a diferitelor dialecte, căci aceste studii nu însemnau pentru mine decît o destindere temporară. Citeam doar pentru a înțelege un anumit fel a de gîndi și eforturile mi-au fost răsplătite pe deplin. Niciodată, studiind autorii vreunei alte țări, nu am întîlnit o melancolie atît de liniștitoare și o bucurie atît de înălțătoare ca a lor. Cînd citești scrierile orientalilor viața îți apare ca un soare cald și o grădină de trandafiri, ca surîsul ori încruntarea unui nobil adversar, ca focul care îți mistuie inima. Cîtă deosebire față de poezia bărbătească și eroică a Greciei sau Romei!

Se scurse întreaga vară cu aceste îndeletniciri și mi-am hotărît întoarcerea la Geneva către sfîrșitul toamnei; dar, fiind întîrziat de niște întîlniri neprevăzute, mă prinse iarna și zăpada și, cum drumurile fură socotite impracticabile, m-am văzut nevoit să-mi amîn călătoria pînă la primăvara următoare. M-a mîhnit mult această întîrziere, căci ardeam de nerăbdare să-mi revăd orașul natal și prietenii dragi. De fapt, îmi tărăgănasem atît plecarea și din dorința de a nu-l lăsa pe Clerval singur într-un loc străin, înainte de a-i fi făcut cunoștință cu localnicii. Petrecurăm, așadar, iarna în voioșie, și cu toate că primăvara, de data aceasta, se lăsă cam mult așteptată, frumusețea ei ne despăgubi pe deplin.

Intrasem în luna mai și așteptam zilnic scrisoarea care avea să stabilească data plecării mele, cînd Henry propuse o excursie prin împrejurimile Ingolstadt-ului, ca o raită de adio prin locurile care îmi încîntaseră ochii atîta vreme. Am primit cu bucurie: îmi plăcea mișcarea și, în plimbările de acest fel pe meleagurile natale, Clerval fusese întotdeauna însoțitorul meu preferat.

Două săptămîni de hoinăreală! Sănătatea și voioșia îmi reveniseră de mult, iar aerul curat și tare pe care îl respiram, mărunțele întîmplări cu care e presărată

o astfel de plimbare precum și conversația prietenului meu mi-au sporit și mai mult vigoarea. Din pricina studiului devenisem o ființă retrasă, nesociabilă, dar Clerval redeștepta ceea ce era mai bun în mine ; mă învăța din nou să iubesc înfățișarea naturii și chipurile vesele ale copiilor. Prieten minunat ! Cît de sincer m-ai iubit și cum te-ai străduit să-mi înnobilezi cugetul, să-l ridici la aceeași înălțime cu al tău. Un țel egoist făcuse din mine un ins nevolnic și îngust la minte, pînă cînd blîndețea și dragostea ta mi-au încălzit și reaprins simțirea ; renăscuse în mine omul fericit care, cu cîțiva ani în urmă, iubea și era iubit de toți, care nu cunoștea nici necazurile, nici grija. Căci atunci cînd eram fericit, natura avea darul de a mă face să trăiesc cele mai încîntătoare senzații. Un cer senin, o pajiște înverzită mă umpleau de extaz. Iar anotimpul acela era într-adevăr dumnezeesc ; gardurile vii erau întrețesute cu flori de primăvară, iar cele de vară îmbobociseră. Nici unul din gîndurile care mă zdrobiseră sub povara lor de neînlăturat anul trecut — în ciuda eforturilor mele de a scăpa de ele — nu mă mai tulburau acum.

Henry se bucura de veselia mea și lua parte din tot sufletul la emoțiile mele ; încerca să-mi risipească grijile în chip și fel și-mi împărtășea toate simțămintele care îi umpleau sufletul. Mintea lui se dovedi, în această împrejurare, de-o bogăție uluitoare ; vorba îi era plină de fantezie și adesea, imitînd pe scriitorii arabi sau persani, născocea povești cu peripeții minunate. Alteori, recita din poemele mele preferate, ori mă atrăgea în discuții pe care le întreținea cu o mare iscusință.

Ne-am înapoiat la colegiu într-o duminică după-amiază ; pe drum ne încrucișam cu pîlcuri de țărani care dansau, și toți cei pe care îi întîlneam păreau veseli și fără griji. Îmi simțeam inima ușoară : mereu gata să izbucnesc în rîs, îmi venea în orice clipă să sar în sus de bucurie.

La întoarcere am găsit următoarea scrisoare de la tata :

Dragă Victor,

Ai aşteptat pesemne cu nerăbdare o scrisoare care să hotărască data înapoierii tale ; la început voiam să-ţi scriu doar cîteva rînduri, şi numai în legătură cu ziua în care urma să te aştept. Dar asta ar fi însemnat din parte-mi o crudă bunătate ; e un lucru pe care nu mă încumet să-l fac. Ce-ai zice, fiule, dacă, aşteptîndu-te la o primire plină de bucurie şi voioşie, ai fi întîmpinat, dimpotrivă, de lacrimi şi nefericire ? Dar cum, Victor, ţi-aş putea descrie jalea noastră ? Absenţa nu a putut să te facă nesimţitor la bucuriile şi durerile noastre, şi cum să pricinuiesc suferinţă tocmai fiului pe care nu l-am văzut atîta amar de vreme ? Aş vrea să te pregătesc puţin pentru tristă veste, dar ştiu că nu este cu putinţă, şi că, în chiar clipa aceasta, ochii tăi străbat cu înfrigurare filele în căutarea cuvintelor care poartă ştirea îngrozitoare.

William a murit ! Copilaşul nostru scump, ale cărui rîsete îmi încîntau şi-mi încălzeau inima, care era atît de drăgăstos şi în acelaşi timp atît de plin de voie bună ! A fost asasinat, Victor !

Nu voi încerca să te consolez, ci-ţi voi relata numai împrejurările în care a fost săvîrşită fapta.

Joia trecută (7 mai) am plecat împreună cu Elizabeth şi cei doi fraţi ai tăi să ne plimbăm prin Plainpalais. Era o seară caldă şi senină, aşa că am mers mai departe decît de obicei. Se întunecase cînd ne-am gîndit că e timpul să ne întoarcem, şi atunci am descoperit că William şi Ernest, care o luaseră puţin înainte, nu mai sînt de găsit. Ne-am oprit, deci, într-un loc, să-i aşteptăm să se înapoieze. Deodată apăru Ernest şi ne întrebă dacă-l văzusem pe frate-său ; spunea că se jucaseră împreună, că William fugise să se ascundă,

şi că l-a căutat fără să-l găsească, iar apoi l-a aşteptat şi l-a tot aşteptat, dar el nu s-a mai întors.

Spusele lui ne cam neliniştiră; am continuat să-l căutăm pînă la căderea nopţii, cînd Elizabeth îşi zise că poate William s-o fi dus singur acasă. Nu era acolo. Ne-am reîntors din nou, cu torţe, căci nu mă puteam culca ştiind că dulcele meu băiat se rătăcise şi se găsea singur în bezna şi umezeala nopţii; Elizabeth se chinuia şi ea. Cam pe la cinci dimineaţa, l-am descoperit pe băieţelul meu scump, pe care cu o seară înainte îl văzusem înfloritor şi strălucind de sănătate, întins pe iarbă, palid şi nemişcat; pe gîtul său erau întipărite urmele degetelor ucigaşului.

L-am purtat pe braţe acasă; chinul pe care faţa mea nu-l putea ascunde trăda Elizabethei adevărul. A ţinut cu tot dinadinsul să vadă cadavrul. La început am încercat s-o împiedic, dar ea a stăruit, iar cînd a intrat în camera unde îl aşezasem, i-a cercetat grăbită gîtul şi împreunîndu-şi mîinile a exclamat: „Vai, doamne dumnezeule! Eu l-am ucis, eu l-am ucis!"

A căzut leşinată şi cu mare greutate am readus-o în simţiri. Cînd şi-a venit în fire mi-a povestit printre lacrimi şi suspine că în seara aceea William o bătuse la cap să-l lase să poarte un medalion de valoare pe care-l avea de la maică-ta. Portretul a dispărut, şi fără îndoială că el a fost ispita care l-a îndemnat pe ucigaş la o asemenea faptă. Cît priveşte ucigaşul, nu i-am dat pînă acum de urmă, cu toate străduinţele neîntrerupte de a-l descoperi; dar, orice s-ar întîmpla, nimic nu mi-l va reda pe William al meu!

Vino, scumpe Victor; numai tu poţi să o mîngîi pe Elizabeth, căci plînge tot timpul şi se învinovăţeşte pe nedrept că ea ar fi cauza morţii lui; vorbele ei îmi sfîşie inima. Sîntem cu toţii nefericiţi; nu va fi acesta un motiv în plus pentru tine, fiul meu, ca să te întorci şi să ne alini durerea? Scumpa ta mamă! Vai, Victore! Zic, acum, mulţumesc lui Dumnezeu că nu a trăit să fie martoră la cruda, groaznica moarte a mezinului ei!

Vino, Victor; nu nutrind gînduri de răzbunare împotriva ucigaşului, ci cu simţăminte de pace şi blîndeţe,

care vor vindeca, în loc să le zgîndăre, rănile sufletelor noastre. Intră în casa îndoliată, prietene, dar cu bunătate și dragoste pentru cei care te iubesc, și nu cu ură față de dușmani.

Tatăl tău iubitor și îndurerat,

ALFONS FRANKENSTEIN

GENEVA, 12 MAI, 17...

Clerval, care în timp ce citeam îmi urmărise chipul cu luare-aminte, văzu cu surprindere cum bucuria care mă cuprinsese la primirea scrisorii se prefăcu în deznădejde. Am aruncat foaia pe masă și mi-am ascuns fața în palme.

„Dragă Frankenstein, exclamă Henry cînd văzu cît de amarnic plîng, îți este oare dat să fii mereu nefericit ? Prieten scump, ce s-a întîmplat ?"

I-am făcut semn să citească, iar eu am început să umblu prin cameră, într-o stare de mare tulburare. Citind povestea nenorocirii mele, lacrimi țîșniră și din ochii lui Clerval.

„N-am cum să te consolez, prietene, spuse el. Nenorocirea ta e fără leac. Ce ai de gînd să faci ?"

„Plec chiar acum la Geneva ; vino cu mine, Henry, să dăm poruncă să se înhame caii".

Pe drum, Clerval se străduia să-mi spună cîteva cuvinte de mîngîiere. Dar ce altceva îmi putea spune decît că e alături de mine cu tot sufletul.

„Bietul William, zicea, copil dulce și iubit, el doarme acum alături de îngereasca sa mamă ! Cei care l-au văzut strălucitor și vesel în frumusețea anilor săi fragezi, trebuie acum să plîngă timpuria sa pierdere ! Să mori atît de groaznic ; să simți cum te sugrumă ucigașul ! Ce criminal odios, acela care a putut să ucidă o ființă atît de neprihănită ! Sărman copil ! O singură mîngîiere ne-a rămas : prietenii plîng și jelesc, dar el doarme în pace. Chinul s-a terminat, suferințele lui au luat sfîrșit pentru totdeauna. O brazdă de iarbă îi acoperă trupul, și el nu mai simte nici o durere. Nu

mai are nevoie de milă ; milă trebuie să ne fie de nefericiții supraviețuitori."

Astfel vorbea Clerval în timp ce înaintam grăbiți pe străzi ; cuvintele acelea mi s-au întipărit adînc în minte și mi le-am reamintit mult mai tîrziu, în singurătate. De îndată ce fură aduși caii, mă aruncai degrabă într-o caleașcă și-mi luai rămas bun.

Călătoria a fost de o adîncă melancolie. La început doream să ajung cît mai grabnic, căci eram nerăbdător să-i mîngîi pe ai mei și să fiu alături de ei în durerea care-i încerca ; dar cînd m-am apropiat de orașul meu natal am simțit nevoia să încetinesc. Cu greu puteam să stăpînesc năvala de simțăminte care mi se îmbulzeau în suflet. Treceam printre priveliști care în tinerețe îmi fuseseră familiare, dar pe care nu le mai văzusem de aproape șase ani. Cum putuse totul să ia altă înfățișare în acest răstimp ! Avusese loc parcă o schimbare bruscă, atît de întristătoare ; dar probabil că mii de alte împrejurări neînsemnate își lăsaseră și ele treptat pecetea, prin schimbări care, chiar dacă nu atît de vădite, nu erau totuși mai puțin adînci. Mă copleși spaima ; nu îndrăzneam să înaintez, temîndu-mă de mii de rele fără nume, la gîndul cărora tremuram, fără să fiu însă în stare să le deslușesc înțelesul.

Am rămas două zile în această chinuitoare stare de spirit la Lausanne. Am contemplat lacul ; luciul apei era netulburat ; jur împrejur totul era cufundat în liniște, iar munții înzăpeziți, „palatele naturii" erau aceiași. Încetul cu încetul calmul dumnezeesc al acestor priveliști mă mai liniști și atunci am putut să-mi continui călătoria spre Geneva.

Drumul șerpuia pe malul lacului, care se îngusta pe măsură ce mă apropiam. Puteam acum distinge mai clar coastele întunecate ale munților Jura și creștetul luminos al Mont Blanc-ului. Plînsei ca un copil. „Munții mei dragi ! Frumosul meu lac ! Cum întîmpinați voi pe cel pribeag ? Piscurile voastre sînt străvezii, cerul și lacul sînt albastre și netulburate. Toate acestea ca să vestească pacea, ori să-și rîdă de nenorocirea mea ?"

Mă tem, dragă prietene, să nu te plictisesc oprindu-mă asupra acestor întîmplări pregătitoare ; dar acelea erau încă zile oarecum senine și mă gîndesc la ele cu un fel de plăcere. Țara mea, iubit meleag ! Cine altul decît un localnic ar putea să înțeleagă desfătarea pe care o încercam privind din nou rîurile, munții, și mai ales lacul îndrăgit !

Și, totuși, cum mă apropiam de casă, mîhnirea și teama mă năpădeau din nou. Se lăsa și noaptea ; iar cînd munții își pierdură contururile în întuneric, mă simții și mai mohorît. Peisajul îmi apărea ca o vastă și obscură scenă a răului și presimțeam nedesluşit că eram sortit să devin cea mai nevrednică dintre făpturile omenești. Vai mie ! Profeția avea să se împlinească ; doar într-o singură privință mă înșelam : toată suferința pe care plin de teamă mi-o închipuiam nu era nici a suta parte din chinul pe care aveam să-l îndur în realitate.

Tot tul era învăluit în întuneric cînd am ajuns în împrejurimile Genevei ; porțile orașului erau zăvorîte și am fost nevoit să petrec noaptea la Secheron, un sat așezat la o jumătate leghe depărtare de oraș. Cerul era senin, și, cum nu reușeam în nici un chip să adorm, mă hotărîi să vizitez locul unde sărmanul meu William fusese asasinat. Cum nu puteam trece prin oraș, a trebuit, pentru a ajunge la Plainpalais, să trec lacul într-o barcă. În timpul acestei scurte călătorii văzui fulgere care, jucîndu-se pe creștetul Mont Blanc-ului, desenau pe cer forme de o mare frumusețe. Se apropia cu mare iuțeală furtuna ; și, după ce am tras la mal, am urcat un deal nu prea înalt ca să o pot observa cum înaintează. Furtuna creștea ; norii înecau cerul și, curînd, simții ploaia venind, mai întîi încet, cu picături mari, apoi în ropote.

Părăsii locul în care mă aflam, mergînd mai departe, deși întunericul și furtuna creșteau cu fiece clipă, și tunetul mi se spărgea cu bubuituri teribile deasupra capului. Ecoul îi răspundea din Salêve, din munții Jura și Alpii Savoiei ; licăriri iuți de fulgere îmi orbeau ochii, luminînd lacul care părea acum o întinsă pînză

de foc; apoi, pentru o clipă, totul se scufunda într-o beznă neagră, iar ochiul avea răgazul să se odihnească de atîta lumină. Furtuna, cum se întîmplă adesea în Elveţia, izbucnise în acelaşi timp în diferite părţi ale bolţii cerului. Cea mai puternică furtună se dezlănţuise chiar la nordul oraşului, deasupra acelei părţi a lacului care se află între promontoriul Belrive şi satul Copêt. O altă furtună pîlpîia în Jura, cu licăriri slabe; o alta întuneca şi uneori descoperea Môle-ul, piscul din partea de răsărit a lacului.

Contemplînd această furtună atît de frumoasă, şi totuşi înspăimîntătoare, mergeam mai departe cu pas grăbit. Nobilul război ce se da în cer mă inspiră; împreunîndu-mi mîinile, am exclamat: „William, înger scump, iată înmormîntarea ta, bocetul tău de îngropăciune!" Pe cînd rosteam aceste vorbe, am observat în umbră o siluetă care se furişa din spatele unui pîlc de arbori; am încremenit, scrutînd întunericul cu privirea. Nu era cu putinţă să mă fi înşelat. Licărul unui fulger lumină o făptură, descoperindu-i limpede conturul; statura ei gigantică şi chipul slut, neomenesc de hîd, îmi spuseră fără greş că aveam în faţă pocitul, mîrşavul demon căruia îi dădusem viaţă. Ce făcea el acolo? Putea fi el (mă cutremurai) ucigaşul fratelui meu? Numai ce-mi trecu prin minte acel gînd c-am şi fost pe dată convins de adevărul lui; dinţii îmi clănţănire şi ca să nu mă prăbuşesc am fost nevoit să mă sprijin de trunchiul unui copac. Silueta trecu pe lîngă mine cu iuţeală şi se mistui în beznă nopţii. Cum putusem să cred că o făptură omenească ar fi fost în stare să ia viaţa acelui copil. *El* era ucigaşul! Nu încăpea nici o îndoială. Însăşi ivirea acestei idei era o dovadă neîndoioasă a faptului. Mă gîndii să mă iau după el; dar ar fi fost zadarnic, căci o altă scăpărare de fulger mi-l descoperi căţărat pe stîncile coastei abrupte, aproape verticale, a muntelui Salêve, care mărgineşte Plainpalais-ul la sud. Curînd ajunse în vîrf şi dispăru.

Rămăsei nemişcat. Tunetul încetase, dar ploaia mai răpăia încă şi totul era învăluit într-o întunecime de

nepătruns. Întîmplările, pe care pînă atunci încercasem să le uit, îmi reînviară în minte : întregul meu drum către momentul creației, apariția rodului propriilor mele mîini, viu, la căpătîiul patului meu, plecarea lui. Trecuseră doi ani din noaptea în care primise viață. Era oare aceasta prima lui crimă ? Vai mie ! Slobozisem în lume o făptură bestială, a cărei plăcere era masacrul și suferința ; nu-mi ucisese oare ea fratele ?

Nimeni nu și-ar putea închipui ce chinuri am îndurat tot restul acelei nopți pe care am petrecut-o, rebegit de frig și ud leoarcă, în aer liber. Dar nu vitregia vremii o simteam eu, căci imaginația mea prefira tot felul de scene în care domneau răul și disperarea. Făptura căreia îi dădusem drumul în lume, înzestrînd-o cu voință și cu puterea de a săvîrși fapte îngrozitoare, ca aceea pe care tocmai o înfăptuise, îmi apărea aproape ca o încarnare a propriului meu vampir, a propriului meu duh lăsat să rătăcească în voie din mormînt și pus să distrugă tot ce-mi era mai scump pe lume.

Se lumina de ziuă ; îmi îndreptai pașii spre oraș. Porțile erau deschise și mă grăbii către casa tatii. Primul meu gînd a fost să le mărturisesc ceea ce știam despre ucigaș, ca astfel să i se poată lua de îndată urma. Dar, cînd am reflectat asupra povestirii pe care trebuia să le-o spun, am rămas în cumpănă. O făptură pe care singur o alcătuisem, în care sădisem viața și pe care o întîlnisem la miezul nopții, printre prăpăstiile unui munte inaccesibil ! Îmi amintii, de asemeni, de febra nervoasă care pusese stăpînire pe mine în vremea a cărei evocare ar fi dat un aer și mai delirant unei istorii atît de greu de crezut. Îmi dădeam seama că dacă oricine altcineva mi-ar fi istorisit o poveste asemănătoare aș fi considerat-o drept plăsmuirea unei minți rătăcite. În afară de aceasta, chiar dacă mi s-ar da crezare într-atîta, încît să-mi înduplec rudele să o hăituiască, natura stranie a acelei ființe ar ajuta-o să scape cu iscusință de orice urmărire. Și atunci, la ce ar folosi urmărirea ? Cine ar putea prinde o creatură în stare să escaladeze cele mai abrupte

stînci ale Salêve-ului? Chibzuind astfel, am luat hotărîrea să tac.

Era aproape cinci dimineața cînd am pășit în casa tatălui meu. Am spus slugilor să nu trezească pe nimeni și am intrat în bibliotecă să aștept acolo ora lor obișnuită de sculare.

Trecuseră șase ani — ca un vis trecuseră, dacă nu ar fi lăsat acea singură urmă de neșters — și, iată, stăteam din nou în același loc în care l-am îmbrățișat pe tata înainte de plecarea la Ingolstadt. Părinte iubit și venerabil! Căci așa rămăsese el pentru mine. M-am uitat la portretul mamei, agățat deasupra consolei căminului. Subiectul era tratat în manieră istorică, la dorința tatei, și reprezenta pe Caroline Beaufort într-o atitudine deznădăjduită, îngenuncheată lîngă sicriul tatălui ei. Portul îi era rustic și obrazul palid, dar întreaga ei ținută respira un aer de demnitate și frumusețe care aproape că stăvilea orice simțămînt de milă. Dedesubtul acestui tablou se afla o miniatură a lui William; cînd o privii, mă podidiră lacrimile. În această stare mă găsi Ernest, care tocmai intra; mă auzise sosind și se grăbise să mă întîmpine. Își mărturisi plăcerea încărcată de tristețe de a mă vedea:

„Fii bine venit, scumpe Victor, spuse el. O! de-ai fi sosit cu trei luni în urmă, ne-ai fi găsit pe toți veseli și fericiți. Acum însă vii la noi să împărtășești o nenorocire pe care nimic n-o poate ușura; și totuși, prezența ta, nădăjduiesc, îi va da puteri tatii, care arată din ce în ce mai slăbit; vei izbuti, poate, s-o convingi și pe Elizabeth să nu-și mai facă atîtea reproșuri chinuitoare și zadarnice. Bietul William! Era răsfățatul nostru, mîndria noastră!"

Nestăpînite lacrimi se prelingeau pe fața fratelui meu; o senzație de cumplită suferință mă străbătu pînă în străfunduri. Înainte nu făcusem decît să-mi imaginez nenorocirea care se abătuse asupra casei noastre; realitatea mă copleși însă ca un nou și nu mai puțin înspăimîntător dezastru. Am încercat să-l liniștesc pe Ernest și l-am rugat să-mi dea amănunte despre tata și despre cea pe care o numeam verișoară.

„Mai mult decît toţi, spuse Ernest, ea are nevoie de alinare ; se învinovăţeşte că a pricinuit moartea fratelui nostru şi asta o face să sufere groaznic. Dar acuma, că ucigaşul a fost descoperit..."

„Ucigaşul descoperit ! Doamne Dumnezeule ! Cum asta ? Cine s-a încumetat să-l urmărească ? E cu neputinţă ! Ca şi cum ai încerca să întreci vîntul sau să opreşti un şuvoi de munte cu un fir de pai. Bine, dar l-am văzut azi noapte şi era liber."

„Nu înţeleg ce vrei să spui, răspunse fratele meu cu uimire. Oricum, nouă, descoperirea făcută ne-a întregit nenorocirea. La început nimeni nu voia să creadă ; şi nici acuma Elizabeth nu poate fi convinsă, în ciuda tuturor dovezilor. Fără îndoială, cui i-ar fi trecut prin minte că Justine Moritz, care era atît de blîndă, atît de ataşată familiei, a fost în stare de o crimă atît de îngrozitoare, de monstruoasă ?"

„Justine Moritz, biata fată ! Sărmana, pe ea au acuzat-o ? Dar este o eroare care sare în ochi ; nimeni nu crede, nu-i aşa, Ernest ?"

„La început, într-adevăr, nimeni nu credea ; dar au ieşit la iveală cîteva fapte care aproape că ne-au silit la aceasta ; pe deasupra, însăşi comportarea ei a fost atît de confuză, încît a dat dovezilor împotriva ei o greutate care, mă tem, nu mai lasă loc îndoielii. Dar va fi judecată astăzi, aşa că ai să le afli curînd pe toate."

Îmi povesti cum, în dimineaţa în care se descoperise omorul, Justine căzuse bolnavă ; a trebuit să stea cîteva zile la pat. În acest răstimp, unul dintre servitori, cercetînd din întîmplare veşmintele pe care le purtase ea în noaptea crimei, descoperise într-un buzunar tocmai acel portret al mamei, care, se credea, îl ispitise pe ucigaş. Arătînd altui servitor portretul, acela, fără să spună o vorbă cuiva din familie, se duse la judecător ; şi, pe temeiul depoziţiei celor doi, Justine a fost arestată. Cînd i se aduse învinuirea, sărmana adeveri în mare măsură bănuiala printr-o purtare foarte tulburată.

Era, într-adevăr, o poveste cam bizară, dar ea nu reuși să-mi clintească convingerea și răspunsei cu gravitate :

„Greșiți cu toții ; știu cine e ucigașul. Justine, sărmana, buna Justine este nevinovată".

În acea clipă intră tata. Am văzut pe chipul lui întipărită adînc nenorocirea, dar el se străduia să mă întîmpine voios ; și, după ce schimbarăm îndoliatul nostru salut, ar fi adus poate vorba despre altceva, dacă Ernest nu ar fi exclamat :

„Dumnezeule, tată ! Victor spune că el știe cine-i ucigașul bietului William !"

„Și noi știm, din păcate, răspunse tata, căci aș fi vrut mai degrabă să nu aflu niciodată, decît să descopăr atîta corupție și nerecunoștință la cineva pe care-l îndrăgeam atît de mult."

„Tată dragă, greșești ; Justine e nevinovată."

„Dacă este, s-o ajute Dumnezeu să-și dovedească nevinovăția ; judecata are loc astăzi, și sper, sper din tot sufletul că va fi achitată."

Aceste vorbe mă mai liniștiră puțin. În sinea mea eram încredințat că nici Justine și nici o altă ființă omenească nu era vinovată de această crimă. Nu-mi era deci teamă că putea fi adusă vreo probă indirectă, atît de convingătoare, încît biata Justine să fie condamnată. Iar povestea mea nu era dintre acelea care pot fi relatate în public ; cei mai mulți ar fi văzut în grozăvia ei semnele nebuniei. Exista oare cineva, în afară de mine, creatorul, care să poată crede — fără mărturia propriilor sale simțuri — în existența acelui monument de brutalitate și opacitate pe care-l azvîrlisem în lume ?

Curînd apăru și Elizabeth. Se schimbase mult de cînd o văzusem ultima oară ; cu timpul, dobîndise o nouă frumusețe, care o întrecea pe aceea din anii copilăriei. Regăseam în ea aceeași candoare, aceeași vioiciune, căreia i se adăugase însă o expresie mai plină de sensibilitate și inteligență. Mă primi cu multă căldură :

„Sosirea ta, dragă, vere, spuse, mă umple de nădejde. Poate vei găsi tu un mijloc de a dovedi nevinovăția Justinei. Vai! cine se mai poate socoti în siguranță, dacă ea va fi condamnată pentru crimă? Sînt sigură de nevinovăția ei, cum sînt sigură de a mea. Nenorocirea ne-a lovit de două ori; nu e destul că l-am pierdut pe scumpul nostru William; acum trebuie ca și această biată fată, pe care o iubesc din tot sufletul, să fie smulsă de lîngă noi de o soartă încă și mai nemiloasă. Dacă ea va fi osîndită, eu nu voi mai ști niciodată ce-i bucuria. Dar n-o să fie, sînt sigură că nu; și atunci am să fiu din nou fericită, chiar dacă port durerea tristei morți a micuțului William".

„Este nevinovată, Elizabeth, am spus. Și asta se va dovedi; nu-ți fie teamă de nimic și bucură-te la gîndul că va fi achitată."

„Ce bun și generos ești! Toată lumea e convinsă de vina ei; și asta m-a făcut nefericită, căci știam că nu este cu putință; faptul că-i vedeam pe toți cei din jur atît de părtinitori mă făcuse să-mi pierd orice speranță." Se porni pe plîns.

„Scumpă nepoată, spuse tata, șterge-ți lacrimile; dacă ea este, după cum crezi tu, nevinovată, ai încredere în dreptatea legilor noastre și în stăruința pe care am s-o depun ca să împiedic cea mai mică umbră de părtinire."

Capitolul 8

Petrecurăm astfel cîteva ore umbrite de tristețe, pînă la unsprezece, cînd trebuia să înceapă procesul. Pentru că tata și ceilalți membri ai familiei fuseseră chemați ca martori, i-am însoțit la tribunal. Tot timpul cît a durat acea jalnică batjocură a justiției am trecut prin chinuri cumplite. Urma deci să se hotărască dacă acel scelerat, rodul nefericitei mele curiozități și al făpturilor mele nelegiuite, va pricinui moartea a încă

unuia dintre semenii mei: prima victimă fusese un copil surîzător, întruparea însăşi a nevinovăţiei şi a veseliei; cealaltă urma să fie ucisă într-un chip şi mai mîrşav, printr-o infamie care făcea această nouă crimă şi mai înspăimîntătoare. Justine era o fată vrednică şi avea însuşiri care promiteau să-i facă existenţa fericită; şi acum, totul avea să se prăbuşească într-un mormînt al dezonoarei, numai şi numai din pricina mea! Aş fi preferat de o mie de ori să mărturisesc că eu sînt vinovat de crima atribuită Justinei, dar lipsisem din oraş cînd William fusese omorît, şi o asemenea declaraţie ar fi trecut drept scornirea unui nebun, fără să poată s-o dezvinovăţească pe ea, cea care suferea, acum, din pricina mea.

Justine avea o înfăţişare calmă. Era îmbrăcată în doliu, şi chipul ei, atrăgător ca întotdeauna, devenise, datorită gravităţii simţămintelor, de o gingaşă frumuseţe. Părea încredinţată de nevinovăţia ei şi nu era înfricoşată, cu toate că era privită cu ură de mii de oameni, căci toţi aceştia, care în alte împrejurări ar fi fost cuceriţi de frumuseţea ei şi i-ar fi arătat bunăvoinţă, se aflau acum sub impresia grozăviei pe care se presupunea că a făptuit-o. Părea calmă, dar liniştea ei era în chip vădit forţată; întrucît tulburarea ei fusese invocată ca o dovadă a vinovăţiei, se străduise să ia un aer curajos. Intrînd în sala tribunalului, îşi aruncă privirile în jur şi descoperi pe dată locul unde ne aflam aşezaţi. O lacrimă dădu să-i împînzească ochii în clipa cînd ne zări. Dar îşi reveni deîndată şi expresia de afecţiune îndurerată părea să-i dezvăluie întreaga nevinovăţie.

Procesul începu şi, după ce procurorul îşi termină rechizitoriul, fură chemaţi mai mulţi martori. Împotriva ei se înlănţuiau cîteva coincidenţe ciudate, care puteau să pună pe gînduri pe oricine nu avea acea dovadă a nevinovăţiei ei în posesia căreia mă aflam doar eu. În noaptea crimei lipsise de-acasă şi, spre dimineaţă, o precupeaţă o zărise nu departe de locul unde a fost găsit mai tîrziu copilul ucis. Femeia o întrebase ce face acolo, dar ea o privise într-un fel ciudat, dîn-

du-i un răspuns fără noimă, aproape de neînțeles. Se întorsese acasă pe la ora opt, și, cînd cineva a întrebat-o unde și-a petrecut noaptea, ea a răspuns că a fost în căutarea copilului, după care a întrebat, cu o voce îngrijorată, dacă s-a aflat ceva în legătură cu el. Cînd i-au arătat cadavrul, a apucat-o o criză puternică de isterie și cîteva zile a zăcut la pat. Procesul continuă cu prezentarea medalionului pe care servitorul i-l găsise în buzunar. Și cînd Elizabeth, cu voce șovăielnică, recunoscu că era chiar medalionul pe care-l prinsese la gîtul copilului cu un ceas înainte de dispariția lui, un murmur de oroare și de indignare străbătu sala.

Justine fu întrebată dacă are ceva de spus întru apărarea sa. În timpul desfășurării procesului, înfățișarea ei se schimbase. Pe chipul ei se zugrăvise întîi uimirea, apoi oroarea, tristețea ; uneori, se lupta ca să-și înfrîneze lacrimile ; dar atunci cînd i se ceru să pledeze, își adună puterile și vorbi cu un glas care, deși nesigur, se auzea cu claritate.

„Numai Dumnezeu știe, spuse ea, cît sînt de nevinovată, dar nu am pretenția ca spusele mele să spulbere învinuirea ce mi se aduce. Îmi sprijin nevinovăția pe o explicație simplă a faptelor care mi se impută și sper ca felul în care m-am purtat întotdeauna să-i facă pe judecătorii mei să-mi dea crezare acolo unde vreo împrejurare va lăsa loc îndoielii sau bănuielii."

Povesti apoi cum, cu îngăduința Elizabethei, își petrecuse seara din ajunul crimei în casa unei mătuși ce locuia în sătucul Chêne, aflat la aproape o leghe de Geneva. La întoarcere, pe la ora nouă, a întîlnit un om care a întrebat-o dacă nu cumva zărise copilul care se pierduse. Spusele lui au neliniștit-o și și-a petrecut cîteva ceasuri căutîndu-l, pînă cînd, porțile Genevei închizîndu-se, fusese nevoită să se adăpostească peste noapte în hambarul gospodăriei unor fermieri pe care, deși îi cunoștea, se sfiise să-i trezească. Și-a petrecut acolo aproape toată noaptea veghind ; spre dimineață, se părea, aținise puțin ; a trezit-o un zgomot de pași. Se crăpa de ziuă și ea își părăsi refugiul, pornind din nou în căutarea fratelui nostru. Dacă ajunsese în apro-

pierea locului unde zăcea corpul lui, aceasta s-a întîmplat fără ca ea s-o știe. Că a fost tulburată, cînd o oprise precupeața, nu era de mirare, deoarece petrecuse o noapte de nesomn și nu aflase încă nimic despre soarta bietului William. În ceea ce privește medalionul, nu putea să dea nici o explicație.

„Știu, continuă nefericita victimă, cît de greu atîrnă acest singur fapt împotriva mea, dar nu pot să mi-l explic în nici un fel; și, cum am afirmat că nu știu nimic, îmi rămîne doar să fac presupuneri asupra modului în care ar fi putut să ajungă în buzunarul meu. Dar și aici se ridică o piedică. Cred că nu am dușmani și desigur că nimeni nu ar fi fost atît de mîrșav încît să mă distrugă dintr-o simplă toană. Să-l fi strecurat acolo ucigașul? Nu știu cum ar fi putut avea prilejul s-o facă, sau, dacă i-am dat prilejul, de ce atunci a furat medalionul, ca apoi să se despartă de el atît de curînd?

Îmi încredințez cazul judecății drepte a instanței, deși nu mai întrezăresc vreo rază de speranță. Cer îngăduința să fie audiați cîțiva martori care să vorbească despre caracterul meu, și dacă mărturiile lor nu vor izbuti să atîrne mai greu decît presupusa mea vină, atunci să fiu condamnată, deși aș fi gata să jur pe însăși mîntuirea mea că sînt fără vină."

Fură chemați mai mulți martori care o cunoșteau de ani de zile și aceștia spuseră despre ea numai lucruri bune. Totuși, mulți acceptară cu greu să se prezinte la bară, căci teama și ura față de crima de care o socoteau vinovată îi făcuse să șovăie. Elizabeth vedea cum și cele din urmă argumente în favoarea acuzatei, firea ei blîndă și purtarea ei ireproșabilă, sînt pe cale să se spulbere și, atunci, deși foarte agitată, ceru permisiunea să se adreseze curții.

„Sînt vara nefericitului copil care a fost ucis, sau mai degrabă sora lui, a spus ea, căci am fost crescută de părinții lui, în casa cărora trăiesc de cînd el s-a născut și chiar de mai înainte de a se naște. De aceea o să socotiți poate drept necuviință din parte-mi că mă prezint ca martor în această împrejurare, dar cînd văd

un seamăn al meu în pericol din pricina lașității așazișilor săi prieteni cer să mi se dea voie să vorbesc, ca să pot spune ce știu despre caracterul ei. O cunosc pe acuzată foarte bine. Am trăit în aceeași casă cu ea, o dată cinci ani, și altă dată aproape doi. În tot acel timp ea mi-a apărut ca o ființă dintre cele mai blînde și mai pline de bunăvoință. A îngrijit-o cu cel mai mare devotament pe doamna Frankenstein, mătușa mea, în timpul bolii ei, iar mai tîrziu s-a purtat la fel cînd propria ei mamă a fost greu bolnavă, stîrnind admirația tuturor celor care o cunoșteau ; după aceea, a locuit din nou în casa unchiului meu, unde era iubită de întreaga familie. De copilul acum mort era strîns legată, și se purta față de el ca o mamă iubitoare. În ce mă privește, nu șovăi să spun că, în ciuda tuturor dovezilor aduse împotrivă-i, cred cu o nestrămutată tărie în totala ei nevinovăție ; nu avea nici o înclinație către astfel de fapte. Cît despre giuvaerul pe care se sprijină principala dovadă, dacă l-ar fi rîvnit într-adevăr, i l-aș fi dat din toată inima, atît de mult o stimez și o prețuiesc."

Pledoaria simplă și atît de grăitoare a Elizabethei stîrni un murmur de aprobare ; dar pentru generoasa ei intervenție, iar nu în favoarea sărmanei Justine, asupra căreia indignarea publică se întoarse cu o vehemență reînnoită, punîndu-i în seamă cea mai neagră nerecunoștință. Ea însăși plînsese în timp ce vorbea Elizabeth, dar fără să spună nimic. Cît a durat procesul, am fost într-o stare de tulburare și neliniște extremă. Credeam, eram sigur de nevinovăția ei. Să fi putut oare demonul care-mi ucisese fratele (nu m-am îndoit de asta nici o clipă), să fi izbutit el, prin diabolica lui faptă, s-o arunce și pe această nevinovată în brațele morții și dezonoarei ? Nu puteam înfrunta grozăvia situației în care mă aflam, și cînd mi-am dat seama, după vociferările publicului și după înfățișarea judecătorilor, că pe nefericita mea victimă o așteaptă sigur condamnarea, am fugit afară din sală cu sufletul zdrobit. Chinurile celei acuzate nu se puteau nicicum asemui cu ale mele : ea avea conștiința nevinovăției, în

timp ce mie remuşcările îmi sfîşiau pieptul fără încetare.

Petrecui o noapte de-a dreptul îngrozitoare. Dimineaţa m-am dus la tribunal ; buzele şi gîtlejul îmi erau uscate. Nu am îndrăznit să pun întrebarea fatală, dar slujbaşul, care mă cunoştea, bănui de ce venisem. Voturile fuseseră aruncate în urnă. Erau toate negre ; Justine fusese osîndită.

Nu cred că aş fi în stare să descriu ce am simţit atunci. Înainte mai încercasem senzaţii de oroare, pe care m-am străduit să le zugrăvesc în cuvinte potrivite, dar vorbirea nu are destulă tărie pentru a sugera măcar disperarea adîncă de care am fost cuprins. Cel care-mi comunicase sentinţa adăugă că Justine şi-a mărturisit vina.

„Nici nu mai era nevoie ca ea să recunoască, cazul era doar atît de evident, observă el, dar mă bucur că a făcut-o, căci, oricum, nici unui judecător nu-i place să condamne un criminal numai pe baza unor probe indirecte, oricît de grăitoare ar fi ele."

Ceea ce aflasem mi se părea bizar şi neaşteptat ; ce putea să însemne asta ? Să mă fi înşelat văzul ? Şi dacă aş demasca pe cel către care se îndrepta bănuiala mea, n-aş fi într-adevăr tot atît de nebun pe cît m-ar crede toată lumea ? Mă întorsei degrabă acasă şi Elizabeth mă întrebă, nerăbdătoare, care e rezultatul.

„Verişoară, i-am răspuns, hotărîrea care s-a luat e aceea la care te-ai fi aşteptat şi tu din partea unor judecători : mai bine să sufere zece inocenţi, decît să scape un vinovat. De altfel, ea şi-a mărturisit vina."

Ce lovitură cruntă a fost aceasta pentru biata Elizabeth, care crezuse cu tărie în nevinovăţia Justinei.

„Vai, zise ea, cum voi mai putea vreodată să cred în bunătatea omenească ? Justine, pe care am iubit-o şi am stimat-o ca pe o soră, cum a putut ea să se prefacă, cu surîsurile ei inocente, doar pentru a ne trăda ? Privirea ei blîndă părea incapabilă de brutalitate ori şiretenie, şi totuşi, iată că ea a săvîrşit o crimă."

Curînd după aceea am aflat că sărmana victimă îşi exprimase dorinţa de a o vedea pe vara mea. Tata nu

prea ar fi dorit ca ea să se ducă, dar o lăsă să hotărască cum va crede singură de cuviinţă.

„Da, spuse Elizabeth, am să merg, deşi este vinovată ; şi tu, Victor, mă vei însoţi ; nu mă pot duce singură."

Ideea acestei vizite era o tortură pentru mine, dar nu puteam refuza.

Am intrat în celula mohorîtă şi am văzut-o pe Justine în celălalt capăt, aşezată pe un maldăr de paie ; la mîini avea cătuşe, iar capul i se sprijinea pe genunchi. Văzîndu-ne, s-a ridicat, şi cînd am rămas singuri cu ea s-a aruncat la picioarele Elizabethei, plîngînd amarnic. Plîngea şi vară-mea.

„O, Justine ! spuse ea. De ce mi-ai răpit şi ultima mea consolare ? Eram sigură de nevinovăţia ta, şi, deşi lovită de nenorocire, nu eram în starea de deznădejde în care mă aflu acum."

„Şi dumneata crezi, aşadar, că sînt o nemernică ? Te alături duşmanilor, pentru a mă strivi, pentru a mă condamna ca pe o ucigaşă ?" Vocea i se înecă în suspine.

„Ridică-te, biata mea fată, spuse Elizabeth, de ce îngenunchezi dacă eşti nevinovată ? Nu fac parte dintre duşmanii tăi ; te-am crezut fără vină, în ciuda tuturor dovezilor, pînă cînd am aflat că tu însăţi ai mărturisit. Această ştire, spui tu acum, este falsă ; fii sigură, dragă Justine, că nimic nu poate zdruncina încrederea mea în tine, nici măcar pentru o clipă, în afară de propria-ţi mărturisire."

„Am mărturisit, da ; dar am mărturisit un neadevăr. Am mărturisit crezînd că pot obţine iertarea ; dar acum, acea minciună îmi apasă mai greu pe suflet decît orice alt păcat al meu. Domnul Dumnezeu din ceruri să aibă milă de mine. Chiar din clipa cînd s-a dat sentinţa, duhovnicul a început să mă ameninţe, vorbindu-mi de păcatul meu strigător la cer, pînă cînd am ajuns a crede că sînt într-adevăr atît de monstruoasă cum mă înfăţişa el. M-a ameninţat cu excomunicarea şi cu flăcările iadului, dacă continui să mă încăpăţînez. Doamnă dragă, nu aveam pe nimeni alături de mine ; toţi mă priveau ca pe o scelerată sortită dezonoarei şi pierzaniei. Ce pu-

team să fac ? Intr-un ceas rău m-am învoit să accept o minciună ; şi abia acum sînt într-adevăr mîrşavă."

Se opri, o înecau lacrimile ; apoi continuă :

„Mă gîndeam cu groază, buna mea doamnă, că vei crede că Justine, pe care binecuvîntata voastră mătuşă a preţuit-o atît de mult şi pe care tu ai iubit-o, a fost o făptură capabilă de o crimă pe care numai diavolul însuşi ar fi fost în stare s-o săvîrşească. William scump ! Copilaş binecuvîntat ! Te voi revedea curînd în cer, unde vom fi cu toţii fericiţi ; acum, sînt sortită morţii ca o ticăloasă, aceasta e pentru mine singura mîngîiere."

„O, Justine ! iartă-mă că măcar şi pentru o clipă am putut să-mi pierd încrederea în tine. De ce ai făcut această mărturisire ? Dar nu jeli, fată dragă. Nu-ţi fie teamă. Voi face cunoscută, voi dovedi nevinovăţia ta. Voi înmuia inimile de piatră ale duşmanilor cu lacrimile şi rugăminţile mele. Nu vei muri ! Tu, tovarăşa mea de joacă, prietena, sora mea, să pieri pe eşafod ? Nu, nu ! Nu aş putea supravieţui unei nenorociri atît de înfricoşătoare."

Justine clătină din cap cu întristare.

„Nu mi-e teamă să mor, zise, chinul acela e trecător. Domnul îmi înlătură slăbiciunea şi-mi dă curaj să îndur ce e mai rău. Părăsesc o lume tristă şi rea ; şi dacă tu nu mă vei uita, şi te vei gîndi la mine ca la o fiinţă condamnată pe nedrept, mă înclin înaintea soartei care mă aşteaptă. Învaţă de la mine, doamnă dragă, să te supui împăcată voinţei cereşti !"

În timpul acestei convorbiri mă retrăsesem într-un colţ al celulei ca să ascund cumplita mea frămîntare. Deznădejde ! Cine îndrăznea să vorbească de deznădejde? Nefericita victimă, care la sosirea dimineţei avea să treacă hotarul dintre viaţă şi moarte, nu simţea chinuri atît de adînci şi amare ca acelea pe care le îndurам eu. Îmi încleştai fălcile şi scrîşnii din dinţi, scoţînd un geamăt ce venea din adîncul sufletului. Justine tresări. Cînd mă recunoscu, se apropie şi-mi zise :

„Dragă domnule, ce bun aţi fost că aţi venit să mă vedeţi. Dumneavoastră, sper, nu credeţi că sînt vinovată ?"

Nu eram în stare să rostesc o vorbă.

„Nu, Justine, zise Elizabeth, el e mai convins de nevinovăţia ta decît am fost eu ; chiar şi atunci cînd a aflat că ai mărturisit, nu a voit să creadă."

„Îi mulţumesc din inimă. În aceste ultime clipe simt cea mai sinceră recunoştinţă faţă de cei care se gîndesc la mine cu bunătate. Cît de nepreţuită este pentru nefericită ca mine afecţiunea altora ! Îmi ridică de pe suflet mai mult de jumătate din povara nenorocirii acum, cînd văd că, şi dumneata, dragă doamnă, şi vărul dumitale, credeţi în nevinovăţia mea, simt că aş putea muri în pace."

Astfel încerca sărmana făptură în suferinţă să se liniştească pe sine şi pe ceilalţi. Fără îndoială că ea îşi dobîndise împăcarea după care tînjea. Dar eu, adevăratul ucigaş, simţeam veşnicul vierme al remuşcării rozîndu-mi pieptul, zădărnicind orice speranţă ori putinţă de alinare. Elizabeth plîngea şi ea, şi era nefericită, dar suferinţa ei era tot a nevinovăţiei şi semăna cu un nor care, trecînd peste faţa frumoasă a lunii, o ascunde o vreme, fără să-i poată întuneca strălucirea. Chinul şi disperarea pătrunseseră în chiar miezul inimii mele ; purtam în mine iadul, şi nimic nu putea să-l potolească. Am stat cu Justine cîteva ceasuri ; şi abia cu mare greutate a putut Elizabeth să se smulgă de acolo.

„Aş dori să mor împreună cu tine, strigă ea. Nu pot trăi în această lume de chin."

Justine încerca să-şi ascundă durerea, dar îşi înfrîna cu greu lacrimile amare. O îmbrăţişă pe Elizabeth şi rosti cu o voce în care tremura o emoţie reţinută :

„Adio, bună doamnă, scumpă Elizabeth, iubita şi singura mea prietenă. Fie ca cerul, în mărinimia lui, să te binecuvînteze şi să te aibă în pază ; să fie aceasta ultima nenorocire care cade asupră-ţi ! Trăieşte şi fii fericită, ca să aduci şi altora fericire !"

Şi, în ziua următoare, Justine muri. Nici cele mai mişcătoare cuvinte ale Elizabethei n-au fost în stare să le zdruncine judecătorilor credinţa statornicită în vinovăţia acestei martire. Implorările mele pătimaşe şi pline de indignare fură zadarnice. Şi, cînd am primit

răspunsurile lor tăioase şi am auzit raţionamentul aspru, lipsit de simţire al acestor oameni, mărturisirea pe care voiam s-o fac îmi amuţi pe buze. Căci s-ar fi părut ca astfel să fiu declarat nebun, fără însă a izbuti să revoc sentinţa. Justine pieri pe eşafod ca o ucigaşă ! De la cumplitele chinuri ce-mi sfîşiau inima mi-am întors privirile asupra mîhnirii adînci şi tăcute a Elizabethei. Şi aceasta era tot o faptă a mea ! Şi îndurerarea tatii şi aerul de părăsire care plutea deasupra căminului nostru, care pînă nu de mult răsuna de rîsete, toate erau opera mîinilor mele de trei ori blestemate. Voi plîngeţi, nefericiţilor, dar lacrimile pe care le vărsaţi nu sînt şi ultimele ! Din nou vor hohoti bocetele de îngropăciune şi sunetul tînguirilor voastre va fi auzit iarăşi şi iarăşi ! Frankenstein, fiul vostru, ruda cea mai apropiată, vechiul şi iubitul vostru prieten, el, care şi-ar da şi ultima picătură de sînge pentru voi, care nu cunoaşte alt gînd ori bucurie decît de a vedea bucuria oglindită pe chipurile voastre dragi, el care ar umple văzduhul de binecuvîntări şi ar fi în stare să-şi dăruiască viaţa pentru a vă sluji, el vă porunceşte să plîngeţi, să vărsaţi lacrimi nesfîrşite, şi ar fi fericit peste măsură dacă astfel soarta nemiloasă s-ar îndura, şi setea ei de pierzanii s-ar potoli înainte ca pacea mormîntului să pună capăt chinurilor voastre !

Aşa vorbea sufletul meu profetic în timp ce, sfîşiat de remuşcări, oroare şi deznădejde, îi priveam pe cei dragi zguduiţi de o durere zadarnică în faţa celor două morminte — al lui William şi al Justinei, primele jertfe ale iscusinţei mele necurate.

Capitolul 9

Nimic nu e mai chinuitor pentru mintea omenească decît acea linişte de moarte a inacţiunii şi a certitudinii ce urmează — lipsind sufletul şi de speranţe şi de teamă — unei perioade în care sentimentele au fost stîrnite de o grabnică înşiruire de întîmplări. Justine

murise ; acum se odihnea în pace, iar eu eram încă în viață. Sîngele îmi curgea nestingherit prin vine, dar inima-mi era apăsată de povara unei deznădejdi și remușcări pe care nimic nu le putea înlătura. Somnul fugea de mine și rătăceam ca un duh al răului, căci săvîrșisem fapte ticăloase a căror grozăvie era de nedescris, iar altele, cine știe cîte (eram convins), aveau să se mai întîmple. Și, totuși, din inima mea se revărsa bunătatea și iubirea de virtute. Îmi începusem viața însuflețit de intenții bune, așteptînd cu însetare momentul să le pun în practică și să devin folositor semenilor mei. Și acum totul se spulberase ; în loc să am acea conștiință senină care să-mi dea putința de a privi înapoi, la trecutul meu, cu mulțumire, pentru a sorbi de acolo făgăduința unor noi nădejdi, eram copleșit de remușcare și de sentimentul vinovăției, ce mă aruncau într-un infern de groaznice chinuri, pe care cuvintele nu izbutesc să le înfățișeze.

Această stare de spirit îmi măcina sănătatea, care, pe semne, nu se refăcuse pe de a-ntregul în urma primei lovituri care o șubrezise. Ocoleam oamenii ; era un chin pentru mine să văd chipuri voioase și mulțumite ; singurătatea era singura mea alinare — o singurătate adîncă, întunecată, soră cu moartea.

Tata observa cu neliniște schimbarea vădită din dispoziția și obiceiurile mele și se străduia, cu argumente izvorîte din conștiința lui curată și viața lui fără de prihană, să trezească în mine curajul și tăria de a împrăștia norul întunecat care plutea, amenințător, deasupra mea.

„Victor, glăsui el, tu crezi că eu nu sufăr? Nimeni nu și-a iubit copilul atîta cît l-am iubit eu pe fratele tău (îi dădură lacrimile în timp ce vorbea); dar nu e oare o datorie față de cei ce supraviețuiesc să ne înfrînăm suferința pentru a nu le mări lor nefericirea? Este și o datorie față de noi înșine, căci prea multă tristețe te împiedică să devii mai bun și să te bucuri, sau chiar să-ți îndeplinești rosturile zilnice, fără de care nici un om nu e potrivit pentru convietuirea cu semenii săi."

Dar această povață, deși înțeleaptă, era, în cazul meu, cu totul zadarnică; aș fi fost primul care mi-aș fi stăpînit mîhnirea și mi-aș fi alinat prietenii, dacă în aceste sentimente ale mele nu s-ar fi amestecat și otrava remușcării, și spaima. Așa că acum nu puteam face altceva decît să-i arunc tatii, drept răspuns, o privire deznădăjduită și să mă străduiesc a mă feri din calea lui cît mai mult cu putință.

Cam tot pe la acea vreme ne-am retras în casa noastră din Belrive. Această schimbare mi-a fost deosebit de priincioasă. Din pricină că porțile orașului se închideau cu regularitate la zece seara și, deci, nu puteam să întîrzii pe lac după acea oră, locuința noastră dinăuntrul zidurilor Genevei îmi devenise nesuferită. Acum eram liber. Adesea, după ce toți cei ai casei se duceau la culcare, luam barca și petreceam pe lac ore întregi. Uneori, cu pînzele întinse, mă lăsam purtat de vînt; alteori, după ce vîsleam pînă la mijlocul lacului, lăsam barca să plutească în voie și dădeam frîu liber gîndurilor mele nevolnice. Deseori m-am simțit ispitit, cînd totul în juru-mi respira atîta pace și numai eu, rătăcind fără odihnă, tulburam liniștea acelor priveliști de o cerească frumusețe — în afară de zborul cîte unui liliac, ori de orăcăitul răgușit și intermitent al broaștelor, care se auzea numai cînd mă apropiam de mal — deseori, zic, am fost ispitit să mă arunc în lacul tăcut, pentru ca apele să se închidă deasupra mea și a nenorocirii mele, pentru totdeauna. Dar cînd mă gîndeam la eroica mea Elizabeth, atît de încercată de suferință, cînd mă gîndeam la ea, pe care o iubeam atîta, și a cărei existență era atît de intim întrețesută cu a mea, îmi înăbușeam această dorință. Îmi aminteam, apoi, de tata și de celălalt frate: puteam eu, dezertînd atît de josnic, să-i las neocrotiți și expuși înverșunării ticăloase a diavolului pe care-l slobozisem în lume?

În momente ca acestea plîngeam amarnic, dorind ca pacea să-mi coboare iar în suflet doar pentru a putea să le dărui lor mîngîierea și fericirea de care aveau nevoie. Dar nu era cu putință. Remușcarea ucidea orice speranță. Fusesem autorul unor rele de nedreptat și

trăiam zi de zi cu spaima ca nu cumva monstrul pe care-l creasem să săvîrşească vreo nouă nelegiuire. Ceva îmi spunea că nu se sfîrşise totul, că el va pune din nou la cale o crimă fioroasă, care prin grozăvia ei aproape că va şterge amintirea celor trecute. Atîta timp cît în urma mea ar fi rămas pe lume fiinţe pe care le iubeam, era loc şi pentru teamă. E de neînchipuit cîtă scîrbă îmi trezea acel diavol. Cînd mă gîndeam la el, începeam să scrîşnesc din dinţi, simţeam cum mi se aprind ochii în cap şi cum mă cuprinde o dorinţă înverşunată de a nimici acea viaţă pe care atît de necugetat i-o dăruisem. Crimele şi ticăloşiile sale făceau ca ura şi dorinţa mea de răzbunare să rupă zăgazurile cumpătării. Aş fi urcat pînă pe cel mai înalt pisc al Anzilor dacă, ajuns acolo, aş fi putut să-l îmbrîncesc în hăuri. Căci doream să-l mai revăd o dată, pentru ca să pot să descarc asupra-i toată scîrba mea şi să răzbun astfel moartea lui William şi a Justinei.

Casa noastră era un lăcaş al jalei. Sănătatea tatii fusese adînc zdruncinată de grozăvia întîmplărilor recente. Elizabeth era abătută şi descurajată; nu mai găsea nici o bucurie în ocupaţiile ei obişnuite; orice plăcere i se părea o impietate faţă de cei morţi; lacrimile şi durerea veşnică, îşi închipuia pe atunci, erau tributul drept pe care trebuia să-l plătească inocenţei atît de crud nimicite. Nu mai era făptura fericită, care în copilărie rătăcea împreună cu mine pe malurile lacului, vorbind cu încîntare despre planurile noastre de viitor. Prima dintre acele dureri care ne sînt trimise ca să ne desprindă de pămînt o cercetase şi înfăşurirea ei obscură îi răpea surîsurile dragi.

„Cînd mă gîndesc, dragă vere, spunea ea, la moartea îngrozitoare a Justinei Moritz, lumea şi lucrările ei nu-mi mai apar ca înainte. Pe atunci, cînd citeam în cărţi sau auzeam povestindu-mi-se de crime şi nedreptăţi, credeam că toate acestea sînt istorii despre vremurile de demult, sau nişte rele imaginare; cel puţin îmi apăreau ca fiind îndepărtate, mai degrabă puteam să le gîndesc, decît să mi le închipui ca existînd aievea; dar acum ticăloşia şi-a reintrat în drepturile ei, iar oamenii

îmi apar ca niște monștri însetați de sîngele semenilor lor. Desigur că sînt nedreaptă. Toți credeau că biata fată-i vinovată ; și dacă într-adevăr ar fi comis crima pe care a ispășit-o, ea ar fi fost, fără îndoială, cea mai josnică dintre ființele omenești. Să fi ucis, de dragul cîtorva giuvaericale, pe fiul celui care i-a fost binefăcător și prieten, pe copilul pe care-l îngrijise din fașă și părea să-l iubească ca pe propriul ei vlăstar ! Nicicînd nu aș putea admite ca vreo ființă umană să fie osîndită la moarte ; dar, cu siguranță, aș fi socotit că o făptură atît de mîrșavă e nevrednică să trăiască în societatea oamenilor. Ea era, însă, nevinovată ; știu, simt că era nevinovată ; și tu ești de aceeași părere, și acest lucru mă întărește în credința mea. Vai, Victor, cînd minciuna poate să semene atît de mult cu adevărul, cine mai poate fi cît de cît sigur că e fericit ? Mă simt de parcă aș merge pe marginea unei prăpăstii către care se îmbulzesc mii de oameni încercînd să mă azvîrle în abis. William și Justine au fost asasinați și ucigașul scapă ; acum umblă slobod prin lume și cine știe dacă nu este chiar respectat. Dacă aș fi condamnată să ispășesc eu, pe eșafod, crimele lui, și tot n-aș vrea să-mi schimb soarta cu a acestui scelerat."

Ascultam vorbele ei cu tulburare. Căci adevăratul ucigaș eram eu ; nu prin fapta mea ca atare, ci prin urmările ei. Elizabeth îmi citi suferința pe chip și apucîndu-mi mîna cu gingășie spuse :

„Scumpe prietene, trebuie să te liniștești. Aceste întîmplări m-au îndurerat, numai Dumnezeu știe cît de adînc, dar tu arăți într-un hal fără de hal, mai zdrobit decît mine. E o expresie de deznădejde, uneori de răzbunare pe chipul tău, care mă înfioară. Victor, dragul meu, alungă aceste frămîntări întunecate. Amintește-ți de prietenii din juru-ți, care-și pun în tine toate nădejdile. Am pierdut noi oare puterea de a te face fericit ? Atîta timp cît ne iubim — atîta timp cît ne sîntem credincioși unul altuia, aici, în acest ținut de tihnă și de frumusețe, în țara ta de baștină, putînd culege roadele binecuvîntate ale liniștei, — ce ar putea să ne tulbure pacea ?"

Nu erau, oare, aceste cuvinte ale ei, cea pe care o prețuiam mai mult decît orice alt dar al soartei, de ajuns ca să izgonească demonul care stătea la pîndă în inima mea ? Dar chiar în timp ce vorbea, mă lipii de ea cuprins de groază la gîndul ca nu cumva, în tocmai acea clipă, ucigașul să apară și să mi-o răpească.

Așadar, nici afecțiunea, nici delicatețea prieteniei, nici minunile pămîntului și ale cerului nu puteau să-mi mîntuie sufletul de dureri ; nici chiar vocea iubirii nu putea s-o facă. Eram înconjurat de un nor pe care nici o înrîurire binefăcătoare nu era în stare să-l împrăștie. Un cerb rănit care își tîrăște mădularele sleite de vlagă către un mărăciniș neumblat, ca acolo să privească țintă săgeata ce l-a străpuns și să-și dea duhul, — iată ce eram eu.

Uneori izbuteam să țin piept deznădejdii crunte care mă copleșea ; dar alteori, erau senzații de nesuportat și atunci încercam ca prin eforturi trupești ori prin schimbarea locurilor să domolesc vîltoarea pasiunilor care-mi zbuciumau sufletul. Așa s-a întîmplat că, aflat pradă unei asemenea stări, am plecat deodată de acasă și mi-am îndreptat pașii către apropiatele văi ale Alpilor, spre a încerca, în fața măreției și veșniciei acelor priveliști, să uit de mine și de necazurile mele vremelnice, atît de omenești. Plimbarea mea avea drept țintă Valea Chamonix-ului. În adolescență o vizitasem adesea. Trecuseră de atunci șase ani ; eu eram, acum, o epavă, dar acele peisaje sălbatice și dăinuitoare nu se schimbaseră cu nimic.

În prima parte a călătoriei m-am folosit de un cal. Apoi am închiriat un catîr, mai rezistent pe acele drumuri bolovănoase pe care te puteai răni la fiece pas. Era o vreme frumoasă, cam prin mijlocul lui august, aproape două luni de la moartea Justinei, de la acea epocă de tristă amintire care însemnase începutul suferinței mele. Pe măsură ce înaintam mai adînc în cheile Arve-ului povara care-mi apăsa sufletul se ușura în chip vădit. Munții și stîncile imense care mă dominau din toate părțile, tumultul rîului înspumat printre praguri,

spărgîndu-se în năvala cascadelor, vorbeau de forța grandioasă a dumnezeirii, și încetai să mă înfricoșez sau să mă plec în fața oricărei alte ființe în afară de cea atotputernică, zămislitoarea și stăpînitoarea acestor elemente, ce se desfășurau, aici, în cea mai măreață înfățișare a lor. Iar mai departe, cu cît urcam mai sus, valea căpăta un aspect tot mai uimitor și mai magnific. Castelele în ruină suspendate pe povîrnișurile unor munți acoperiți de pini ; Arve-ul cel năvalnic și căsuțele care răsăreau ici-colo dintre copaci, — toate împreună alcătuiau un decor de o rară frumusețe. Dar ceea ce-i dădea măreția sublimă erau Alpii vînjoși, ale căror piscuri cu spinări albe și strălucitoare se înălțau falnic, de parcă ar fi aparținut unei alte planete, de parcă ar fi fost lăcașuri ale unor ființe dintr-o altă plămadă.

Am trecut podul Pelissier-ului ; cheile săpate de rîu mi se deschideau înainte și am început să urc muntele care le străjuia. Curînd după aceea, am intrat în valea Chamonisc-ului. Deși mai maiestuoasă, ea este mai puțin frumoasă și pitorească decît cea a Servox-ului, prin care tocmai trecusem. O împrejmuiau munți înalți și înzăpeziți ; dar nu mai vedeam nici castele în ruină și nici plaiuri fertile. Ghețarii imenși se prelungeau pînă aproape de drum ; am auzit rostogolindu-se tunetul unei avalanșe și am deslușit dîra albicioasă pe care o lăsa în urmă. Mont Blanc-ul — supremul, magnificul Mont Blanc — se înălța semeț între acele *aiguilles*, iar *dôme*-ul lui înfricoșător străjuia, uriaș, întreaga vale.

În timpul acestui drum am simțit, adeseori, trezindu-se în mine înfiorarea de mult uitată a plăcerii. La cîte o cotitură a drumului, dînd cu ochii de cîte un colț pe care-mi părea că-l recunosc, îmi aminteam de vremurile de odinioară, de veselia fără griji a copilăriei. Vînturile îmi șopteau cu glasuri liniștitoare și întreaga Fire, maternă, mă îndemna să mă opresc din plîns. Dar, curînd, acea vrajă binefăcătoare se risipea — eram din nou încătușat de tristețe, cufundat în amărăciunea fără leac a gîndurilor mele. Dădeam pinteni catîrului ; încercam astfel să uit de lume, de temerile mele și, în primul rînd, de mine însumi, ori, împins de o deznă-

dejde și mai mare, descălecam și mă aruncam în iarbă, strivit de durere și groază.

În sfîrșit, ajunsei în satul Chamonix. Mă simțeam sleit după caznele cărora atît trupul cît și mintea trebuiseră să le facă față. Un scurt răstimp, am rămas la fereastră, cu ochii ațintiți la jocul fulgerelor palide de deasupra Mont Blanc-ului, ascultînd apele repezi ale rîului Arve, care curgeau zgomotos dedesubt. Sunetele acestea pașnice liniștiră ca un cîntec de leagăn simțurile mele încordate; de îndată ce mi-am pus capul pe pernă, somnul mi s-a furișat în trup; l-am simțit venind, aducător de uitare, și l-am binecuvîntat.

Capitolul 10

Ziua următoare mi-am petrecut-o hoinărind în vale. Am zăbovit la izvoarele Arveironului, care-și trag apele dintr-un ghețar ce amenință, lunecînd încet dinspre culmi, să astupe valea. În fața mea se înălțau coastele abrupte ale munților, deasupra strălucea peretele ghețarului, în jur erau împrăștiați cîțiva pini răvășiți de furtuni, iar liniștea solemnă din această sală de ceremonii a imperialei Naturi era tulburată doar de murmurul apelor, de căderea vreunei mari bucăți de stîncă, de tunetul avalanșei sau de zgomotul, răsfrînt de-a lungul munților, al ruperii ghețurilor care, ca niște jucării în mîinile unor legi tăcute și imuabile, erau din cînd în cînd sparte și sfărîmate. Aceste priveliști mărețe, sublime erau consolarea cea mai adîncă pe care ființa mea putea s-o primească. Ele mă ridicau deasupra simțirilor mărunte; deși nu-mi înlăturau durerea, mi-o îmblînzeau și mi-o potoleau, și, de asemenea, îmi abăteau într-o oarecare măsură cugetul de la gîndurile care-l frămîntaseră în ultima lună. Seara, m-am dus la culcare; somnul mi-a fost păzit și ocrotit parcă de contururile grandioase pe care le contem-

plasem în timpul zilei. Se întruniseră, toate, în juru-mi ; vîrful muntelui cu zăpada lui nepătată, culmea solipitoare, pădurile de pini, ripile colțuroase și pustii, vulturul avîntîndu-se printre nori — toate se adunaseră la căpătîiul meu, cu îndemnuri împăciuitoare.

Unde pieriseră a doua zi dimineața, cînd m-am trezit? Tot ceea ce-mi întărise sufletul se destrămase o dată cu somnul, și deasupra gîndurilor mele se strînseseră nori negri de melancolie. Afară ploua torențial, și cețuri dese învăluiau crestele munților, astfel încît nu mai puteam nici măcar să văd chipurile acelor mari prieteni. Totuși, voiam să pătrund dincolo de vălurile ceții și să-i caut, în ascunzișul lor de nori. Ce-mi păsa de ploaie și de furtună! Mi s-a adus catîrul la intrare și am hotărît să urc pînă la vîrful Montanvert. Nu mi se șterse din amintire impresia pe care o avusesem cînd am văzut pentru prima oară uriașul ghețar lunecător. Mă cuprinsese, atunci, o stare de extaz ; sufletul meu avea aripi cu ajutorul cărora se înălța fulgerător din lumea întunecată către lumină și bucurie. Contemplarea a ceea ce este cumplit și maiestuos în natură a avut, într-adevăr, totdeauna puterea de a mă umple de simțăminte solemne și de a mă face să uit grijile trecătoare ale vieții. M-am decis să merg fără călăuză, cunoșteam bine drumul și prezența unui alt om ar fi tulburat măreția singuratică a locurilor.

Clina este abruptă, dar cărarea, suind în serpentine numeroase și scurte, îți îngăduie să înfrunți peretele aproape drept. Privelișteа e de o dezolare care înspăimîntă. În toate părțile pot fi zărite urmele avalanșelor de peste iarnă, copaci smulși zăcînd împrăștiați pe pămînt, unii pe de-a întregul sfărîmați, alții prăbușiți peste colțuri de stînci de care se sprijină încă sau căzuți de-a curmezișul altor copaci. Cărarea pe care urci este întreruptă de limbi de zăpadă de-a lungul cărora se rostogolesc mereu bolovani ; unul dintre aceste locuri este cu deosebire primejdios — aici pînă și cel mai slab sunet, cum ar fi de pildă, cel al unei voci, poate da naștere unei vibrații a aerului care să stîrnească o nimicitoare prăbușire de pietre. Pinii nu

sînt înalți, nici bogați, ci au ceva sumbru, dînd o notă de severitate peisajului. Mă uitam în jos: pîcle largi se ridicau din rîurile care străbăteau valea și se răsuceau în spirale groase în jurul munților cu piscurile ascunse în perdeaua de nori, în timp ce ploaia cădea neostoită din cerul întunecat, adîncind impresia de melancolie pe care mi-o produceau lucrurile din jur. Vai, de ce oare omul se poate lăuda cu o sensibilitate mai înaltă decît a animalului, căci ea nu face decît să-i înrobească și mai tare nervii. Dacă impulsurile noastre s-ar mărgini doar la foame, sete și dorință, am putea fi aproape liberi ; dar așa, ne tulbură chiar și o adiere de vînt, un cuvînt întîmplător sau imaginile pe care acest cuvînt ni le deșteaptă.

„Un vis ne otrăvește cînd dormim,
Un gînd ne pîngărește apoi trezia,
Totuna-i ce simțim sau ce gîndim,
De plîngem sau de știm ce-i bucuria.

Oricîtă bucurie sau dureri
Ne-așteaptă, fără capăt e cărarea
Și Mîine pentru om nu-i ce-a fost Ieri
E veșnică pe lume doar schimbarea. *"

Se făcuse aproape amiază cînd am ajuns la capătul urcușului. Un timp, am stat așezat pe o stîncă, de sub care se desfășura priveliștea mării de gheață. Era învăluită în ceață, ca și munții înconjurători. Curînd, o adiere a împrăștiat norul și am coborît pe ghețar. Suprafața lui era frămîntată, cu suișuri și coborîșuri asemenea valurilor unei mări în furtună, brăzdată fiind din loc în loc de crăpături adînci. Întinderea de gheață are o lățime de mai puțin de o leghe, dar mi-au trebuit aproape două ore ca s-o traversez. Muntele din partea opusă e un perete vertical de stîncă pleșuvă. Din

* Versurile : *Nestatornicie* de P. B. Shelley — trad. rom. de Petre Solomon — din volumul Shelley, B.P.T., 1965.

locul unde mă aflam se vedea Montanver-ul drept în față, la depărtare de o leghe, iar deasupra lui, Mont Blanc-ul, în toată maiestatea lui cumplită. Am rămas într-o scobitură a stîncii contemplînd această minunată și uimitoare priveliște. Marea, sau mai degrabă vastul fluviu de gheață șerpuia printre munții ale căror vîrfuri amețitoare dominau încolăcirile văii. Piscurile înghețate licăreau în bătaia soarelui deasupra norilor. Inima mea, pînă atunci împovărată de durere, se umplu de ceva asemănător cu bucuria ; am strigat : „Duhuri pribege, dacă într-adevăr rătăciți fără să găsiți odihnă în strîmtele voastre culcușuri, îngăduiți-mi această neîndestulătoare fericire, ori de nu, smulgeți-mă bucuriilor vieții și luați-mă cu voi".

Pe cînd spuneam aceasta, am zărit deodată, la o oarecare depărtare, silueta unui om care înainta spre mine cu o iuțeală supranaturală. Făcea salturi uriașe peste spărturile din gheață peste care eu pășisem cu cea mai mare grijă. Statura sa, pe măsură ce se apropia, părea să întreacă pe aceea a unui om. Am fost cuprins de tulburare ; am simțit cum mi se încețoșează ochii și o sfîrșeală mă cuprinde, dar adierea rece ce venea dinspre munți mă readuse repede în simțiri. Și, cum forma aceea se apropia, am văzut — spurcată și temută priveliște — că era chiar monstrul pe care eu îl creasem. De furie și oroare am început să tremur tot, hotărînd să-l aștept și apoi să mă năpustesc asupra lui într-o luptă pe viață și pe moarte. Se apropia ; chipul său trăda o amarnică suferință, îmbinînd disprețul cu răutatea, pe care slutenia lui nepămîntească le făcea și mai de nesuferit pentru ochiul omenesc. Dar toate acestea abia dacă le-am luat în seamă, căci ura și furia îmi răpiseră graiul, și atunci cînd îmi revenii, fu doar ca să-l potopesc cu vorbe de silă și dispreț.

„Diavole, am exclamat, îndrăznești să te apropii de mine ? Și nu ți-e teamă de răzbunarea cumplită a brațului meu care-ți va zdrobi țeasta ? Piei din fața ochilor mei, jivină mîrșavă, sau nu, mai bine stai, ca să te prefac în țărînă. O, vai ! De s-ar putea ca o dată cu

stingerea netrebnicei tale existențe să redau vieții victimele pe care atît de barbar le-ai răpus !"

„Mă așteptam să mă întîmpini astfel, răspunse demonul. Oamenii în general îi urăsc pe cei nefericiți ; cît de mult trebuie, atunci, să mă urască pe mine, care dintre toate făpturile sînt cea mai nenorocită ! Dar și tu, zămislitorul meu, să mă deteşti și să mă respingi, pe mine, creatura ta, de care ești legat cu fibre pe care numai nimicirea unuia din noi doi le poate desface ! Ți-ai pus în gînd să mă omori. Cum îndrăznești să te joci astfel cu viața ? Fă-ți datoria față de mine și atunci mi-o voi îndeplini și eu pe a mea față de tine și față de restul oamenilor. Dacă tu vei împlini ceea ce-ți cer, te voi lăsa în pace și pe tine și pe ei ; dar dacă refuzi, voi ghiftui pîntecele morții cu sîngele tuturor prietenilor tăi care sînt încă în viață."

„Monstru spurcat ! Demon ! Chinurile iadului sînt o răzbunare prea blîndă pentru crimele tale. Fiară ! Îmi ceri socoteala pentru faptul că te-am creat ; hai, atunci, apropie-te, ca să pot stinge licărul de viață pe care atît de nesăbuit ți l-am aprins în vine."

Mînia mea întrecea orice margini; m-am aruncat asupra lui, asmuțit de toate simțămintele care pot să înarmeze o făptură omenească întru nimicirea alteia.

Se feri cu ușurință și zise :

„Liniștește-te ! Te conjur să mă asculți, înainte de a da drumul urii tale împotriva celui care ți-a rămas credincios. Nu am suferit oare îndeajuns ; de ce cauți să îmi sporești chinul ? Viața, deși poate să însemne doar neîntreruptă suferință, îmi este dragă și mi-o voi apăra. Amintește-ți, doar, m-ai făcut mai puternic decît tine, mai înalt, cu încheieturile mai suple. Dar nu, nu mă voi lăsa tîrît de ispita de a te înfrunta. Sînt doar opera ta, și vreau să fiu blînd și ascultător față de stăpînul și regele meu, dacă și tu îți vei îndeplini, însă, datoria pe care o ai față de mine. O, Frankenstein, de ce să fii drept cu toți ceilalți și să mă calci în picioare numai pe mine, căruia, mai mult ca tuturora, dreptatea și chiar mila și afecțiunea ta i se cuvin. Nu uita, sînt opera ta ; ar trebui să fiu Adamul tău, dar mai degrabă

sînt îngerul căzut pe care l-ai îndepărtat de la bucurie, mai înainte ca el să fi săvîrşit o cît de mică nelegiuire. Pretutindeni unde îmi arunc ochii văd fericire, şi singur eu nu am dreptul la ea. Am fost bun şi doream să fac binele, dar nefericirea a făcut din mine un monstru. Fă-mă fericit şi voi păşi din nou pe calea virtuţii."

„Pleacă! Nu vreau să te ascult! Noi doi nu putem avea nimic de împărţit; sîntem doi duşmani. Pleacă, sau de nu, să ne încercăm puterile într-o luptă în care unul din noi va trebui să cadă."

„Cum aş putea să-ţi mişc inima? Nici un fel de rugăminte nu te poate îndupleca să priveşti cu bunăvoinţă fiinţa pe care ai creat-o şi care te imploră să-i arăţi bunătate şi milă? Crede-mă, Frankenstein, eram plin de intenţii bune; sufletul îmi clocotea de iubire şi omenie; cu toate acestea, cît de singur sînt, înspăimîntător de singur! Tu, cel ce m-ai zămislit, mă priveşti cu oroare; ce pot spera atunci de la semenii tăi, care nu-mi sînt cu nimica datori? Ei mă alungă cu silă şi ură. Doar munţii pustii şi gheţarii cei singuratici îmi dau adăpost. Rătăcesc prin locurile acestea de zile întregi; mă ascund în peşterile de gheaţă, singurele care nu mă înspăimîntă şi cărora omul nu le poate lua acest fapt în nume de rău. Acestor ceruri mohorîte le aduc închinare, căci sînt mai blînde cu mine decît semenii tăi. Dacă mulţimile de oameni ar şti de existenţa mea ar face ce faci şi tu, şi s-ar înarma să mă nimicească. Să nu-i urăsc, aşadar, pe cei care mă detestă? Cu duşmanii nu vreau să am de-a face. Sînt un nenorocit? Ei bine, ei vor împărtăşi cu mine soarta mea. Numai în puterea ta stă să repari nedreptatea şi să-i salvezi de la un rău care numai de tine depinde să nu devină atît de mare, încît nu numai tu, şi familia ta, ci şi mii de alţi oameni să piară înghiţiţi în vîrtejul pustiirii sale. Înmoaie-ţi inima şi nu mă îndepărta. Ascultă-mi povestea şi după ce vei fi auzit-o, părăseşte-mă ori plînge-mi de milă, după cum vei crede de cuviinţă, dar mai întîi ascultă-mă. Vinovaţilor li se îngăduie, după legile omeneşti, oricît de sîngeroase ar fi ele, să vorbească întru propria lor apărare, înainte

de a fi osîndiți. Ascultă-mă, Frankenstein. Mă învinuiești de o crimă ; și totuși, cu conștiința împăcată, ai fi în stare tu însuți de o crimă împotriva propriei tale creaturi. O, lăudată fie dreptatea veșnică a omului ! Cu toate acestea, nu te rog să mă cruți, ci doar să mă asculți ; și apoi, dacă mai poți, și dacă mai vrei, praful să se aleagă de munca mîinilor tale !"

„De ce-mi reamintești, l-am întrerupt, de împrejurări la gîndul cărora mă înfior și de care, din nefericire, sînt răspunzător ? Blestemată fie ziua, făptură diavolească, în care ai văzut lumina ! Blestemate fie mîinile (și astfel, cadă blestemul asupra mea) care te-au alcătuit. Cuvintele nu ajung să cuprindă întreaga nenorocire pe care mi-ai adus-o. Așa că nu mai am putere să cîntăresc dacă sînt drept față de tine, ori nu. Piei ! Scutește-mă de priveliștea făpturii tale pocite."

„Iată că te scutesc, zămislitorul meu, spuse el, și-mi acoperi ochii cu mîinile sale respingătoare, pe care le dădui la o parte cu un gest plin de violență. Iată că te scutesc — astfel — de o priveliște pe care o detești. Și, totuși, de ascultat poți să mă asculți, îndurîndu-te de mine. În numele virtuților pe care o dată le-am avut, ți-o cer. Dă ascultare poveștii mele ; este lungă și stranie, iar aerul tare al acestor înălțimi nu-i prielnic constituției tale delicate ; vino, deci, în coliba în care mă adăpostesc. Soarele e încă sus pe cer ; înainte de a coborî să se ascundă îndărătul prăpăstiilor înzăpezite spre a lumina altă parte a lumii, voi fi terminat și tu îți vei fi luat hotărîrea. Numai de tine depinde dacă voi părăsi pentru totdeauna vecinătatea omului și voi duce o viață neprihănită, ori dacă voi deveni o urgie pentru semenii tăi și pricina neîntîrziată a propriei tale pierzanii."

Spunînd acestea, porni peste cîmpul de gheață. Îl urmai. Inima-mi era plină ca să-i pot răspunde, dar, înaintînd, cîntăream argumentele pe care le adusese și, în cele din urmă, am hotărît să dau ascultare poveștii sale. Mă îmboldea, în parte, curiozitatea, iar mila pe care o încercam îmi învinse ultimele șovăieli. Pînă atunci socotisem că el era ucigașul fratelui meu și ți-

neam cu orice preț ca această părere să-mi fie adeverită ori dezmințită. Iar, pe de altă parte, îmi dădeam seama de datoria pe care creatorul o are față de creația sa și înțelegeam că, înainte de a mă plînge de nimicnicia lui, s-ar fi cuvenit să-l fac fericit. Toate aceste motive mă făcură să mă înduplec. Am traversat deci gheața și ne-am cățărat pe stînca din față. Aerul era rece și începuse din nou să plouă. Am intrat în colibă, demonul plin de bucurie, eu cu inima grea și într-o stare de profundă mîhnire. Dar am consimțit să-l ascult ; și, după ce m-am așezat lîngă focul pe care urîciosul meu însoțitor îl aprinsese, el își începu istorisirea astfel.

Capitolul 11

„Îmi vine foarte greu să-mi amintesc ceva despre prima perioadă a vieții mele. Toate întîmplările acelei vremi îmi apar ca prin ceață. O aglomerare ciudată de senzații m-a cotropit și deodată am văzut, am simțit, am auzit și am mirosit ; a trecut, desigur, o bună bucată de vreme pînă am învățat să deosebesc felul în care lucrează fiecare dintre simțuri. Îmi amintesc mai întîi că o lumină mai tare mi-a îndurerat ochii și am fost silit să-mi strîng pleoapele. S-a făcut atunci întuneric în mine și m-am înfiorat. Dar de-abia am simțit aceasta, cînd — presupun acum — deschizînd iarăși ochii, lumina m-a potopit din nou. Am umblat, apoi parcă am coborît, și deodată am simțit cum senzațiile se schimbă cu totul. Înainte, eram înconjurat de corpuri întunecate și opace, impermeabile vederii ori pipăitului; acum însă îmi dădeam seama că mă pot mișca în voie și nu era obstacol peste care să nu pot trece ori pe care să nu-l pot ocoli. Lumina devenea din ce în ce mai tiranică ; și, tot umblînd, căldura nesuferită mă obosi, așa că am căutat un loc mai umbros. Era pădurea din

preajma Ingolstadt-ului ; şi aici, lîngă albia unui pîrîu, m-am întins ca să-mi treacă oboseala, pînă cînd am simţit cum începe să mă chinuie foamea şi setea. Aceste senzaţii noi m-au smuls din toropeală şi văzînd nişte poame care atîrnau prin copaci sau se ascundeau în iarbă, m-am înfruptat din ele. Mi-am potolit setea la pîrîu, şi apoi, culcîndu-mă pe pămînt, am fost cuprins de somn.

Era întuneric cînd m-am trezit, cu frigul în oase şi cu o senzaţie nedesluşită de spaimă în faţa singurătăţii. Înainte de a pleca din odaie, cuprins de o senzaţie de frig, îmi înfăşurasem trupul în nişte veşminte, care însă nu ajungeau să mă apere de umezeala nopţii. Eram un biet nenorocit, neajutorat şi istovit ; nu ştiam nimic, nu puteam deosebi nimic, iar cînd durerea mă răzbi am izbucnit în plîns.

Curînd, o lumină blîndă se furişă pe cer şi-mi dădu o senzaţie de plăcere. M-am ridicat şi am văzut o formă strălucitoare ridicîndu-se dintre copaci. Am privit-o cu un fel de încîntare. Se mişca fără grabă, luminînd poteca ; şi-am plecat din nou în căutare de fructe. Era încă tot aşa de frig, dar la rădăcina unui trunchi de copac găsii o manta largă cu care m-am acoperit, aşezîndu-mă apoi pe pămînt. Nici o idee clară nu-mi trecea prin minte ; totul era tulbure. Simţeam lumina, şi foamea, şi setea, şi întunericul ; zgomote nenumărate îmi sunau în urechi şi din toate părţile mă întîmpinau mirosuri ; singurul lucru pe care-l puteam distinge era luna cea strălucitoare, şi atunci mi-am aţintit ochii asupra ei cu nesfîrşită plăcere.

Ziua luă locul nopţii de mai multe ori ; astrul nopţii se micşorase mult cînd am început să-mi deosebesc senzaţiile. Treptat, am văzut limpede rîul ce-mi dăduse de băut şi arborii care mă umbreau sub frunzişul lor. Cu cîtă încîntare am descoperit că sunetele melodioase care-mi vrăjiseră deseori urechea ieşeau din gîtlejul vieţuitoarelor înaripate care de multe ori îmi treceau pe dinaintea ochilor, răpindu-mi pentru o clipă lumina. Am început de asemenea să observ cu mai mare luare-aminte formele înconjurătoare şi să percep marginile

boltei strălucitoare de lumină care mă acoperea. Uneori am încercat să imit melodioasele cîntece ale păsărilor, dar n-am izbutit. Aş fi vrut să-mi exprim senzaţiile în felul meu, dar sunetele ieşeau din gură nearticulate şi stîngace, şi m-am înfricoşat, şi am tăcut.

Luna pierise de pe cerul nopţii, apoi se arătă din nou, mult descrescută, iar eu tot în pădure rămîneam. Senzaţiile îmi deveniseră între timp distincte, iar mintea îmi primea, cu fiece zi, tot felul de idei noi. Ochii mi se obişnuiseră cu lumina şi cercetau forma precisă a obiectelor. Ajunsesem acum să deosebesc gîngania de iarbă şi, treptat, o plantă de cealaltă. Am aflat că vrabia nu scoate decît sunete aspre, în timp ce acelea ale mierlei şi sturzului sînt duioase şi ademenitoare.

Într-o zi, rătăcind rebegit de frig, am dat peste un foc lăsat de cine ştie ce cerşetori pribegi, şi căldura pe care o împrăştia mă umplu de încîntare. În bucuria mea mi-am vîrît mîna în jăratic, dar am tras-o îndată înapoi, cu un strigăt de durere. Ce ciudat, m-am gîndit, ca aceeaşi cauză să producă asemenea efecte opuse! Am privit cu băgare de seamă la materialul din care iese focul şi, spre bucuria mea, am descoperit că era lemnul. Am adunat iute nişte crengi; dar erau ude şi nu voiau să se aprindă. Îndurerat, am rămas lîngă foc, urmărindu-l cum arde. Lemnul ud pe care-l lăsasem lîngă dogoarea flăcării se uscă şi se aprinse. Acest fapt m-a pus pe gînduri; iar cînd, atingînd crengile, am descoperit pricina, m-am apucat să strîng cît mai multe vreascuri ca să le usuc şi să am ce pune pe foc. Cînd a venit noaptea şi a adus cu sine somnul, m-a cuprins teama ca nu cumva focul meu să se stingă. L-am acoperit, cu grijă, cu lemne uscate şi frunze, iar deasupra am pus ramuri ude, apoi, întinzînd mantaua, m-am lungit pe pămînt şi am adormit.

Se făcuse ziuă cînd m-am deşteptat şi prima mea grijă a fost să cercetez focul. L-am dezvelit şi o adiere uşoară l-a aţîţat. Am băgat de seamă acest lucru şi am ticluit un fel de evantai din crengi, cu care aţîţam jăraticul ori de cîte ori era gata să se stingă. Cînd se

lăsă din nou noaptea, am constatat cu plăcere că focul dădea și lumină, pe lîngă căldură ; apoi, descoperirea acestui element îmi era de folos și pentru hrană, căci niște resturi de carne pe care le găsisem lîngă foc fuseseră fripte și aveau un gust cu mult mai plăcut decît fructele pe care le culegeam de prin copaci. Am încercat deci să-mi pregătesc și eu hrana tot așa, punînd-o pe jăratic. Am descoperit că procedînd astfel poamele se stricau, pe cînd rădăcinile deveneau mai bune la gust.

Cu timpul, găseam hrană din ce în ce mai greu, și, adesea, îmi treceam ziua întreagă umblînd zadarnic după niște ghindă ca să-mi astîmpăr chinurile foamei. Am hotărît să părăsesc locul în care sălășluisem pînă atunci, ca să caut unul în care să-mi pot satisface nevoile — puține de altfel — pe care le aveam. Silit să emigrez astfel, am deplîns din toată inima pierderea focului pe care întîmplarea mi-l dăruise și pe care nu știam cum să-l aprind singur. Mi-am pierdut ore întregi cugetînd la acest mare neajuns, dar m-am văzut nevoit să renunț la încercarea de a dezlega taina focului. Înfășurîndu-mă în manta, am pornit prin pădure spre soare-apune. Trei zile am rătăcit și în cele din urmă am dat peste un cîmp deschis. Căzuse zăpadă din belșug cu o noapte în urmă și cît vedeam cu ochii se întindeau tarini albe ; apăsătoare priveliște ; iar cînd am pășit pe stratul rece și umed așternut pe pămînt, am simțit cum îmi îngheață picioarele.

Era cam pe la ora șapte dimineața și tînjeam după ceva de mîncare și după un adăpost ; în cele din urmă am observat pe o movilă o colibă, ridicată pesemne de vreun păstor. Era o priveliște cu totul nouă pentru mine și i-am cercetat alcătuirea cu mare curiozitate. Găsind ușa deschisă, am intrat. Se afla un bătrîn înăuntru, așezat lîngă un foc la care-și pregătea mîncarea de dimineață. Auzind zgomot, se întoarse ; și, cînd dădu cu ochii de mine, scoase un strigăt ascuțit și fugi afară, alergînd pe cîmp cu o iuțeală de care trupul său firav nu părea în stare. Înfățișarea sa deosebită de tot ce văzusem pînă atunci, precum și fuga sa, mă sur-

prinseră. Dar mă încînta interiorul colibei; aici nu puteau pătrunde nici zăpada, nici ploaia; pămîntul era uscat; ea îmi apăru atunci ca un sălaș tot atît de desăvîrșit și minunat cum apăruse Pandemoniumul dracilor din iad, după chinurile îndurate în lacul de foc. Am înfulecat cu poftă bucatele păstorului: pîine, brînză, lapte și vin; acesta din urmă, totuși, nu mi-a plăcut. Apoi, zdrobit de oboseală, m-am întins pe niște paie și am adormit.

M-am deșteptat pe la amiază; și, atras de căldura soarelui care își revărsa razele strălucitoare peste pămîntul alb, m-am hotărît să pornesc iar la drum; îndesînd ce mai rămăsese din hrana țăranului într-o traistă pe care am dibuit-o în încăpere, am luat-o peste cîmpuri iar, pe la asfințitul soarelui, după o calc de cîteva ore, am ajuns într-un sat. Cît de minunat mi s-a părut! Colibele, căsuțele mai îngrijite și casele impunătoare mi-au captivat, pe rînd, atenția plină de admirație. Legumele din grădini, laptele și brînzeturile de pe pervazul ferestrelor unor căsuțe mi-au stîrnit pofta de mîncare. Am intrat într-una, care părea mai acătării; dar abia am pășit peste prag că au și început să urle copiii, iar una dintre femei a leșinat. Întregul sat s-a sculat pe dată, unii au luat-o la fugă, cîțiva m-au atacat, pînă cînd, învinețit de loviturile pietrelor și ale altor proiectile, am rupt-o la goană pînă afară din sat și, înspăimîntat, m-am ascuns într-o cocioabă scundă, goală, și atît de sărăcăcioasă față de minunățiile de case pe care le văzusem în sat. Cocioaba era, totuși, așezată lîngă un *cottage* foarte curat și plăcut la vedere, dar, cum scăpasem de furia oamenilor ca prin urechile acului, nu am îndrăznit să intru în acest *cottage*. Ascunzișul meu era de lemn și atît de scund, încît cu greu puteam sta în picioare. Pe jos nu erau scînduri, ci pămînt, dar, din fericire, uscat; și, deși vîntul pătrundea prin nenumăratele crăpături, mi s-a părut un bun adăpost împotriva zăpezii și ploii.

Aici m-am retras, deci, și m-am culcat, fericit că găsisem un acoperămînt, fie el cît de nenorocit, care

să mă ocrotească de vitregia anotimpului și, mai mult, de sălbăticia omului.

De îndată ce s-a luminat de ziuă, m-am furișat afară din bordei, ca să pot vedea căsuța de alături și să-mi dau seama dacă mai puteam rămîne acolo. Lipită de spatele *cottage*-ului, coliba mea se învecina într-o parte cu o cocină de porci și în cealaltă cu o apă limpede. M-am strecurat afară printr-o spărtură mai mare din perete. Apoi am înfundat cu pietre și așchii de lemn toate crăpăturile prin care aș fi putut fi observat, dar în așa fel, încît să le pot da la o parte dacă voiam să ies ; singura lumină pe care o primeam venea dinspre cocină, dar, oricum, nu-mi trebuia mai mult.

După ce mi-am rînduit culcușul și l-am căptușit cu paie curate, m-am retras, căci am văzut în depărtare silueta unui bărbat, și-mi era prea proaspăt în minte felul cum se purtaseră oamenii cu mine noaptea trecută, ca să mă dau pe mîna lui. Avusesem totuși vreme să fac rost de niște hrană pentru ziua aceea, căci furasem un codru de pîine ; luasem și o cană din care puteam să beau mult mai bine decît din căușul mîinilor, din apa care curgea pe lîngă adăpostul meu. Podeaua de pămînt era puțin ridicată, așa că rămînea tot timpul uscată și apropierea de hornul *cottage*-ului făcea ca înăuntru să fie destul de cald.

Avînd, astfel, cele de trebuință am hotărît să locuiesc aici pînă cînd se va întîmpla ceva care să mă silească să plec. Față de pădurea întunecată în care-mi făcusem veacul pînă atunci, sub crengile picurînd de ploaie și pe pămîntul umed și rece, aici era ca în rai. Am mîncat cu lăcomie și tocmai eram gata să dau la o parte o scîndură ca să-mi umplu cana cu apă, cînd am auzit pași, și, privind printr-o crăpătură, am zărit o făptură tînără, cu o căldare pe cap, trecînd prin fața bordeiului meu. Era o fată cu o înfățișare blîndă, cu totul deosebită de cea pe care am descoperit, mai tîrziu, că o au sătenii ori slugile de pe la ferme. Și totuși era sărăcăcios îmbrăcată, o fustă albăstră dintr-o țesătură grosolană și o cămașă de in fiindu-i singurele veșminte ; părul ei blond era împletit într-o coșiță, fără podoabe ; avea

o față calmă, dar tristă. Am pierdut-o din ochi, dar, după cam vreun sfert de oră, se reîntoarse, iar găleata era acum plină cu lapte. Cum trecea, parcă nestingherită de povară, îi ieși înainte un tînăr a cărui înfățișare exprima o amărăciune și mai adîncă. Scoțînd cîteva sunete, cu un aer de melancolie, el îi luă găleata de pe cap și o duse singur în casă. Ea îl urmă și dispărură amîndoi. Curînd îl văzui din nou pe tînăr cu niște unelte în mînă, apucînd-o spre cîmpul din spatele căsuței ; iar fata începu să-și vadă de treburi, ba în casă, ba în curte.

Cercetîndu-mi locuința, am găsit pe un perete urma uneia dintre ferestrele *cottage*-ului, dar în locul geamului fuseseră bătute scînduri. Într-una din acestea se afla o mică crăpătură, aproape imperceptibilă, prin care însă puteam privi la ce se petrecea dincolo. Se vedea o încăpere micuță, curată, zugrăvită în alb, dar foarte sărăcăcios mobilată. Într-un colț, lîngă un foc slab, ședea un bătrîn, cu capul sprijinit în palme, cufundat într-o adîncă mîhnire. Fata deretica prin odaie ; după un timp, a scos ceva dintr-un sertar, lucru de mînă, și s-a așezat lîngă bătrîn, care, luînd un instrument, a început să-l atingă și să scoată sunete mai dulci decît vocea sturzului ori a privighetorii. Era o priveliște minunată, chiar și pentru mine, biet nenorocit, care niciodată nu mai văzuse ceva atît de frumos. Părul argintiu și chipul binevoitor al bătrînului îmi treziră un sentiment de veneratie, iar purtarea blîndă a fetei îmi stîrni afecțiunea. El cîntă o melodie plină de-o dulce jale și am văzut cum din ochii acelei ființe delicate prinseră să curgă lacrimi, pe care bătrînul nu le observă decît cînd ea începu să suspine ; atunci el rosti cîteva sunete și ea, lăsîndu-și deoparte lucrul, îngenunche la picioarele lui. El o ridică și-i zîmbi cu atîta dragoste și bunătate, încît m-am simțit cuprins de niște senzații ciudate și copleșitoare : un amestec de durere și plăcere, cum nu mai încercasem niciodată înainte, nici din pricina foamei ori a frigului, nici din aceea a mîncării ori a căldurii. Și, neputînd să îndur aceste emoții, m-am tras înapoi de la fereastră.

Curînd se întoarse tînărul, pe umeri cu o legătură de găteje pentru foc. Fata îl întîmpină în uşă, îl ajută să dea jos povara, şi, luînd din legătură nişte vreascuri, le puse pe foc ; apoi cei doi se traseră la o parte într-un ungher şi el îi întinse o pîine mare rotundă şi o bucată de brînză. Ea păru mulţumită şi plecă în grădină după nişte rădăcini şi plante pe care le puse în apă şi apoi pe foc. După aceea, îşi văzu de treburi, în timp ce tînărul se duse în grădină unde se îndeletnici cu săpatul şi cu plivitul. După ce lucră aşa cam o oră, tînăra se îndreptă spre el şi apoi, împreună, intrară în casă.

Estimp, bătrînul stătuse adîncit în gînduri, dar, cînd îi văzu apărînd, luă un aer mai vesel şi se aşezară cu toţii la masă. Mîncară în grabă. Apoi, fata se apucă din nou de treburi, iar bătrînul, sprijinit de braţul tînărului, făcu cîţiva paşi la soare prin faţa casei. Nimic nu ar putea întrece în frumuseţe contrastul dintre aceste două fiinţe minunate. De o parte, un vîrstnic, cu părul argintiu şi cu o înfăţişare care strălucea de mărinimie şi iubire, de cealaltă, un tînăr cu o siluetă zveltă şi plină de graţie şi cu trăsăturile modelate într-o fericită simetrie ; şi, totuşi, ochii săi şi întreaga sa atitudine exprimau o profundă întristare şi mîhnire. Bătrînul se întoarse în casă iar tînărul, cu alte unelte decît cele pe care le folosise dimineaţa, o luă peste cîmp.

Curînd totul fu învăluit de noapte ; dar, spre marea mea uimire, am văzut că vecinii mei aveau un mijloc de a păstra lumina cu ajutorul unor lumînări şi am fost încîntat să descopăr că apusul soarelui nu punea capăt plăcerii pe care o simţeam de a-i observa. Seara, tînăra şi tovarăşul ei se îndeletniciră cu tot felul de ocupaţii pe care nu le-am înţeles, iar bătrînul luă din nou instrumentul care producea acele sunete divine, ce mă subjugaseră în timpul dimineţii. Îndată ce el termină, tînărul a început nu să cînte, ci să rostească nişte sunete monotone şi care nu semănau nici cu armonia instrumentului bătrînului, nici cu cîntecul păsărilor. Mai tîrziu, aveam să aflu că el citea cu voce tare, dar

pe atunci nu știam încă nimic despre știința cuvintelor ori a slovelor.

Apoi, după ce aceste îndeletniciri luară sfîrșit, familia stînse lumina și se duse, mi-am închipuit eu, la culcare.

Capitolul 12

Zăceam întins pe salteaua mea de paie, dar nu puteam dormi. Mă gîndeam la întîmplările de peste zi. Ce mă izbise îndeosebi erau purtările blajine ale acestor oameni ; și tînjeam de dorința de a mă alătura lor, dar nu îndrăzneam. Îmi aminteam prea bine de felul barbar în care se purtaseră cu mine noaptea trecută țăranii din sat și am hotărît că — orice m-aș gîndi mai tîrziu că trebuie să fac — pentru moment e mai bine să rămîn liniștit în bordeiul meu, observînd și străduindu-mă să descopăr ce călăuzea acțiunile vecinilor mei.

În dimineața următoare, locuitorii *cottage*-ului se treziră înainte de răsăritul soarelui. Tînăra mătură și rîndui odaia și pregăti mîncarea ; îndată după masă, tînărul plecă. Ziua trecu la fel ca și cea dinainte. Tînărul muncea mereu pe afară, iar fata lucra de zor înăuntru. Bătrînul, despre care mi-am dat curînd seama că e orb, își trecea timpul cîntînd la instrumentul lui, ori adîncit în contemplare. Nimic n-ar putea întrece iubirea și respectul pe care îl arătau tinerii venerabilului lor tovarăș. Își îndeplineau fată de el chiar și cea mai mică îndatorire cu o infinită delicatețe, iar el îi răsplătea cu surîsuri pline de bunătate.

Nu erau însă pe deplin fericiți. Deseori tînărul și tovarășa sa se trăgeau de o parte și păreau că plîng. Nu vedeam nici o pricină care i-ar fi putut face nefericiți. Dar eram adînc mișcat. Dacă aceste făpturi minunate sufereau, însemna că e mai puțin ciudat ca eu, o ființă imperfectă și singuratică, să fiu nefericit. Și, totuși, de ce erau nenorociți ? Aveau o căsuță încîntă-

toare (căci așa îmi apărea ea atunci) și, tot ce-și doreau, din belșug ; aveau un foc care să-i încălzească pe vreme friguroasă și hrană aleasă cînd le era foame ; aveau o îmbrăcăminte de toată frumusețea ; și, mai mult decît toate acestea, fiecare se bucura de tovărășia și de vorbele celuilalt, sorbindu-se parcă zilnic din ochi, plini de afecțiune și bunătate. Ce însemnau deci lacrimile lor ? Exprimau ele într-adevăr suferința ? La început, mi-a fost cu neputință să răspund la toate aceste întrebări, dar, observîndu-i mereu cu atenție, cu trecerea timpului, mi-am deslușit multe lucruri care la început păreau obscure.

A trecut destulă vreme pînă cînd am descoperit una dintre pricinile greutăților în care se zbătea familia : sărăcia, un rău din pricina căruia sufereau cumplit. Hrana lor era alcătuită pe de-a-ntregul din legumele din grădină și din laptele unei vaci care dădea foarte puțin iarna, cînd stăpînii abia izbuteau să facă rost de hrană ca să poată supraviețui. Și sufereau, cred eu, adeseori de foame, mai ales tinerii ; de mai multe ori i-am văzut luîndu-și de la gură ca să umple farfuria bătrînului.

Această bunătate mă mișcă adînc. Mă obișnuisem ca, noaptea, să le fur o parte din provizii ca să am ce mînca; dar, cînd am descoperit că făptuind aceasta îi făceam să sufere, m-am abținut și mi-am potolit de atunci încolo foamea cu mure, nuci și rădăcini pe care le culegeam din pădurea învecinată. Am mai găsit și un alt mijloc prin care puteam să-i ajut. Văzusem că tînărul petrecea zilnic o mare parte din timp adunînd lemne pentru foc, așa că, în timpul nopții, îi luam deseori uneltele, pe care am învățat repede să le mînuiesc, și aduceam acasă lemne cu care se puteau încălzi cîteva zile.

Nu pot să uit cît de uimită a fost tînăra cînd, deschizînd ușa în dimineața în care făcusem aceasta pentru prima oară, a văzut stiva de lemne de afară. A rostit cu voce tare cîteva cuvinte, apoi a apărut tînărul ; ce surpriză se citea și pe chipul lui ! Am remarcat cu plă-

cere că în ziua aceea nu a mai mers la pădure, ci şi-a petrecut-o dregînd stricăciunile din pereţii casei şi grădinărind.

Cu timpul, am făcut o descoperire de o şi mai mare însemnătate, şi anume, că aceşti oameni puteau să-şi comunice trăirile şi simţămintele prin sunete articulate. Mi-am dat seama că vorbele pe care le rosteau produceau uneori plăcere, alteori mîhnire, zîmbete ori întristare în sufletele şi pe feţele celor ce ascultau. Aceasta era, desigur, o ştiinţă divină şi ardeam de dorinţa de a o deprinde şi eu. Dar cu fiece încercare încurcătura îmi creştea. Vorbeau prea repede; iar cuvintele pe care le spuneau nu aveau nici o legătură aparentă cu obiectele vizibile, aşa că-mi era cu neputinţă să descopăr vreun punct de sprijin de la care să pot porni la desluşirea înţelesului misterios al vorbelor lor. Cu multă străduinţe, totuşi, şi după ce trecuseră, de cînd mă aflam acolo, mai multe cicluri ale lunii, am descoperit cum erau numite unele dintre cele mai familiare obiecte, despre care venea vorba mai des. Am învăţat, şi apoi am repetat cuvintele *foc*, *lapte*, *pîine* şi *lemne*. Am învăţat apoi şi numele locuitorilor *cottage*-ului. Tînărul şi tovarăşa sa aveau fiecare mai multe nume, dar bătrînul numai unul, şi acela era *tată*. Fata se numea *soră*, sau *Agatha*, şi tînărul *Felix*, *frate* sau *fiule*. Nu pot să descriu încîntarea pe care am simţit-o cînd am aflat ideile ce se ascundeau îndărătul fiecăruia din aceste sunete şi cînd am fost în stare să le pronunţ şi eu. Mai distingeam şi alte cuvinte pe care, însă, nu le puteam încă înţelege ori folosi, cum ar fi: *bun*, *dragule*, *nefericit*.

Aşa am petrecut, deci, iarna. Purtările blînde şi frumuseţea vecinilor mei au sfîrşit prin a mă face să-i îndrăgesc; cînd erau nefericiţi, eram descurajat; cînd se înveseleau, le împărtăşeam bucuriile. În afară de ei, vedeam puţini oameni; şi dacă se întîmpla ca vreun alt om să intre în *cottage*, purtările lui grosolane şi felul lui rudimentar nu făceau decît să pună în valoare buna creştere desăvîrşită a prietenilor mei. Bătrînul,

mi-am putut da seama, se străduia mereu să-şi încurajeze copiii — cum auzeam uneori că-i numeşte — ca ei să-şi alunge tristeţea. Vorbea atunci cu un accent voios, cu o expresie de bunătate care-mi producea pînă şi mie plăcere. Agatha asculta respectuoasă, uneori îi dădeau lacrimile pe care se silea să le şteargă pe furiş, dar, în general, am văzut că atît chipul cît şi vocea ei erau mai vesele după ce asculta îndemnurile tatălui. Nu acelaşi lucru se întîmpla însă cu Felix. El era întotdeauna cel mai trist dintre ei ; şi, chiar simţurilor mele neexperimentate, el le apărea ca unul care suferise mai adînc decît ceilalţi. Dar dacă chipul îi era mai mîhnit, în schimb, vocea lui era mai veselă decît a surorii, îndeosebi atunci cînd se adresa bătrînului.

Aş putea să amintesc nenumărate împrejurări care, deşi neînsemnate, sînt o dovadă a firii lor blînde. În plină nevoie şi lipsuri, Felix i-a adus surorii sale prima floricică albă care se ivise de sub zăpadă. Dis-de-dimineaţă, înainte ca ea să se trezească, el curăţa zăpada groasă de pe poteca ce ducea spre lăptărie, scotea apă din fîntînă şi aducea lemne din şopron, unde, spre continua sa uimire, găsea stiva mereu reînnoită de o mînă nevăzută. Ziua, cred, lucra uneori la un fermier vecin, căci adesea pleca şi nu se mai întorcea pînă la cină, dar fără să aducă lemne. Alteori, săpa în grădină, dar cum erau puţine de făcut în anotimpul acela îngheţat, adesea se aşeza să citească cu voce tare bătrînului şi Agathei.

Acest citit m-a încurcat la început foarte tare ; dar, încetul cu încetul, am descoperit că atunci cînd citea, el rostea aproape aceleaşi sunete ca şi atunci cînd vorbea. Am presupus, deci, că pe hîrtie se aflau semnele vorbirii, pe care el le înţelegea, şi am dorit cu ardoare să le înţeleg şi eu ; dar cum, oare, cînd eu nu înţelegeam nici măcar sunetele pe care aceste semne le reprezentau ? Făcusem totuşi progrese sensibile în ştiinţa vorbirii, dar nu îndestul ca să pot urmări

orice fel de conversație, deși mă dăruiam în întregime acestei strădanii ; am înțeles repede că, deși doream cu rîvnă să dau ochii cu vecinii mei, nu trebuia să fac vreo încercare pînă cînd nu le voi fi stăpînit bine limba, lucru care m-ar fi ajutat să-i fac să treacă cu vederea chipul meu pocit, căci îmi dădeam seama cît sînt de slut prin contrast cu ei.

Admirasem înfățișarea lor perfectă — grația, frumusețea lor, culoarea delicată a pielei, și cît de îngrozit am fost cînd m-am văzut răsfrînt de apa transparentă a rîului ! Întîi m-am tras înapoi, neputînd să cred că eram cu adevărat eu acela care se oglindea acolo, și, cînd am înțeles că într-adevăr eu eram acel monstru, am trăit cele mai amare clipe de disperare și umilință. Dar, vai ! nu cunoșteam încă toate consecințele fatale ale nemaipomenitei mele sluțenii !

Cînd razele soarelui au devenit mai calde și ziua mai lungă, zăpada s-a topit și am văzut copacii goi și pămîntul negru. Acum, Felix era mai ocupat ; de asemenea, semnele întristătoare ale foametei pieriseră. Mîncau, cum am descoperit mai tîrziu, bucate simple, dar hrănitoare, și făceau rost de cît le trebuia. În grădină au răsărit niște soiuri noi de plante pe care le pliviră și, cu trecerea zilelor, părea că traiul lor era tot mai înlesnit.

Bătrînul, sprijinit de brațul fiului său, își făcea plimbarea zilnic pe la amiază, cînd nu ploua, căci așa constatasem că se zice atunci cînd cerul își varsă apele și asta se întîmpla foarte des ; dar, curînd, se abătu un vînt prielnic care zvîntă iute pămîntul și vremea deveni mult mai plăcută decît înainte.

Felul meu de viață în bordei fusese monoton. Dimineața urmăream mișcările vecinilor și, cînd ei se împrăștiau, fiecare la treburile lui, dormeam ; restul zilei îl petreceam observîndu-i, iar cînd ei se retrăgeau să se odihnească, dacă era lună sau noaptea era înstelată, plecam în pădure, unde adunam de-ale gurii pentru mine și lemne de foc pentru ei. La întoarcere, de cîte ori era nevoie, curățam poteca de zăpadă

și îndeplineam treburile pe care văzusem că le făcea Felix. Am descoperit mai tîrziu că aceste munci, săvîrșite de o mînă invizibilă, îi uimeau foarte și o dată sau de două ori, în astfel de împrejurări, i-am auzit rostind cuvintele *duh binevoitor*, *minunat*, dar, pe atunci, nu deslușeam înțelesul acestor termeni.

Gîndirea mea devenise mai pătrunzătoare și voiam să descopăr mobilurile acțiunilor și simțămintelor acestor gingașe ființe ; eram curios să știu de ce arăta Felix atît de nenorocit și Agatha atît de tristă. Credeam, prostul de mine, că ar putea sta în puterea mea să le redau fericirea pe care o meritau. Cînd dormeam sau lipseam de acasă, silueta venerabilului tată orb, a blîndei Agatha și a bunului Felix îmi apăreau mereu înaintea ochilor. Îi socoteam niște ființe superioare, care vor fi arbitrii soartei mele viitoare. Închipuirea mea scornea scene în care eu mă înfățișam lor și ei mă primeau. Îmi închipuiam cum, la început, ei vor fi dezgustați, pînă cînd purtarea mea blîndă și cuvintele mele liniștitoare le vor cîștiga bunăvoința și, în cele din urmă, iubirea.

Aceste gînduri mă înviorau și-mi dădeau noi imbolduri să-mi însușesc cu zel sporit meșteșugul vorbirii. Organele vorbirii îmi erau, desigur, rudimentare, dar nu lipsite de o anume ușurință, și deși vocea mea nu semăna nici pe departe cu dulcea melodie a tonurilor lor, totuși pronunțam destul de bine cuvintele pe care le înțelegeam. Eram ca măgarul față de cățelușul de salon ; dar, fără îndoială că inofensivul măgar cu inimă tandră, deși cu purtări necioplite, merita un tratament mai blînd decît bătaia și bruftuluiala.

Ploile și căldura fertilă a primăverii schimbaseră înfățișarea pămîntului. Oamenii, care înainte păreau să fi stat ascunși în bîrlog, s-au împrăștiat care încotro, îndeletnicindu-se cu feluritele practici ale agriculturii. Păsările cîntau pe tonuri mai vesele și frunzele începeau să se desfacă în copaci. Fericit, fericit pămînt ! Potrivit a fi lăcașul zeilor, el care cu atît de puțin înainte era rece, jilav și nesănătos. Încîntătoarea față a

naturii mă umplu de înflăcărare ; trecutul se șterge din minte, prezentul era liniștit și viitorul luminat de raze strălucitoare de speranță și de presimțiri ale bucuriei.

Capitolul 13

Mă grăbesc să ajung la cea mai emoționantă parte a povestirii mele. Mă voi mărgini doar la întîmplările ce au născut în mine acele sentimente care m-au făcut să devin, din ceea ce fusesem, ceea ce sînt acum.

Primăvara înainta cu grabă ; vremea se făcu frumoasă și cerul cu zarea adîncă era nepătat de nori. Vedeam cu surprindere cum acolo unde înainte fusese pustiu și mohorît, acum era o explozie de flori îmbălsămate și de verdeață. Mii de miresme necunoscute și de priveliști pline de frumusețe îmi răsplăteau și-mi împrospătau simțurile.

Și, tocmai într-o astfel de zi, cînd vecinii mei se odihneau după muncă — bătrînul cîntînd la chitară și copiii ascultîndu-l — am observat că fața lui Felix era adumbrită de o nespusă melancolie ; ofta tot timpul iar, la un moment dat, tatăl său conteni din cîntec și am bănuit, din gesturile lui, că-l întreabă de ce e necăjit. Felix a răspuns cu un accent de voioșie și bătrînul tocmai reîncepea să cînte, cînd la ușă bătu cineva.

Era o doamnă care venise călare, însoțită de un localnic, tocmit drept călăuză. Doamna era îmbrăcată într-un costum de culoare închisă și acoperită cu un văl negru, dintr-o țesătură deasă ; Agatha o întrebă ceva, la care străina îi răspune pronunțînd numai, pe un ton cîntat numele lui Felix ; vocea ei era melodioasă, dar nu aducea cu a niciunuia dintre prietenii mei. Auzindu-și numele, Felix se apropie în grabă ; cînd îl văzu, ea își smulse vălul și atunci am văzut un chip de o frumusețe îngerească. Avea un păr strălucitor și negru ca pana corbului, împletit, nu știu cum, într-un fel

curios ; ochii îi erau întunecaţi, dar blînzi, deşi plini de scăpărări. Trăsăturile ei erau bine proporţionate şi culoarea pielei minunat de albă, iar obrajii împurpuraţi de o fermecătoare îmbujorare.

La vederea ei, Felix păru cuprins de exaltare ; orice urmă de întristare îi pieri de pe chipul care exprima acum un fel de bucurie extatică, de care cu greu l-aş fi crezut în stare ; ochii lui sclipeau iar obrazul i se înroşi de plăcere ; în acea clipă mi s-a părut tot atît de chipeş ca şi acea străină. Ea părea în prada unui mare zbucium ; ştergîndu-şi cîteva lacrimi care năpădiseră frumoşii ei ochi, îi întinse lui Felix mîna, pe care el o sărută cu devoţiune, numind-o, după cît am înţeles, dulcea lui arabă. Ea nu avu aerul că-l înţelege, dar îi zîmbi. Ajutînd-o să descalece şi dînd drumul călăuzei, el o pofti în *cottage*. Acolo avu loc o convorbire între tată şi fiu ; şi tînăra străină îngenunche la picioarele bătrînului, vrînd să-i sărute mîna, dar acesta o ridică şi o îmbrăţişă afectuos.

Am observat curînd că, deşi străina rostea sunete articulate şi părea să vorbească o limbă a ei proprie, nici vecinii nu o înţelegeau pe ea şi nici ea pe ei. Făceau cu toţii multe semne pe care nu le pricepeam, dar am văzut că prezenţa ei răspîndea veselie printre cei din jur, risipindu-le mîhnirea aşa cum soarele spulberă pîcla dimineţii. Mai ales Felix nu-şi ascundea bucuria, şi zîmbetele sale destăinuiau mereu fericirea pe care i-o pricinuise sosirea arabei. Agatha, veşnic blînda Agatha, săruta mîinile fermecătoarei străine, şi, arătînd către fratele ei, făcea semne care-mi păreau să spună că, pînă să vină ea, el fusese foarte îndurerat. Aşa se scurseră cîteva ore, timp în care, prin toată înfăţişarea lor, ei şi-au exprimat o bucurie a cărei pricină nu-mi era clară. La un moment dat, auzindu-i cum repetau mereu cîte un sunet, pe care străina îl relua şi-l reproducea la rîndu-i, am priceput că ea se străduia să le înveţe limba ; îmi veni pe loc ideea să mă folosesc şi eu de acest prilej. În prima lecţie străina învăţă aproape douăzeci de cuvinte, dintre care mare parte erau, e

adevărat, cele pe care le înțelesesem și eu cu atîta trudă; dar am profitat de celelalte.

După lăsarea serii, Agatha și araba se duseră mai devreme la culcare. La despărțire, Felix sărută mîna străinei și spuse : „Noapte bună, dulce Safie". Stătu apoi mult timp de vorbă cu tatăl său ; și deoarece cuvîntul care revenea cel mai frecvent era numele străinei, am presupus că fermecătoarea musafiră alcătuia subiectul conversației. Doream cu nesaț să-i înțeleg și mi-am adunat toate puterile în acest scop, dar mi-a fost cu neputință.

Dimineața, Felix plecă la lucru ; și, după ce Agatha sfîrși cu treburile ei obișnuite, araba se așeză la picioarele bătrînului și, luînd chitara, cîntă cîteva melodii atît de frumoase, încît lacrimi de durere și de plăcere mă năpădiră. Ea cînta și vocea i se revărsa în cadențe bogate, crescînd ori stingîndu-se, ca a unei privighetori.

Cînd termină, îi dădu chitara Agathei care, la început nu se încumetă, apoi însă cîntă și ea o melodie simplă, pe care vocea ei o acompania cu accente suave, departe însă de tonurile miraculoase ale străinei. Bătrînul era ca fermecat și rosti cîteva cuvinte pe care Agatha se grăbi să le explice Safiei, și prin care aveam impresia că vrea să-și mărturisească marea lui încîntare de a fi ascultat acele melodii.

Zilele treceau acum tot atît de pașnic ca și înainte, cu singura osebire că pe chipurile prietenilor mei voioșia luase locul tristeței. Safie era întotdeauna veselă și fericită ; amîndoi făcusem mari progrese în însușirea limbii, astfel încît în numai două luni începusem deja să înțeleg cea mai mare parte dintre cuvintele rostite de binefăcătorii mei.

Între timp și pămîntul negru se acoperi în întregime de ierburi, iar malurile verzi erau acum împestrițate de flori atît de plăcute mirosului, precum și privirii, asemenea stelelor mijind cu palide luciri printre pădurile scăldate în lumina lunii ; soarele deveni mai puternic, nopțile clare și îmbălsămate ; iar hoinărelile mele nocturne îmi prilejuiau o nespusă plăcere, deși

de cînd cu apusul tîrziu și răsăritul devreme al soarelui, fusesem nevoit să le scurtez, căci nu mă încumetam să ies ziua în amiaza mare, temîndu-mă să nu fiu întîmpinat tot așa cum fusesem întîmpinat în primul sat în care intrasem.

Îmi petreceam zilele cu grija neîntreruptă de a ajunge să stăpînesc cît mai repede limba; și mă pot lăuda că progresele mele erau mai rapide decît ale arabei, care înțelegea greu și vorbea o limbă stricată, pe cînd eu pricepeam și puteam să imit aproape toate cuvintele ce se rosteau.

O dată cu perfecționarea vorbirii, mi-am însușit și știința literelor, pe măsură ce o învăța și străina; și aceasta deschise un cîmp larg uimirii și încîntării mele. Cartea din care Felix o instruia pe Safie era „Ruinurile imperiilor" de Volney. N-aș fi înțeles semnificația acestei cărți dacă Felix, în timp ce o citea, nu ar fi dat explicații foarte amănunțite. Alesese lucrarea, spunea, pentru că stilul ei retoric era conceput ca o imitație a autorilor orientali. Cu ajutorul acestei cărți am dobîndit cunoștințe vagi de istorie și o perspectivă asupra unora dintre imperiile care există și astăzi în lume; ea mi-a dat o înțelegere a obiceiurilor, formelor de cîrmuire și religiilor diferitelor națiuni ale pămîntului. Am aflat de lenea asiatică, de geniul și activitatea prodigioasă a minții grecilor, de războaiele și admirabila virtute a primilor romani, de decăderea ce a urmat, de declinul acelui puternic imperiu, de cavalerism, de creștinism, de regi. Am aflat despre descoperirea emisferei americane și am deplîns, împreună cu Safie, soarta crudă a băștinașilor.

Aceste minunate istorisiri îmi inspirau simțăminte ciudate. Putea într-adevăr omul să fie atît de puternic, de virtuos și măreț, și, în același timp, atît de crud și de josnic? Uneori îmi apărea ca o întrupare a însuși principiului răului, alteori, ca tot ce-ți poți închipui mai nobil și mai dumnezeiesc. A fi un om mare și plin de virtuți părea să fie cel mai frumos lucru pe care poate să și-l dorească o ființă simțitoare; a fi josnic și crud, așa cum se dovedea că sînt mulți, părea să fie ultima

degradare, o condiție mai abjectă decît cea a cîrtiței oarbe sau a viermelui. Vreme îndelungă n-am putut concepe cum un om putea să devină ucigașul semenului său, sau măcar de ce era nevoie de legi și de cîrmuitori. Dar cînd am auzit amănunte despre fapte de cruzime și vărsări de sînge, uimirea mi-a pierit și m-am cutremurat de dezgust și oroare.

Fiecare convorbire pe care o aveau îmi dezvăluia noi lucruri uimitoare. Tot ascultîndu-l pe Felix cum o învăța pe fata arabă, m-am lămurit și asupra sistemului ciudat al societății omenești. Am aflat despre împărțirea bunurilor, despre bogăția uriașă și sărăcia lucie, despre rang, obîrșie, noblețe de sînge.

Aceste cuvinte m-au făcut să mă întorc asupra mea însumi. Am aflat că avutul cel mai de preț pentru semenii voștri este obîrșia înaltă și nepătată, unită cu bogăția. Un om poate fi respectat chiar și numai pentru unul dintre aceste daruri ; însă dacă nu are nici unul, este considerat, în afară de cazuri foarte rare, un nemernic și un sclav, sortit să-și irosească puterile spre profitul puținilor aleși. Dar eu ce eram oare ? Nu știam nimic despre felul cum fusesem zămislit și nici despre cel ce mă crease, dar știam că nu aveam nici bani, nici prieteni, nici un fel de bunuri. Pe deasupra, eram înzestrat cu o înfățișare slută și respingătoare ; nu aveam o natură cît de cît asemănătoare cu a omului. Eram mai dibaci decît el și puteam să fac față unor privațiuni mai mari ; nu mă răzbea prea repede nici arșița, nici gerul ; statura mea întrecea cu mult pe a oamenilor. Căutam împrejur, dar nu vedeam și nu aflam nimic care să-mi semene. Însemna oare aceasta că eram un monstru, o plagă pe fața pămîntului, de care fugeau toți și de care nimeni nu voia să știe nimic ?

Nu-ți pot descrie chinul pe care aceste gînduri mi l-au pricinuit ; am încercat să-l alung, dar o dată cu cunoașterea, creștea și suferința. O, vai, să fi rămas în pădurea mea natală pentru totdeauna, fără să știu sau să simt nimic altceva decît senzațiile de foame, de sete și de căldură !

Ciudată e natura cunoașterii ! Cunoașterea se împl
în minte o dată ce a pus stăpînire pe ea, ca un lic
în stîncă. Doream uneori să mă scutur de orice gînc
și simțăminte, dar am aflat că există numai un sin
mijloc de a învinge senzația de suferință, și anu
moartea — o stare de care mă temeam și pe care nu
înțelegeam. Admiram virtutea și bunele sentimen
iubeam purtările delicate și însușirile frumoase a
vecinilor mei ; dar să comunic cu ei nu-mi era îngă
duit, iar tot ce mă putea apropia de ei îmi însușeam doa
prin furt, cînd nimeni nu mă vedea și nu mă știa ni
meni, iar asta mai degrabă îmi sporea, decît îmi sati
făcea dorința pe care o aveam de a deveni și eu un c
printre ceilalți. Vorbele blînde ale Agathei și surîsu
pline de viață ale încîntătoarei arabe nu-mi erau c
tinate mie. Îndemnurile blajine ale bătrînului și c
versația însuflețită a îndrăgitului Felix nu erau pen
mine. Eram vrednic de milă, sărman de mine !

Alte lecții și-au pus pecetea și mai adînc asupra m
Am aflat despre deosebirea dintre sexe, despre naștere
și creșterea copiilor, cum tatăl se topește de iubire vă
zînd surîsul pruncului și năzdrăvăniile celui mai mare
dintre copii, cum întreaga viață și toate grijile mamei
stau sub semnul sfintei ei îndatoriri, cum mintea tînă-
rului se dezvoltă și dobîndește cunoștințele ; am aflat
despre frate, soră și toate feluritele legături de rudenie
care unesc o ființă omenească de alta.

Dar unde erau prietenii și neamurile mele ? Nici un
tată nu îmi veghease copilăria, nici o mamă nu mă bine-
cuvîntase cu surîsul și mîngîierile sale ; sau dacă da,
toată viața mea trecută era doar o pată, un gol orb
în care nu distingeam nimic. Căci și în cele mai tim-
purii amintiri ale mele apăream la fel ca acum, cu ace
leași proporții, aceeași statură. Nu văzusem încă nici-
odată o ființă care să-mi semene sau care să dorească să
aibă raporturi cu mine. Ce eram eu ? Întrebarea reve
nea mereu și mereu, iar eu nu puteam răspunde altfel
decît prin gemete.

Voi explica curînd la ce au dus toate aceste simță-
minte, dar acum, dă-mi voie să revin la vecinii mei.

căror istorie îmi trezea sentimente atît de variate de indignare, încîntare şi uimire, care, toate, însă sfîrşeau prin a-mi spori iubirea şi veneraţia pentru binefăcătorii mei (căci, dintr-o nevinovată şi pe jumătate dureroasă nevoie de autoamăgire, aşa îmi plăcea să-i numesc).

Capitolul 14

Trecu o bucată de vreme pînă să aflu povestea vieţii prietenilor mei. Era dintre acelea care nu puteau să nu mi se întipărească adînc în suflet, dezvăluind, cum de altfel a şi făcut, o înşiruire de împrejurări, fiecare dintre ele plină de tîlc şi de neobişnuit pentru o minte atît de lipsită de experienţă ca a mea.

Numele bătrînului era De Lacey. Se trăgea dintr-o familie de viţă veche din Franţa, unde trăise ani îndelungaţi în bună-stare, respectat de mai mari şi iubit de egali. Fiul său fusese educat pentru a se pune în slujba ţării, iar Agatha se număra printre doamnele din elita societăţii. Cu cîteva luni numai înaintea sosirii mele, ei mai trăiau încă într-un oraş mare şi îmbelşugat, numit Paris, înconjuraţi de prieteni şi avînd parte de orice distracţie pe care virtutea şi rafinamentul minţii sau gustului, însoţite de o avere moderată, le puteau îngădui.

Pricina ruinei a fost tatăl Safiei. Acesta era un negustor turc care locuia la Paris de mulţi ani, cînd, dintr-o cauză oarecare, pe care nu am putut-o afla, deveni o fiinţă stingheritoare pentru stăpînire. Fu arestat şi aruncat în temniţă chiar în ziua în care Safie sosea de la Constantinopol ca să-l revadă. Fu judecat şi osîndit la moarte. Nedreptatea sentinţei era strigătoare la cer ; a făcut vîlvă în tot Parisul ; şi toţi erau de părere că religia şi bogăţia sa, mai degrabă decît crima ce i se punea în seamă, fuseseră pricina condamnării.

Întîmplător, Felix asistase la proces; cînd a auzit hotărîrea curții nu și-a putut înfrîna oroarea și indignarea. În acea clipă a jurat solemn că îl va salva pe osîndit, și apoi a început să caute mijloacele pentru a-și îndeplini intențiile. După multe tentative, neizbutite de a fi lăsat să intre la închisoare, el a găsit, într-o parte nepăzită a clădirii, o fereastră bine zăbrelită, ce lumina celula nenorocosului mahomedan, care, împovărat de lanțuri, aștepta deznădăjduit executarea crudei sentințe. În timpul nopții, Felix se furișă în dreptul gratiilor și făcu cunoscută prizonierului intenția sa de a-l ajuta. Turcul, mirat și încîntat, se grăbi să ațîțe zelul salvatorului său cu făgăduințe de răsplată. Felix se împotrivi tuturor acestor oferte cu dispreț; dar cînd o văzu pe încîntătoarea Safie, căreia i se îngăduise să-și vadă tatăl, și care prin gesturi își exprima via sa recunoștință, nu putu să nu recunoască în sinea sa că, netăgăduit, întemnițatul avea un tezaur care-i putea răsplăti din plin primejdia și truda.

Turcul observă repede impresia pe care fiica sa o făcuse asupra lui Felix și se străduí să-l atragă și mai sigur de partea sa, promițîndu-i să i-o dea în căsătorie de îndată ce va fi la adăpost, în afara oricărui pericol. Felix era prea delicat ca să accepte. Dar aceasta nu-l împiedica însă să vadă în această propunere însăși posibilitatea împlinirii fericirii sale.

În zilele următoare, în care pregătirile pentru eliberarea negustorului erau în toi, zelul lui Felix fu sporit de mai multe scrisori pe care le primi de la această fată fermecătoare, ce găsise un mijloc de a-și exprima gîndurile în limba iubitului, cu ajutorul unui bătrîn, servitor al tatălui ei, care știa limba franceză. În cuvintele cele mai înflăcărate, ea îi mulțumea pentru binele pe care avea de gînd să-l facă tatălui ei și, în același timp, își deplîngea soarta cu o înduioșătoare gingășie.

Am cîteva copii după aceste scrisori, fiindcă am izbutit, în timpul ședерii în colibă, să-mi fac rost de niște unelte de scris, căci scrisorile erau adesea în mîinile lui Felix ori ale Agathei. Înainte de a pleca, o să ți le

dau, și ele îți vor dovedi adevărul povestirii mele ; dar acum, deoarece soarele a și asfințit, mai am vreme să-ți înfățișez doar conținutul lor.

Safie îi scria că mama ei fusese o arabă creștină, prinsă și tîrîtă în robie de turci. O salvase frumusețea, căci cucerise inima tatălui Safiei și acesta se însurase curînd cu ea. Tînăra vorbea în termeni aleși și plini de entuziasm despre mama ei care, născută în libertate, nu se putea împăca nicidecum cu robia la care fusese constrînsă. Ea își crescuse fiica în dogma religiei sale și o învățase să năzuiască spre puterile mai înalte ale intelectului și spre neatîrnarea spiritului, lucruri interzise femeilor născute în religia mahomedană. Mama ei muri, dar învățătura ei lăsase o pecete de neșters în sufletul Safiei, pe care o dezgusta perspectiva de a se reîntoarce în Asia și de a fi întemnițată între zidurile unui harem, unde erau îngăduite doar zbenguielile copilărești, nepotrivite înclinațiilor ei sufletești, obișnuită cum era cu ideile mari și stăpînită de o nobilă pornire către virtute. Gîndul de a se căsători cu un creștin și de a rămîne într-o țară în care femeilor li se recunoștea un anume rang în societate o încînta.

Ziua în care avea să aibă loc execuția turcului fu hotărîtă, dar în noaptea de dinainte el evadă din închisoare și în zori era cale de multe leghe departe de Paris. Felix făcuse rost de pașapoarte pe numele tatălui său, al Agathei și pentru sine. Tatălui îi comunicase din vreme planul și acesta îl ajutase să ducă la bun sfîrșit uneltirea, plecînd de acasă, sub pretextul unei călătorii, și ascunzîndu-se împreună cu fiica sa într-un cartier mărginaș al Parisului.

Felix îl purtă, așadar, pe fugar prin Franța, pînă la Lyon, și apoi, peste Mont Cenis, la Leghorn, unde negustorul hotărîse să aștepte un prilej prielnic pentru a trece într-o zonă supusă puterii turcești. Safie se hotărî să rămînă împreună cu tatăl ei pînă la plecarea acestuia ; între timp turcul își reînnoise promisiunea de a o lăsa să se mărite cu salvatorul său. Felix rămase și el cu ei în așteptarea mult doritului eveniment ; își trecea vremea în tovărășia arabei, care îi arăta cea

mai tandră și mișcătoare afecțiune. Se înțelegeau prin mijlocirea unui dragoman, și, uneori, prin aceea a privirilor ; Safie îi cînta divinele melodii din țara sa.

Turcul se arăta îngăduitor față de această intimitate și încuraja nădejdile tinerilor îndrăgostiți, dar alte planuri îi încolțiseră în suflet. Nu-i era de loc pe plac ideea că fiica sa se va uni cu un creștin ; dar, pe de altă parte, se temea de furia care l-ar fi cuprins pe Felix dacă acesta și-ar fi dat seama de adevăratele lui intenții ; doar știa că se afla încă în mîna eliberatorului său, care, oricînd, putea să-l predea statului italian, pe teritoriul căruia se aflau. Punea la cale, deci, zeci de planuri de a-i prelungi amăgirea, pînă cînd nu va mai avea nevoie de el, iar, la plecare, să-și ia fiica pe ascuns cu sine. Socotelile îi fură înlesnite de veștile care sosiră din Paris.

Pe cei din guvern evadarea osînditului la moarte îi mîniase cumplit și nu precupețeau nici un efort spre a-i da de urmă și spre a-l pedepsi pe cel care-i înlesnise fuga. Uneltirea lui Felix fusese repede descoperită, iar De Lacey și Agatha aruncați în închisoare. Cînd știrea ajunse la urechile lui Felix, acesta se deșteptă dintr-o dată din visul lui de fericire. Tatăl său, neputincios și orb, buna lui soră zăceau într-o temniță îngrozitoare, în timp ce el se bucura, în libertate, de grațiile celei pe care o iubea. Această idee îi era de nesuferit. Se înțelese în pripă cu turcul că, dacă acesta va găsi o ocazie prielnică de a trece granița înainte ca Felix să se reîntoarcă în Italia, Safie să rămînă în gazdă la o mănăstire din Leghorn *, după care, părăsind-o pe încîntătoarea arabă, a pornit în mare grabă spre Paris unde s-a dat pe mîna legii, trăgînd nădejde că astfel, va obține eliberarea lui De Lacey și a Agathei. Nu a izbutit. Au stat întemnițați cinci luni, pînă cînd a avut loc procesul, iar judecata i-a lipsit de toate bunurile lor și i-a condamnat la surghiun.

Și-au găsit un adăpost sărman în Germania, în acel *cottage* în care i-am descoperit eu. Felix a aflat, nu mult

* Livorno (n. trad.).

timp după aceea, că perfidul turc, din pricina căruia atît el cît și ai lui erau crunt prigoniți, auzind că pe salvatorul său îl așteaptă sărăcia și ruina, trădase orice sentiment de recunoștință și de onoare, și părăsise Italia împreună cu fiica sa, trimițîndu-i în batjocură niște bani, o nimica toată, ca să-l ajute, zicea, să aibă din ce trăi cîtăva vreme.

Acestea erau faptele care rodeau sufletul lui Felix și-l făceau să pară, de cînd îl văzusem întîia oară, cel mai nenorocit din familie. Sărăcia ar fi putut-o îndura: dacă mizeria fusese răsplata virtuții sale, el se mîndrea cu ea, dar nerecunoștința turcului și pierderea prea iubitei sale Safie erau pentru el un izvor de chinuri fără leac. Sosirea arabei a însemnat renașterea sufletului său rănit la o viață nouă.

Atunci cînd vestea că Felix își pierduse averea și rangul ajunsese la Leghorn, negustorul porunci fiicei sale să nu se mai gîndească la iubit, ci să se pregătească pentru reîntoarcerea în țara lor. Firea aleasă a Safiei fu rănită de această poruncă; ea începu să-l mustre pe tatăl ei, dar acesta nici nu a voit s-o asculte și, supărat, părăsi încăperea în care se aflau, nu însă înainte de a-i repeta porunca tiranică.

Cîteva zile după aceea, turcul intră în apartamentul ei și îi spuse în mare grabă că avea motive să creadă că reședința sa din Leghorn fusese divulgată și că, mai mult ca sigur, va fi predat guvernului francez; de aceea, închiriase un vas care să-l ducă la Constantinopol; așa că în cîteva ore trebuia să se îmbarce. Pe fată voia s-o lase în grija unei slugi de încredere, rămînînd ca ea să-l urmeze de îndată ce cea mai mare parte a averii lui va fi sosit la Leghorn.

Rămasă singură, Safie se întrebă cam ce ar fi mai potrivit să facă în această împrejurare neprevăzută. Gîndul de a locui în Turcia îi era nesuferit; atît religia cît și sentimentele ei se împotriveau la aceasta. Din niște hîrtii ale tatălui care îi căzură în mînă, ea aflase de exilul iubitului și de numele locului unde se stabilise. Șovăi un timp, dar în cele din urmă se hotărî. Luă cu

sine niște giuvaeruri care-i aparțineau și o sumă de bani; apoi, părăsi Italia însoțită de o femeie născută în Leghorn, dar care înțelegea limba turcă, și plecă în Germania.

Ajunse cu bine într-un oraș ce se afla la douăzeci de leghe de *cottage*-ul lui De Lacey, cînd însoțitoarea ei căzu greu bolnavă. Safie o îngriji cu devotament, dar sărmana muri și araba rămase singură, fără să știe limba țării și fără să cunoască obiceiurile de pe acolo. Avu totuși norocul să cadă pe mîini bune. Italianca pomenise numele locului pe care îl căuta, și, după moartea ei, stăpîna casei în care trăseseră, se îngriji ca Safie să ajungă cu bine la *cottage*-ul iubitului ei.

Capitolul 15

Aceasta era istoria iubiților mei vecini. Ea mă răscoli pînă în adîncul sufletului. Din perspectiva asupra vieții sociale pe care o deschidea, am învățat să admir virtuțile și să condamn viciile omenești.

Ticăloșia îmi apărea, pe atunci, ca un rău îndepărtat; aveam mereu în față bunăvoința și generozitatea, care-mi trezeau dorința de a deveni și eu actor pe acea mare scenă pe care se desfășurau și se întreceau atîtea calități admirabile. Dar, pentru ca să înțelegi mai bine felul cum a evoluat gîndirea mea, nu pot trece peste descoperirea pe care am făcut-o la începutul lunii august a aceluiași an.

Într-o noapte, în timpul obișnuitei raite pe care o dădeam prin pădurea din apropiere, unde căutam hrană pentru mine și strîngeam lemne pentru ocrotitorii mei, am găsit un geamantan de piele în care se aflau, în afară de niște haine, cîteva cărți. Am înșfăcat cu bucurie acest dar al sorții și l-am dus în colibă. Din fericire, cărțile erau scrise în limba ale cărei elemente le însușisem; era *Paradisul pierdut*, un volum din *Viețile* lui Plutarh și *Suferințele tînărului Werther*. Faptul că

eram stăpîn peste acest tezaur mă umplea de încîntare ; am folosit cărţile spre a studia şi spre a-mi ascuţi astfel mintea, în timpul în care prietenii mei erau prinşi cu îndeletnicirile lor obişnuite.

Nu ştiu dacă voi fi în stare să-ţi descriu înrîurirea pe care aceste cărţi au avut-o asupra mea. Ele au trezit în mine o infinitate de imagini şi de simţăminte noi, care uneori mă urcau pe culmile extazului, dar, mai adesea, mă aruncau în cea mai neagră deznădejde. În *Suferinţele tînărului Werther*, de pildă, pe lîngă interesul pe care mi-l deştepta însăşi povestirea, atît de simplă şi de emoţionantă, se întreţeseau atîtea păreri, erau lămurite atîtea probleme care pînă atunci îmi rămăseseră obscure, încît această carte a devenit pentru mine un nesecat izvor de meditaţie şi de uimire. Paşnicele obiceiuri domestice pe care le descria, alături de sentimentele şi simţirile înalte, care aveau drept ţintă ceva de dincolo de eul propriu, semănau foarte bine cu experienţa pe care mi-o oferise convieţuirea cu ocrotitorii mei şi cu îndemnurile ce sălăşluiau în pieptul meu. Werther mi-a apărut ca o fiinţă cu mult mai minunată decît cele pe care le văzusem ori mi le închipuisem vreodată. Firea lui lipsită de ambiţii era foarte adîncă. Disertaţiile despre moarte şi sinucidere erau făcute parcă să mă umple de admiraţie. Departe de mine gîndul de a judeca meritele acelei pledoarii. Dar înclinam de partea opiniilor eroului, al cărui sfîrşit l-am deplîns, deşi nu l-am înţeles prea bine.

Tot citind însă, gîndurile mi se îndreptară din nou asupra propriilor mele sentimente şi asupra condiţiei mele. Cît de mult mă asemănam, fiind în acelaşi timp surprinzător de deosebit, cu fiinţele despre care citeam şi a căror conversaţie o ascultam. Eram alături de ele şi le înţelegeam în parte, dar mintea mea era necoaptă ; nu depindeam de nimeni, cu nimeni nu mă înrudeam. Puteam dispare oricînd, calea mi-era deschisă, nu era nimeni să-mi plîngă pieirea. Aveam un chip hîd şi o statură gigantică. Ce însemna aceasta ? Cine eram eu ? Ce eram ? De unde veneam ? Încotro trebuia să mă în-

drept ? Aceste întrebări reveneau mereu, dar nu eram în stare să le dau vreun răspuns.

Volumul *Vieţilor* lui Plutarh, pe care-l aveam, conţinea istoriile primilor fondatori ai vechilor republici. Această carte a avut asupră-mi o cu totul altă înrîurire decît *Suferinţele tînărului Werther*. Din închipuirile lui Werther am aflat ce e mîhnirea şi melancolia, iar Plutarh m-a învăţat ce este gîndirea aleasă ; m-a ridicat deasupra sferei mărunte a propriilor mele gînduri, făcîndu-mă să admir şi să iubesc eroii veacurilor trecute. Multe din lucrurile pe care le citeam întreceau experienţa şi puterea mea de înţelegere. Aveam cunoştinţe destul de confuze despre regate, întinderi nesfîrşite de pămînturi, rîuri năvalnice şi mări nemărginite. Dar cu totul necunoscute îmi erau oraşele şi marile comunităţi omeneşti. *Cottage*-ul ocrotitorilor mei fusese singura şcoală în care studiasem natura umană, dar cartea aceasta zugrăvea fapte noi şi grandioase. Citeam despre oameni preocupaţi de treburile obştei, care îşi cîrmuiau ori îşi masacrau neamul. Simţeam cum îmi creşte în piept nevoia de virtute şi sila de viciu, în măsura în care înţelegeam semnificaţia acelor termeni, atît de relativi, căci îi aplicam doar la plăcere şi durere. Mînat de aceste simţăminte eram, bineînţeles, înclinat să admir pe paşnicii dătători de legi, Numa, Solon şi Licurg, în dauna lui Romulus sau Tezeu. Viaţa patriarhală a ocrotitorilor mei a contribuit ca aceste impresii să mi se întipărească bine în minte ; cine ştie, dacă primul meu contact cu umanitatea ar fi avut loc prin mijlocirea unui tînăr soldat, care tînjeşte după glorie şi masacre, poate că aş fi fost pătruns de alte senzaţii.

Paradisul pierdut însă mi-a stîrnit cu totul alte emoţii, şi mult mai adînci. L-am citit aşa cum citisem şi celelalte tomuri care-mi căzuseră în mînă, ca pe o istorie adevărată. M-a mişcat pînă în cele mai adînci fibre ale sufletului, inspirîndu-mi o admiraţie amestecată cu spaimă, aşa cum numai imaginea unui Dumnezeu atotputernic războindu-se cu făpturile sale putea să o facă. Într-atîta mă izbea asemănarea între diferitele situaţii din carte şi cea în care mă aflam, încît nu mă puteam

împiedica să nu mă gîndesc la mine. Ca și Adam, părea că nu sînt unit prin nici o legătură cu vreo altă ființă vie ; dar asemănarea se oprea aici. El fusese plăsmuit de mîna lui Dumnezeu ca o făptură perfectă, fericită și prosperă, vegheată de grija atentă a zămislitorului ; i se îngăduia să comunice cu ființe de natură superioară și să dobîndească de la ele cunoștințe, pe cînd eu eram nenorocit, neajutorat și singur. În nenumărate rînduri l-am considerat pe Satan ca pe o întrupare mai potrivită a condiției mele, căci, deseori, ca și el, văzînd fericirea ocrotitorilor mei, simțeam cum urcă în mine fierea invidiei.

O altă întîmplare veni să întărească și să adeverească aceste sentimente. Curînd după ce mă aciuiasem în bordeiul meu, am descoperit în buzunarul hainei, pe care o luasem din laboratorul tău, niște hîrtii. La început nu le băgasem în seamă, dar acum, fiind în stare să descifrez slovele în care erau scrise, am început să le studiez sîrguincios. Era jurnalul celor patru luni dinaintea zămislirii mele. Descriai acolo amănunțit fiecare etapă pe care ai parcurs-o în săvîrșirea lucrării tale ; din cînd în cînd însemnai acolo și întîmplări domestice. Îți amintești desigur de aceste hîrtii. Iată-le. Se află aici tot ce are vreo legătură cu proveniența mea blestemată ; toate amănuntele acelor fapte dezgustătoare sînt scrise negru pe alb ; e descrisă în chip minuțios făptura mea slută și respingătoare, într-un limbaj care zugrăvește propria ta monstruozitate, fără să o șteargă însă pe a mea. Pe măsură ce citeam, mă cuprindea scîrba. „Blestemată fie clipa în care am văzut lumina zilei !" am strigat, dînd glas chinului meu. „Blestemat creator ! De ce ai plăsmuit o pocitanie atît de scîrbavnică, încît tu însuți ți-ai întors fața de la ea plin de dezgust ! Domnul s-a îndurat și l-a făcut pe om după chipul și asemănarea sa, frumos și atrăgător, dar forma mea este simbolul înjosit al formei tale și chiar mai monstruos încă, deoarece chiar seamănă cu ea. Satan avea drept tovarăși pe semenii săi, diavolii, ca să-l admire și să-l încurajeze ; dar eu sînt singur și nedorit de nimeni."

Așa gîndeam în orele mele de deprimare și de singurătate, dar cînd îmi aminteam de virtutea vecinilor mei, de firea lor mărinimoasă și blîndă, îmi spuneam că, atunci cînd ei vor afla de admirația pe care o aveam față de însușirile lor, mă vor compătimi și vor trece cu vederea sluțenia chipului meu. Puteau ei oare să gonească din pragul lor pe cineva care, oricît de hîd, le cerșea milostivenia și prietenia? Am hotărît deci să nu cad în deznădejde, ci să mă pregătesc cu orice chip să fac față unei întîlniri cu aceia care-mi vor hotărî soarta. Am amînat încercarea cu cîteva luni, căci însemnătatea pe care o avea în ochii mei reușita îmi inspira o adevărată groază numai la gîndul că voi da greș. Pe lîngă aceasta, dîndu-mi seama că pe zi ce trece capacitatea mea de înțelegere crește, nu voiam să mă avînt încă în această întreprindere, în nădejdea că în cîteva luni voi deveni și mai pătrunzător în gîndire.

Mai multe schimbări avură între timp loc în *cottage*. Prezența Safiei răspîndea fericire și am observat, de asemeni, că vecinii mei începuseră s-o ducă mai bine. Felix și Agatha aveau mai mult timp pentru distracții și pentru taifas, și erau ajutați la treabă de niște servitori. Nu păreau bogați, dar erau mulțumiți și fericiți; sentimentele le erau senine și pașnice, pe cînd ale mele erau din zi în zi mai tumultuoase. Cu cît cunoșteam mai multe, cu atît îmi dădeam seama mai limpede că eu nu eram decît un biet proscris. Nutream speranțe, e drept, dar toate piereau cînd îmi priveam făptura răsfrîntă în apă ori îmi zăream umbra în lumina lunii, chiar dacă imaginea era tremurătoare și umbra nestatornică.

Mă străduiam să-mi înfrîng aceste temeri și să mă îmbărbătez pentru greaua încercare la care hotărîsem să mă încumet peste cîteva luni; și uneori gîndurile mele scăpau controlului rațiunii și se aventurau în cîmpiile paradisului: atunci îndrăzneam să-mi închipui făpturi suave și fîncîntătoare împărtășindu-mi sentimentele și risipindu-mi tristețea; înfățișarea lor îngerească mă alina cu surîsuri mîngîietoare. Dar totul nu era decît un vis; nici o Evă nu-mi lecuia tristețile și nu-mi împărtășea gîndurile; eram singur. Îmi aminteam de ruga

fierbinte a lui Adam către zămislitorul său. Dar unde se afla al meu ? Mă părăsise ; şi, în amărăciunea inimii mele, îl afuriseam.

Trecu astfel şi toamna. Am văzut cu mirare şi mîhnire frunzele îngălbenind şi căzînd, natura îmbrăcîndu-şi din nou haina stearpă şi mohorîtă pe care o purta cînd am zărit pentru întîia oară crîngul şi vrăjita lună. Dar mie nu-mi păsa de răceala vremii ; prin constituţia mea ţineam mai bine piept frigului decît arşiţei. Însă ceea ce mă încînta mai presus de toate era privelişteа florilor, a păsărilor şi veselul veşmînt al verii. Cînd toate acestea m-au părăsit, mi-am întors întreaga atenţie către vecinii mei. Trecerea verii nu le stîrbise fericirea ; se iubeau, se simţeau bine împreună, şi bucuriile lor împărtăşite nu erau micşorate de schimbările din jur. Cu cît zăboveam mai mult în preajma lor, cu atît mi se înteţea dorinţa de a le cere protecţia şi bunăvoinţa ; tînjeam în adîncul inimii să fiu cunoscut şi iubit de aceste blajine făpturi ; să văd privirile lor blînde îndreptate cu afecţiune asupra mea era tot ce-mi doream mai fierbinte. Nici nu îndrăzneam să mă gîndesc măcar că s-ar putea ca ei să mă respingă cu oroare şi dispreţ. Sărmanii care se opreau la uşa lor nu erau alungaţi niciodată ; ceea ce voiam eu însă era, e adevărat, o comoară mai de preţ decît puţintică mîncare ori odihnă ; aveam nevoie de bunătate şi înţelegere, şi nu mă socoteam de loc nevrednic de ele.

Iarna se apropia şi se încheiase un întreg ciclu al anotimpurilor de cînd mă ivisem pe lume. În tot timpul din urmă singura mea grijă fusese să găsesc un mijloc de a pătrunde în *cottage*-ul protectorilor mei. Croisem tot felul de planuri ; dar acela asupra căruia m-am oprit, în cele din urmă, a fost să intru în casă cînd bătrînul orb va fi singur acolo. Eram destul de ager ca să-mi dau seama că, în primul rînd, slutenia nemaivăzută a făpturii mele stîrnise groaza tuturor celor pe care îi întîlnisem înainte. Pe cînd vocea mea, deşi aspră, nu avea nimic înspăimîntător ; m-am gîndit, deci, că dacă, în lipsa copiilor, aş putea să cîştig bunăvoinţa şi aju-

torul bătrînului De Lacey, aș izbuti prin intermediul lui să fiu acceptat și de mai tinerii mei binefăcători.

Într-o zi, cînd razele firave ale soarelui străluceau pe frunzele ruginii ce căptușeau pămîntul, răspîndind în jur voie bună, Safie, Agatha și Felix plecară într-o lungă plimbare prin împrejurimi, și bătrînul, la dorința sa, fu lăsat singur acasă. După plecarea copiilor, el luă ghitara și începu să cînte : erau melodii mai dulci și mai pline de jale decît toate pe care le cîntase vreodată. Pe chipul lui, iluminat la început de plăcere, se așternură, pe măsură ce cînta, neliniștea și tristețea ; în cele din urmă, lăsînd la o parte instrumentul, căzu pe gînduri.

Inima bătea să-mi spargă pieptul ; iată ceasul și clipa marii încercări care avea să-mi împlinească nădejdile ori să-mi adeverească temerile. Servitorii erau plecați la un tîrg învecinat. Înăuntrul și în jurul *cottage*-ului totul era cufundat în tăcere ; era un prilej minunat ; și totuși, cînd am pornit la punerea în aplicare a planului, mi s-au înmuiat picioarele și m-am prăbușit la pămînt. M-am ridicat cu greu și cu cîtă stăpînire de sine mai aveam, am dat la o parte scîndurile în spatele cărora mi se afla adăpostul. Aerul proaspăt mi-a dat noi puteri și, luînd o ultimă hotărîre, m-am apropiat de ușa *cottage*-ului.

Am ciocănit.

„Cine-i acolo ? întrebă bătrînul. Intră."

Am intrat.

„Iertare cer că vă tulbur, am zis ; sînt un călător care are nevoie de puțină odihnă ; v-aș rămîne recunoscător dacă mi-ați da voie să zăbovesc cîteva minute în fața focului."

„Poftește înăuntru, spuse De Lacey ; voi face tot ce-mi stă în putință ca să-ți fiu de ajutor, dar, din păcate, copiii mei sînt plecați de acasă și, orb cum sînt, mă tem că-mi va fi greu să-ți fac rost de mîncare."

„Nu te neliniști, bunule gospodar, mîncare am ; căldură și odihnă, iată ce-mi trebuie."

M-am așezat și urmă apoi un răstimp de tăcere.

Știam că fiece minut e prețios și totuși nu mă hotărăm cum să încep ; cînd, deodată, mi se adresă bătrînul :

„După vorbă, străine, pari a fi un compatriot de-al meu ; ești francez ?"

„Nu, dar am fost instruit de o familie franceză, și așa se face că aceasta e singura limbă pe care o înțeleg. Iar acuma am de gînd să cer ocrotirea unor prieteni pe care îi iubesc din toată inima, și a căror bunăvoință trag nădejde să o cîștig."

„Sînt germani ?"

„Nu, francezi. Dar să vorbim de altceva. Sînt o ființă nefericită și părăsită ; cat în jur și nu aflu nici rude, nici prieteni pe pămînt. Acești oameni buni la care vreau să mă duc nu m-au văzut niciodată, și nici nu au auzit de mine. Sînt ros de temeri, căci dacă și ei se leapădă de mine voi rămîne un surghiunit pentru totdeauna.

„Nu pierde nădejdea. Să nu ai prieteni înseamnă desigur o mare nefericire, dar inimile oamenilor, dacă nu sînt părtinitoare din pricina vreunui interes personal, sînt milostive și pline de iubire frățească. Ai încredere deci în speranțele tale. Și dacă acești prieteni sînt buni, mărinimoși, nu pierde nădejdea."

„Sînt buni — sînt cele mai minunate ființe de pe pămînt, dar, din păcate, față de mine sînt părtinitori. Am o fire blajină ; n-am făcut nici un rău pînă acuma în viață, ba chiar am făcut destul de mult bine ; dar o prejudecată fatală le încețoșează ochii și acolo unde ar trebui să vadă un prieten devotat și de ispravă, ei văd doar un monstru scîrbavnic."

„E trist, într-adevăr, dar dacă ești cu adevărat fără vină, nu poți să le-o dovedești ?"

„Tocmai sînt pe cale să mă încumet la aceasta ; de aceea mă împovărează atîtea temeri. Pe acești prieteni îi iubesc cu duioșie ; de multe luni, fără ca ei să știe, obișnuiesc să le aduc zilnic dovezi de prietenie, dar ei cred că eu voiesc să-i vatăm și aceasta e prejudecata pe care sper să o înfrîng."

„Unde locuiesc acești prieteni ?"

„Nu departe de aici."

Bătrînul amuți un timp și apoi urmă :

„Dacă îmi destăinui fără ascunzişuri taina poveştii tale, poate îţi pot veni în ajutor să-i înduplec. Sînt orb şi nu te pot judeca după înfăţişare, dar este ceva în spusele tale care mă face să te cred sincer. Nu sînt un om cu stare, sînt eu însumi un exilat, dar m-aş simţi pe deplin răsplătit dacă aş putea să fiu în vreun fel de folos unei făpturi omeneşti."

„Om minunat! Îţi mulţumesc şi primesc propunerea ta generoasă. Prin mărinimia ta mă ridici din noroi şi sînt sigur că, ajutat de tine, nu voi ajunge să fiu izgonit dintre semenii tăi plini de înţelegere."

„Cum să nu te ajut! Doamne! Te-aş ajuta chiar dacă ai fi un criminal, căci altfel te-aş împinge la disperare, în loc să te îndemn spre virtute! Şi eu sînt nefericit; împreună cu familia mea am fost condamnat, deşi eram fără vină; judecă, deci, dacă nu sînt eu omul potrivit să-ţi înţeleagă nenorocirea."

„Cum ţi-aş putea mulţumi, marele şi singurul meu binefăcător? De pe buzele tale, pentru prima oară, am auzit vocea bunătăţii vorbindu-mi; îţi voi fi pe veci recunoscător şi-mi este peste putinţă să cred, ascultîndu-ţi vorbele pline de omenie, că nu voi izbuti să-i înduplec pe prietenii către care mă îndrept."

„Pot să aflu cum îi cheamă pe acei prieteni şi unde locuiesc?"

Am tăcut. Iată, mă gîndeam, clipa fatală care îmi va răpi ori îmi va dărui pentru totdeauna fericirea. În van mă luptam să găsesc tăria de a-i răspunde, căci simţeam cum mă lasă şi ultimele puteri; m-am prăbuşit pe scaun şi am izbucnit în hohote de plîns. Şi chiar atunci am auzit paşii protectorilor mei mai tineri. Nu mai aveam nici o clipă de pierdut; înşfăcînd mîna bătrînului am strigat:

„Acum e momentul! Salvează-mă şi ocroteşte-mă! Tu şi familia ta sînt prietenii pe care îi caut. Nu mă părăsi în ceasul judecăţii."

„Dumnezeule mare! exclamă bătrînul. Cine eşti tu?"

În clipa aceea se deschise uşa şi Felix, Safie şi Agatha intrară. Cine ar putea descrie groaza şi consternarea lor cînd m-au zărit? Agatha leşină; iar Safie, în loc să-i

sară în ajutor, dădu buzna afară din casă. Felix se năpusti înainte şi cu o forţă supraomenească mă smulse de lîngă tatăl său, de picioarele căruia mă agăţam; cu înverşunare el mă prăvăli la pămînt şi mă izbi cu un ciomag, din toate puterile. L-aş fi putut rupe în bucăţi, aşa cum leul sfîşie antilopa. Dar inima-mi se strînse ca de o mare amărăciune şi mi-am înfrînat pornirea. Era gata să mă lovească din nou, cînd, copleşit de durere, am fugit din *cottage* şi, în învălmăşeala generală, am izbutit să mă furişez neobservat în bordeiul meu.

Capitolul 16

Blestemat, afurisit zămislitor al meu! De ce mai trăiam? De ce în acea clipă n-am stins scînteia vieţii pe care atît de fără noimă mi-ai dăruit-o? Nu ştiu; nu căzusem încă pradă disperării; clocoteau în mine furia şi setea de răzbunare. Aş fi putut să fac ţăndări *cottage*-ul şi pe locuitorii săi, şi să mă bucur cu nesaţ la auzul ţipetelor şi la vederea suferinţei lor.

Cînd s-a lăsat noaptea, mi-am părăsit ascunzişul şi am luat-o razna prin pădure, şi acolo, descătuşat de teama că mi se va prinde urma, am dat glas suferinţei mele, urlînd înspăimîntător. Eram ca o fiară sălbatică scăpată din cuşcă; praful se alegea de tot ce întîlneam în cale şi vînturam pădurea cu o iuţeală de cerb. O, ce noapte crîncenă a fost aceea! Stelele reci sclipeau cu dispreţ, iar copacii goi îşi clătinau ramurile deasupra mea; cînd şi cînd, glasul dulce al vreunei păsărele despica liniştea universală. Toate, în afară de mine, se odihneau ori se bucurau în lume; singur eu, ca o satană, purtam iadul în mine şi, singur în înverşunarea mea, aş fi dorit să smulg copacii din rădăcini, să pustiesc şi să semăn dezastre în jurul meu, iar apoi să stau de-o parte şi să-mi savurez triumful printre ruine.

Dar acest tumult de senzaţii nu putea să dureze. Excesul de efort trupesc sfîrşi prin a mă istovi şi mă prăbuşii în ţărîna umedă, bolnav de neputinţa disperării. Nu exista nici o fiinţă printre miile şi miile de oameni căreia să-i fie milă de mine şi să-mi dea vreun ajutor ; să mai nutresc atunci vreo bunăvoinţă faţă de duşmanii mei ? Nu, din acea clipă am declarat război veşnic acestei specii şi, mai ales, aceluia care m-a zămislit şi m-a aruncat într-o viaţă de neîndurat.

Răsări soarele ; am auzit voci omeneşti şi am înţeles că în timpul zilei nu pot să mă întorc la culcuşul meu. M-am ascuns deci într-un desiş adînc, hotărît ca, în orele ce urmau să se scurgă, să mă reculeg şi să cuget la împrejurarea în care mă aflam. Razele plăcute ale soarelui şi aerul pur al zilei îmi redară întrucîtva liniştea ; şi cînd gîndurile mă purtară îndărăt la cele ce se petrecuseră în *cottage*, n-am putut să nu recunosc că fusesem prea pripit în judecata mea. Fără îndoială, procedasem nechibzuit. După cum se desfăşurase conversaţia, se părea că bătrînul era de partea mea şi că am fost nesăbuit lăsîndu-mă văzut şi, astfel, înfricoşîndu-i pe copii. S-ar fi cuvenit mai întîi să-l fi obişnuit pe bătrînul De Lacey cu prezenţa mea, iar celorlalţi să mă fi descoperit treptat, şi doar atunci cînd ei ar fi fost pregătiţi să mă cunoască. Nu-mi venea să cred că erorile mele sînt totuşi ireparabile. După multă chibzuinţă, am hotărît să mă reîntorc la *cottage*, să-l caut pe bătrîn şi să-i descriu totul astfel încît să-l cîştig.

Aceste gînduri mă liniştiră şi după-amiază am căzut într-un somn adînc ; dar clocotul sîngelui împiedică visele paşnice să mă cerceteze. Scena îngrozitoare din ziua precedentă îmi rămăsese şi avea să-mi rămînă înaintea ochilor pentru totdeauna : femeile care fugeau şi dezlănţuitul Felix smulgîndu-mă de la picioarele tatălui. M-am deşteptat sfîrşit de puteri. Văzînd că se lăsase noaptea, m-am strecurat afară din ascunziş şi am plecat în căutare de hrană.

Cînd mi-am potolit foamea, mi-am îndreptat paşii spre binecunoscuta cărare care ducea la *cottage*. To-

tul în jur era liniştit. M-am furişat în coliba mea şi am rămas în tăcută veghe, aşteptînd ora obişnuită de trezire a familiei. Ora trecu, soarele urcă sus pe cer, dar vecinii mei nu se arătară. Am început să tremur din tot corpul, presimţind o groaznică nenorocire. Înăuntrul *cottage*-ului era întuneric şi nu auzeam nici o mişcare ; cum aş putea descrie în cuvinte chinul acestei aşteptări încordate.

Deodată trecură doi săteni ; oprindu-se lîngă *cottage*, ei începură să discute gesticulînd violent ; dar cum vorbeau limba acelei ţări care nu semăna cu cea a protectorilor mei, nu am înţeles ce spuneau. Curînd după aceea apăru Felix însoţit de un alt bărbat ; am fost surprins, căci nu-l văzusem ieşind dimineaţa din *cottage* şi am aşteptat cu nelinişte să aflu din spusele lui înţelesul celor ce se întîmplau.

„Crezi, i se adresă însoţitorul său, că e bine să plăteşti arenda pe trei luni şi să pierzi roadele produselor din grădină ? Nu doresc să profit în chip necinstit de pe urma ta şi te rog, deci, să mai chibzuieşti cîteva zile la această hotărîre."

„Degeaba, răspunse Felix ; nu vom mai putea niciodată locui în *cottage*-ul tău. Viaţa tatii se află în mare pericol în urma acelei întîmplări îngrozitoare pe care ţi-am povestit-o. Soţia şi sora mea nu-şi vor mai reveni niciodată din spaima pe care au tras-o. Te implor nu mai veni cu argumente logice. Ia-ţi casa înapoi şi lasă-mă să plec din locul acesta."

Pe cînd vorbea, Felix tremura tot. Intrară împreună în *cottage*, unde stătură cîteva clipe, apoi plecară. De atunci n-am mai văzut niciodată pe vreunul din familia De Lacey.

Restul zilei am stat în bordeiul meu într-o stare de totală năuceală şi deznădejde. Ai mei plecaseră şi rupseseră singurul fir care mă mai lega de lume. Pentru prima oară simţeam cum mă năpădeşte ura şi dorinţa de răzbunare, fără să încerc să le înăbuş ; lăsîndu-mă purtat de torent, am ajuns chiar să doresc să semăn nenorocire şi să aduc moarte. Dar cînd mi-am amintit de prietenii mei, de glasul domol al lui De Lacey, de

ochii blînzi ai Agathei și de minunata frumusețe a arabei, aceste gînduri s-au risipit și un șuvoi fierbinte de lacrimi a izbutit să mă liniștească întrucîtva. Curînd, însă, la gîndul că ei m-au respins și m-au părăsit, furia mă copleși iarăși, o furie oarbă, și, neputînd să fac rău vreunei ființe omenești, mi-am întors mînia asupra obiectelor fără suflare.

De cum se înseră, am cărat toate lemnele în jurul *cottage*-ului și, după ce am distrus și ultima urmă de semănătură în grădină, am așteptat cu nerăbdare sporită pînă la asfințitul lunii, ca să mă apuc de lucru.

Cînd se înoptase de-a binelea, un vînt năpraznic se stîrni din păduri împrăștiind de îndată norii care cutreierau cerurile ; rafala pustia totul în cale ca o avalanșă puternică și-mi umplu sufletul de un fel de nebunie care sparse toate zăgazurile rațiunii și ale gîndirii. Am aprins o ramură uscată de copac, și am început să dansez ieșit din minți în jurul *cottage*-ului acela sfînt, cu ochii pironiți asupra orizontului a cărui margine luna aproape o atingea. O parte a globului ei dispăru și am fluturat ramura ; cînd a apus cu totul, cu un urlet asurzitor am dat foc paielor, buruienilor și tufelor pe care le adunasem. Vîntul înteți focul și flăcările cuprinseră îndată *cottage*-ul, se agățară de el, îl înșeră cu limbile lor șerpuitoare, purtătoare de moarte.

După ce m-am încredințat că nimeni și nimic nu ar mai putea salva ceva din *cottage*, am părăsit locul și mi-am căutat refugiul în pădure.

Și acum, cînd întreaga lume îmi era deschisă, încotro să-mi îndrept pașii ? Am hotărît să fug departe de scena nenorocirilor mele, dar știam că, urît și disprețuit cum eram, pe orice petic de pămînt aveam să fiu tot atît de hulit. Într-un tîrziu mi se desluși în minte un gînd cu privire la tine. Aflasem din hîrtiile tale că tu erai tatăl, făcătorul meu ; și către cine să mă îndrept, dacă nu către cel care-mi dăduse viață ? În lecțiile pe care Felix le predase Safiei nu fusese uitată nici geografia. Aflasem din ele cîte ceva despre așezarea diferitelor țări ale globului. Scriind despre orașul

tău natal, pomeneai numele Genevei, așa că spre acest loc m-am hotărît să pornesc. Dar pe unde s-o iau? Știam că pentru a ajunge la destinație trebuie s-o apuc în direcția sud-vestică, dar singura mea călăuză era scarele. Nu cunoșteam numele orașelor prin care aveam să trec și nici nu puteam cere vreunei făpturi omenești să mă îndrume, dar nu am deznădăjduit. Numai de la tine puteam spera într-un sprijin, deși pentru tine, în afară de ură, nu aveam nici un alt sentiment. Nesimțitor, fără pic de inimă, tu, creator al meu! M-ai înzestrat cu simțire și pasiuni și apoi m-ai azvîrlit într-o lume străină, m-ai hărăzit scîrbei și groazei umanității. Și numai de la tine puteam cere milă și alinare. La tine m-am hotărît deci să caut acea dreptate pe care în zadar aș fi încercat s-o aflu la vreo altă ființă cu chip omenesc.

Călătoria fu lungă și nespus de chinuitoare. Era toamnă tîrzie cînd am părăsit locurile în care poposisem atîta vreme. Am umblat numai noaptea, căci nu mă încumetam să dau ochi cu vreo făptură omenească. În jur natura se dezagrega; soarele era vlăguit de puteri; căzură ploi, apoi zăpezi; rîurile înghețară; coaja pămîntului era tare, rece și pustie, și nu găseam nici un adăpost. O, pămînt! De cîte ori nu l-am afurisit pe cel ce mă zămislise. Din tot ce era mai bun în mine nu mai rămăsese nici urmă; în suflet îmi sălășluia doar înverșunarea și ura. Cu cît mă apropiam de casa ta simțeam mai adînc duhul răzbunării înfierbîntîndu-mi inima. Ningea bogat, apele erau bocnă, dar eu nu zăboveam nici o clipă să mă odihnesc. Din cînd în cînd dădeam peste unele indicii după care mă călăuzeam; aveam și o hartă a țării, dar adesea rătăceam vreme îndelungată pînă regăseam calea cea bună. Chinul pe care-l simțeam nu-mi dădea răgaz, și tot ce mi se întîmpla pe drum nu făcea decît să-mi hrănească mînia și suferința, mai ales un fapt care s-a petrecut cînd am ajuns la hotarele Elveției, cînd soarele își recăpătase căldura și pămîntul începea din nou să înverzească, mi-a adeverit cu prisosință cît de îndreptățite îmi erau amărăciunea și întristarea.

De obicei mă odihneam în timpul zilei şi umblam doar cînd întunecimea nopţii mă apăra de privirea omenească. Într-o dimineaţă, totuşi, văzînd că drumul meu trece prin desişurile unei păduri adînci, m-am încumetat să merg înainte şi după ce se ridicase soarele ; ziua, una dintre primele zile de primăvară, mă întîmpină pînă şi pe mine cu dulceaţa razelor ei de soare şi cu aerul ei binefăcător ca un balsam. Simţăminte de plăcere şi de încîntare, ce păreau să fi murit de mult, renăşteau în mine. Surprins oarecum de noutatea acestor senzaţii, m-am lăsat în voia lor ; şi, uitîndu-mi singurătatea şi sluţenia, am îndrăznit să fiu fericit : lacrimi domoale mi-au înrourat obrajii şi mi-am ridicat chiar cu recunoştinţă ochii scăldaţi spre soarele binecuvîntat care îmi dăruia o asemenea bucurie.

Am urmat mai departe şerpuirea potecii pînă cînd am ajuns la liziera pădurii, tivită de un rîu adînc şi învolburat, în care un pîlc de arbori îşi plecau ramurile proaspăt înmugurite, acum, în primăvară. Aici m-am oprit, neştiind exact pe unde s-o iau, cînd, deodată, am auzit nişte glasuri care m-au făcut să mă ascund în umbra unui chiparos. Nici nu apucasem să mă pitesc bine, cînd zării o fată alergînd către locul în care mă aflam, rîzînd, de parcă ar fi fugit de cineva, în joacă. Gonind de-a lungul malului abrupt al rîului, deodată, piciorul îi alunecă şi căzu în şuvoiul năvalnic. M-am repezit afară din ascunziş şi, luptîndu-mă din răsputeri cu torentul nestăvilit al apei, am salvat-o şi am scos-o la mal. Era fără cunoştinţă ; m-am străduit din toate puterile s-o readuc în simţiri, cînd, deodată, şi-a făcut apariţia un ţăran, pesemne cel de care ea fugise în glumă. Văzîndu-mă, acesta se repezi la mine şi smulgîndu-mi fata din braţe, o luă la goană spre pădure. Nu-mi dau seama de ce, dar m-am luat după el. Cînd omul mă văzu apropiindu-mă, aţinti asupră-mi o puşcă, pe care o avea în mînă, şi trase. Am căzut la pămînt, iar cel ce mă rănise, fugind de-i scăpărau picioarele, pieri în pădure.

Iată dar care fusese răsplata măriniimiei mele. Salvasem o fiinţă de la moarte şi, drept mulţumire, mă

zvîrcoleam acum în groaznice dureri, cu carnea și osul sfîrtecate. Toată bunătatea și blîndețea pe care le regăsisem cu puțin înainte lăsară loc unei furii infernale; scrîșnind din dinți și înfrigurat de durere am jurat veșnică ură și răzbunare întregii omeniri. Apoi durerile pricinuite de rană îmi întunecară simțirea, bătăile inimii s-au oprit parcă și mi-am pierdut cunoștința.

Timp de cîteva săptămîni am zăcut în acea pădure, încercînd să-mi tămăduiesc rana. Glontele nimerise în umăr și nu știam dacă îl străbătuse sau rămăsese înăuntru. Oricum, n-aș fi putut să-l scot. Gîndul că nedreptatea și nerecunoștința fuseseră pricina necazurilor mele, îmi sporea și mai mult suferința. Blestemele mele zilnice cereau răzbunare — o răzbunare cumplită, nimicitoare, singura care ar fi putut compensa umilințele și chinurile pe care le îndurasem.

După cîteva săptămîni rana mi se vindecă și am pornit iarăși la drum. Nimic nu mai era în stare să mă aline, nici strălucirea soarelui, nici boarea dulce a primăverii. Orice întrupare a veseliei era doar o batjocură, o grea ocară pentru sufletul meu pustiu și mă făcea să simt și mai chinuitor faptul că eu nu eram făcut pentru a lua parte la plăcerile vieții.

Dar caznele mele se apropiau de sfîrșit; după două luni am ajuns în împrejurimile Genevei.

Era seară; mi-am căutat un adăpost printre țarinile care mărginesc cetatea, ca să meditez asupra felului în care mă voi înfățișa înainte-ți. Eram istovit și înfometat și mult prea nefericit ca să mă pot bucura de adierile molcome ale serii, ori de priveliștea soarelui care apunea îndărătul măreților creste ale munților Jura.

Am ațipit nițel, uitîndu-mi frămîntările chinuitoare, dar somnul îmi fu tulburat de un copil frumos care se apropia în fugă, cu toată zburdălnicia proprie copilăriei, de ascunzișul meu. Și, deodată, cum l-am văzut, mi-a trecut prin minte gîndul că această făptură micuță nu putea avea prejudecăți, căci trăise prea

puțină vreme ca slugenia să-l înspăimînte. Și am sperat că, dacă aș putea să-l prind și să-l cresc în așa fel, încît să fac din el un tovarăș și un prieten, nu aș mai fi atît de singur pe acest pămînt al oamenilor.

Ispitit de acest gînd, l-am apucat pe băiat tocmai cînd trecea și l-am tras către mine. De cum s-a uitat la mine, el și-a acoperit ochii cu palmele și a început să țipe ca din gură de șarpe. I-am dat cu forța mîinile la o parte și am spus :

„Copile, ce înseamnă asta ? Nu vreau să-ți fac nici un rău, ascultă-mă."

Se zbătea din răsputeri :

„Lasă-mă — striga — monstrule, pocitanie scîrboasă ; vrei să mă tai în bucățele și să mă mănînci, ești un căpcăun. Dă-mi drumul sau te spun tatii."

„Băiete, nu-ți vei mai vedea tatăl niciodată. Ai să vii cu mine !"

„Dihanie pocită ! dă-mi drumul odată. Tata e un sindic — e domnul Frankenstein — și o să te pedepsească, auzi. Ia-ți mîinile de pe mine."

„Frankenstein ! Faci parte din neamul dușmanului meu, cel căruia i-am jurat veșnică răzbunare ; ei bine, tu vei fi prima mea victimă."

Copilul continua să se zbată și să-mi arunce tot felul de epitete care sfîrșiră prin a mă face să-mi pierd firea ; l-am înșfăcat de beregată ca să-l fac să tacă și peste o clipă zăcea mort la picioarele mele.

Mi-am privit victima și inima îmi bătea să spargă pieptul de exaltare și triumf diavolesc ; bătînd din palme am exclamat : și eu pot să aduc durere în lume ; dușmanul meu nu e invulnerabil ; această moarte îl va umple de deznădejde și apoi mii de alte nenorociri îl vor sfîrteca și-l vor nimici.

Privind copilul mort, am zărit la pieptul său ceva strălucitor. Era portretul unei prea frumoase femei ; l-am luat. Cu toate că răul pusese stăpînire asupra mea, vederea acelui chip m-a înmuiat și m-a fascinat. Am privit cu încîntare cîteva clipe la ochii ei întunecați, tiviți de gene lungi și la buzele ei frumoase ; dar, deodată, mînia mă cuprinse din nou : mi-am amintit că

mie nu-mi va fi niciodată dat să mă bucur de desfătările pe care asemenea făpturi frumoase le pot oferi ; m-am gîndit : dacă ea, al cărei chip îl contemplam acum, s-ar fi întîmplat să mă privească pe mine, atunci acea expresie de cerească blîndeţe s-ar fi schimbat într-una de dezgust şi de groază.

Te miri poate că asemenea gînduri m-au făcut să-mi ies din minţi de furie ? Eu mă mir doar că, în acea clipă, în loc să-mi descarc simţămintele în exclamaţii şi accese de disperare, nu am dat năvală printre oameni cu riscul să pier eu însumi în încercarea de a-i distruge.

Copleşit de aceste sentimente, am părăsit locul în care comisesem omorul şi, tot căutînd un ascunziş mai bun, am intrat într-un hambar care-mi păruse gol. Dar pe nişte paie dormea o femeie ; era tînără, e adevărat, nu atît de frumoasă ca aceea al cărei portret îl ţineam în mînă, dar cu o înfăţişare plăcută şi drăgălaşă, înfloritoare de tinereţe şi sănătate. Iată, mi-am zis, una dintre acelea care împart bucurie prin surîsurile pe care le dăruiesc tuturora în afară de mine. Şi atunci m-am aplecat deasupră-i şi am şoptit :

„Trezeşte-te, frumoaso, iubitul tău e aproape, — cel care şi-ar da şi viaţa numai ca ochii tăi să-l răsplătească cu o privire drăgăstoasă ; iubita mea, trezeşte-te".

Femeia adormită se mişcă ; mă străbătu un fior de groază. Dacă s-ar trezi, într-adevăr, şi m-ar vedea, nu m-ar blestema oare şi nu m-ar da în vileag ca ucigaş ? Desigur că aşa ar face dacă, deschizînd ochii încă împînziţi de somn, ar da de mine. La gîndul acesta mi se trezi nebunia care aţiţă demonul din mine — nu eu, ci ea trebuie să sufere ; crima pe care am comis-o pentru că sînt pentru totdeauna lipsit de ceea ce ea ar putea să-mi dea, tocmai ea trebuie s-o ispăşească. Izvorul crimei în ea se află ; a ei fie pedeapsa ! Mulţumită lecţiilor lui Felix despre legile sîngeroase ale omului, învăţasem să urzesc răul. M-am aplecat asupră-i şi am strecurat cu grijă portretul într-unul din buzunarele rochiei. Ea s-a mişcat din nou şi atunci am fugit.

Timp de cîteva zile am dat tîrcoale locului care fusese martor acestor întîmplări, dorind, uneori, să te întîlnesc, alteori hotărît să părăsesc lumea și nimicnicia ei pentru totdeauna. În cele din urmă, m-am îndreptat către acești munți, cutreierînd cele mai ascunse cotloane, stăpînit de o patimă arzătoare pe care singur tu poți să o stăvilești. Căci nu ne putem despărți pînă nu-mi făgăduiești să te învoiești la cele ce-ți voi cere. Sînt singur și nefericit; omul nu se va întovărăși cu mine niciodată, dar cineva tot atît de diform și de slut ca și mine nu m-ar respinge. Tovarășa mea trebuie să facă parte din aceeași specie cu mine și să aibă aceleași cusururi. Această făptură, tu trebuie s-o plămădești!

Capitolul 17

Monstrul sfîrși de vorbit și își aținti privirile asupra mea în așteptarea unui răspuns. Dar eu eram prea năucit, prea uimit și atît de încurcate îmi erau gîndurile, încît nu eram în stare să înțeleg întreaga cuprindere a propunerii sale. Apoi, el prinse iarăși a spune:

„Trebuie să-mi zămislești o femeie, cu care să pot trăi în acea înțelegere de care am atîta nevoie. Aceasta numai tu poți s-o faci; și ți-o cer ca pe un drept pe care nu poți refuza să mi-l acorzi."

Ultima parte a povestirii sale dezlănțuise din nou în mine turbarea pe care istorisirea lui despre traiul pașnic pe care îl dusese alături de locuitorii *cottage*-ului o domolise; dar cînd rosti aceste cuvinte, n-am mai putut în nici un chip să înăbuș mînia ce mocnea în mine.

„Sînt cu totul împotrivă, am răspuns, și nici o tortură nu-mi va stoarce consimțămîntul. Poți să faci din mine cel mai nefericit dintre oameni, dar niciodată nu vei izbuti să mă înjosești în propriii mei ochi. Să creez

o făptură care să-ți semene, pentru ca mîrșăvia voastră comună să pustiiască lumea! Piei! Ți-am răspuns! Poți să mă supui oricăror chinuri, n-am să mă învoiesc niciodată."

„De ce te pripești, replică demonul. În loc să mă amenințI, mai bine am sta să judecăm puțin. Sînt rău deoarece sînt nefericit. Nu mă ocolește oare cu ură întreaga omenire? Chiar tu, creatorul meu, m-ai face bucuros bucățele, de-ai putea; gîndește-te atunci și spune-mi, de ce să-mi fie mie mai mult milă de om, cînd lui nu-i este de loc? De-ai putea să mă azvîrli într-una din rîpele astea de gheață, distrugînd astfel opera propriilor tale mîini, nu ai numi aceasta, desigur, crimă. Să respect omul, cînd el nu are pentru mine decît dispreț? Hai să trăim în înțelegere și atunci, în loc să-i fac răul, l-aș copleși cu binefaceri și aș plînge de recunoștință că m-a primit alături de el. Asta nu se poate, însă; simțurile omenești sînt obstacole de netrecut. Dar nici să mă supun unei josnice sclavii, nu, niciodată! Am să răzbun toate nedreptățile ce mi s-au făcut; de nu pot inspira iubire, am să nasc groază; și întîi ție, vicleanul meu dușman, căci tu ești creatorul meu, ție îți jur ura mea de nestins. Ia seama! Îți voi unelti distrugerea și nu voi înceta pînă nu-ți voi pustii inima, pînă nu-ți vei blestema și ceasul în care te-ai născut."

O furie diabolică îi însufleța chipul pe cînd spunea acestea. Fața i se încrețise într-o strîmbătură prea oribilă pentru ca ochiul omenesc să o poată privi; dar, dintr-o dată, se liniști și urmă:

„Voiam să judecăm faptele cumpătat. Această patimă mi-e nefastă, căci ție nu-ți trece prin minte că *tu* ești pricina acestor mîrșăvii. Dacă cineva mi-ar arăta mărinimie și bunăvoință, i le-aș reîntoarce însutit; de dragul acelei singure făpturi, aș face pace cu întreg neamul omenesc. Dar mă las acum legănat de visuri de fericire imposibilă. Ceea ce-ți cer este drept și cuminte. Tot ce doresc e o făptură de alt sex, dar tot atît de slută ca și mine; e puțin, dar e singurul lucru pe care pot spera să-l capăt, și care mă va mulțumi.

E adevărat, vom fi doi monştri, rupţi de lume, dar tocmai de aceea vom fi mai strîns legaţi unul de altul. Existenţa noastră nu va fi întru totul fericită, dar nu vom vătăma pe nimeni şi nici nenorociţi ca mine, acum, nu vom fi. O, creatorul meu ! Fă-mă fericit, dă-mi putinţa să-ţi fiu recunoscător pentru această faptă mărinimoasă ! Dă-mi putinţa să trezesc dragostea unei vieţuitoare ; nu-mi respinge rugămintea".

Eram mişcat. Mă înfioram la gîndul că dacă mă învoiesc, cine ştie care pot fi urmările, dar simţeam că argumentele pe care le aducea erau într-o oarecare măsură întemeiate. Povestea sa şi sentimentele pe care le exprima acum dovedeau că e o făptură cu multă simţire ; şi nu-i datoram oare, eu, creatorul său, acea fărîmă de fericire care stătea în puterea mea să i-o dăruiesc ? Observînd o schimbare în sentimentele mele, el grăi iarăşi :

„Dacă primeşti, nici tu nici vreo altă fiinţă omenească nu ne va mai vedea vreodată ; mi se va pierde urma pe vastele pămînturi sălbatice ale Americii de Sud. Hrana mea nu e şi cea a omului ; eu nu ucid mielul şi iedul ca să-mi îndestulez pofta ; ghinda şi poamele mă hrănesc îndeajuns şi mă satură. Tovarăşa mea, din acelaşi aluat cu mine, se va mulţumi cu aceleaşi bucate. Ne vom aşterne un culcuş din frunze uscate ; soarele îşi va revărsa aceeaşi căldură asupra noastră ca şi asupra omului şi ne va coace hrana. Imaginea pe care ţi-o înfăţişez este paşnică şi omenească şi nu poţi să nu simţi că doar dacă te laşi în voia capriciului puterii şi a cruzimii mi-ai putea-o refuza. Dar, oricît de nemilos te-ai purtat cu mine, desluşesc acuma îndurare în ochii tăi ; mă agăţ de această clipă de bunăvoinţă şi te conjur să te învoieşti la ceea ce cu atîta ardoare îmi doresc".

„Îmi propui, am răspuns, să pleci departe de aşezările omului, să locuieşti în acele pustietăţi în care numai jivinele cîmpurilor să-ţi fie tovarăşi. Cum vei putea însă tu, care tînjeşti după iubirea şi înţelegerea oamenilor, să rezişti la această pribegie ? Ai să te reîntorci şi ai să le cauţi din nou bunăvoinţa, şi ei te vor în-

timpina din nou cu scîrbă. Vei fi iarăşi tîrît de relele tale porniri şi vei avea atunci şi o tovarăşă care să te ajute în opera ta de distrugere. Nu se poate ; nu mai stărui, căci nu mă voi lăsa înduplecat."

„Cît de nestatornice îţi sînt sentimentele ! Acum o clipă erai mişcat de imaginile pe care ţi le zugrăveam ; de ce ai împietrit acuma din nou în faţa rugilor mele ? Jur pe pămîntul pe care locuiesc şi pe tine care m-ai făcut ca, împreună cu însoţitoarea pe care mi-o vei dărui, să părăsesc vecinătatea omului şi să-mi durez sălaş pe unde s-o nimeri, în cel mai sălbatic dintre locuri. De relele mele porniri mă voi fi tămăduit o dată ce voi întîlni înţelegerea cuiva ; viaţa mi se va scurge liniştită şi în clipa morţii nu-mi voi afurisi zămislitorul."

Cuvintele sale aveau un efect straniu asupră-mi. Îl compătimeam, şi uneori simţeam dorinţa să-l consolez ; dar cînd mă uitam la el, cînd vedeam acea grămadă informă de carne mişcîndu-se şi vorbind, mă cuprindea sila, care apoi se preschimba în groază şi ură. Am încercat să le înăbuş gîndindu-mă că dacă nu puteam fi alături de el, nu aveam în schimb nici un drept să-l păgubesc de mica parte de fericire care stătea numai în puterea mea să i-o dăruiesc.

„Juri să nu mai faci nici un rău, am spus ; dar, oare nu ai arătat şi acum o pornire de răutate care ar trebui să mă facă să nu mă încred în tine ? Poate că şi aceasta e doar o prefăcătorie care îţi va spori beţia triumfului, o dată cu creşterea sorţilor de răzbunare."

„Cum adică ? Cu mine să nu glumeşti — şi îţi poruncesc să-mi răspunzi ! Cînd nimeni şi nimica nu mă leagă de lume, atunci partea mea rămîne ura şi crima ; iubirea altcuiva, însă, va îndepărta aceste pricini ale crimelor mele şi atunci nimeni nu va mai avea vreun prilej să afle că exist. Fărădelegile mele sînt vlăstarii unei singurătăţi silite, pe care o detest ; virtutea va apărea, într-adevăr, atunci cînd voi trăi în comuniune cu o fiinţă de seama mea. Atunci mă voi bucura de dragostea unei făpturi simţitoare şi voi intra astfel

și eu în lanțul existenței și al împrejurărilor vieții din care am fost pînă acuma înlăturat."

Am rămas tăcut o vreme, cugetînd la tot ceea ce îmi spusese și la toate argumentele pe care își întemeiase rugămintea. M-am gîndit la înclinarea înnăscută către virtute pe care o dovedise la începutul existenței sale și cum toate bunele sale sentimente au fost înăbușite, mai apoi, de aversiunea și disprețul pe care i le-au arătat protectorii săi. Nu am trecut cu vederea nici amenințările sale; o ființă care a putut să trăiască în peșterile de gheață ale munților și să se ascundă de urmărire printre rîpele prăpastiilor inaccesibile, era într-adevăr înzestrată cu însușiri cărora ar fi fost zadarnic să încerc să le țin piept. După un lung răstimp de gîndire, am ajuns la convingerea că, dacă vreau să fiu drept, atît față de el cît și față de semenii mei, trebuie să consimt să fac ceea ce-mi cerea. Întorcîndu-mă, deci, către el, am grăit:

„Mă învoiesc la cele ce-mi ceri, dacă faci jurămîntul solemn să părăsești pentru totdeauna Europa și orice alt loc aflat în apropierea omului, de îndată ce-ți voi încredința o femeie să te însoțească în pribegie."

„Jur, a strigat, pe soare și pe albastra întindere a cerului și pe focul ce-mi mistuie inima că, dacă îmi împlinești rugămintea, atîta timp cît ele vor mai dăinui, nu vei mai da ochii cu mine vreodată. Întoarce-te acasă și apucă-te de lucru. Voi aștepta împlinirea lucrării tale cu nespusă neliniște; n-ai nici o teamă, nu voi mai apărea decît cînd vei fi isprăvit."

Spunînd acestea, mă părăsi brusc, temîndu-se pesemne ca să nu-mi schimb în vreun fel sentimentele. L-am văzut coborînd muntele cu o iuțeală mai mare decît cea a zborului unui vultur și pierind apoi printre valurile mării de gheață.

O zi întreagă durase această poveste, și, cînd am pornit înapoi, soarele era de acum la dunga zării. Știam că trebuie să ajung grabnic în vale, căci curînd mă va învălui întunericul, dar inima îmi era de plumb și coborîșul pe potecuțele șerpuitoare ale muntelui

foarte anevoios. Şi cum eram greu încercat de emoţiile de peste zi, faptul că trebuia să fiu atent să nu alunec la fiecare pas mă buimăci cu desăvîrşire. Era toiul nopţii cînd am ajuns la refugiul de la jumătatea drumului; am făcut un popas lîngă fîntînă. Stelele scăpărau din cînd în cînd printre norii ce cutreierau cerul. Pinii se ridicau sumbri înainte-mi; din loc în loc dădeam de cîte un arbore smuls; era o priveliştе de o solemnă măreţie, care mi-a trezit din adîncuri gînduri nevolnice, şi am şezut plîngînd amarnic, şi în cumplita mea frămîntare mi-am împreunat mîinile şi am exclamat: „O, voi, stele, şi nori, şi vînturi, staţi gata să-mi aruncaţi dispreţul vostru; dacă vreţi într-adevăr să-mi arătaţi puţină mărinimie, ucideţi în mine orice senzaţie şi amintire, aruncaţi-mă în nefiinţă; iar dacă nu, pieriţi, pieriţi şi lăsaţi-mă pradă întunericului." Sălbatice şi vrednice de dispreţ erau gîndurile acestea, dar nu-ţi pot zugrăvi în cuvinte cît de greu mă apăsa veşnica licărire a stelelor şi cum fiecare răbufnire de vînt îmi părea un *sirocco* dezlănţuit ca să mă piardă.

Se ivise prima geană de lumină cînd am ajuns în satul Chamonix; n-am mai zăbovit însă şi m-am reîntors pe dată la Geneva. Sufletul îmi era potopit de senzaţii nelămurite — mă apăsau de parcă mi se prăvălise un munte pe suflet şi îmi striveau, sub povara lor, pînă şi chinul. Astfel m-am întors acasă şi trecînd pragul m-am arătat familiei mele. Înfăţişarea mea răvăşită şi sălbatică îi sperie peste măsură; dar, la toate întrebările lor, abia dacă îngăimam cîte o vorbă. Mă simţeam un fel de osîndit — de parcă nu aveam drept la compătimirea lor, de parcă niciodată nu aş mai fi putut să mă bucur de tovărăşia lor. Dar chiar şi aşa îi iubeam pînă la idolatrie şi, pentru a-i salva, am hotărît să mă consacru acelei sarcini atît de respingătoare. În perspectiva viitoarelor mele îndeletniciri, toate celelalte întîmplări din existenţa mea îmi apărură ca un vis; singur *acel* gînd avea pentru mine realitatea vieţii.

Capitolul 18

Se scurseră zi după zi, săptămînă după săptămînă de cînd mă întorsesem în Geneva şi nu mă încumetam încă să mă apuc de lucru. Mă temeam de răzbunarea smintită a acelui demon şi totuşi nu eram în stare să-mi înfrîng repulsia faţă de încercarea la care trebuia să mă supun. Mi-am dat seama că nu-i puteam zămisli soaţa fără să mă dedic din nou luni îndelungate unui studiu aprofundat şi unor cercetări laborioase. Auzisem că în Anglia un filozof făcuse nişte descoperiri, de cunoaşterea cărora nu mă puteam lipsi dacă voiam să fiu sigur de reuşită. Şi-mi trecea uneori prin minte să cer consimţămîntul tatii de a vizita Anglia în acest scop ; dar mă agăţam de orice pretext de amînare şi nu mă încumetam să fac acest prim pas într-o întreprindere a cărei necesitate nu mi se mai părea atît de imperioasă. Desigur se petrecuse o schimbare în mine : sănătatea pusă la grea încercare, mereu mai şubredă, începuse să se refacă ; la fel, îmi revenea şi buna dispoziţie ori de cîte ori amintirea acelei nefericite făgăduieli slăbea. Tata urmărea această schimbare cu plăcere şi singurul gînd care îl muncea acum era cum să găsească cel mai bun mijloc de a şterge orice urmă a melancoliei care din cînd în cînd se abătea asupră-mi, umbrind cu întunecimea ei nesăţioasă geana de lumină ce se ivise în zare. În acele clipe îmi căutam refugiul în cea mai deplină singurătate. Petreceam zile întregi pe lac într-o luntre, contemplînd norii, ascultînd tăcut şi fără vlagă, clipocitul valurilor. Aerul proaspăt şi strălucirea soarelui izbuteau de cele mai multe ori să-mi redea liniştea, iar la întoarcere întîmpinam salutul prietenilor mei cu un surîs mai binevoitor şi cu o inimă mai uşoară.

Odată, cînd tocmai mă întorsesem după una din hoinărelile mele, tata, luîndu-mă deoparte, îmi cuvîntă astfel :

„Sînt fericit să observ, dragă fiule, că ai redescoperit gustul plăcerilor de odinioară şi că pari să te regăseşti.

Şi totuşi, nu prea eşti totdeauna în apele tale, încă mai eviţi tovărăşia noastră. De la o vreme, mă pierd în presupuneri asupra pricinii acestei purtări, dar ieri m-a săgetat un gînd şi, dacă e vreun temei în el, te rog să mi-o spui pe şleau. Prea multă sfială nu numai că ar fi zadarnică, dar ar spori mîhnirea noastră".

Am început să tremur din toate încheieturile la auzul acestei introduceri, dar tata urmă :

„Îţi destăinuiesc, fiule, că am nutrit dintotdeauna speranţa însoţirii tale cu draga noastră Elizabeth, în care vedeam o întărire a fericirii noastre casnice şi un sprijin al anilor bătrîneţii. V-aţi simţit legaţi unul de altul din cea mai fragedă copilărie ; aţi învăţat împreună şi mi s-a părut întotdeauna că prin gusturi şi înclinaţii, sînteţi cu totul potriviţi unul pentru celălalt. Dar aşa de orb poate fi omul, încît tocmai ceea ce credeam eu că va ajuta la înfăptuirea planului meu, nu a făcut decît să-l distrugă. Tu, pesemne că o priveşti ca pe o soră, fără nici o dorinţă ca ea să-ţi devină soţie. Ba chiar, cine ştie, ai şi întîlnit o alta pe care poate că o iubeşti, dar, socotindu-te legat prin onoare de Elizabeth, poate că tocmai această luptă care se dă în tine a pricinuit suferinţa îngrozitoare ce pare să te macine".

„Tată, dragă, linişteşte-te. Îmi iubesc vara, curat şi cu gingăşie. Nicicînd n-am întîlnit vreo femeie care să-mi stîrnească, ca Elizabeth, întreaga dragoste şi admiraţie. Toate nădejdile şi planurile mele de viitor sînt legate de aşteptarea unirii noastre."

„Cele ce-mi spui, dragă Victor, mă umplu de o bucurie cum n-am mai încercat în ultima vreme. Dacă aşa simţi tu, atunci vom fi fără îndoială fericiţi, oricît de mare ar fi mîhnirea pe care întîmplările din ultima vreme ne-au pricinuit-o. Dar tocmai această mîhnire, care pare să fi pus stăpînire atît de puternic asupra minţii tale, aş vrea eu s-o risipesc. Spune-mi, deci, dacă ai ceva împotrivă ca nunta voastră să aibă loc cît mai curînd. De la o vreme, nenorocirile care s-au abătut asupra casei noastre ne-au smuls din acea pace domestică de zi cu zi, care s-ar fi potrivit cu anii şi cu bete-

şugurile mele. Tu eşti mai tînăr, dar nu cred că, îndestulată cum îţi este existenţa, o căsătorie timpurie ţi-ar încurca în vreun fel planurile pe care ţi le-ai făurit de a-ţi trăi viaţa cu cinste şi folos. Să nu-ţi închipui, totuşi, că aş vrea să-ţi impun cu orice preţ fericirea, ori că o amînare din parte-ţi îmi va pricinui o prea mare nelinişte. Ia-mi vorbele aşa cum sînt şi răspunde-mi, te rog, încrezîndu-te în mine şi fără să-ţi ascunzi gîndurile."

Îl ascultam în tăcere şi un timp nu m-am învrednicit cu nici un răspuns. Încercam să rînduiesc la iuţeală vîltoarea de gînduri ce mi se îmbulzeau în minte şi mă străduiam să ajung la vreo concluzie. Căci, vai! ideea unei însoţiri neîntîrziate cu Elizabeth mă îngrozea şi mă umplea de deznădejde. Eram legat de mîini şi de picioare printr-un jurămînt solemn, pe care nu-l îndeplinisem încă, dar nici nu cutezam să-l calc. Dacă aş fi făcut-o, cîte nenorociri fără număr nu s-ar fi abătut asupra mea şi a familiei mele. Puteam eu să nuntesc cînd aveam atîrnată de gît această povară care mă încovoia la pămînt? Trebuia mai întîi să-mi îndeplinesc făgăduiala şi să văd monstrul plecînd dintre oameni împreună cu perechea sa, înainte de a-mi îngădui bucuria unei căsnicii de la care aşteptam să aflu numa pace.

Mi-am amintit, de asemeni, că era absolut necesar ori să fac o călătorie în Anglia, ori să intru într-o lungă corespondenţă cu filozofii acelei ţări, ale căror cunoştinţe şi descoperiri îmi erau neapărat trebuincioase pentru cele ce aveam să întreprind. Calea din urmă, de a dobîndi informaţiile dorite, era nepotrivită; alegînd-o, aş fi făcut să tărăgăneze mult lucrurile; pe deasupra, mi-era nesuferit gîndul să-mi încep respingătoarea lucrare în casa tatălui meu, în mijlocul paşnicelor îndeletniciri gospodăreşti ale celor pe care îi iubeam. Ştiam că se pot întîmpla mii de accidente înspăimîntătoare, dintre care chiar şi cel mai neînsemnat ar fi dezvăluit o poveste care să înfioare de groază pe toţi cei de care eram legat. Îmi dădeam totodată seama că s-ar putea întîmpla să-mi pierd întreaga stăpînire de sine, în-

treaga putință de a-mi ascunde acele senzații chinuitoare care aveau să dureze atîta timp cît aveau să dureze și îndeletnicirile mele necurate. Trebuia deci, în acest răstimp, să mă lipsesc de tot ceea ce îmi era drag. Odată început, lucrul trebuia grabnic terminat, ca apoi să mă regăsesc printre ai mei, în liniște și mulțumire. Odată făgăduiala împlinită, monstrul va pleca pentru vecie. Doar dacă, între timp (și îmi plăcea să-mi închipui asta), cine știe ce întîmplare nu-l va nimici, punînd astfel capăt sclaviei mele pentru totdeauna.

Aceste simțăminte mi-au hotărît răspunsul către tata. Mi-am exprimat dorința de a vizita Anglia ; dar, cunoscînd cu mare pază adevăratele motive ale acestei rugăminți, mi-am învesmîntat dorințele sub un pretext care nu lăsa loc nici unei bănuieli, și am stăruit în rugămintea mea cu o seriozitate care l-a convins lesne pe tata să se învoiască. După atîta amar de vreme în care melancolia îmi adumbrise ființa cu o intensitate și niște efecte ce aduceau de-a dreptul cu nebunia, el fu desigur încîntat să mă vadă încă în stare să încerc o bucurie la gîndul unei asemenea călătorii, nutrind în același timp nădejdea că o schimbare de decor și distracțiile mai variate vor reuși, pînă la întoarcere, să mă restabilească pe deplin.

Cît o să lipsesc, a rămas să hotărăsc singur ; cîteva luni sau cel mult un an, cam atîta își închipuia că poate să dureze. O singură măsură paternă de precauție luase, aceea de a-mi asigura o tovarășie. Fără să mă mai înștiințeze dinainte, aranjase, cu încuviințarea Elizabethei, ca Clerval să mă ajungă din urmă la Strassbourg. Aceasta răsturna oarecum perspectiva acelei singurătăți la care rîvneam pentru a trece la înfăptuirea sarcinii mele ; oricum, la începutul călătoriei, prezența prietenului meu nu mă putea stingheri în nici un fel, așa că m-am bucurat sincer la gîndul că, astfel, voi fi de multe ori apărat de solitarele, înnebunitoarele ceasuri de meditație. Ba chiar, prezența lui Henry putea fi o stavilă în calea dușmanului meu. Căci, de eram singur, oare nu și-ar face el din cînd în cînd, nepoftit,

apariția, ca să-mi amintească de legămîntul dat, sau să vadă cum stau cu lucrul ?

Iată așadar că plecam spre Anglia, rămînînd înțeles ca unirea mea cu Elizabeth să aibă loc de îndată ce mă voi întoarce. Vîrsta înaintată a tatii îl făcea să nu sufere ideea unei amînări. Cît despre mine, o singură răsplată îmi făgăduiau după atîtea cazne — o alinare a neasemuitelor mele suferințe, perspectiva acelei zile cînd, eliberat din josnica mea sclavie, voi putea să o cer pe Elizabeth și, unindu-mă cu ea, să mă tămăduiesc de trecut.

Pregătirile mele de călătorie erau acuma în toi ; un gînd nu-mi dădea însă pace, umplîndu-mă de spaimă și nesomn. Cît voi lipsi, prietenii mei, neștiutori de existența acelui dușman, vor rămîne fără apărare în fața atacurilor sale, la cheremul furiei care l-ar putea cuprinde aflînd de plecarea mea. Amenințase însă să mă urmărească pas cu pas, oriunde aș fi mers ; nu cumva mă va însoți și în Anglia ? Acest gînd era îngrozitor în sine, dar mă ușura totuși, în măsura în care însemna că ai mei vor fi la adăpost. Ideea că s-ar putea întîmpla și contrariul, mă înnebunea. Dar în toată acea perioadă în care am fost sclavul monstrului pe care-l creasem, mă lăsam deseori călăuzit de inspirații ale momentului ; și în aceste clipe, ele mă înștiințau că demonul mă va urma pe mine, cruțîndu-mi familia de pericolul urzelilor sale.

Era de acum finele lui septembrie cînd mi-am părăsit din nou patria. Cum eu fusesem acela care sugerase ideea acestei călătorii, Elizabeth nu putuse decît să o încuviințeze, dar o neliniștea gîndul că, departe de ea, voi fi poate din nou năpădit de necazuri și suferință. Grijii ei i-am datorat tovărășia lui Clerval ; și totuși, bărbatul rămîne orb față de mii de împrejurări mărunte, pe care numai atenția asiduă a unei femei le poate discerne. Tînjea să mă roage să mă întorc cît mai grabnic ; o mie de emoții contradictorii au amuțit-o însă atunci cînd și-a luat de la mine un tăcut, înlăcrimat rămas bun.

M-am aruncat în poștalionul care avea să mă ducă departe, fără să mai știu încotro porneam și fără să iau seama la ce se petrecea în jur. Țin minte doar, și cu cîtă amărăciune m-am gîndit atunci la acest fapt, că am dat poruncă să mi se împacheteze instrumentele chimice, ca să le iau cu mine. Năpădit de sumbre închipuiri, cu ochii ațintiți în gol, nu observam nici una din acele frumoase și maiestuoase priveliști prin care treceam. La un singur lucru mă puteam gîndi, la ținta călătoriei mele și la munca ce mă va înrobi în tot acest răstimp.

După cîteva zile petrecute într-o stare de totală apatie, timp în care parcursesem deja multe leghe, am ajuns la Strassbourg, unde l-am așteptat încă două zile pe Clerval. El sosi. Ce mare era contrastul dintre noi! El era receptiv la fiecare schimbare de decor, contemplînd cu încîntare frumusețea soarelui în asfințit și mai fericit încă atunci cînd îl vedea cum răsare ca să reînceapă o nouă zi. Îmi atrăgea atenția asupra culorilor schimbătoare ale peisajului și asupra nuanțelor cerului.

„Asta înseamnă să trăiești, striga, acum mă bucur cu adevărat de viață. Dar tu, dragă Frankenstein, pentru ce ești abătut și trist?"

Într-adevăr, muncit de gînduri sumbre, nu luam seama nici la dispariția luceafărului, nici la răsăritul de aur al soarelui oglindit în apa Rinului. Și ție, prietene, sînt sigur că ți-ar fi plăcut mai mult să călătorești cu Clerval, care privea natura cu un ochi plin de emoție și încîntare, decît să stai și să asculți la reflecțiile mele. Eu, un nenorocit vrednic de dispreț, bîntuit de un blestem ce mi-a închis orice făgaș către bucurie!

Ne înțelesesem să coborîm Rinul într-o barcă de la Strassbourg la Rotterdam, iar de acolo să ne îmbarcăm pe un vas spre Londra. În timpul acestui voiaj, am trecut pe lîngă nenumărate insule năpădite de sălcii și am văzut mai multe orașe frumoase. Ne-am oprit o zi la Manheim și, în a cincea de la plecarea din Strassbourg, am ajuns la Mainz. Malurile Rinului, mai jos de Mainz, oferă o priveliște mult mai pitorească. Cursul

apei e mai iute, unduind printre dealuri, nu înalte, dar ale căror coaste abrupte se profilează în contururi de o rară frumusețe. Se zăreau castele în ruină, aproape suspendate deasupra prăpăstiilor, înconjurate de păduri negre, înalte și inaccesibile. Această parte a Rinului, într-adevăr, oferă un peisaj neobișnuit de pestriț. Ici vezi dealuri crestate, castele năruite străjuind nemaipomenite prăpăstii, cu Rinul cel întunecat rostogolindu-se dedesubt; dincolo, după o cotitură bruscă pe lîngă un promontoriu, vii înfloritoare cu terasamente în pantă înverzită și un rîuleț șerpuind printre așezări populate, completează scena.

Călătoream pe vremea culesului viilor și, cum alunecam pe apă la vale, auzeam cîntecele lucrătorilor. Pînă și eu, cel cu cugetul întristat și cu sufletul frămîntat necontenit de simțăminte întunecate, pînă și eu mă lăsam furat de încîntare. Stăteam întins pe fundul bărcii și, cum priveam cerul albastru fără pic de nor, părea că sorb cu nesaț o liniște care îndelungă vreme îmi fusese străină. Și dacă acestea erau senzațiile mele, cine poate să le descrie pe acelea ale lui Henry? Se simțea de parcă ar fi ajuns în Țara Minunilor și trăia clipe de fericire cum rareori îi este dat omului să guste.

„Cunosc, spunea, cele mai frumoase priveliști din țara noastră. Am vizitat lacurile Lucernei și Uri-ului, unde munții înzăpeziți par că se înalță chiar din apă, aruncînd umbre negre, de nepătruns și care, de n-ar fi insulele înverzite al căror aspect vesel îți mîngîie ochii, ar face ca locurile să pară întunecate, mohorîte; am văzut lacul agitat de furtună, cînd vîntul răscolea apele în vîltoare, stîrnindu-ți în minte imaginea uriașelor trombe de apă de pe marele ocean, căci valurile se izbesc, se sparg cu furie în poala stîncoasă a muntelui, acolo unde preotul și iubita sa au fost înghițiți de o avalanșă și unde se spune că vocile lor tînguitoare se mai aud încă, în clipele cînd vîntul nocturn contenește; am văzut munții La Valais-ului și ai cantonului Vaud, dar această țară, în care ne aflăm acum, Victor, mă încîntă mai mult decît toate acele minuni. Munții Elveției sînt mai maiestuoși și mai stranii, dar din malurile acestui rîu divin se

degajă un farmec pe care nimic din ce am văzut nu-l poate întrece. Privește la castelul care atîrnă deasupra acestei prăpastii, și la insula aceea abia întrezărită printre frunzișul pîlcului grațios de copaci, și acum la grupul acela de culegători ce mișună printre vii, și la acel sat pe jumătate pitit în scobitura muntelui. O, cu siguranță că spiritul ce sălășluiește în aceste locuri și le are în pază este mai în armonie cu omul decît acelea ce stăpînesc ghețarii ori își găsesc refugiul pe piscurile neumblate ale munților din țara noastră."

Clerval! Prieten drag! Chiar și acum mă încîntă să evoc cuvintele tale și să stărui în lauda pe care o meriți pe deplin. Era o făptură formată în „însăși poezia naturii". Imaginația lui sălbatică și exuberantă era temperată de sensibilitatea inimii. Din sufletul său se revărsa o arzătoare nevoie de dragoste și, în prietenie, se dăruia cu un sublim devotament pe care pămîntenii de rînd ne învață să-l căutăm doar în închipuire. Dar spiritul său aderent nu se putea mulțumi numai cu satisfacțiile prieteniei. Înfățișările naturii, pe care alții le privesc numai cu admirație, el le iubea cu înfocare:

„Răsunătoarea cataractă
Îl bîntuia ca și o patimă; stîncile înalte,
Muntele și adîncile păduri posomorîte,
Culorile și chipul lor erau acuma pentru el
Ca o chemare, un simțămînt și o iubire,
Și nu-i mai trebuia vreun farmec mai din depărtări
De gînd hrănit sau orice altă frumusețe,
*Care să-i mai cuprindă alte simțuri decît ochii"...**

Și unde-i el acum? A dispărut acest om blînd și delicat pentru totdeauna? Mintea sa, în care clocoteau idei, zboruri mărețe ale imaginației, care formau ele singure o lume ce se hrănea din viața creatorului său, a pierit ea oare? Mai există ea acum doar în amintirea mea? Nu, nu se poate; trupul tău, minunat alcătuit, strălucitor de frumusețe, a putrezit, dar spiritul tău îl mai

* Wordsworth — „Tintern Abbey" (n. trad.).

vizitează și-l mai alină încă pe nefericitul tău prieten. Iartă-mi această efuziune plină de întristare ; aceste cuvinte sărace sînt un tribut prea mic adus meritelor nepreţuite ale lui Henry, dar ele îmi uşurează sufletul, prea plin de neliniştea pe care o trezeşte amintirea sa. Dar să depăn şirul povestirii mai departe.

Trecînd de Köln, am plutit spre cîmpiile Olandei : dar am hotărît să facem restul călătoriei cu poştalionul, căci vîntul ne era potrivnic şi curentul apei prea slab ca să ne fie de ajutor. De aici călătoria şi-a pierdut din interesul pe care ni-l trezise frumuseţea peisajului ; în cîteva zile eram la Rotterdam, de unde ne-am îmbarcat spre Anglia. Era o dimineaţă senină pe la sfîrşitul lui decembrie, cînd am zărit pentru prima oară stîncile albe ale Britaniei. Malurile Tamisei constituiau un peisaj cu totul nou ; erau plate, dar fertile, şi aproape fiecare oraş purta pecetea amintirii aceleiaşi întîmplări. Am văzut Tilbury Fort şi ne-am amintit de armata spaniolă, apoi alte locuri, Gravesend, Woolwich şi Greenwich, de care auzisem încă din ţară. În cele din urmă au apărut şi atît de numeroasele turle ale Londrei, peste toate înălţîndu-se falnic clopotniţa Catedralei Sfîntul Paul şi faimosul Turn, atît de vestit în istoria poporului englez.

Capitolul 19

Londra era acum locul nostru de popas. Am hotărît să rămînem în acest oraş celebru cîteva luni. Clerval dorea să cunoască oamenii de talent şi de geniu care-i sporeau faima la acea vreme ; pe mine mă preocupa îndeosebi cum să fac rost de informaţiile de care aveam nevoie ca să mă pot apuca de lucru şi, fără zăbavă, am profitat de scrisorile de recomandare pe care le adusesem cu mine, adresate celor mai distinşi specialişti în filozofia ştiinţelor naturale.

Să fi făcut această călătorie în anii studenției, timp al fericirii pentru mine, plăcerea ei ar fi fost nemăsurată. Dar acum, cu această urgie pe cap, îi vizitam pe acei învățați doar ca să le storc informațiile pe care puteau să le dea în legătură cu subiectul care mă interesa atît de tare. Societatea oamenilor îmi era nesuferită; singur fiind, îmi puteam desfăta sufletul cu priveliștile cerului și ale pămîntului; alături, glasul lui Henry suna liniștitor și astfel mă lăsam amăgit de o tihnă trecătoare. Însă prezența chipurilor indiscrete, banalitatea, veselia lor lipsită de noimă, nu făceau decît să-mi redeștepte disperarea. Îmi dădeam seama că între mine și semenii mei se ridicase o barieră de netrecut; această barieră era pecetluită cu sîngele lui William și al Justinei, și orice gînd la întîmplări ce se legau de numele lor era pentru mine un chin. În Clerval însă vedeam imaginea celui ce fusesem eu înainte; avea o minte plină de curiozitate și de dorința de a cîștiga în experiență, de a se instrui. Observa cu luare-amintele acele obiceiuri deosebite de ale noastre și găsea în ele o sursă inepuizabilă de învățăminte și de delectare. De altfel, privea toate acestea în perspectiva unui mai vechi țel. Planul său era de a vizita India, încredințat fiind că, știind mai multe limbi și cunoscînd viața de acolo, va reuși să ajute efectiv la progresul colonizării și al comerțului european. Și numai în Britania își putea urmări punerea în aplicare a planului. De aceea era tot timpul ocupat, și nimic nu putea să-i întunece bucuria, decît tristețea și deprimarea mea. Am încercat însă să le ascund cît puteam, ca să nu-l lipsesc de plăcerile atît de firești pentru cineva care începea o nouă etapă a vieții, netulburat de vreo grijă sau de vreo sumbră amintire. De multe ori refuzam să-l însoțesc, pretextînd o altă întîlnire, pentru ca să pot rămîne singur. Am început să adun materialul de care aveam nevoie pentru noua mea plăsmuire și acest lucru mă tortura, ca acea picătură chinuitoare de apă care te lovește cu obsedantă regularitate în creștet. Fiecare gînd închinat îndeletnicirii mele necurate era un chin, și, de se întîmpla să rostesc vreun cuvînt care să fie o aluzie, bu-

zele începeau să-mi tremure și inima să-mi bată cu putere. Locuiam deja de cîteva luni în Londra, cînd am primit o scrisoare din Scoția de la cineva care mai de mult fusese oaspetele nostru în Geneva. Pomenind de frumusețile țării sale, el ne întreba dacă aceste descrieri nu erau îndeajuns de ispititoare încît să ne hotărască să ne prelungim călătoria și înspre nord, la Perth, unde-și avea reședința. Clerval se arătă nespus de doritor să accepte invitația, cît despre mine, deși uram societatea, mă încînta să văd din nou munți și rîuri și toate splendorile cu care își împodobește Natura lăcașurile-i alese.

Sosisem în Anglia la începutul lui octombrie, iar acum era februarie. Am hotărît deci să pornim spre nord pe la sfîrșitul lunii următoare. Ne gîndeam să n-o luăm pe drumul ce duce direct la Edinburgh, ci să vizităm Windsor-ul, Oxford-ul, Matlock-ul și lacurile din Cumberland, urmînd să încheiem traseul cam pe la sfîrșitul lui iulie. Mi-am împachetat instrumentele chimice împreună cu materialele adunate, hotărît să duc totul la capăt în vreun ungher uitat de lume din ținuturile muntoase de nord ale Scoției.

Am părăsit Londra la 27 martie, poposind cîteva zile la Windsor, unde ne-am petrecut timpul colindînd prin codrul său vestit. Aici noi, cei născuți la munte, descopeream un peisaj cu totul nou; stejarii frunzoși, bogăția vînatului, turmele de cerbi, toate ni se păreau o noutate.

De aici ne-am îndreptat spre Oxford. Am intrat în oraș, evocînd în gînd amintirea evenimentelor ce avuseseră loc acolo cu mai bine de un secol și jumătate în urmă. Aici își regrupase forțele Charles I. Singuri locuitorii acestui oraș îi rămaseseră credincioși chiar și după ce întreaga națiune îl părăsise, ca să se alăture drapelului parlamentului și libertății. Amintirea acelui rege fără noroc și a însoțitorilor săi — cumpătatul Falkland, insolentul Goring, — a reginei și a fiului său, sporea interesul acelor părți ale orașului în care se spunea că locuiseră. Spiritul acelor zile demult apuse mai sălășluia încă aici și am pornit cu încîntare pe urmele pa-

ților săi. Și chiar dacă aceste sentimente nu și-ar fi găsit imaginara lor răsplată, orașul în sine era îndeajuns de frumos ca să ne stîrnească din plin admirația. Colegiile sînt străvechi și pitorești, străduțele splendide și minunatul Iris, care saltă în preajmă printre pajiști mustind de ierburi, își lărgește apoi vadul în ape domoale ce oglindesc în unda lor soborul de turle, spirale și domuri, adăpostite de arbori bătrîni.

Sorbeam cu nesaț aceste priveliști și totuși amintirea trecutului, nesiguranța viitorului îmi înveninau chiar și acele clipe de tihnă. Eram făcut pentru fericire pașnică. Nicicînd în zilele tinereții nu mă vizitase vreo nemulțumire; și dacă totuși fusesem vreodată copleșit de plictis, sufletul meu rămăsese receptiv și vibrase de fiecare dată cînd contemplam ceea ce este frumos în natură ori mă adînceam în studiul celor mai înalte producții ale spiritului omenesc. Acum însă, sînt un arbore doborît; un fulger mi-a străpuns sufletul. În acele clipe mi-am dat seama că trebuie să supraviețuiesc spre a arăta și celorlalți că ceea ce mai sînt încă — căci voi muri curînd — e doar spectacolul jalnic al unui ins decăzut, vrednic să stîrnească altora milă și silă sieși.

Am petrecut destul de multă vreme la Oxford, hoinărind prin împrejurimi și străduindu-mă să recunosc fiece locșor ce-ar putea avea vreo legătură cu cea mai însuflețită epocă din istoria Angliei. Explorările noastre se prelungeau adesea din pricină că noi obiective ne atrăgeau pe rînd atenția. Am vizitat mormîntul ilustrului Hampden și cîmpia în care căzuse patriotul. Pentru o clipă sufletu-mi se ridică deasupra spaimelor înjositoare și abjecte, ca să contemple ideile sfinte de libertate și jertfă de sine, pe care aceste priveliști, ca niște adevărate monumente, le comemorau. Pentru o clipă am îndrăznit să-mi scutur lanțurile și să privesc în jur cu spiritul semeț și liber; dar fierul mi se împlîntase prea adînc în carne și, fără speranță, înfrînt, m-am scufundat iar în josnicul meu eu.

Am părăsit Oxford-ul cu regret și am purces mai departe spre Matlock, următorul nostru punct de popas. Împrejurimile satului aminteau în mai mare măsură de

peisajul Elveției, dar totul la o scară redusă, și colinelor verzi le lipsea coroana de alb a îndepărtaților Alpi, așezată parcă pe creștetul munților îmbrăcați de pini ai țării mele. Am vizitat grota miraculoasă în ale cărei galerii curiozitățile de istorie naturală se găseau expuse la fel ca și în colecțiile din Servox sau Chamonix. Numele acestuia din urmă, pronunțat de Henry, m-a cutremurat; și m-am grăbit să părăsesc fără zăbavă Matlock-ul, de care amintirea acelor locuri cumplite se însoțea astfel.

După Derby, continuîndu-ne drumul spre nord, am petrecut două luni în Cumberland și Westmoreland. Puteam acum să-mi închipui că mă aflu în munții noștri elvețieni. Petele de zăpadă care mai adăstau încă pe coastele de nord ale muntelui, lacurile, pîraiele ce săltau printre stînci, toate erau pentru mine priveliști dragi și familiare. Aici am legat niște prietenii în care mi-am aflat iluzorii clipe de fericire. Încîntarea lui Clerval era de două ori mai mare; compania oamenilor superiori îi îmbogățea spiritul și el găsea acum în propria sa natură resurse mai mari decît ar fi bănuit că are cînd se întovărășea cu inși inferiori sieși.

„Mi-aș putea petrece aicea viața toată", îmi spunea, „și în munții aceștia n-aș duce dorul Elveției și Rinului."

Dar își dădea seama că în viața celui mereu călător intră în afară de bucurii și multă amărăciune. Simțurile îi sînt mereu încordate și, tocmai cînd începe să-și afle tihna, trebuie să părăsească acele locuri pentru unele noi, care iarăși îi subjugă atenția, pentru ca apoi să le abandoneze și pe acelea, atras mereu de alte și alte noutăți.

De abia vizitasem cîteva din lacurile din Cumberland și Westmoreland și apucasem să legăm prietenie cu unii dintre localnici și iată că data întîlnirii cu prietenul scoțian se apropie, așa că am pornit iar mai departe. Cît despre mine, nu-mi părea rău. Nu-mi ținusem făgăduiala și-mi era teamă de urmările dezamăgirii monstrului. Putea să fi rămas în Elveția și atunci să-și descarce furia răzbunării asupra prietenilor mei.

Ideea mă urmărea și mă chinuia clipă de clipă, în toate răgazurile în care mi-aș fi putut găsi liniște și pace. Așteptam scrisorile cu înfrigurare; dacă întîrziau, eram nefericit și bîntuit de spaime fără număr; și cînd soseau, și vedeam scrisul Elizabethei și al tatii, abia îndrăzneam să le desfac și să-mi aflu soarta. Uneori îmi închipuiam că dihania mă urmărește și că mă va pedepsi ucigîndu-mi prietenul. În asemenea momente nu îndrăzneam să-l scap pe Henry din ochi nici măcar pentru o clipă; îl urmam pas cu pas ca o umbră, cu gîndul să-l apăr de presupusa mînie a celui ce voia să-l distrugă. Era de parcă aș fi înfăptuit vreo crimă îngrozitoare, care acuma îmi întina conștiința. Eram nevinovat, dar atrăsesem asupra mea un blestem tot atît de necruțător ca acela al unei crime.

Am vizitat Edinburgh-ul pradă unei stări de adîncă apatie; și totuși acest oraș ar fi putut trezi interesul și celui mai nefericit dintre oameni. E drept însă că nici lui Clerval nu i-a plăcut atît de mult ca Oxford-ul, ale cărui vestigii îl încîntaseră peste măsură. Dar frumusețea și aspectul îngrijit al părții noi a orașului, castelul lui romantic și împrejurimile, frumoase ca nicăierea în lume, Tronul lui Arthur, Puțul Sfîntului Bernard și Petlandhills l-au despăgubit din plin, înveselindu-l și oferindu-i tot atîtea prilejuri de încîntare. Eu eram însă nerăbdător să mă văd ajuns la capătul călătoriei. Am părăsit deci Edinburgh-ul după o săptămînă trecînd prin Coupar, St. Andrew și, de-a lungul malurilor Tay-ului, către Perth, unde ne așteptau prietenii noștri. Dar cum nu mă simțeam în stare să rîd, să fac conversație cu oameni străini, să mă adaptez stărilor lor de spirit sau planurilor lor, cu acea bună dispoziție care șade bine unui musafir, i-am spus lui Clerval că aș prefera să fac și turul Scoției, dar singur.

„Distracție plăcută, i-am spus, și rămînem înțeleși. O să lipsesc o lună, poate două; dar te rog, nu încerca să-mi dai de urmă; lasă-mi un scurt răgaz de pace și singurătate; și cînd mă voi întoarce, o să am, sper,

inima mai ușoară și o stare de spirit mai potrivită cu cea în care ești tu acum."

Henry ar fi vrut să mă convingă să renunț, dar văzînd că stărui cu încăpățînare în planul meu, nu a mai protestat. M-a conjurat totuși să-i scriu cît mai des.

„Aș fi preferat să fiu alături de tine, mi-a spus, în hoinărelile tale solitare, decît cu acești scoțieni pe care nici nu-i cunosc măcar; grăbește-te deci, dragă prietene, să te întorci, căci fără tine nu mă pot simți, așa cum mă simt într-un fel acuma, ca acasă."

O dată despărțit de amicul meu, am luat hotărîrea să-mi caut refugiul în vreun loc îndepărtat din Scoția, unde să-mi termin lucrul în liniște. Nu mai aveam nici o îndoială că monstrul mă urmase și că atunci cînd voi fi gata, mi se va arăta ca să-și capete soața.

Cu această hotărîre în minte am traversat ținuturile muntoase din nord și mi-am ales ca scenă a trudei mele una dintre cele mai îndepărtate insulițe de pe Orkney. Era un loc potrivit pentru o asemenea îndeletnicire, mai degrabă stîncos, cu malurile bătute fără încetare de valuri. Pe pămîntul acela sterp nu zăreai decît niște petice de pășune pe care păștea cîteva vaci costelive, sau cîte un cîmp de ovăz bun de fiertură pentru terciul localnicilor, cinci la număr, ale căror trupuri slăbănoage și prost hrănite erau mărturii ale existenței lor plină de lipsuri. Ca să-și procure zarzavaturi și pîine, cînd puteau să-și permită asemenea lux, și chiar apă proaspătă, trebuiau să se ducă pînă la coastă, cale de aproape cinci mile.

Pe întreaga insulă erau în totul trei cocioabe dărăpănate, din care una am găsit-o la sosire nelocuită. Pe aceasta am închiriat-o deci. Avea doar două cămăruțe a căror murdărie de nedescris vorbea de cea mai neagră mizerie. Acoperișul de paie se înclinase într-o parte, pe pereți tencuiala era coșcovită și ușa ieșită din țîțîni. Am dat poruncă să fie reparate, am cumpărat niște mobilă și m-am instalat, fapt cu totul neobișnuit care, dacă toate simțurile localnicilor nu ar fi fost amorțite de lipsurile și de sărăcia lucie în care se zbăteau, ar fi

produs oarecare vîlvă. Așa stînd însă lucrurile, nimeni nu mă lua în seamă și nu mă hărțuia, nimeni nu mi-a mulțumit măcar, pentru bruma de hrană și îmbrăcăminte pe care le-o dădusem, într-atîta toceşte suferința și cele mai elementare simțuri ale oamenilor. În acest refugiu îmi petreceam dimineața lucrînd; seara, în schimb, cînd vremea era frumoasă, făceam plimbări pe țărmul stîncos al oceanului, unde ascultam talazurile cum mugesc și se sparg la picioarele mele. Era o priveliște monotonă și, în același timp, mereu schimbătoare. Mă gîndeam la Elveția; cît de deosebită e de acest peisaj dezolant și trist. Dealurile ei sînt îmbrăcate în vii și *cottage*-urile răspîndite peste tot pe cîmpii; în lacurile ei se oglindește, limpede și albastru, cerul, iar cînd vînturile vin să le tulbure, tumultul lor, față de vuietul oceanului gigantic, pare un joc de copil zburdalnic. Cam la acestea se mărgineau la început ocupațiile mele; dar pe măsură ce înaintam în lucru, el îmi devenea pe zi ce trecea mai nesuferit. Uneori nu mă puteam hotărî zile întregi să intru în laborator; alteori trudeam zi și noapte ca să-mi văd lucrul isprăvit cît mai repede. Era desigur o treabă scîrbavnică aceea pe care o făceam. În timpul primei mele experiențe, un fel de frenezie entuziastă mă orbise și nu-mi dădusem seama de oroarea acelor îndeletniciri, într-atîta îmi era mintea absorbită și ochii opaci la acea grozăvie. Dar acuma pornisem la lucru cu sînge rece și mă cuprindea deseori dezgustul față de lucrarea propriilor mele mîini.

În acel sălaș, absorbit de o îndeletnicire dintre toate cea mai mîrșavă, cufundat într-o singurătate din care nimic nu venea să-mi distragă atenția de la teatrul operațiunilor mele nici măcar pentru o clipă, spiritul meu a intrat din nou în eclipsă. Am devenit irascibil și nervos. În orice clipă eram invadat de spaime la gîndul că-mi voi întîlni vrăjmașul. Ședeam cîteodată cu privirea ațintită în jos, temîndu-mă să o ridic, ca să n-o întîlnesc pe a aceluia cu care îmi era atît de teamă să dau ochi. Mi-era frică să mă îndepărtez prea tare de semenii mei ca nu cumva, cînd sînt singur, el să apară și să-și revendice perechea.

Între timp lucram mai departe și lucrul meu ajunsese într-o fază destul de înaintată. Așteptam să-l văd odată dus la bun sfîrșit, cu o speranță înfrigurată pe care nu îndrăzneam s-o pun la îndoială, dar care era amestecată cu obscure presimțiri ale răului, care îmi îmbolnăveau inima în piept.

Capitolul 20

Mă aflam într-una din seri în laboratorul meu ; soarele asfințise și luna tocmai răsărea din mare ; cum lumina nu era prielnică pentru lucru, ședeam fără să fac nimic, răgaz în care reflectam dacă să-mi întrerup lucrul sau să-l continui, ca astfel să-i grăbesc sfîrșitul. Cum ședeam așa, dintr-una într-alta, am ajuns să mă gîndesc și la efectele celor ce săvîrșeam acum. Cu trei ani în urmă făcusem o experiență asemănătoare și rodul ei fusese o jivină a cărei barbarie fără seamăn îmi zdrobise inima, osîndindu-mă pentru totdeauna la cele mai amarnice remușcări. Eram acum pe punctul de a crea o altă ființă, al cărei fel de a fi îmi era tot atît de necunoscut ; s-ar putea chiar ca ea să fie de mii de ori mai primejdioasă decît perechea sa, și să afle în crime și mîrșăvii o desfătare în sine. El se legase prin jurămînt să părăsească vecinătatea omului și să se ascundă în pustietăți ; ea însă nu ; și pe deasupra ea, care foarte probabil avea să fie un animal capabil de gîndire și judecată, putea să refuze să se supună unui legămînt încheiat cu mult înainte de a fi apărut pe lume. S-ar putea chiar ca ei să se și urască ; monstrului de acum îi era silă de propria-i sluțenie și n-ar fi cu totul de neînchipuit ca atunci, cînd o va contempla întrupată în femeia sa, să fie cuprins de un dezgust încă și mai puternic. S-ar putea apoi ca și ea să-l respingă cu scîrbă, văzînd frumusețea superioară a omului ; l-ar părăsi atunci, și el ar rămîne din nou singur, întărîtat

de această nouă provocare de a fi părăsit de o făptură din propria-i specie.

Şi chiar dacă ar pleca din Europa, ca să locuiască în pustietăţile lumii noi, unul din lucrurile la care cu atîta însetare rîvnea demonul erau copiii ; şi atunci o rasă de diavoli s-ar înmulţi pe întreg pămîntul, putînd face din însăşi existenţa speciei umane o condiţie precară, ameninţată cu pieirea. Aveam eu oare dreptul ca, pentru a mă salva pe mine şi pe ai mei, să arunc acest blestem asupra urmaşilor ? Mă lăsasem impresionat de sofismele făpturii pe care am făurit-o. Ameninţările sale drăceşti îmi întunecaseră judecata, dar acum, pentru întîia oară, mîrşăvia făgăduielii ce o făcusem îmi apăru în adevărata ei lumină ; şi m-am cutremurat la gîndul că veacurile viitoare m-ar putea blestema ca pe o plagă, al cărei egoism nu a şovăit să-şi cumpere tihna cu preţul, cine ştie, al existenţei întregii rase omeneşti.

M-au străbătut fiori şi curajul m-a părăsit, cînd, deodată, ridicîndu-mi privirea am văzut la lumina lunii drăcească fiinţă, în canatul ferestrei. Un rînjet teribil îi schimonosea buzele în timp ce mă privea cum duc la îndeplinire sarcina pe care mi-o destinase. Da, mă urmărise în toate călătoriile mele, rătăcise prin păduri, îşi găsise adăpost în văgăuni ori se ascunsese în hăţişuri şi acum venea să mă controleze şi să ceară împlinirea legămîntului.

Cînd l-am privit, chipul lui exprima o răutate fără margini. Şi m-am gîndit, simţind că-mi pierd minţile, la făgăduiala de a plăsmui o altă creatură care să-i semene, şi, tremurînd tot, pătimaş, am sfîrtecat în bucăţi rodul muncii mele. Nemernicul m-a văzut distrugînd sub ochii săi făptura lîngă care credea că-şi va afla rostul vieţii şi fericirea şi, scoţînd un urlet de pierzanie şi răzbunare, dispăru.

Am ieşit din odaie şi încuind uşa am jurat solemn în sinea mea că, orice ar fi, niciodată să nu mai reiau lucrul. Apoi, cu paşi nesiguri, mi-am căutat drumul spre camera mea ; eram singur şi nimeni alături care

să-mi risipească suferința și să-mi ușureze povara cumplitelor mele gînduri.

S-au scurs cîteva ceasuri și eu nu mă clintisem de lîngă fereastră, cu ochii la mare. Era aproape nemișcată ; vîntul stătuse și întreaga natură se odihnea sub ochiul placid al lunii. Se auzea doar plescăitul vîslelor unor bărci de pescuit și, din cînd în cînd, cîte o adiere ușoară purta sunetul vocilor pescarilor ce se strigau unii pe alții. Simțeam acea tăcere, deși nu-mi dădui seama cît de adîncă este, pînă cînd urechea surprinse deodată vîslitul unor lopeți lîngă țărm și auzii o barcă acostînd chiar lîngă colibă.

Cîteva clipe mai apoi am auzit un scîrțîit, ca și cum cineva se străduia să deschidă cu grijă ușa. Tremuram tot, căci presimțeam cine putea să fie ; aș fi vrut să trezesc pe unul dintre țăranii ce locuiau într-un bordei alăturat, dar m-am simțit cuprins de acea senzație de vlăguire care adesea te copleșește în coșmaruri, cînd încerci în van să fugi de un pericol de neînlăturat și nu poți să te rupi din loc, de parcă ai fi împlîntat.

Deodată pașii răsunară de-a lungul coridorului, ușa se deschise și mizerabilul de care mă temeam își făcu apariția. Închizînd în urmă-i ușa, păși înainte și, cu o voce înăbușită, glăsui :

„Ai distrus făptura pe care ai plăsmuit-o ; ce ai de gînd ? Cutezi să-ți calci făgăduiala ? Am îndurat mizerie și chinuri ; am plecat din Elveția pe urmele tale ; m-am tîrît de-a lungul malurilor Rinului, printre insulele lui pline de sălcii, și peste coamele dealurilor. M-am ascuns luni de zile în hățișurile Angliei și în singurătățile Scoției, doborît de oboseală, rebegit de frig și sleit de foame. Și acuma, tu cutezi să-mi nimicești speranțele ?"

„Piei ! Da, îmi calc făgăduiala ; nicicînd nu voi crea o altă făptură slută și mîrșavă asemenea ție".

„Sclavule, am vorbit omenește cu tine, dar te-ai dovedit nevrednic de bunăvoința mea. Nu ai meritat să mă cobor pînă la tine. Nu uita că sînt puternic ; te crezi nefericit, dar eu te pot face să cazi atît de jos, încît

să ajungi să urăşti pînă şi lumina zilei. Tu eşti creatorul, dar stăpînul sînt eu. Supune-te !"

„Pentru mine ceasul îndoielii a trecut, iar pentru tine a sosit vremea forţei. Dar ameninţările tale nu mă pot sili să săvîrşesc o faptă josnică ; mă pot însă întări în hotărîrea de a nu-ţi crea un părtaş în viciu. Cum, cu sînge rece, să dau drumul slobod în lume unui demon a cărui plăcere stă în moarte şi în mîrşăvie ? Piei ! Sînt de neclintit şi cuvintele tale nu fac decît să mă mînie şi mai tare împotrivă-ţi".

Monstrul citi dîrzenia pe chipul meu şi scrîşni din dinţi, cuprins de o furie neputincioasă.

„Cum, strigă, fiecare om să-şi găsească o soaţă, fiecare fiară să-şi aibă perechea şi numai eu să fiu singur ? Nutream numai sentimente de afecţiune şi am fost întîmpinat doar de dispreţ şi de ură. Omule ! Poţi să mă urăşti, dar ia seama, clipele vieţii tale se vor scurge în spaimă şi abjecţie ; şi curînd trăsnetul se va prăbuşi asupră-ţi, răpindu-ţi orice fericire pentru totdeauna. De ce să fii tu fericit, cînd eu mă zbat pe culmile deznădejdii ? Poţi să mă lipseşti de celelalte dorinţe, dar rămîne răzbunarea ce-mi e de acuma mult mai scumpă chiar decît lumina ori hrana. Am să mor, poate, dar nu mai înainte ca tu, tiran nemilos, să îţi blestemi şi soarele care-ţi contemplă de sus nenorocirea. Ia seama ; nu mi-e teamă de nimic ; şi de aceea sînt puternic. Te voi urmări cu încăpăţînare de şarpe şi în cele din urmă îţi voi împlînta întreg veninul. Omule, te vei căi de nedreptatea pe care mi-ai făcut-o."

„Monstrule, sfîrşeşte odată şi nu mai otrăvi aerul cu potopul răutăţii tale. Hotărîrea mi-ai aflat-o şi să ştii că nu sînt laşul care să se încovoaie sub cuvinte. Pleacă ; sînt de neînduplecat."

„E foarte bine aşa. Plec, dar ţine minte, în noaptea nunţii tale mă voi afla lîngă tine."

M-am năpustit asupra-i, exclamînd :

„Ticălosule ! Înainte să-mi semnezi sentinţa de moarte, asigură-te dacă tu însuţi te afli în siguranţă !"

L-aş fi înşfăcat atunci, dar s-a ferit şi s-a năpustit afară din cameră. Peste cîteva clipe l-am şi văzut în

barca care despică apele cu o iuțeală săgetătoare, pierzîndu-se de îndată printre valuri.

Totul era din nou liniștit; doar cuvintele sale îmi sunau mereu în urechi. Ardeam de furie să-l urmăresc pe cel ce-mi ucisese pacea și să-l prăvălesc în adîncurile oceanului. Pășeam în sus și în jos prin odaie zorit și tulburat, iar închipuirea mea evoca mii de imagini dureroase și chinuitoare. De ce nu-l urmărisem ca să termin odată cu el într-o luptă pe viață și pe moarte? Îl lăsasem să plece și el se îndreptase spre coastă. Tremuram la gîndul că din nou cineva avea să cadă victima răzbunării sale nesățioase. M-am gîndit apoi din nou la cuvintele pe care le rostise: *„În noaptea nunții tale mă voi afla lîngă tine"*. Aceea era deci data hotărîtă pentru împlinirea destinului meu. În acel ceas voi muri, stingînd astfel focul răzbunării pentru totdeauna. Această perspectivă nu mă înfricoșa; și totuși, cînd m-am gîndit la draga mea Elizabeth, la bocetele și la nesfîrșita ei durere cînd își va afla iubitul smuls cu atîta sălbăticie de lîngă ea — lacrimi, primele pe care le vărsam după atîtea luni, îmi șiroiră pe obraz; și am hotărît să nu mă prăbușesc sub lovitura vrăjmașului, înainte de a da o luptă amarnică.

Trecu noaptea și soarele se ridică din ocean; mi-am regăsit întrucîtva calmul, dacă mai poate fi vorba de calm atunci cînd violența furiei te prăvale în adîncurile disperării. Am părăsit acea casă, acea scenă îngrozitoare a disputei de peste noapte, și m-am preumblat de-a lungul țărmului mării, pe care o priveam aproape ca pe o barieră de netrecut ridicată între mine și semenii mei; ba chiar, o dorință ca să și fie așa se furișă în mine. Îmi dorii să-mi pot petrece întreaga viață pe acea stîncă stearpă, tînjind, e adevărat, dar fără ca nici o nenorocire să se mai abată asupră-mi.

Căci de mă reîntorceam, aș fi făcut-o doar pentru a mă jertfi pe mine ori pentru a-i vedea pe aceia pe care îi iubeam mai mult ca orice pe lume pierind în strînsoarea unui demon, pe care eu însumi îl creasem.

Rătăceam prin insulă ca un spectru bîntuit de neodihnă, despărțit de cei iubiți, nefericit în această des-

părțire. Cînd se făcu amiază și soarele se ridică mai sus pe cer, m-am culcat în iarbă, învins de un somn adînc. Eram rupt de oboseală după o noapte de veghe istovitoare și de tulburare violentă, ochii mă usturau. Somnul îmi reîmprospătă întrucîtva forțele și, la trezire, am simțit din nou că fac parte din rîndul oamenilor și am început să meditez la cele petrecute, cu o mai mare stăpînire de sine ; și, totuși, cuvintele diavolului nu încetau să-mi răsune în urechi ca un dangăt funebru într-un vis distinct și apăsător totodată, ca o realitate.

Soarele coborîse de mult și eu tot pe țărm mă aflam, și tocmai îmi potoleam foamea ce mă răzbise, mîncînd o turtă de ovăz, cînd, o barcă de pescuit trase la mal chiar lîngă locul unde mă găseam și unul dintre pescari îmi înmînă un pachet ; erau acolo scrisori din Geneva și un răvaș de la Clerval, care mă îndemna să părăsesc acea insulă singuratică și să-l întîlnesc la Perth, ca apoi să plecăm împreună spre Sud. Căci, zicea, că-și irosea pe acolo timpul fără rost, că prietenii ce și-i făcuse la Londra i-au scris că-l așteaptă ca să încheie negocierile în care se angajaseră în vederea călătoriei sale în Indii. Și, prin urmare, nu-și mai putea prelungi ședere ; iar cum călătoria spre Londra ar putea fi urmată, chiar mai curînd decît își închipuia acum, de un voiaj și mai lung, mă ruga să-i dau prilejul să se bucure de tovărășia mea cît mai mult cu putință. Această scrisoare mă readuse întrucîtva la viață și am hotărît ca în două zile să părăsesc insula.

Totuși, înainte de plecare, aveam de îndeplinit o treabă respingătoare, numai la gîndul căreia mă înfioram. Trebuia să-mi împachetez instrumentele chimice ; pentru asta eram nevoit să intru în odaia ce fusese teatrul acelei mizerabile acțiuni, trebuia să pun mîna pe acele scule, numai la vederea cărora mi se făcea rău. A doua zi, la revărsatul zorilor, îmi adunai îndestul curaj încît să descui ușa laboratorului. Rămășițele ciopîrțite ale făpturii pe care aproape o isprăvisem, zăceau împrăștiate pe podea și atunci am avut senzația clară că mutilasem carnea vie a unei ființe omenești ; am

rămas în prag, încercînd să-mi adun puterile, şi apoi am păşit înăuntru. Cu mîini tremurînde am cărat toate uneltele afară, apoi însă, m-am gîndit că nu era bine să las acolo acele urme ale experienţei mele care i-ar putea înfricoşa pe ţărani, trezindu-le bănuieli. Le-am pus deci într-un coş şi, îngrămădind deasupra o mulţime de pietre, m-am hotărît să le arunc în mare chiar în noaptea aceea ; apoi am petrecut toată ziua pe mal, curăţind şi punînd în ordine aparatele.

Nimic nu putea fi mai definitiv decît schimbarea ce se petrecuse în sufletul meu în acea noapte în care demonul îşi făcuse ultima sa apariţie. Înainte, mă gîndeam la făgăduiala mea cu o disperare întunecată, ca la ceva care, indiferent de urmări, trebuie îndeplinit. Dar acum era ca şi cum mi se ridicase un văl de pe ochi, ca şi cum pentru prima oară în viaţă vedeam limpede. Nu mi-a mai trecut nici o clipă prin minte că mi-aş putea reîncepe lucrul — ameninţarea monstrului îmi apăsa gîndurile — dar nu aş mai fi consimţit să-i împlinesc rugămintea cu nici un preţ. Căci hotărîsem odată pentru totdeauna în sinea mea că a crea un monstru asemănător celui pe care deja îl plăsmuisem ar fi dovada de netăgăduit a unui egoism dintre cele mai josnice şi mîrşave ; şi izgoneam din minte orice gînd care putea să ducă la o altă concluzie.

Luna răsări între două şi trei noaptea ; şi atunci am aşezat coşul într-o luntre şi am vîslit cam patru mile depărtare de mal. Domnea o linişte desăvîrşită ; doar cîteva bărci se îndreptau către ţărm, dar m-am îndepărtat de ele cît am putut. Mă simţeam de parcă eram pe cale să săvîrşesc o crimă îngrozitoare şi evitam cu o înfiorată nelinişte orice întîlnire cu vreun semen al meu. La un moment dat luna, pînă atunci atît de clară, fu acoperită de un nor gros, şi am profitat de acel întuneric ca să arunc coşul în mare ; am ascultat pînă cînd clipocitul apei a încetat şi apoi am vîslit cît mai departe de acel loc. Cerul se înnoră ; dar aerul era curat, deşi se răcise din pricina brizei ce se ridica tocmai atunci dinspre nord-est. Îi respiram prospeţimea cu nesaţ şi nişte senzaţii atît de plăcute mă potopiră, încît

am hotărît să mai întîrzii pe mare. Fixînd cîrma într-o poziţie potrivită, m-am trîntit pe fundul bărcii. Norii ascundeau luna, totul era învăluit în beznă, şi auzeam doar tăişul prorei croindu-şi drum printre valuri. Murmurul lor mă legănă adormitor şi, în scurtă vreme, dormeam tun.

Nu ştiu cît timp am dormit aşa, dar cînd m-am deşteptat, soarele era de mult sus pe cer. Bătea un vînt puternic şi valurile ameninţau în orice clipă să răstoarne fragila mea ambarcaţiune. Am văzut că vîntul sufla dinspre nord-vest şi că, probabil, mă purtase departe de ţărmul de pe care mă îmbarcasem. Am încercat să cîrmesc înapoi, dar mi-am dat seama de îndată că la o nouă încercare apa îmi va umple într-o clipită barca. Nu puteam face nimic altceva decît să mă las purtat în direcţia vîntului. Mărturisesc că în momentele acelea m-a cuprins frica. Nu aveam busolă şi cunoştinţele mele despre geografia acelei părţi a lumii erau atît de sărace, încît soarele nu-mi era de prea mare ajutor. Puteam să fiu împins în largul Atlanticului şi să mor acolo în groaznicele chinuri ale foamei, sau să fiu înghiţit de apele fără fund ce se zbuciumau şi mugeau sub mine. Pluteam în larg de ore întregi şi începuse să mă chinuie o sete ce era doar un preludiu al viitoarelor suferinţe. Am căutat către cerul acoperit de norii ce zburau mînaţi de vînt, în stoluri nesfîrşite. Am căutat la mare : ea avea să-mi fie mormîntul. „Diavole ! am exclamat. Ţi-ai ajuns ţelul !" M-am gîndit la Elizabeth, la tata, la Clerval, rămaşi cu toţii în urmă, la cheremul patimilor necruţătoare şi sîngeroase ale monstrului. Gîndul acesta mă aruncă într-o atît de cumplită deznădejde, încît chiar şi acum, cînd întreagă acea scenă e gata să mi se şteargă din amintire pentru totdeauna, mă cutremur să mi-o închipui.

Astfel se scurseră cîteva ceasuri, dar treptat, cum soarele cădea spre orizont, vîntul se domoli într-o molcomă adiere şi talazurile se potoliră. O hulă puternică le luă însă locul ; mi se făcu rău şi cu greu mai reuşeam să stăpînesc cîrma, cînd deodată am zărit spre sud contururile unui ţărm înalt.

Sfîrşit cum eram de oboseala şi de încordarea acelor ore nesfîrşite, această bruscă dovadă că mai există viaţă îmi năvăli ca un şuvoi de bucurie fierbinte în inimă şi atunci simţii cum îmi ţîşnesc lacrimi de fericire.

Cît de schimbătoare ne sînt simţămintele şi cît de ciudată este dragostea cu care ne agăţăm de viaţă chiar şi în culmea nenorocirii. Am încropit o altă pînză din ce veşminte aveam la mine şi am virat în direcţia acelui ţărm. Era sălbatic şi stîncos ; cum mă apropiam însă am observat urme de semănături. Am văzut bărci lîngă mal şi deodată m-am găsit din nou în vecinătatea lumii civilizate. Am urmărit cu grijă meandrele ţărmului şi am salutat cu bucurie apariţia unei turle ce se ivi într-un tîrziu din spatele unui mic promontoriu. Eram sleit de puteri, aşa că am hotărît să mă îndrept direct către oraş, unde puteam mai lesne să-mi procur cîte ceva de ale gurii. Din fericire aveam la mine nişte bani. Cînd am ocolit promontoriul, mi-a apărut înaintea un orăşel îngrijit, cu o radă încăpătoare, în care am intrat cu inima zvîcnind de bucurie la gîndul salvării mele neaşteptate.

Pe cînd legam barca şi aranjam velele, mai mulţi oameni se îngrămădiră în jur. Păreau foarte surprinşi de apariţia mea, dar, în loc să-mi ofere vreun ajutor, îşi vorbeau în şoaptă unul altuia, făcînd gesturi care în orice altă împrejurare mi-ar fi putut stîrni o uşoară senzaţie de îngrijorare. Dar aşa, singurul lucru pe care l-am observat era că vorbeau englezeşte ; prin urmare, m-am adresat şi eu lor în acelaşi grai :

„Dragi prieteni, le-am spus, sînteţi aşa de buni să-mi spuneţi numele acestui oraş şi să mă lămuriţi unde mă aflu ?"

„Ai să afli, şi încă destul de repede, răspunse un bărbat cu o voce aspră. Poate că ai ajuns într-un loc care nu ţi se va părea prea pe plac, dar n-o să te întrebăm pe tine unde ţi-ar place să fii găzduit, asta s-o ştii."

M-a uimit peste măsură să primesc un răspuns atît de grosolan din partea unui om pe care nu-l cunoş-

team ; şi mai mult încă m-au tulburat chipurile înfruntate şi mînioase ale însoţitorilor săi.

„De ce mă întîmpini cu vorbe atît de brutale, am replicat, sînt sigur că nu stă în obiceiul unui englez să primească străinii atît de neospitalier."

„Nu ştiu, spuse omul, cum e obiceiul englejilor, dar intră în obiceiul irlandezilor să-i urască pe ticăloşi".

În timp ce acest straniu dialog continua, am observat cum tot mai mulţi oameni se îmbulzesc în juru-mi. Feţele lor exprimau un amestec de curiozitate şi mînie, foarte neplăcut pentru mine şi care într-o oarecare măsură mă puse pe gînduri. I-am întrebat pe unde s-o iau către han, dar nimeni nu-mi răspunse. Am pornit atunci înainte şi un murmur de glasuri se ridică din mulţimea care mă urmă, continuînd să mă înconjoare ; cînd, un bărbat cu o înfăţişare bolnăvicioasă se apropie, mă bătu pe umăr şi zise :

„Hai domnule, urmează-mă la domnul Kirwin ca să dai socoteală".

„Cine e domnul Kirwin ? De ce să dau socoteală ? Nu este aceasta o ţară liberă ?"

„Da, domnule, liberă din belşug pentru ăi cinstiţi. Domnul Kirwin e magistrat şi tu ai să dai socoteală de moartea unui gentleman care astă-noapte a fost găsit omorît aicea."

Acest răspuns mă înfioră, dar peste o clipă îmi regăsii din nou stăpînirea. Eram nevinovat, se putea dovedi lesne aceasta ; drept care, l-am urmat în tăcere pe conducătorul meu şi am fost condus într-una din cele mai arătoase case din oraş. Simţeam cum cad din picioare de oboseală şi de foame. Dar, înconjurat cum eram de gloată, m-am gîndit că e bine să-mi adun toate puterile, ca nu cumva slăbiciunea mea să apară ca o dovadă de teamă sau de conştiinţă a vinovăţiei. Dar cît de puţin mă aşteptam eu atunci la nenorocirea care avea să mă copleşească peste cîteva clipe, să transforme în groază şi disperare întreaga spaimă de dezonoare sau moarte.

Dar simt că trebuie să mă opresc aici ; căci am nevoie de întregul meu curaj ca să evoc amintirea înspăimîntătoarelor întîmplări pe care urmează să le povestesc în toate amănuntele lor, așa cum îmi apar ele în minte.

Capitolul 21

Am fost de îndată dus în fața magistratului, un bătrînel binevoitor, cu purtări reținute și blînde. El mă cercetă, totuși, cu destulă severitate, și apoi, întorcîndu-se către însoțitorii mei, întrebă cine va apărea ca martor.

Păşiră înainte cam o jumătate de duzină ; și, după ce magistratul alese pe unul dintre ei, acesta depuse mărturie cum că în noaptea trecută fusese în larg la pescuit cu fiul și cumnatul său, Daniel Nugent, cînd, pe la ora zece, a observat ridicîndu-se o rafală puternică dinspre nord și de aceea s-au îndreptat către port. Era o noapte foarte întunecoasă, căci luna nu se ivise încă ; nu au acostat în radă, ci, ca de obicei, într-un golf cam la două mile mai jos. Primul a coborît el, cărînd o parte din uneltele de pescuit și tovarășii săi l-au urmat la o oarecare distanță. Cum înainta de-a lungul dunelor, s-a împiedicat de ceva și a căzut jos cît era de lung. Ceilalți s-au apropiat să-l ajute și atunci, în lumina lanternei, au descoperit că se lovise de trupul unui om care, după cît se părea, era mort. La început au crezut că e cadavrul vreunui înecat pe care valurile îl aruncaseră la mal, dar, cercetîndu-l mai atent, au văzut că veșmintele nu erau ude și chiar că trupul nu i se răcise încă. L-au cărat de îndată în coliba unei bătrîne nu departe de acel loc și s-au străduit, fără să izbutească însă, să-l readucă la viață. Era cadavrul unui tînăr chipeș, de vreo douăzeci și cinci de ani. Părea să fi fost strangulat, căci, în afară de urme vinete de degete pe gît, nu se afla nici un alt semn de violență.

Prima parte a depoziției nu mă interesă cîtuși de puțin, dar cînd fură pomenite urmele de degete, mi-am amintit de felul cum fusese asasinat fratele meu și o agitație extremă mă cuprinse; picioarele începură să-mi tremure, o ceață îmi împînzi ochii și a trebuit să mă sprijin de un scaun ca să nu mă prăbușesc. Magistratul mă observă cu o privire pătrunzătoare și desigur că trase o concluzie nefavorabilă din purtarea mea.

Fiul întări spusele tatălui, dar cînd fu chemat Daniel Nugent, acesta se jură pe toate cele că, înainte chiar ca tovarășul său să se împiedice și să cadă, a văzut o barcă în care se afla un singur om, la o mică distanță de mal, și că, pe cît a putut să-și dea seama în lumina palidă a stelelor, era aceeași barcă în care trăsesem eu la țărm.

O femeie depuse și ea mărturie că tocmai stătea în ușa *cottage*-ului ei de pe malul mării, așteptînd întoarcerea pescarilor, cam cu o oră înainte să afle de descoperirea corpului, cînd a văzut o barcă cu un singur om, depărtîndu-se cu iuțeală de acea parte a malului în care a fost mai apoi găsit cadavrul.

O altă femeie confirmă spusele pescarilor cum că au adus corpul la ea acasă, și încă mai era cald. L-au întins pe pat și l-au frecat, și Daniel a plecat în oraș după un farmacist, dar victima încetase să trăiască.

Cîțiva alți oameni fură interogați în legătură cu debarcarea mea și cu toții spuseră că din pricina vîntului puternic de nord ce se ridicase în timpul nopții era foarte probabil că mă învîrtisem cîteva ceasuri pe lîngă țărm și fusesem nevoit să mă reîntorc lîngă același loc din care plecasem. În afară de asta, ei își dădură cu părerea că se putea să fi adus corpul din altă parte și pesemne că necunoscînd prea bine locurile, l-am aruncat lîngă port, neștiind că e atît de aproape de oraș.

Domnul Kirwin, la auzul acestor mărturii, își exprimă dorința să fiu dus în odaia în care se afla cadavrul, ca să poată observa ce efect îmi va produce vederea

lui. Ideea îi fusese probabil sugerată de teribila nervozitate pe care am manifestat-o cînd s-a descris felul în care fusese săvîrşit omorul. Am fost deci condus de către magistrat şi de cîţiva oameni la han. Straniile coincidenţe ale acestei nopţi agitate nu puteau să nu mă pună pe gînduri, dar, ştiind că, la ora cînd fusese găsit corpul, eu stăteam de vorbă cu nişte oameni pe insula în care locuisem, eram cu desăvîrşire liniştit. Am intrat în camera în care se afla cadavrul şi am fost dus la coşciug. Cum aş putea să zugrăvesc ce am simţit privindu-l ? Şi acum încă mă cutremur de groază ori de cîte ori mă gîndesc la acea clipă cumplită. Cercetările, prezenţa magistratului şi a martorilor îmi pierire din minte ca un vis, cînd am văzut întins înainte-mi trupul lipsit de viaţă al lui Henry Clerval. Mi s-a tăiat răsuflarea şi, aruncîndu-mă deasupra trupului său, am strigat :

„Cum, şi pe tine, nepreţuitule Henry, urzelile mele criminale te-au răpus ? Pe cei doi i-am distrus ; alte victime îşi aşteaptă încă sorocul ; cum şi pe tine, Clerval, prietenul, binefăcătorul meu"...

Trupul omenesc e prea slab ca să reziste la chinurile pe care le îndurăm şi a trebuit să fiu tîrît afară din cameră, pradă unor cumplite zvîrcoliri.

Am căzut bolnav de febră. Două luni m-am zbătut între viaţă şi moarte ; delirurile mele, cum am aflat după aceea, au fost înfricoşătoare ; mă acuzam că i-am ucis pe William, pe Justine, şi acum pe Clerval. Uneori îi imploram pe cei de lîngă mine să mă ajute să distrug diavolul ce nu-mi da pace, alteori simţeam degetele monstrului încolăcindu-mi-se în jurul gîtului şi urlam de groază şi durere. Din fericire, cum vorbeam în limba natală, singur domnul Kirwin mă înţelegea ; dar zvîrcolirile şi ţipetele mele fură de ajuns ca să înfricoşeze pe ceilalţi martori.

De ce nu am murit atunci ? Lovit de nenorocire cum nu a mai fost vreodată un om, de ce nu m-am scufundat în uitare şi odihnă de veci ? Moartea răpune atîţia copii nevinovaţi, singurele nădejdi ale unor părinţi ce-i iubesc ca pe lumina ochilor ; cîte mirese şi cîţi

tineri îndrăgostiți n-au fost într-o zi strălucitori de sănătate și speranță, ca în alta să cadă pradă viermilor și putreziciunii mormintelor. Din ce eram eu plămădit de am putut ține piept atîtor lovituri care, ca o roată ce se învîrtește fără oprire, își reînnoiau necontenit tortura.

Dar mi-a fost sortit să trăiesc ; și, peste două luni, m-am deșteptat ca dintr-un vis, întins pe un pat sosios, păzit cu strășnicie de temnicieri, paznici și zăvoare ferecate și toate instrumentele cumplite ale unei închisori. Era dimineață, îmi amintesc, cînd m-am trezit din nou la înțelegere ; uitasem tot ce se întîmplase și singurul lucru pe care îl simțeam era că ceva ca o mare nenorocire mă copleșise deodată ; dar cînd am privit în juru-mi și am văzut ferestrele zăbrelite și mizeria din celula în care mă aflam, totul mi-a fulgerat din nou prin minte și am gemut atuncea din rărunchi. Acest zgomot trezi o femeie vîrstnică ce ațipise pe un scaun așezat lîngă patul meu. Era o infirmieră angajată special, soția unuia dintre paznici, și înfățișarea ei exprima toate acele însușiri josnice atît de des întîlnite la acea categorie de oameni. Trăsăturile feței îi erau împietrite, greoaie și aspre, ca ale oamenilor obișnuiți să vadă mizeria omenească, fără a mai fi în stare să simtă vreo cît de mică compătimire. Tonul ei exprima o totală indiferență ; mi se adresă în engleză și mi se păru că am mai auzit această voce în timpul suferințelor mele :

„Te simți mai bine acum, domnule ?" zise ea.

Am răspuns în același grai cu o voce slabă :

„Cred că da, dar dacă e să fie adevărat totul, dacă într-adevăr nu am visat, îmi pare rău că am rămas în viață ca să trăiesc toată această grozăvie și mîrșăvie".

„Cît despre asta, replică bătrîna, dacă te gîndești la omul pe care l-ai ucis, cred că mult mai bine ar fi fost să fi murit, căci nu-mi închipui că ai să scapi așa ușor, cu una cu două. Dar asta nu mă privește pe mine ; ceea ce am eu de făcut e să te îngrijesc și să te înzdrăvenesc ; îmi fac datoria cu conștiința curată și bine ar fi de ar face toți așa."

Am întors spatele cu dezgust femeii care putea să rostească vorbe atît de lipsite de simţire unui om abia scăpat din ghearele morţii. Dar mă simţeam prea lipsit de puteri ca să mă pot gîndi la tot ce se întîmplase. Toate împrejurările vieţii mele mi se perindară pe dinainte ca un vis. Mă întrebam chiar, în răstimpuri, dacă au existat cu adevărat, căci nu-mi mai apăruseră niciciînd în minte cu forţa pe care o are doar o realitate.

Cînd imaginile ce-mi pluteau pe dinainte deveniră mai clare, mi se ridică din nou febra ; întunericul mă apăsa din toate părţile ; nu se afla nimeni să mă aline cu vocea blîndă a iubirii ; nici o mînă scumpă mie nu mă sprijinea. Veni medicul şi-mi prescrise doctorii, iar bătrîna le prepară. O totală nepăsare se zugrăvea pe chipul primului, tot aşa cum o expresie de brutalitate era adînc întipărită şi pe faţa ei.

Cine putea să simtă vreun interes pentru soarta unui ucigaş, în afară de călăul care din asta îşi cîştigă existenţa ?

Cam acestea fură primele mele reflecţii ; dar curînd aflai că domnul Kirwin arătase faţă de mine o bunătate deosebită. Poruncise să mi se dea cea mai bună celulă din închisoare (dar cît de mizeră era această cea mai bună celulă) şi el fusese acela care-mi trimisese doctorul şi infirmiera. E adevărat, venea rareori să mă vadă, căci, deşi dorea din tot sufletul să uşureze suferinţele oricărei făpturi omeneşti, nu voia să asiste la chinurile şi la suferinţele minţii rătăcite ale unui criminal. Venea prin urmare să vadă dacă mi se dau toate îngrijirile de trebuinţă, dar vizitele sale erau scurte şi rare.

Intrasem deja în convalescenţă şi, într-o zi, stăteam aşezat pe scaun, cu ochii întredeschişi şi cu obrajii de o paloare cadaverică. Eram abătut şi sătul de această lume păcătoasă ; cugetam că ar fi mai bine să mă lepăd singur de viaţă, decît să rămîn într-o lume care pentru mine nu însemna decît un şir lung de nenorociri. La un moment dat, mă întrebam chiar dacă nu ar trebui să mă declar vinovat şi să îndur pedeapsa

legii, pe care eram mai îndreptățit s-o primesc decît fusese biata Justine. Acestea erau gîndurile care mă frămîntau cînd, deodată, se deschise ușa și apăru domnul Kirwin. Înfățișarea sa exprima multă simpatie și milă ; și-a tras lîngă mine un scaun și mi s-a adresat în franțuzește :

„Mă tem că locul acesta ți se pare îngrozitor ; pot face ceva ca să-ți ușurez traiul aici ?"

„Vă mulțumesc, dar orice ați face e zadarnic ; nu se găsește nicăieri pe pămînt vreun loc în care să pot duce un trai tihnit."

„Știu că simpatia unui străin nu-l poate ajuta cu nimic pe cel doborît, cum ești dumneata, de o nenorocire atît de stranie. Dar sper că vei părăsi curînd acest lăcaș plin de melancolie, căci, fără îndoială, vei putea aduce cu ușurință dovezi care să șteargă acuzația de crimă ce ți s-a adus."

„Acesta e lucrul care mă preocupă cel mai puțin ; am devenit, printr-o ciudată înlănțuire de împrejurări, cel mai bicisnic dintre muritori. Persecutat și chinuit cum sînt și am fost eu, mai poate moartea să însemne vreun rău pentru mine ?"

„Nimic, într-adevăr, nu ar putea fi mai chinuitor decît straniile întîmplări care au avut loc în ultima vreme. Ai fost aruncat, prin cine știe ce întîmplare, pe acest tărîm renumit pentru ospitalitatea sa, ai fost arestat de îndată și închis sub acuzație de crimă. Prima priveliște ce ți-a apărut în fața ochilor a fost trupul prietenului ucis într-un chip atît de inexplicabil și azvîrlit, ca să zic așa, de vreun dușman în calea ta."

Pe cînd domnul Kirwin vorbea, în ciuda tulburării pe care mi-o stîrnise imaginea suferințelor mele, am simțit și o mare surpriză văzînd cît de multe lucruri părea el să știe despre mine. Presupun că pe chipul meu se citea o oarecare uimire, căci domnul Kirwin se grăbi să adauge :

„De cum ai căzut bolnav, mi s-au adus hîrtiile ce au fost găsite asupră-ți și le-am cercetat în speranța de a descoperi un indiciu, ca să pot trimite familiei

tale o înştiinţare despre nenorocirea şi boala ta. Am găsit mai multe scrisori şi, printre altele, una care, de la primele rînduri, am înţeles că e de la tatăl tău. I-am scris pe dată la Geneva ; au trecut aproape două luni de cînd i-am trimis scrisoarea... dar ce-i cu tine, eşti încă bolnav, mai ai febră ; nu, hotărît lucru, nu eşti încă în stare să primeşti veşti."

„Nu mă mai ţineţi în această încordare de mii de ori mai cumplită decît cea mai groaznică veste. Spuneţi-mi ce nouă scenă a morţii s-a mai jucat şi a cui asasinare urmează acum să o deplîng ?"

„Familia ta e bine sănătoasă, spuse domnul Kirwin cu blîndeţe, şi cineva, un prieten, a venit să te vadă".

Nu ştiu cum mi-a venit acest gînd, dar deodată fui încredinţat că asasinul venise să-şi bată joc de nenorocirea mea şi să mă sileaască, prin moartea lui Clerval, să capitulez în faţa dorinţelor sale drăceşti. Mi-am acoperit faţa cu mîinile şi am strigat îngrozit :

„Goniţi-l ! Nu vreau să-l văd, pentru numele lui Dumnezeu, nu-l lăsaţi să intre."

Domnul Kirwin mă privi tulburat. Nu putea să nu privească exclamaţia mea ca pe o dovadă a vinovăţiei, aşa că spuse cu destulă asprime :

„Îmi închipuiam, tinere, că prezenţa tatălui tău va fi întîmpinată cu bucurie şi nu că-ţi va inspira o atît de violentă aprehensiune."

„Tata, am strigat, simţind cum mi se destinde fiecare muşchi al feţei şi cum bucuria ia locul suferinţei, a venit cu adevărat tata ? Ce bine, vai ce bine. Dar unde-i, de ce nu apare odată ?"

Schimbarea ce avu loc în purtarea mea îl surprinse şi-i plăcu magistratului, care pesemne se gîndi că exclamaţia se datora unei reveniri trecătoare a delirului, aşa că el îşi regăsi pe dată bunăvoinţa cu care mă întîmpinase la început. Se ridică şi ieşi împreună cu infirmiera iar peste o clipă tata îşi făcu apariţia.

Nimic, în acel moment, nu mi-ar fi putut pricinui o mai mare plăcere decît sosirea tatei. I-am luat mîinile într-ale mele şi am strigat :

„Eşti deci nevătămat — dar Elizabeth, Ernest ?"

Tata mă linişti cu asigurări de sănătate şi se strădui, stăruind asupra acestor subiecte atît de dragi inimii mele, să-mi ridice moralul atît de scăzut ; dar simţi de îndată că o închisoare nu poate fi lăcaşul veseliei.

„Dar ce loc e acesta în care te afli, fiule, zise, privind cu întristare la ferestrele zăbrelite şi la aspectul jalnic al celulei. Ai plecat în călătorie crezînd că vei găsi fericirea, dar o fatalitate pare să te urmărească. Iar bietul Clerval"...

La auzul numelui nefericitului meu prieten ucis m-a cuprins o tulburare pe care, în starea de slăbiciune în care mă aflam, cu greu o puteam îndura ; am izbucnit în plîns.

„Vai mie, tată, aşa este, am răspuns, un destin dintre cele mai cumplite atîrnă deasupra capului meu şi mi-e sortit să trăiesc pentru a-l împlini, căci altfel cum crezi că aş mai fi putut supravieţui şi nu m-am prăbuşit mort pe loc deasupra coşciugului lui Henry."

Nu ne fu însă îngăduit să stăm prea mult de vorbă căci, şubred cum eram încă după boală, trebuiam supravegheat cu multă luare aminte ca nu cumva o cît de mică oboseală să-mi fie fatală. Aşa că, nu după mult, apăru domnul Kirwin care spuse că sînt încă prea slăbit pentru a rezista la un efort atît de mare. Însă pentru mine, sosirea tatălui meu fu o pronie cerească şi încetul cu încetul mi-am recăpătat puterile.

Dar dacă boala mi se scurgea din trup, în schimb nimic nu putea împrăştia neagra şi sumbra melancolie ce-mi sălăşluia în minte. Imaginea lui Clerval, aşa cum îl văzusem ultima oară, palid, fără viaţă îmi plutea mereu pe dinainte. Nu o dată agitaţia în care aceste plăsmuiri ale minţii mă aruncau îi făcea pe prieteni să se teamă de o revenire a bolii. O, Doamne ! De ce se trudeau ei să salveze o viaţă atît de bicisnică şi mîrşavă ? Fără îndoială pentru ca eu să-mi pot împlini destinul ; şi, har domnului, acum mi se apropie în sfîrşit sorocul. Curînd, da, foarte curînd, moartea va stinge aceste zbateri ale inimii mele, o va uşura de greaua povară a suferinţei care mă striveşte şi, supu-

nîndu-mă osîndei dreptății, îmi voi afla în sfîrșit odihna. Alteori însă, deși dorința aceasta mi se încuibase adînc în minte, sosirea morții îmi apărea atît de îndepărtată, încît stăteam ore întregi nemișcat, fără cuvînt, rugîndu-mă să se abată vreun cataclism care să ne îngroape sub ruinele sale și pe vrăjmașul meu și pe mine.

Ziua întrunirii curții cu juri se apropia. Trecuseră trei luni de cînd zăceam în închisoare. Și, deși slăbit și în pericol neîncetat de a cădea din nou la pat, am fost nevoit să călătoresc aproape o sută de mile pînă la reședința de comitat unde se ținea ședința tribunalului. Domnul Kirwin luase asupră-și sarcina de a se îngriji de alegerea martorilor și a probelor necesare apărării. Și am fost cruțat de rușinea de a apărea în public sub acuzație de crimă, căci cazul meu nu a fost înaintat curții marțiale. Marele juriu a respins această cerere după ce a fost produsă dovada că la ora cînd se găsise corpul prietenului meu, eu mă aflam pe Insulele Orkney. Astfel, la o săptămînă după ce mă mutaseră în noua închisoare, am fost pus în libertate.

Ce încîntat a fost tata cînd a aflat că îmi dovedisem nevinovăția, că puteam din nou respira aerul proaspăt de afară și că mi se îngăduia să mă reîntorc în țara mea natală! Dar eu nu împărtășeam aceste simțăminte, căci mie și zidurile unei temnițe și cele ale unui palat îmi erau deopotrivă de urîte. Cupa vieții era pentru totdeauna otrăvită și, deși soarele îmi dăruia razele sale cum le-ar dărui unui om fericit și cu inima voioasă, eu nu vedeam nimic în juru-mi decît un întuneric înspăimîntător și gros, prin care nu răzbea nici o altă lumină decît strălucirea unor ochi pătrunzători, ce mă sfredeleau pînă în adîncuri. Uneori erau ochii atît de plini de înțeles ai lui Henry, lîncezind în moarte, cu orbitele întunecate aproape acoperite de pleoape și de genele lungi și negre care le tiveau; alteori erau ochii spălăciți, înnegurați ai monstrului, așa cum îmi apăruseră ei pentru întîia oară în odaia mea din Ingolstadt.

Tata încerca să redeștepte în mine simțămintele de afecțiune. Îmi vorbea de Geneva, pe care aveam s-o revăd curînd, de Elizabeth și de Ernest, dar aceste cuvinte nu făceau decît să-mi smulgă gemete și mai adînci. Uneori, într-adevăr, mă încingea un dor de fericire și mă gîndeam, cu o melancolică bucurie, la iubita mea verișoară, ori tînjeam, pradă unei mistuitoare *maladie du pays*, să revăd încă o dată lacul albastru și Rhônul cel repede pe care atît de mult îl îndrăgeam în anii copilăriei; dar mai tot timpul eram cufundat într-o stare de torpoare care făcea ca o ședere în închisoare să-mi pară tot atît de binevenită ca și cel mai încîntător peisaj de natură; și această lungă toană nu era curmată decît de crize puternice de deznădejde. În acele momente simțeam un imbold să pun singur capăt acestei existențe pe care o uram; și era nevoie de atenție și îngrijire necontenită pentru ca nu cumva, într-un gest de nesăbuită violență, să-mi fac singur seama.

Aveam însă o datorie de împlinit și amintirea acesteia sfîrși în cele din urmă prin a birui egoista mea deznădejde. Trebuia să mă reîntorc fără zăbavă la Geneva, ca acolo să veghez asupra vieților celor care îmi erau pe lume cei mai dragi și să aștept la pîndă să apară ucigașul, dacă norocul îmi va purta pașii către locul unde își are ascunzișul, sau, dacă el va îndrăzni să mi se arate singur, să pot, țintind fără greș, răpune făptura slută pe care o înzestrasem cu asemănarea pocită a unui suflet, și mai hîd încă. Dar tata, temîndu-se că nu voi fi în stare să fac față oboselii drumului, nu se arăta grăbit de plecare; căci ajunsesem o epavă, o umbră de om. Mă lăsaseră cu totul puterile. Eram numai piele și oase, iar febra, zi și noapte, îmi devasta trupul șubrezit.

Totuși văzînd că stăruiam cu atîta înfrigurare și nerăbdare să părăsim Irlanda, tata se gîndi că e mai bine să se înduplece. Ne îmbarcarăm pe bordul unui vas cu destinația Havre-de-Grâce și un vînt prielnic ne purtă departe de coasta irlandeză. Era miezul nopții. Stăteam întins pe punte privind la stele și ascultînd

clipocitul valurilor. Am binecuvîntat întunericul care ştersese dinaintea ochilor mei acel ţărm şi inima îmi bătea de bucurie frenetică la gîndul că în curînd îmi va apărea înainte Geneva. Trecutul mi se înfăţişa acuma ca un vis urît; şi totuşi, vasul în care mă aflam, vîntul care mă purta departe de nesuferitele maluri ale Irlandei şi marea care mă înconjura din toate părţile, nu pregetau să-mi reamintească că nu fusesem amăgit de vreo născocire ori de vreo vedenie şi că într-adevăr Clerval, prietenul meu şi cel mai drag tovarăş, căzuse victima mea şi a monstrului pe care îl creasem. Mi-am prefirat din nou, în minte, întreaga viaţă; copilăria paşnică şi fericită petrecută în sînul familiei la Geneva, moartea mamei şi plecarea la Ingolstadt. Mi-am amintit, fără să-mi pot stăpîni un fior, de avîntul smintit care mă îmboldise să zămislesc acea pocitanie vrăjmaşă şi am retrăit noaptea în care ea se trezise la viaţă. Dar această amintire a fost mai mult decît puteam să îndur şi şirul gîndurilor s-a rupt, mii de simţăminte mi-au potopit sufletul şi am izbucnit într-un plîns amarnic.

Încă de cînd îmi revenisem din febră, luasem obiceiul să iau seara cîte o mică porţie de laudanum; căci doar astfel puteam să-mi cîştig odihna de care aveam nevoie ca să pot rămîne în viaţă. Şi cum amintirea feluritelor mele nenorociri mă apăsa prea tare, am înghiţit o cantitate de două ori mai mare decît de obicei şi nu după mult am căzut într-un somn adînc. Dar nici somnul nu-mi oferi aşteptatul răgaz de la gînduri şi chin; mii de imagini, una mai înspăimîntătoare decît alta, mi se înfăţişară în vis. Spre dimineaţă am intrat chiar într-un fel de coşmar; simţeam cum mi se încleştează degetele monstrului în jurul gîtului şi nu mă puteam smulge din strînsoarea lui, şi gemete şi ţipete îmi răsunau în urechi. Tata, care mă veghea, văzînd cum mă zbat în somn, mă trezi; am auzit valurile ce se spărgeau de bord, am văzut cerul vătuit cu nori; demonul nu era acolo şi atunci o senzaţie de siguranţă, sentimentul că un răstimp de pace avea să

despartă clipa prezentă de dezastrul fără leac pe care îl pregătește viitorul, mă pătrunse ; mă cuprinse un fel de uitare calmă, așa cum numai sufletul omenesc este în stare să cunoască.

Capitolul 22

Călătoria pe mare se sfîrși. De cum am debarcat, am și pornit spre Paris. Dar mi-am dat curînd seama că mă încrezusem prea mult în puterile mele și că, pentru a fi în stare să-mi continui drumul, aveam nevoie de odihnă. Tata-mi arăta o grijă neobosită, dar, necunoscînd adevărata cauză a suferințelor mele, căuta prin tot felul de mijloace greșite să tămăduiască acest rău fără leac. Ar fi vrut să mă vadă distrîndu-mă în societate. Dar eu, față de oameni, aveam doar sentimente de oroare. O nu, nu oroare ! Doar erau frații, semenii mei, și chiar și cei mai nevolnici îmi apăreau ca niște făpturi de natură îngerească, de o cerească alcătuire. Dar simțeam că nu am dreptul să trăiesc printre ei. Dezlănțuisem asupră-le un dușman a cărui singură bucurie era să le verse sîngele și să se desfete la auzul gemetelor lor. Cum m-ar urî ei, de la primul pînă la cel din urmă, și m-ar vîna fără cruțare de ar avea cunoștință de actele mele necurate și de crimele ce se trăgeau din ele.

Tata se înclină în cele din urmă în fața dorinței mele de a evita societatea oamenilor, dar se străduí și mai departe să mă scoată din starea mea de întunecată disperare. Uneori își închipuia că ea se datorează rușinii și umilinței în care acuzația de crimă mă tîrîse și încerca să mă convingă cît de vană este mîndria.

„Vai, tată, răspundeam, cît de puțin mă cunoști. Întreaga fire a omului, cu pasiunile și sentimentele ei ar fi terfelită în noroi, dacă un nenorocit ca mine ar mai putea vorbi de mîndrie. Justine, biata nefericită, tot atît de nevinovată ca și mine, a fost și ea acuzată,

ispăşind o vină inexistentă; dar adevăratul vinovat de moartea sa sînt eu — eu am ucis-o. Dar ce spun, toţi — William, Justine, Henry — toţi au murit din pricina mea."

Nu era pentru prima oară că tata mă auzea rostind asemenea vorbe; în timpul detenţiei le repetasem adesea; în asemenea clipe de căinare, uneori, el va avea aerul că ar dori să-mi ceară o explicaţie, alteori însă părea să pună totul pe seama închipuirilor bolnave prin care mintea mea se rătăcise în timpul bolii şi de care şi acum, în convalescenţă, se încăpăţîna să se agaţe. Eu însă mă feream în orice chip să dezvălui existenţa monstrului meu. Căci aveam încredinţarea că aş fi pe dată socotit nebun şi asta însemna că va trebui să-mi pun lacăt la gură pentru totdeauna. Dar în acelaşi timp nu mă simţeam în stare să dezvălui un secret care l-ar umple, pe cel ce ar sta să-l asculte, de uimire, şi l-ar arunca în realitatea bîntuită de spaime a fantasticului. Mi-am înfrînat, deci, dorinţa nepotolită de a căuta la cei apropiaţi înţelegerea şi mila de care aveam atîta nevoie şi am păstrat tăcerea, cînd de fapt, aş fi dat o lume ca să pot destăinui acel secret fatal. Totuşi, cuvinte ca cele rostite mai sus, ţîşneau fără voie din gura mea. Desigur că nu le însoţeam de nici un fel de explicaţii, dar faptul că auzeam adevărul rostit cu voce tare îmi mai uşura oarecum povara durerii mele misterioase. Odată, tata mi se adresă cu o expresie de neîncrezătoare uluire:

„Scumpe Victor, ce sînt balivernele astea! Te rog, fiule, să nu mai aud asemenea vorbe din gura ta niciodată".

„Nu sînt nebun, am strigat deodată cu înverşunare, soarele şi cerurile care mi-au contemplat de sus îndeletnicirile pot să adeverească că spun adevărul. Eu sînt asasinul acelor victime nevinovate. Ele au murit din pricina plăsmuirii mele infernale. De o mie de ori am dorit să-mi dau tot sîngele, pînă la ultima picătură, numai spre a le fi salvat lor viaţa. Dar nu am putut, tată, nu am putut să sacrific omenirea întreagă."

Ultimele cuvinte îl convinseră pe tata că nu eram întru totul teafăr la minte, așa că schimbă pe loc subiectul conversației, încercînd să-mi abată gîndurile pe alt făgaș. Căci ținea din toate puterile să-mi șteargă din memorie scenele petrecute în Irlanda. Și cum el nu pomenea niciodată nimica despre acele triste întîmplări, nu mă lăsă nici pe mine să aduc vorba de ele.

Pe măsură ce trecea vremea, mi-am revenit; nefericirea îmi sălășluia încă în inimă, dar nu mai lăsam să-mi scape vorbe fără șir despre crimele de care mă făcusem vinovat. Era de ajuns că aveam eu conștiința acestei vinovății. Pusesem cu hotărîre stavilă și înfrînasem acea voce imperioasă prin care nemernicia mea voia uneori să se mărturisească lumii întregi; și purtările mele deveniră mai calme și mai reținute decît fuseseră vreodată de cînd plecasem în călătoria mea către marea de gheață.

Cîteva zile înainte de a pleca din Paris către Elveția am primit această misivă de la Elizabeth:

Prietene scump,

Ce mare bucurie să primesc o scrisoare de la unchiul, datată la Paris; iată că nu te mai afli la o atît de grozavă depărtare de casă și pot spera ca, în mai puțin de o săptămînă, să te revăd. Bietul meu văr, cît de mult trebuie să fi suferit. Mă aștept să arăți încă și mai bolnav decît erai la plecare. Iarna asta s-a scurs ca vai de lume, căci m-a chinuit tot timpul o încordată așteptare; dar nădăjduiesc să citesc pe chipul tău împăcarea și să aflu că în inima ta mai este loc pentru mîngîiere și liniște.

Și totuși, mi-e teamă că încă mai nutrești acele simțăminte care te făceau atît de nefericit acum un an, și chiar că timpul le-a adîncit și mai mult. În toată această vreme nu am vrut să te mai tulbur și eu, căci prea multe nenorociri te-au împovărat, dar după conversația pe care am avut-o cu unchiul înainte de plecarea sa, am înțeles că e nevoie, înainte de a ne reîntîlni, de o explicație.

Explicație! Îți vei spune poate; ce să aibă Elizabeth de explicat? Dacă, într-adevăr, așa ți-ai spus, atunci întrebările mele au și primit răspunsul și îndoielile s-au spulberat. Dar cum ești departe de mine, se prea poate ca tu să te temi și în același timp să te bucuri de această explicație; și dacă ar fi să fie așa, nu mai îndrăznesc să amîn vorbele pe care, în timpul lipsei tale, am dorit de atîtea ori să ți le scriu, dar nu am avut destul curaj ca să încep.

Știi foarte bine, Victor, că încă de cînd eram copii, părinții tăi și-au pus mari speranțe în unirea noastră. De altfel ei ne-au și mărturisit aceasta și ne-au obișnuit cu gîndul că într-o zi evenimentul va avea neîndoios loc. Am fost prieteni de joacă în copilărie și, cred eu, o neprețuită și scumpă prietenie ne-a legat și cînd am crescut mari. Dar precum fratele și sora nutresc o vie afecțiune unul față de celălalt, fără a dori însă acea intimitate deplină, nu cumva asta se întîmplă și cu noi? Spune-mi, scumpe Victor. Răspunde-mi, te conjur, pe fericirea amîndurora, cu simplul adevăr — nu iubești pe altcineva?

Ai călătorit mult, ți-ai petrecut mai mulți ani ai tinereții la Ingolstadt, și, îți mărturisesc, prietene, că atunci cînd vara trecută te-am văzut atît de nefericit, căutînd singurătatea și fugind de oameni, nu m-am putut împiedica să nu presupun că poate tu regreți această legătură a noastră și îți închipui că onoarea te leagă să împlinești dorința părinților, împotriva înclinațiilor tale naturale. Dar ce raționament fals e acesta, negreșit. Îți mărturisesc, prietenul meu, că te iubesc și că în visele mele feerice de viitor tu ești mereu alături de mine, prieten și tovarăș nedespărțit. Dar eu la fericirea ta mă gîndesc ca și la a mea, atunci cînd îți declar că cununia noastră îmi va pricinui o nesfîrșită durere, dacă ea nu e dictată de libera ta alegere. Chiar și acuma îmi dau lacrimile cînd mă gîndesc că, doborît cum ești de atîtea crude nenorociri, poți să înăbuși în tine, din pricina cuvîntului „onoare", toată speranța în acea iubire și fericire, care singură ar putea să te ajute să te regăsești. Și tocmai eu, care

nutresc față de tine o atît de dezinteresată afecțiune să fiu cea care să-ți înzecească nenorocirea, devenind un obstacol în calea dorințelor tale! Ah, Victor, să știi că verișoara și camarada ta de joacă îți poartă o iubire prea sinceră ca această presupunere să o poată întristeze. Fii fericit, prietenul meu, și dacă îmi împlinești această singură rugăminte, fii liniștit știind că nimic pe lume nu va avea puterea să-mi tulbure liniștea.

Această epistolă nu trebuie să te neliniștească prea tare; nu te grăbi să răspunzi mîine, nici poimîine, nici chiar pînă vei veni, dacă ți-e greu s-o faci. Unchiul îmi va trimite vești despre sănătatea ta și, dacă atunci cînd ne întîlnim, voi vedea fluturîndu-ți pe buze măcar un surîs stîrnit de acest demers al meu, o altă fericire nici că mi-aș putea dori.

ELIZABETH LAVENZA

GENEVA, 18 MAI, 17...

Această scrisoare îmi reînvie în minte ceea ce aproape că uitasem: amenințarea diavolului. „În noaptea nunții tale mă voi afla lîngă tine." Aceasta îmi era osînda, căci în noaptea aceea demonul avea să-și pună la bătaie întreaga iscusință, numai pentru a mă distruge și a-mi răpi lumina fericirii, singura care făgăduia să-mi aline, în parte, suferințele. În noaptea aceea hotărîse el să-și încununeze șirul crimelor cu moartea mea. Ei bine, fie. Urma să aibă loc o luptă pe viață și pe moarte, în care, dacă ar fi fost el biruitor, eu mi-aș fi găsit în schimb pacea, și astfel stăpînirea lui asupră-mi ar fi luat sfîrșit; iar dacă el ar fi fost învins, aș fi redevenit un om liber. Dar, vai, ce fel de libertate avea să fie aceea? La fel cu cea a țăranului care, după ce și-a văzut familia masacrată, casa arsă și ogorul pustiit sub ochii săi, rămîne la voia întîmplării, fără adăpost, fără bani și singur, dar liber. Cam așa ar fi fost libertatea mea de nu aș fi știut că am în Elizabeth o comoară. Și, totuși, era limpede: remușcarea și gîndul vinovăției aveau să mă urmărească pînă la moarte.

Dulce, iubită Elizabeth! I-am tot citit și recitit scrisoarea și simțăminte mai blînde mi s-au furișat în inimă ; și am cutezat chiar să șoptesc vorbe despre un vis ceresc de iubire și de bucurie ; dar apucasem să muşc din mărul oprit și îngerul cu brațul întins mă izgonise departe de orice speranță. Cu toate acestea, mi-aș fi jertfit bucuros viața, dacă știam că o fac spre binele ei. Dacă monstrul și-ar îndeplini amenințarea, moartea era de neînlăturat ; și, totuși, din nou, m-am întrebat dacă într-adevăr cununia îmi va grăbi destinul. M-aș sfîrși, astfel, cu cîteva luni mai devreme, căci altfel, dacă vrăjmașul ar bănui că, speriat de amenințările sale, am de gînd să-mi amîn nunta, ar găsi fără îndoială alte mijloace, poate și mai îngrozitoare, de a se răzbuna. Jurase „să fie alături de mine în noaptea nunții", dar nu cred că aceasta însemna că va sta cu mîinile legate, de vreme ce îl omorîse imediat după proferarea amenințărilor pe Clerval, ca și cum ar fi voit să-mi arate că nu se săturase încă de sînge. Am decis, prin urmare, că dacă unirea mea imediată cu Elizabeth ar însemna fie salvarea ei, fie cea a tatei, planurile urzite de dușman împotriva vieții mele n-ar trebui să o întîrzie nici măcar cu o clipă.

Cam asta era starea sufletească în care m-am apucat să-i scriu Elizabethei. Scrisoarea mea fu calmă și drăgăstoasă.

„Mă tem, fată dragă, i-am spus, că prea multă fericire nouă nu ne-a mai rămas pe pămînt ; să știi, însă, că tot ce ar putea însemna pentru mine vreodată o portiță către această fericire se leagă numai de tine. Alungă-ți temerile ; doar ție îți dăruiesc întreaga mea viață și toate strădaniile pentru a te face să-ți găsești mulțumirea ; am însă un secret, Elizabeth, un groaznic secret ; cînd am să ți-l destăinuiesc, o să-ți înghețe sîngele în vine de oroare și atunci suferința mea nu te va mai surprinde de loc, ci te vei minuna doar că am mai putut rămîne în viață după toate cele îndurate. Îți voi dezvălui această poveste de groază și de chin, a doua zi după nuntă, căci, dulcea mea verișoară, în-

tre noi trebuie să existe o desăvîrşită încredere. Dar pînă atunci, te implor, să nu pomeneşti şi nici să nu aduci pe departe vorba despre asta. Te rog din tot sufletul şi sînt încredinţat că te vei supune acestei rugăminţi."

După aproape o săptămînă de la primirea epistolei Elizabethei ne-am întors în Geneva. Dulcea făptură mă întîmpină cu căldură şi dragoste, dar i-au dat lacrimile în ochi văzîndu-mi trupul slab de-i numărai coastele şi obrajii supţi de febră. Nici ea nu arăta ca înainte. Era mai subţire, iar acea minunată vioiciune care mă încîntase întotdeauna, aproape dispăruse ; dar blîndeţea ei, adînca compasiune ce i se citea în privire, păreau parcă mai potrivite pentru convieţuirea cu omul bicisnic şi nefericit care eram eu.

Liniştea acestor clipe, însă, nu a durat mult. Amintirea aducea cu sine un suflu de nebunie. Cînd mă gîndeam la cele petrecute simţeam că mă smintesc cu adevărat ; uneori o furie cumplită fierbea în mine, alteori eram abătut şi ursuz şi stăteam ore întregi nemişcat, fără să vorbesc, şi nevoind să dau ochi cu ceilalţi, năucit de mulţimea chinurilor de care eram copleşit.

Singură Elizabeth avea puterea să mă smulgă din aceste stări ; vocea ei blîndă mă alina cînd eram pradă acceselor de furie şi mă trezea la sentimente mai umane cînd căzeam în toropeală. Plîngea alături de mine, de dragul meu. Cînd reveneam la judecată ea mă mustra şi încerca să mă îndemne la resemnare. Dar vai, resemnarea o fi bună pentru cei nefericiţi, dar cei vinovaţi sînt condamnaţi să nu-şi afle liniştea niciodată. Căci chinurile remuşcării otrăvesc pînă şi voluptatea pe care nu rareori oamenii o găsesc tocmai în excesul de suferinţă.

Curînd după ce am sosit, tata aduse vorba de căsătorie. N-am răspuns nimic.

„Ai vasăzică o altă legătură ?"

„Pe viaţa mea că nu. O iubesc pe Elizabeth şi singurul lucru pe care-l aştept cu nerăbdare e să ne că-

sătorim. Să stabilim deci ziua, şi din acea zi mă voi închina, în viaţă cît şi în moarte, fericirii verişoarei mele."

„Dragă Victor, nu vorbi aşa! Grele nenorociri s-au abătut asupră-ne, dar hai să ne strîngem alături de cei ce au rămas şi să trecem iubirea pentru cei ce ne-au părăsit asupra acelora ce mai sînt încă vii. Cercul nostru va fi mic, dar strîns unit prin legăturile dragostei şi ale nenorocirii comune. Şi cînd vremea ne va fi alinat deznădejdea, alte lucruri scumpe nouă se vor naşte, care să umple golul lăsat în urmă de cei ce cu atîta cruzime ne-au fost răpiţi."

Acestea erau sfaturile tatii. Dar mie, ele nu făceau decît să-mi amintească de cumplita ameninţare; să nu te miri că, atoatebiruitor cum fusese pînă atunci diavolul în toate făptuirile sale sîngeroase, îl socoteam de neînvins şi că, de cînd pronunţase cuvintele *„în noaptea nunţii tale mă voi afla lîngă tine"*, soarta mea ameninţată îmi apărea de neînlăturat. Dar moartea nu mai însemna pentru mine nici un rău acuma cînd era pusă în cumpănă cu pierderea Elizabethei. Şi aşa se face că am răspuns tatii, cu o înfăţişare mulţumită şi chiar plină de voioşie, că dacă Elizabeth va consimţi, ceremonia să aibă loc peste zece zile; şi astfel mi-am pecetluit, credeam atunci, soarta.

Dumnezeule mare! Dacă aş fi bănuit măcar o clipă care ar putea fi planurile drăceşti ale vrăjmaşului, aş fi fugit mai degrabă departe de ţară în veşnică pribegie şi aş fi rătăcit din loc în loc prin ţări străine, biet pribeag lipsit de prieteni, decît să fi consimţit la această nefericită căsătorie. Dar, înzestrat parcă cu puteri vrăjitoreşti, monstrul mă orbise să nu discern adevăratele lui intenţii. Şi, crezînd că-mi pregătisem doar propria mea moarte, eu grăbisem de fapt pe aceea a unei victime cu mult mai de preţ.

Cum ziua căsătoriei noastre se apropia, din laşitate ori poate împins de vreo presimţire, am simţit cum îmi piere curajul. Dar mi-am ascuns simţămintele sub masca unei veselii care stîrnea voia bună şi înseninа chipul tatii, fără să poată însă înşela ochiul pururea

treaz al Elizabethei. Ea aştepta unirea noastră cu o calmă resemnare, amestecată cu oarecare teamă, căci trecutele nenorociri o învăţaseră că ceea ce acuma poate apărea ca o fericire neîndoioasă şi palpabilă se poate oricînd risipi într-un vis aerian, care nu lasă îndărăt nici o altă urmă decît un adînc, un veşnic regret.

Pregătirile erau în toi, primeam vizite de felicitare şi totul părea că merge strună. Mi-am zăvorît cît puteam de bine în inimă neliniştea ce mă rodea şi am îndeplinit cu părelnică rîvnă planurile tatii, deşi ele nu puteau decît să adauge un plus de decor şi de fast tragediei mele. În urma străduinţelor sale, guvernul austriac îi redase Elizabethei o parte din moştenire. Astfel îi revenise şi un mic domeniu pe ţărmul lacului Como. Ne-am înţeles ca îndată după cununie să plecăm la Villa Lavenza şi acolo, pe malul frumosului lac pe care era construită, să ne petrecem primele zile de fericire.

Între timp mi-am luat toate precauţiile ca, dacă diavolul m-ar fi atacat deschis, să mă pot apăra. Purtam neîncetat un pistol şi un pumnal asupră-mi şi eram mereu cu ochii în patru ca nu cumva să fiu luat pe neaşteptate, aşa încît această pază, întrucîtva, mă mai liniştise. Pe de altă parte, pe măsură ce ziua se apropia, ameninţarea îmi părea mai mult ca o închipuire, de teama căreia nu merita să-mi tulbur pacea ; căci pe zi ce trece îmi apărea mai sigură, mai neîndoioasă fericirea pe care speram s-o aflu în această căsătorie apropiată, despre care îi auzeam pe toţi vorbind fără încetare ca despre o sărbătoare pe care nimica n-ar putea-o împiedica să se înfăptuiască.

Elizabeth părea fericită ; purtarea mea calmă o ajutase în mare măsură să-şi regăsească liniştea. Dar în acea zi, care avea să-mi împlinească atît dorinţele cît şi destinul, era melancolică, de parcă o presimţire a răului i se furişase în suflet ; sau poate se gîndea la secretul înspăimîntător pe care făgăduisem să i-l destăinui a doua zi. Tata deborda în schimb de bucurie

și, în forfota pregătirilor, nu vedea în melancolia nepoatei decît sfiicIunea ce stă bine unei mirese.

După ce solemnitatea avu loc, casa tatii se umplu de oaspeți, iar noi doi, după cum rămăsesem înțeleși, aveam să ne începem călătoria pe apă, urmînd să dormim noaptea la Evian, de unde porneam a doua zi mai departe. Ziua era frumoasă, vîntul prielnic ; totul surîdea călătoriei noastre nupțiale.

Acelea au fost ultimele clipe din viața mea în care m-am mai simțit fericit. Alunecam ușor pe ape ; soarele dogorea, dar noi ne adăposteam de razele sale sub un fel de baldachin de unde ne bucuram de frumusețea priveliștilor pe care ni le oferea țărmul, dincolo de care vedeam Mont Salêve-ul, malurile încîntătoare ale Montalègre-ului, și, în depărtare, înălțîndu-se deasupra tuturora, mîndrul Mont Blanc și lanțul de munți înzăpeziți care în zadar încearcă să-i fie deopotrivă. Ori, plutind de-a lungul celeilalte coaste, vedeam mărețul Jura ale cărui povîrnișuri întunecate se ridică în calea ambiției celor ce vor să-și părăsească patria și stăvilesc — barieră de netrecut — dușmanul care ar dori să o subjuge.

Am luat mîna Elizabethei în a mea :

„Ești întristată, iubirea mea. O, dacă ai ști cît am suferit și cît s-ar putea să mai pătimesc încă te-ai strădui să mă lași să savurez gustul liniștii și libertății de care cel puțin ziua aceasta îmi îngăduie să am parte".

„Fii fericit, Victor, răspunse Elizabeth ; nimic, sper, nu stă să te tulbure, și fii sigur că dacă pe chipu-mi nu e zugrăvită bucuria, în schimb inima mi-e mulțumită. Ceva îmi șoptește să nu mă încred prea mult în viitorul ce mi se deschide înainte, dar nu vreau să dau ascultare acestei voci sinistre. Uite ce repede alunecăm și cum norii, ce acoperă din cînd în cînd domnul Mont Blanc-ului, spre a se ridica apoi, iar, imprimă o sporită frumusețe acestor priveliști. Privește și peștii ce înoată în apa atît de limpede, încît poți distinge chiar și cea mai mică pietricică de pe fund. Ce zi minunată ! Cît de fericită și senină pare întreaga natură !"

Astfel încerca Elizabeth să-mi abată gîndurile din făgaşul melancoliei. Dar şi dispoziţia ei era nestatornică ; bucuria îi sclipea în ochi cîteva clipe, ca apoi să lase mereu locul absenţei şi visării.

Soarele coborî ; am trecut de rîul Drance, urmărind-ul cum şerpuieşte printre prăpăstiile şi printre văgăunile munţilor. Alpii erau acum aproape de lac şi ne apropiam de amfiteatrul ce-i mărgineşte spre răsărit. Vîrful Evian se ridica strălucitor dintre pădurile ce-l năpădesc şi dintre şirurile de munţi crescuţi parcă unul din altul, pe care le străjuieşte.

Vîntul ce ne mînase pînă atunci cu iuţeală se domoli pe la asfinţit, prefăcîndu-se într-o adiere uşoară ; boarea moale unduia suprafaţa apei şi zburlea frunzişul de pe malul de care ne apropiam, purtînd pînă la noi delicate miresme de flori şi de fîn. Soarele dispăru sub dunga zării cînd am acostat şi punînd piciorul pe mal, am simţit cum se redeşteaptă în mine acele îngrijorări şi temeri de care nu mai aveam să scap niciodată.

Capitolul 23

Era ora opt cînd am tras la mal ; ne-am mai plimbat puţin pe ţărm, bucurîndu-ne de lumina filtrată a amurgului, apoi ne-am dus la han de unde am contemplat priveliştea pădurilor, a munţilor şi a apelor învăluite acum în întuneric, dar cu contururi încă distincte.

Vîntul, care se potolise la miazăzi, se ridica cu putere înnoită, dinspre apus. Luna atinsese pe cer punctul ei cel mai înalt şi începea să coboare ; norii alergau prin faţa-i cu o iuţeală mai mare decît cea a zborului de vultur, întunecîndu-i razele, iar lacul oglindea cerul învolburat pe care zbuciumul crescînd al valurilor îl făcea să pară încă şi mai neliniştit. Şi, deodată, o furtună grea de ploaie se prăvăli de sus.

Fusesem liniştit în timpul zilei ; dar de îndată ce noaptea umbri contururile lucrurilor, mii de spaime mi

se strecurară în suflet. Tulburat, cu urechea la pîndă, stăteam mereu cu mîna pe pistolul ascuns sub cămaşă, tresărind la orice zgomot. Dar eram hotărît să-mi vînd scump pielea şi să nu părăsesc lupta pînă a fi să pier ori eu, ori vrăjmaşul meu.

Elizabeth observă starea mea de tulburare, păstrînd cîtva timp o tăcere temătoare şi sfioasă ; dar scînteia ceva în uitătura mea care o sperie şi, tremurînd, mă întrebă :

„Ce te tulbură, dragul meu ? De ce te temi ?"

„O, pace, pace, iubirea mea, i-am răspuns, să treacă noaptea asta şi totul va fi bine ; dar noaptea asta e cumplită într-adevăr, e cumplită."

Am petrecut o oră în această stare de zbucium, cînd deodată m-am gîndit cît de îngrozitor ar fi pentru soţia mea să fie de faţă la lupta care urma să înceapă dintr-o clipă într-alta ; am rugat-o din tot sufletul să se retragă, hotărînd să nu mă duc la ea decît după ce aveam să aflu unde se găseşte şi ce gînduri are duşmanul.

Ea plecă şi eu am continuat un timp să umblu în sus şi în jos prin coridoarele casei, cercetînd fiece ungher în care vrăjmaşul şi-ar fi putut găsi un ascunziş. Dar n-am descoperit nimic şi tocmai eram pe cale să-mi închipui că vreo întîmplare norocoasă l-a împiedicat să-şi împlinească ameninţările, cînd, deodată, dinspre camera în care se odihnea Elizabeth, am auzit un strigăt, ascuţit, urmat de un ţipăt înspăimîntător. Atunci, întregul adevăr îmi năvăli în minte, braţele îmi căzură neputincioase, fiecare muşchi şi fiecare fibră încremeni, şi puteam să simt sîngele curgînd prin vine şi zvîcnind în vîrful degetelor. Dar toate acestea nu durară decît o clipă ; ţipătul se auzi iar, şi m-am năpustit în cameră.

Dumnezeule mare ! De ce nu mi-am dat atunci duhul ? Cum de mă aflu aici povestind moartea celei mai frumoase speranţe, a celei mai curate fiinţe de pe pămînt ? Ea se afla acolo fără viaţă, trupul ei zăcea de-a curmezişul patului cu capul atîrnînd, cu părul acoperind pe jumătate trăsăturile palide şi desfigurate. Orice aş face, ori unde m-aş duce, această imagine nu mi se

șterge din minte. Brațele ei fără vlagă și trupul ei inert, aruncat de ucigaș pe catafalcul nupțial. Cum am putut să văd toate acestea și să mai trăiesc? Vai, îndîrjită e dorința noastră de viață, și ne agățăm de ea chiar atunci cînd o urîm mai tare. Pentru o clipă doar mi-am pierdut cunoștința, căzînd fără simțire pe podea.

Cînd mi-am venit în fire eram înconjurat de oamenii de la han; chipurile lor exprimau o groază fără seamăn; dar oroarea lor era doar o copie, o umbră palidă a simțămintelor ce mă striveau pe mine. Am fugit de lîngă ei în odaia în care zăcea trupul Elizabethei, dragostea mea, soția mea, care cu cîteva clipe în urmă mai trăia încă, atît de scumpă mie, atît de iubită... N-am mai găsit-o în aceeași poziție și, așa cum era întinsă acuma, cu capul înclinat pe un braț, cu o batistă acoperindu-i fața și gîtul, puteam să-mi închipui că doarme. M-am repezit spre ea și am îmbrățișat-o cu patimă, dar greutatea trupului ei în care se încuibase moartea, răceala ce-i înțepenea mădularele îmi spuseră că trupul pe care-l țineam eu acuma în brațe nu mai era Elizabeth pe care o iubisem și adorasem. Pe gîtul ei se vedea urma ucigașă a strînsorii diavolului și suflarea nu-i mai împurpura buzele.

Pe cînd mai eram încă aplecat asupră-i, privirile îmi rătăceau fără țintă peste lucrurile din odaie; s-a întîmplat să-mi ridic ochii în sus. Prin fereastra pe care înainte o închisesem, am văzut cu groază strecurîndu-se în odaie lumina palidă-gălbuie a lunii. Obloanele fuseseră date de o parte și, cu o spaimă de nedescris, am zărit îndărătul ferestrei deschise preasluta creatură. Un rînjet îi încrețea chipul; și, cu sarcasm, arăta spre cadavrul soției mele. M-am năpustit la fereastră și scoțînd pistolul am tras; dar el s-a ferit, sărind într-o parte și, luînd-o la goană cu iuțeala fulgerului, s-a aruncat în lac.

Zgomotul împușcăturii fu auzit, o mulțime de oameni dădură buzna în odaie. Am arătat direcția în care dispăruse monstrul și am pornit cu bărcile pe urma lui;

am scufundat năvoade, degeaba. După multe ore, pierzînd orice speranță de a-l găsi, și cum unii credeau că totul era o născocire a închipuirii mele, ne-am reîntors. După ce am ajuns la mal, ceilalți porniră să caute prin împrejurimi, împărțindu-se în grupuri care se împrăștiară în diferite direcții, printre crînguri și vii.

Am vrut să-i însoțesc și chiar am mers cu ei o bucată de drum, dar capul mi se învîrtea și pășeam ca un om beat, iar în cele din urmă m-au lăsat cu totul puterile și m-am prăbușit ; o ceață mi-a împînzit ochii și pielea îmi dogorea de arsura febrei. Am fost purtat pe brațe la han și culcat pe un pat ; nu-mi mai dădeam seama de cele întîmplate ; privirea îmi rătăcea prin odaie de parcă voia să caute ceva ce pierdusem.

După o vreme m-am sculat și ca din instinct m-am tîrît în camera unde zăcea cadavrul iubitei mele. Se aflau acolo femei care plîngeau — m-am aplecat asupra ei și mi-am unit și eu plînsul cu al lor — și în tot acest timp nu eram în stare să gîndesc nimic clar ; gîndurile îmi săreau de la una la alta, totul mi se amesteca în minte, nenorocirile mele, pricina lor. O pîclă îmi încețoșase cugetul. Moartea lui William, executarea Justinei, uciderea lui Clerval și, acum, cea a soției mele ; chiar și în aceste clipe nu puteam fi sigur dacă și ceilalți prieteni rămași în viață erau în siguranță ; poate că tata se zvîrcolea în strînsoarea diavolului, iar Ernest zăcea mort la picioarele sale. Această închipuire mă cutremură și îmi dădu de veste că trebuie să-i apăr. Am sărit în sus și am hotărît să plec cît mai degrabă la Geneva.

Cum la han nu se găseau cai, trebuia să mă reîntorc tot pe lac ; dar vîntul era neprielnic și ploaia cădea în ropote. Totuși, nu se îngînase încă de ziuă, așa încît puteam spera ca pînă seara să ajung acasă. Am tocmit cîțiva oameni la vîsle, urmînd să trag și eu alături de ei, căci știam că întotdeauna efortul fizic îmi ușurase povara chinurilor sufletești. Dar, copleșit cum eram de acea suferință de neîndurat, în starea de mare tulburare în care mă aflam, nu eram în stare de nici un fel de sforțare. Am azvîrlit vîsla și sprijinindu-mi capul

în mîini m-am lăsat în voia celor mai sumbre gînduri care-mi răsăreau în minte ; iar dacă ridicam privirea, vedeam peisaje cunoscute din timpuri mai fericite şi pe care le contemplasem nu mai departe decît ieri în tovărăşia ei, care acuma nu mai era decît o umbră — o amintire. M-au podidit lacrimile. Ploaia se domolise şi am văzut peştii zbenguindu-se în adîncuri, tot aşa cum îi văzusem cu cîteva ore în urmă ; atunci Elizabeth fusese cea care îi observase. Nimic nu e mai chinuitor pentru mintea omului decît o schimbare bruscă, totală. Soarele putea să strălucească mai departe sau norii puteau să-l acopere ; nimic însă nu putea să-mi apară tot aşa cum îmi apăruse cu o zi în urmă. Un diavol îmi ucisese orice nădejde într-o fericire viitoare, nici o fiinţă nu mai fusese vreodată atît de nenorocită ca mine ; o atît de înspăimîntătoare întîmplare e unică în istoria omenirii.

Dar de ce să stărui asupra clipelor ce au urmat acestei copleşitoare întîmplări ? Povestea mea e o poveste de groază, iar eu am suit pînă pe culmile groazei, aşa că orice ţi-aş mai relata acum nu văd cum te-ar mai putea înfiora. Atîta să ştii : unul cîte unul, prietenii mi-au fost smulşi de lîngă mine ; am rămas singur şi nemîngîiat ; dar acuma puterea mă părăseşte ; şi îţi voi spune doar în cîteva cuvinte ce a mai rămas de adăugat la nefericita mea poveste.

Am ajuns la Geneva. Tata şi Ernest erau încă în viaţă, dar pe primul veştile aduse de mine l-au doborît. Îl văd şi acum, minunat şi venerabil bătrîn ! Ochii îi rătăceau în gol, căci o pierduseră pe cea care îi încînta şi fermeca ; Elizabeth fusese pentru el mai mult decît o fiică ; o iubea cu toată duioşia pe care o simte un om în amurgul vieţii, cînd afecţiunile devin mai rare, dar cele rămase sînt de o neînchipuită ardoare. Afurisit, hulit fie diavolul care a abătut jalea asupra pletelor lui albe şi l-a sortit să piară în suferinţă ! Nu a mai putut ţine piept şi acestei ultime lovituri. Firul vieţii lui se rupse curînd ; nu se mai putu ridica din pat şi în cîteva zile îşi dădu duhul în braţele mele.

Ce-am simțit eu atunci? Nu știu; simțurile mi s-au rătăcit, de jur împrejur era doar întuneric și parcă niște lanțuri grele îmi ferecau trupul. Uneori visam că hoinăresc cu prietenii copilăriei printre pajiști înflorite și prin văioage verzi; m-am trezit într-o temniță în care am zăcut un timp într-o stare de adîncă melancolie; abia într-un tîrziu, treptat, am început să-mi dau seama cine sînt și ce mi s-a întîmplat; atunci mi-au dat drumul. Mă socotiseră nebun și, luni în șir, după cîte am înțeles, o celulă de închisoare îmi slujise drept adăpost.

Libertatea însă ar fi fost un dar de prisos dacă, trezindu-mă la judecată, nu mi s-ar fi redeșteptat și dorința de răzbunare. Cînd amintirea trecutelor nenorociri îmi năvăli din nou în minte, am început să cuget la cauza lor — la monstrul, la demonul pe care îl slobozisem în lume ca să mă nimicească. Gîndul acesta mă înnebuni de furie; m-am rugat cu înfocare să-mi cadă odată în mînă, blestematul, ca să-mi potolesc uriașa sete de răzbunare.

Ura mea nu s-a mai irosit însă mult în dorințe zadarnice; am început să cîntăresc în minte ce ar trebui să fac ca să pun mîna pe el; drept care, cam la o lună după ce fusesem eliberat, am mers la judecătorul orașului și i-am declarat că am de depus o acuzație; că știam cine îmi măcelărise familia și că îi ceream să-și exercite întreaga autoritate pentru ca ucigașul să fie prins.

Magistratul mă ascultă atent și binevoitor.

„Fiți sigur, domnule, spuse el, că în ceea ce mă privește, nu voi precupeți nici un efort pentru a descoperi pe mișel."

„Vă mulțumesc, am zis, ascultați deci depoziția pe care mă simt dator s-o fac. Vă voi istorisi însă o poveste atît de lungă, încît m-aș teme că n-o veți lua în seamă, de n-ar exista cu adevărat în ea ceva care, deși nemaiauzit, vă va constrînge să-i dați crezare. Împrejurările acestei povești se leagă prea strîns una de alta ca să o puteți socoti drept o simplă nălucire și, pe deasupra, de ce aș spune un neadevăr?" Purtarea mea, pe cînd

spuneam acestea, era impresionantă, dar calmă ; îmi pusesem în gînd să-mi urmăresc dușmanul pînă-n pînzele albe ; faptul că aveam acest țel îmi liniștise frămîntarea și, de la un timp, mă reimpăcase cu viața. I-am povestit deci istoria vieții mele, pe scurt, dar cu hotărîre și fără prisosuri, înșirîndu-i limpede faptele, cu glas stăpînit și fără vorbe de ocară.

Magistratul se arătă la început cu totul neîncrezător dar pe măsură ce continuam, ascultă din ce în ce mai atent și mai interesat ; am observat că uneori se cutremura de groază, iar alte ori, pe chipul lui se zugrăvea o vie uimire, lipsită însă de orice urmă de neîncredere.

Mi-am încheiat povestirea cu următoarele cuvinte :

„Aceasta e făptura pe care o acuz și pentru prinderea și osîndirea căreia vă cer să întrebuințați întreaga putere cu care sînteți investit. Este datoria dumneavoastră de magistrat ; cred și sper că dezgustul pe care îl simțiți ca om să nu vă împiedice în nici un fel să faceți dreptate".

Această întîmpinare îl făcu pe cel cu care vorbeam să se schimbe la față. Îmi ascultase istorisirea cu acel tip de credulitate pe care îl arăți unei povești cu strigoi și cu întîmplări fantastice, dar cînd i s-a cerut să facă uz de autoritatea slujbei sale, întreaga sa neîncredere reapăru. Totuși îmi răspunse domol :

„Aș vrea din tot sufletul să te pot ajuta ; dar făptura de care vorbești pare să fie înzestrată cu puteri față de care orice aș face ar fi de prisos. Cine poate să urmărească o fiară în stare să străbată marea înghețată și să se ascundă în peșteri și vizuini pe care omul n-a îndrăznit pînă acum să le cerceteze ? Și apoi, au trecut cîteva luni de cînd au fost săvîrșite omorurile ; de unde să știm către ce locuri a fugit și pe unde își va fi durat sălașul ?"

„Sînt încredințat că adastă și dă tîrcoale locurilor în care mă aflu ; iar dacă s-a refugiat, într-adevăr, în Alpi, atunci poate fi vînat ca și caprele sălbatice și ucis ca un animal de pradă. Dar, de fapt, vă citesc

gîndurile: nu dați crezare povestirii mele și nu aveți de gînd să urmăriți dușmanul ca să-i dați pedeapsa meritată."

Pe cînd glăsuiam astfel, furia îmi scînteia în priviri; magistratul se sperie.

„N-ai dreptate, spuse, voi face tot ce-mi va sta în putință; și dacă va sta în puterea mea să prind monstrul, fii sigur că-și va primi dreapta osîndă pentru crimele sale. Dar gîndindu-mă la însușirile sale, pe care chiar dumneata le-ai descris ca neobișnuite, mă tem că aceasta va fi aproape cu neputință; așa că, chiar dacă vor fi luate toate măsurile de cuviință, ar trebui să te împaci și cu gîndul unui eșec."

„Asta nu, niciodată; dar ce să mai lungesc vorba, orice ți-aș spune ar fi zadarnic. Răzbunarea mea nu înseamnă nimic pentru dumneata; și dacă, într-adevăr, ea a pus stăpînire asupra mea ca un viciu, să știi că este singura patimă care îmi roade sufletul. Mă înăbușă furia cînd mă gîndesc că ucigașul trăiește încă, și umblă liber printre oameni. Refuzi cererea dreaptă ce ți-o fac; atunci nu-mi mai rămîne decît să mă bizui pe mine și numai pe mine; să mă închin luptei pe viață și pe moarte pentru a-l nimici."

Tremuram tot pe cînd rosteam acestea; era o frenezie în mișcările mele și ceva, nu mă îndoiesc, din acea mîndră sfidare de care se zice că erau cuprinși martirii vremurilor de demult. Dar unui magistrat genevez, în a cărui minte roiau idei ce nu aveau nimic comun cu cele de devoțiune și de eroism, un asemenea zbucium nu-i putea apărea decît drept un semn de nebunie. El se strădui să mă liniștească, așa cum face o doică cu un copil, și nu mai pomeni de povestea mea decît ca de o nălucire născută din febră.

„Omule, am strigat, cît de neștiutor ești în orgoliul înțelepciunii tale! Taci, nu știi ce vorbești."

Am plecat pe dată de la tribunal, fierbînd de mînie și tulburare, și m-am îndreptat spre casă spre a mă gîndi la un alt mijloc de acțiune.

În starea în care mă aflam însă, toate mi se învălmăşeau în minte şi fiece nouă hotărîre pierea înghiţită de o alta. Clocoteam; singur gîndul răzbunării îmi dădu puteri şi mă calmă; singur el îmi călăuzi simţămintele şi mă ajută să-mi regăsesc sîngele rece şi să meditez la ceea ce aveam de făcut, într-o împrejurare în care mă păştea primejdia delirului sau chiar aceea a morţii.

Prima mea hotărîre a fost să părăsesc pentru totdeauna Geneva; patria care, pe vremea cînd fusesem fericit şi iubit, îmi era atît de dragă, îmi devenise acum, în acest timp de restrişte, nesuferită. Am luat cu mine bani şi cîteva giuvaeruri ale mamei şi am plecat.

Aşa au început rătăcirile mele care nu au să ia sfîrşit decît o dată cu viaţa. Am străbătut aproape toate ţările globului şi am îndurat toate lipsurile pe care le întîmpină călătorii prin pustietăţi şi meleaguri sălbatice. Cum am izbutit să rămîn în viaţă, nu ştiu; de cîte ori nu mi-am întins trupul sleit pe pămîntul nisipos, rugîndu-mă să fiu lăsat să mor. Dar setea de răzbunare mă păstra în viaţă; nu cutezam să mor ştiind că-l las pe vrăjmaş nevătămat.

Plecînd din Geneva, prima mea grijă şi strădanie a fost să caut un semn care să mă ajute să găsesc urma drăcescului meu adversar. Dar nu ştiam cum şi am bătut ceasuri întregi împrejurimile oraşului, stînd în cumpănă încotro s-o apuc. Cînd veni noaptea, m-am găsit în faţa porţii ţintirimului în care se odihneau William, Elizabeth şi tata. Am intrat şi m-am apropiat de cavoul în care erau înmormîntaţi. Totul era nemişcat, doar frunzele arborilor tresăreau uşor la cîte o adiere de vînt; noaptea era deosebit de întunecoasă şi întregul decor ar fi părut solemn, impresionant chiar şi unui spectator din afară. Duhurile celor plecaţi păreau să adaste prin preajmă şi să arunce o umbră, simţită, dar nevăzută, în jurul celui care îi jelea.

Mîhnirea adîncă, pe care la început privelişte aceasta o stîrni în mine, făcu degrabă loc mîniei şi deznădejdii. Ei erau morţi şi eu trăiam ; iar ucigaşul lor trăia şi el, şi ca să-l pedepsesc trebuia să-mi tîrăsc înainte zilele. M-am prosternat în iarbă şi am sărutat pămîntul şi, cu buze tremurînde, am exclamat :

„Pe ţărîna sfîntă pe care îngenunchez, pe umbrele care rătăcesc în juru-mi, pe durerea adîncă şi veşnică pe care o simt, jur ; şi pe tine, o, Noapte, pe duhurile ce te ocîrmuiesc, jur să urmăresc demonul care a semănat toată această nenorocire, pînă cînd ori el ori eu vom pieri într-o răfuială pe viaţă şi pe moarte. Pentru aceasta voi rămîne în viaţă ; ca să împlinesc această scumpă răzbunare, voi privi din nou soarele şi voi călca ierburile verzi ale pămîntului, căci altfel, cum aş îndrăzni să mă mai uit la ele vreodată ! Şi vă cer vouă, duhuri ale morţilor, şi vouă, soli rătăcitori ai răzbunării să mă ajutaţi şi să mă îndrumaţi. Fie ca monstrul blestemat şi diabolic să soarbă adînc din fîntîna suferinţei ; fie ca să simtă şi el deznădejdea ce mă chinuie".

Îmi începusem jurămîntul în cuvinte măreţe şi înfricoşătoare, pe care, eram aproape sigur, umbrele prietenilor ucişi nu puteau să nu le fi auzit şi să nu le fi încuviinţat ; dar, către sfîrşit, simţii cum mă îneacă din nou furia şi am amuţit.

Şi, în liniştea nopţii primii răspunsul : un ris duşmănos, asurzitor. Îmi răsună îndelung, pătrunzător, în urechi ; munţii îl întăriră cu un ecou şi am simţit că parcă iadul întreg mă împroaşcă cu batjocura şi hohotele sale. Nu încape îndoială că în clipa aceea, stăpînit de o frenezie fără margini, aş fi pus capăt nefericitei mele vieţi, dacă n-aş fi ştiut că jurămîntul îmi fusese auzit şi că trebuia să trăiesc pentru a mă răzbuna. Rîsul se stinse şi un glas atît de bine cunoscut şi atît de nesuferit îmi şopti deslușit la ureche :

„Sînt mulţumit, ticălos nevolnic ! Ai hotărît să rămîi în viaţă, sînt mulţumit".

M-am năpustit către locul dinspre care venea glasul, dar demonul se feri şi scăpă. Deodată, discul rotund al lunii apăru pe cer şi lumină silueta lui

strîmbă, lugubră, ce se îndepărta cu o iuțeală de care n-ar fi fost în stare nici un muritor.

Am pornit pe urmele sale, și luni în șir n-am făcut altceva decît să-l urmăresc. Călăuzit mai mult de instinct, am urmat cursul șerpuitor al Rhônului, fără să știu dacă sînt pe drumul cel bun, căci el nu mi-a mai apărut în cale. Cînd se ivi însă albastra Mediterană, printr-un noroc neașteptat, l-am zărit într-o noapte sărind pe puntea unui vas ce pornea spre Marea Neagră. M-am îmbarcat pe același vas, dar, nu știu cum, mi-a scăpat. Se ferea de mine tot timpul; l-am vînat prin deșerturile tătare și prin stepele Rusiei; uneori mă mai îndruma și cîte un țăran speriat de moarte, care, întîmplător, îl văzuse trecînd; alteori, el însuși, temîndu-se ca nu cumva, dacă-i pierd urma cu totul, să cad pradă deznădejdii și să-mi pun capăt zilelor, lăsa cîte un semn care să-mi indice pe unde a luat-o. Cînd au început ninsorile, am mers pe urmele pașilor săi uriași, întipăriți în zăpadă. Dar tu, care de abia acuma intri în viață, care nu știi ce înseamnă grija și necazul, cum ai să poți tu înțelege ce am simțit eu atunci și mai simt încă? Frigul, lipsurile, oboseala erau suferințele cele mai neînsemnate pe care aveam să le îndur; mă urmărea blestemul vreunui diavol, căci duceam chinurile veșnice ale iadului cu mine; și, totuși, un duh ocrotitor îmi călăuzea pașii; și, atunci cînd cîrteam mai dihai, mă scotea deodată din împrejurări ce păreau fără ieșire. Uneori, cînd lihnit de foame și doborît de osteneală simțeam că mă prăbușesc, dădeam, în pline pustietăți, peste mîncarea ce avea să mă pună pe picioare și să-mi redea curajul. Bucatele erau, desigur, rudimentare, cam ce se găsea pe la țăranii din acele ținuturi depărtate. Dar nu încape îndoială că ele îmi erau trimise în cale de spiritele pe care le invocasem să mă ajute. Adesea, cînd în jur, cît vedeai cu ochii, nu era decît pămînt sterp, iar cerurile erau nepătate și gîtlejul îmi era uscat de sete, un nor plăpînd întuneca o clipă seninul, vărsa cele cîteva picături de care aveam nevoie ca să mă răcoresc și apoi pierea.

Cînd puteam, mă ţineam aproape de albiile rîurilor, dar îndeobşte demonul le ocolea, căci în preajma lor îşi ridicau cu precădere aşezările localnicii. În celelalte ţinuturi, rareori dădeai peste picior de om; şi mă hrăneam, atunci, cu carnea fiarelor sălbatice care-mi ieşeau în cale. Aveam la mine bani din care mai dădeam sătenilor ca să le cîştig încrederea; ori, după ce-mi păstram o parte din carnea animalelor vînate, dădeam restul în schimbul focului şi al celorlalte lucruri necesare pentru gătit.

Felul meu de viaţă de acum îmi era fără îndoială nesuferit, şi numai în timpul somnului mai puteam gusta bucuria. O, Somn binecuvîntat! Adesea, cînd eram mai nefericit, cădeam în mrejele somnului şi visele mă legănau în viziuni extatice.

Erau momente sau, mai degrabă, ore de fericire, pe care duhurile păzitoare mi le dăruiau ca să pot avea puterea să-mi continui peregrinările. Lipsit de aceste răgazuri m-aş fi prăbuşit, doborît de grelele încercări. Speranţa nopţii mă susţinea şi mă îmbărbăta în faţa vitregiilor zilei, căci în somn îmi vedeam prietenii, soţia şi ţara iubită; şi iarăşi îmi apărea chipul blajin al tatii şi auzeam clinchetul argintiu al vocii Elizabethei şi îl zăream pe Clerval, strălucind de sănătate şi de tinereţe. Deseori, cînd eram covîrşit, după ore nesfîrşite de mers istovitor, mă amăgeam că totul era doar un vis, şi că abia la căderea nopţii mă voi trezi la realitate, în mijlocul prietenilor dragi. Ce dragoste sfîşietoare simţeam pentru ei atunci! Mă agăţam de acele nepreţuite năluci, care ajungeau să-mi bîntuie uneori chiar şi orele de trezie şi încercam să mă încredinţez că, de fapt, erau încă în viaţă! În clipe ca acelea setea arzătoare de răzbunare mi se stingea în suflet şi îmi urmam drumul către nimicirea demonului mai degrabă ca un mecanism mînat de la spate de vreo putere de care eram prea puţin conştient, sau de parcă aş fi zorit să împlinesc o tainică însărcinare dată de ceruri, decît îmboldit de o dorinţă aprinsă în propriul meu suflet.

Care erau simțămintele lui, cel pe care-l urmăream, nu pot să știu. Uneori, într-adevăr, lăsa scrijelite pe scoarța copacilor, ori încrustate în piatră inscripții care aveau menirea de a mă călăuzi, dar și de a-mi stîrni furia. „Domnia mea nu s-a sfîrșit încă — suna una din ele — trăiești, așa că puterea mea e desăvîrșită. Urmează-mă, mă îndrept spre ghețurile veșnice ale nordului, acolo unde vei îndura chinurile gerului, care pe mine nu mă ating. Vei găsi nu departe de acest loc, dacă mă urmezi îndeaproape, un iepure ucis: mănîncă și regăsește-ți forțele. Haide, vrăjmaș al meu, ne vom afla curînd față în față, căci mai avem de luptat pentru viețile noastre, dar pînă cînd clipa aceea va sosi, mai trebuie să înduri multe ceasuri grele de restriște."

Diavol sfidător! Din nou îți jur răzbunare, din nou te făgăduiesc, vrăjmaș nerușinat, torturii și morții. Niciodată nu-mi voi conteni căutarea, pînă cînd unul din noi doi nu va pieri, și atunci, cu cîtă extatică bucurie o voi regăsi pe Elizabeth și pe prietenii mei plecați, care de pe acum îmi pregătesc răsplata pentru amarnica mea suferință și halucinanta mea peregrinare.

Cum am purces mai departe spre nord, totul era înzăpezit, se făcuse atît de frig încît cu greu mai puteam înainta. Țăranii erau adăpostiți în izbele lor și doar puțini dintre cei mai vînjoși cutezau să iasă la vînatul animalelor pe care foamea le împingea afară din bîrloguri, în căutarea de pradă. Rîurile erau încremenite sub gheață, așa că pas de a mai prinde vreun pește; fui astfel lipsit de cea mai de seamă dintre sursele mele de hrană.

Triumful dușmanului meu creștea odată cu greutățile și năpastele mele. Una din inscripțiile sale suna astfel: „Pregătește-te. Chinurile tale abia încep, înfășoară-te în blănuri, fă-ți rost de hrană, căci vom începe curînd o călătorie în care suferințele tale îmi vor bucura ura nestîmpărată".

Dar aceste cuvinte sfidătoare nu făcură decît să-mi redea curajul și stăruința; am hotărît să nu mă abat

cu nici un chip de la țelul meu și, chemînd cerul în ajutor, am continuat cu neclintită rîvnă să străbat nemărginitele pustietăți, pînă cînd în zare, departe, a apărut oceanul de gheață. Vai, cîtă deosebire față de albastrele anotimpuri ale sudului! Acoperit de sloiuri, oceanul se putea deosebi de pămînt doar prin sălbăticia și neregularitatea suprafeței. Grecii au plîns de bucurie cînd, de pe munții Asiei Mici au dat cu ochii de Mediterana, pe care au salutat-o nebuni de fericire, ca pe hotarul dincolo de care aveau să ia sfîrșit caznele lor. Eu nu am plîns, dar am căzut în genunchi, și cu inima plină, am mulțumit duhului meu călăuzitor că am putut ajunge nevătămat în locul unde speram, în ciuda cuvintelor batjocoritoare ale vrăjmașului, să-l întîlnesc și să mă prind cu el în luptă.

Îmi făcusem rost, de cîteva săptămîni, de o sanie trasă de cîini, așa că traversasem întinderile de gheață cu o iuțeală neînchipuită. Nu știu dacă demonul avea aceleași înlesniri, dar am descoperit că, dacă, înainte, rămîneam pe zi ce trece tot mai în urmă, acum, în schimb, recîștigam terenul pierdut, într-atît încît atunci cînd am zărit întîia oară oceanul, el se afla la o zi depărtare și nădăjduiam să-l ajung din urmă înainte să atingă țărmul. Cu puteri sporite, așadar, mi-am zorit cîinii și în două zile am ajuns la un cătun sărăcăcios de pe țărmul mării. I-am întrebat pe locuitori și am căpătat informații precise. Un monstru uriaș, spuneau, apăruse cu o seară înainte, înarmat cu o pușcă și pistoale, punînd pe fugă pe locuitorii unei colibe singuratice, îngroziți de acea teribilă apariție. Luînd toate bucatele lor puse la păstrare pentru iarnă și îngrămădindu-le într-o sanie la care a înhămat o ceată numeroasă de cîini dresați, el pornise chiar în aceeași noapte mai departe (spre bucuria sătenilor înspăimîntați) peste mare, într-o direcție care nu ducea către nici o altă așezare ori petec de pămînt. Își spuneau că se va prăbuși în vreo spărtură, cînd vor începe să se rupă ghețurile, ori, de nu, îl vor îngheța gerurile năpraznice.

La auzul acestor veşti mă cuprinse iarăşi deznădejdea. Îmi scăpase şi trebuia să încep o nesfîrşită, chinuitoare călătorie peste gheţurile oceanului, pe un frig pe care puţini dintre cei pripăşiţi pe acolo pot să-l îndure, darmite eu, crescut într-o climă prielnică şi însorită. Dar la gîndul că demonul va trăi şi va triumfa, furia şi dorinţa răzbunării reveniră şi, ca un flux năvalnic, înlăturară din cale toate celelalte simţăminte. După un somn scurt, în care duhurile morţilor plutind în juru-mi mă aţîţară la răzbunare, m-am pregătit din nou de drum.

Mi-am schimbat sania cu alta mai potrivită pentru Oceanul Îngheţat şi, cumpărînd o cantitate mare de provizii, m-am depărtat de ţărm. Cîte zile au trecut de atunci, n-aş putea spune; atît ştiu, că am îndurat suferinţe, pe care nimic altceva decît sentimentul dăinuitor al unei drepte răzbunări m-a ajutat să le îndur. Munţi imenşi şi colţuroşi de gheaţă mi se ridicau în cale şi deseori auzeam bubuitul mării zbuciumîndu-se, ameninţător, dedesubt. Dar dădu iar gerul şi drumul pe gheaţă deveni sigur.

După proviziile pe care le-am consumat, aş zice că se scurseseră trei săptămîni de cînd pornisem în această călătorie. Neîmplinirea speranţei, sentimentul de neputinţă care-mi cuprindea iarăşi şi iarăşi inima îmi storceau adesea lacrimi de descurajare şi mîhnire. Căci deznădejdea îşi înfipsese ghearele în prada ei şi, nu peste mult, simţeam că mă voi prăbuşi sub povara suferinţei. Într-o zi, după ce bietele animale care mă purtaseră cu nespusă trudă ajunseră pe culmea unei ridicături abrupte de gheaţă şi un cîine căzu mort din pricina oboselii, scrutînd întinderile nesfîrşite cu spaimă, am zărit deodată o pată întunecată pe cîmpia mohorîtă. Mi-am încordat privirea încercînd să descopăr ce ar putea fi, cînd, cu un strigăt sălbatic de triumf, am deosebit o sanie de o mărime neobişnuită în care se afla o prea bine cunoscută siluetă. O! ca un şuvoi mi-a năvălit din nou în suflet speranţa! Ochii mi s-au umplut de lacrimi calde pe care le-am şters grăbit ca nu cumva ele să-mi acopere

imaginea demonului; dar picăturile fierbinți continuau să-mi înceţoşeze ochii; am dat frîu liber emoţiilor ce mă covîrşeau, şi am izbucnit în plîns.

Nu aveam însă vreme de pierdut; am uşurat cîinii de povara tovarăşului lor mort şi i-am hrănit zdravăn; apoi, după un ceas de odihnă, ce lor le era neapărat trebuincioasă, deşi pentru mine n-a fost decît un ceas de încordată aşteptare, am pornit iar la drum. Sania se mai vedea încă în depărtare şi n-am pierdut-o din ochi decît în scurtele răstimpuri cînd vreo stîncă de gheaţă o ascundea privirii. Ba chiar constatam că o ajung din urmă; şi cînd, după aproape două zile, mi-am zărit vrăjmaşul la nu mai mult de o milă depărtare, inima mi-a zvîcnit în piept.

Dar, iată, cînd părea că n-are cum să-mi mai scape, toate nădejdile mi s-au năruit şi i-am pierdut cu totul urma. Marea se auzi deodată zbuciumîndu-se puternic dedesubt; bubuitul valurilor care se rostogoleau şi se umflau să spargă gheaţa devenise din ce în ce mai ameninţător. Am strunit cîinii, dar zadarnic. Vîntul se înteţea, marea mugea şi, ca zguduită de lovitura năpraznică a unui cutremur, gheaţa trosni şi se despică cu un zgomot asurzitor. Totul nu dură mai mult de cîteva minute; o pînză agitată de apă se aşternu între mine şi duşmanul meu, iar eu eram purtat de un sloi răzleţ ce se micşora văzînd cu ochii; mă aflam în faţa unui groaznic sfîrşit.

Am petrecut pe această plută multe ceasuri de spaimă; mai mulţi cîini mi-au murit; şi nu mai aveam mult pînă să cad şi eu doborît de deznădejde cînd, văzînd vasul tău ancorat, am întrezărit noi speranţe de salvare şi reîntoarcere la viaţă. Nu-mi închipuiam că vreo corabie ar fi putut ajunge atît de departe spre nord, aşa că vederea ei mă uimi. Am demontat în grabă o parte din sanie, ca să-mi încropesc nişte vîsle, şi, cu ajutorul lor am izbutit, cu nesfîrşită trudă, să-mi îndrept pluta de gheaţă în direcţia vasului. Hotărîsem că, dacă aş fi aflat că te îndrepţi spre sud, să mă las mai degrabă în voia bunului plac al mării decît să-mi abandonez ţelul. Nădăjduiam să te

conving să-mi dai o barcă cu care să-mi pot continua urmărirea. Dar te îndreptai spre nord. M-ai luat pe bord cînd eram la capătul puterilor și aș fi căzut, doborît de atîtea suferințe, în brațele unei morți care și acum mă sperie — căci misiunea mea nu este încă împlinită.

Cînd oare îmi va îngădui îngerul meu păzitor să ajung să pun mîna pe acel demon, ca apoi să-mi găsesc odihna pe care o doresc; ori poate așa e scris, să mor eu, iar el să rămînă mai departe în viață? Dar dacă va fi așa, jură-mi Walton, că nu ai să-l lași să scape, că ai să pornești în căutarea lui și ai să mă răzbuni, omorîndu-l. Dar cum cutez să-ți cer ție să continui peregrinările, să înduri suferințele prin care am trecut eu? Nu, într-atîta de egoist nu sînt. Și totuși, cînd voi fi mort, dacă el va apărea, dacă solii răzbunării îl vor purta în calea ta, jură că nu va rămîne în viață, jură că nu va triumfa pe mormîntul nenorocirilor mele nesfîrșite, că nu va supraviețui ca să sporească numărul crimelor sale întunecate. Vorba lui e mieroasă și amăgitoare; odată, cuvintele sale mi-au înmuiat și mie inima; dar nu te încrede în el. Sufletul său este tot atît de hîd pe cît de slută i-e înfățișarea: plin de perfidie și drăcească răutate. Nu sta să-l asculți; invocă numele celor dispăruți — al lui William, Justine, Clerval, al Elizabethei, al tatei și al nefericitului Victor, și înfige-i sabia drept în inimă. Eu voi fi prin preajmă și lama nu va da greș.

Walton, *(în continuare)*.

26 AUGUST, 17...

Ai citit această cumplită și stranie poveste, Margaret; nu simți și tu, ca și mine, cum îți îngheață sîngele în vine de groază? Uneori, săgetat de bruște dureri, nu mai putea să-și continue istorisirea, alteori, cu vocea întretăiată, dar pătrunzătoare, rostea cu greutate cuvintele purtătoare de chin. Frumoșii săi ochi

acum scăpărau de indignare, acum se adumbreau de mîhnire, înăbuşind o nesfîrşită suferinţă. Uneori îşi stăpînea glasul şi înfăţişarea, istorisind cele mai cumplite întîmplări cu voce calmă şi nelăsînd să se întrezărească nici o urmă de tulburare ; apoi, ca un vulcan în erupţie, chipul său căpăta deodată o expresie de sălbatică mînie şi el se dezlănţuia în blesteme îndreptate împotriva vrăjmaşului.

Povestea sa e închegată şi felul în care mi-a fost istorisită poartă pecetea adevărului ; cu toate acestea, trebuie să recunosc că scrisorile lui Felix şi ale Safiei, pe care mi le-a arătat şi apariţia monstrului, pe care l-am zărit de pe bordul corăbiei, m-au convins de adevărul ei în mai mare măsură decît spusele sale, oricît de vrednice de crezare mi s-au părut ele. Aşadar, un asemenea monstru există în carne şi oase ! Nu mă pot îndoi de asta, şi totuşi nu-mi pot reveni din uimire. Uneori am încercat să aflu de la Frankenstein amănunte despre alcătuirea acestei creaturi ; dar aici m-am izbit de voinţa lui nestrămutată.

„Ţi-ai pierdut minţile, prietene ? mi-a spus, ori de nu, încotro te îndeamnă smintita ta curiozitate ? Ai vrea să creezi şi tu o făptură diavolească, duşmană ţie şi lumii întregi ? Potoleşte-te ! Învaţă din nenorocirile mele şi nu căuta să le sporeşti pe ale tale."

Frankenstein a descoperit că îmi notez tot ce-mi povesteşte, mi-a cerut să-mi vadă însemnările şi apoi le-a îndreptat el însuşi, adăugînd în multe locuri noi amănunte, dar mai cu seamă dînd viaţă convorbirilor avute cu duşmanul său.

„Dacă tot ai aşternut pe hîrtie istorisirea mea, mi-a spus, n-aş vrea ca ea să ajungă trunchiată posterităţii."

S-a scurs o săptămînă de cînd ascult această poveste mai ciudată decît tot ce a născocit vreodată imaginaţia. Totul, gîndurile, simţămintele sufletului meu au fost absorbite pe de-a întregul de interesul pe care oaspetele meu mi-l stîrneşte atît prin povestea cît şi prin purtările sale blînde şi pline de noblеţe. Aş dori să-l pot alina ; dar pot să conving să trăiască pe cineva care a sorbit pînă la fund cupa amărăciunilor

și în care pînă și ultima speranță de consolare s-a stins ? O, nu ; singura bucurie pe care o va mai putea el cunoaște se va ivi în clipa în care sufletul său zdruncinat își va găsi liniștea în moarte. O singură mîngîiere are, și aceasta e fructul singurătății și al răzleții minții ; atunci cînd vorbește în vise cu prietenii, și găsește în această comuniune o alinare a chinurilor ori un imbold la răzbunare, își închipuie că ei nu sînt doar o născocire a fanteziei sale, ci ființe adevărate care vin la el din ținuturile unei lumi depărtate. Această credință învăluie reveriile sale într-un aer de solemnitate care face ca ele să-mi apară tot atît de vrednice de crezare și de pline de interes ca un adevăr.

Dar convorbirile noastre nu se mărginesc întotdeauna la propria sa istorie și la vitregiile soartei sale. Are cunoștințe vaste în toate domeniile, iar spiritul său e pătrunzător și receptiv. Vorba îi e înrobitoare și mișcătoare, și nu pot să-l ascult, atunci cînd deapănă vreo întîmplare patetică sau încearcă să trezească sentimentele de milă ori de dragoste, fără să-mi dea lacrimile. Ce om minunat trebuie să fi fost în timpul lui de fericire dacă este atît de nobil și măreț chiar și acum, în plin dezastru ! El însuși pare să aibă conștiința propriei sale valori și a măreției căderii sale.

„Tînăr fiind, îmi spunea, eram încredințat că mi-era dat să făptuiesc lucruri de seamă. Simțirea-mi e și acum adîncă, dar eram înzestrat, pe atunci, cu o răceală și cu o limpezime a minții ce mă făceau potrivit pentru strălucite împliniri. Acest sentiment al vredniciei mele m-a sprijinit în clipe cînd alții ar fi dat înapoi, căci socoteam că ar fi o crimă din parte-mi să irosesc în frămîntări zadarnice darurile pe care puteam să le pun în slujba semenilor. Cînd am cugetat la opera pe care o creasem — zămislirea unei făpturi înzestrate cu simțire și gîndire — mi-am dat seama că făptuisem ceva care mă scotea din rîndul oamenilor obișnuiți. Dar acest gînd, care mi-a fost un sprijin la început, acum nu face decît să-mi arate cît de jos am căzut. Toate gîndurile și nădejdile mele nu au dus la

nimic bun și, precum arhanghelul care a rîvnit la atotputernicie, sînt ferecat în lanțurile unui veșnic iad. Aveam o închipuire nesecată, dar în același timp și o mare putere de pătrundere și de aplicare în practică; prin îmbinarea acestor calități, am conceput ideea și am înfăptuit-o: zămislirea unui om. Chiar și acum, nu-mi pot aminti de ceasurile de visare care au premers săvîrșirea lucrării mele, fără să mă cuprindă din nou înflăcărarea. Mă simțeam ca în rai, exultînd de forța care zvîcnea în mine, înfierbîntîndu-mă la gîndul celor pe care le voi împlini. Am nutrit din copilărie speranțe înalte și o ambiție nemărginită; și cît de jos am căzut! O, prietene, de m-ai fi cunoscut pe atunci, nu m-ai recunoaște acum, în această stare de decădere. Nu-mi amintesc să-mi fi pierdut curajul vreodată; un mare destin părea că mă poartă spre culmi, pînă cînd m-am prăbușit, pentru ca niciodată, niciodată să nu mă mai ridic!"

Cum oare, va trebui să pierd această ființă minunată? De atîta vreme tînjesc după un prieten, de atîta vreme caut pe cineva care să se apropie de mine cu înțelegere și dragoste. Și uite, în mijlocul acestor pustietăți, l-am găsit; dar mă tem că doar pentru a-i cunoaște însușirile, și, apoi pentru a-l pierde. Aș vrea să-l reîmpac cu viața, dar acest gînd i-e nesuferit.

„Îți mulțumesc, Walton, mi-a spus, pentru grija pe care o porți unui nevolnic ca mine; dar cînd vorbești de noi legături și de sentimente proaspete de afecțiune, crezi tu că ar putea cineva să înlocuiască pe prietenii pierduți pentru totdeauna? Mai poate fi pentru mine vreun bărbat ceea ce a fost Clerval, ori vreo femeie — altă Elizabeth? Chiar și atunci cînd legăturile de afecțiune nu se înfiripă datorită unui merit superior, tovarășii copilăriei au asupra noastră o anume putere căreia cu greu vreo prietenie mai tîrzie îi poate ține loc. Ei ne cunosc înclinațiile firești, care, oricît de mult s-ar schimba mai apoi, nu pier niciodată cu desăvîrșire; și ei ne pot judeca mai bine, căci pot desluși motivele faptelor noastre cu mai multă pătrundere. O soră ori un frate nu vor putea niciodată

— decît dacă aceste semne s-au arătat de timpuriu — să-l bănuiască pe celălalt de înşelăciune ori de prefăcătorie ; pe cînd un prieten, de care te legi mai tîrziu, oricît de apropiat ţi-ar fi, şi chiar dacă purtarea lui e fără cusur, poate să fie privit cu suspiciune. Dar eu m-am bucurat de iubirea unor fiinţe pe care nu doar obişnuinţa şi lunga convieţuire împreună mi le-au făcut dragi, ci chiar propriul lor merit ; şi oriunde m-aş afla, glasul mîngîietor al Elizabethei şi discuţiile purtate cu Clerval îmi vor răsuna mereu în urechi. Ei nu mai sînt, şi doar un singur sentiment, în singurătatea care mă înconjoară, m-ar mai putea îndupleca să trăiesc. Dacă aş fi prins în împlinirea unui ţel înalt, făgăduind să fie de folos semenilor mei, atunci aş putea rămîne în viaţă. Dar destinul meu este cu totul altul ; eu trebuie să urmăresc şi să nimicesc făptura căreia i-am dat viaţă ; abia atunci menirea mea va fi împlinită pe acest pămînt şi voi putea să mor."

2 SEPTEMBRIE

Surioară scumpă, îţi scriu în clipe de restrişte, înconjurat de pericole şi neştiind dacă am sorţi să mai revăd vreodată Anglia mea iubită şi pe cei dragi. Sînt împresurat de munţi de gheaţă, care ameninţă în orice clipă să-mi sfărîme vasul. Temerarii pe care i-am îndupleca să-mi fie tovarăşi aşteaptă un sprijin de la mine ; dar n-am cum să-i ajut. Ne aflăm într-o situaţie disperată, fără ieşire, şi totuşi curajul şi nădejdile nu mă părăsesc. Dar ce cumplit e să te gîndeşti că vieţile tuturor acestor oameni sînt primejduite din pricina mea. Căci dacă vom pieri, aceasta se va datora numai şi numai planurilor mele nebuneşti.

Iar tu, Margaret, tu ce ai să simţi ? De am pierit ori ba, n-ai cum să afli, şi vei aştepta plină de îngrijorare să mă întorc. Vor trece ani după ani, şi uneori te va cuprinde deznădejdea, dar speranţa nu va înceta să te chinuiască. Vai, iubită soră, gîndul la aşteptările tale zadarnice îmi pare mai cumplit decît însăşi

moartea. Dar ai un soţ şi nişte copii minunaţi ; poţi fi fericită. Cerul să te binecuvînteze.

Oaspetele meu mă priveşte cu o blîndă compătimire. Se străduieşte să mă îmbărbăteze şi vorbeşte de parcă viaţa ar fi şi pentru el o comoară. Îmi reaminteşte mereu cît de des cutezătorii ce au navigat pe aceste mări au înfruntat împrejurări asemănătoare şi astfel, fără să vreau, mă înseninez. Chiar şi marinarii simt forţa rostirii sale ; cînd vorbeşte el, îşi uită parcă deznădejdea ; el le redă energia şi, cînd îi aud glasul, munţii uriaşi de gheaţă le par deodată mişuroaie de cîrtiţă ce se vor risipi în faţa hotărîrii nestrămutate a omului. Aceste sentimente sînt însă trecătoare ; cu fiecare nouă zi de zăbavă şi de aşteptare le creşte spaima şi mă tem chiar ca disperarea să nu-i împingă la revoltă.

5 SEPTEMBRIE

Tocmai am fost martorul unei scene de un interes atît de neobişnuit, încît, deşi e mai mult ca sigur că aceste hîrtii nu vor ajunge niciodată la tine, nu mă pot împiedica să nu ţi-o descriu. Tot mai sîntem încercuiţi de munţi de gheaţă, în pericol de a fi sfărîmaţi cînd ei se vor ciocni. E un frig neînchipuit şi mulţi dintre bieţii mei camarazi şi-au găsit mormîntul pe acest tărîm al dezolării.

Starea sănătăţii lui Frankenstein se înrăutăţeşte pe zi ce trece ; un foc slab îi mai pîlpîie în priviri, dar e la capătul puterilor, şi un efort cît de mic e de ajuns ca să-l facă să recadă în acea lîncezeală în care viaţa pare că i se scurge din trup.

Îţi împărtăşeam în ultima scrisoare temerile mele ca nu cumva marinarii să se răzvrătească. Azi-dimineaţă, pe cînd stăteam fără să-mi pot lua ochii de la înfăţişarea lipsită de viaţă a prietenului meu — cu pleoapele pe jumătate căzute, cu braţele atîrnînd fără vlagă — m-am trezit cu o jumătate de duzină de marinari care-mi cereau voie să intre în cabină. Au păşit înăuntru şi mai marele lor mi-a spus că au fost

împuterniciți de ceilalți marinari să ceară un lucru pe care, de drept, nu-l puteam refuza. Eram prinși între ghețuri și fără putință de scăpare; dar le era teamă că dacă, totuși, din întîmplare, se despart ghețurile și vom avea drum liber, eu aș fi îndeajuns de nesăbuit să continui călătoria, purtîndu-i, după ce înfruntaseră atîtea, către alte pericole necunoscute. Îmi cereau deci stăruitor să mă leg cu jurămînt solemn că, dacă vasul va ieși din capcana de gheață, ne vom îndrepta fără zăbavă spre sud.

Această cuvîntare mă tulbură. Nu-mi pierdusem încă orice nădejde și nici nu-mi trecuse prin minte să mă reîntorc atunci cînd ghețurile ne-ar fi eliberat. Dar puteam, totuși, în principiu, ori chiar în fapt, să refuz această cerere? Am șovăit înainte de a da răspunsul, cînd deodată, Frankenstein, care păstrase la început tăcerea și care părea, într-adevăr, să nu aibă nici măcar puterea să ia parte la această întrevedere, se trezi; ochii îi scăpărau și o roșeață nefirească îi împurpură obrajii. Întorcîndu-se către ei, spuse:

„Ce înseamnă vorbele acestea? Ce-i cereți căpitanului vostru? Dați înapoi în fața primei greutăți ivite în cale? Nu voi erați aceia care vă mîndreați că ați pornit într-o expediție glorioasă? Și de ce era glorioasă? Nu pentru că drumul era neted și liniștit ca pe mările sudului, ci pentru că era înfricoșătoare și plină de primejdii, pentru că era pîndită de moarte, iar voi erați într-atît de vajnici, încît s-o înfruntați. Iată de ce întreprinderea voastră era măreață, iată de ce vă făcea cinste. Aveați să fiți mai tîrziu slăviți ca niște binefăcători ai umanității, iar numele vostru cinstit, cum se cuvine unor oameni curajoși care au dat ochii cu moartea, pentru slava și folosul omenirii. Iar acum, uite, la prima întîlnire cu pericolul sau, dacă vreți, la prima încercare mai zdravănă a curajului, dați înapoi și vă mulțumiți să fiți priviți ca niște oameni care nu au avut destulă tărie să îndure frigul și celelalte încercări; ce să-i faci, bieții de ei! erau friguroși și s-au întors la focul cald din vatră. Păi nu era nevoie

pentru asta de atîtea pregătiri, nu trebuia să ajungeţi atît de departe şi să-l tîrîţi pînă şi pe căpitanul vostru în ruşinea înfrîngerii, doar ca să dovediţi că sînteţi nişte laşi. O, fiţi bărbaţi, sau fiţi mai mult decît bărbaţi! Fiţi statornici în ţelurile voastre şi de neclintit ca stînca. Gheaţa aceasta nu e făcută din aceeaşi substanţă ca inimile voastre, căci e nestatornică şi nu vă poate ţine piept dacă vă puneţi în cap s-o înfrîngeţi. Nu vă reîntoarceţi printre ai voştri cu stigmatul dezonoarei pe frunte. Întoarceţi-vă ca eroi care au luptat şi au învins, şi care nu ştiu ce înseamnă să fugi din faţa duşmanului."

Spusese acestea cu o voce care exprima atît de potrivit feluritele simţăminte ce îl însufleţeau, cu o privire în care se citea un ţel atît de nobil şi de eroic, încît cum să te mai miri că aceşti oameni au fost mişcaţi? Se uitau unul la celălalt, fără să fie în stare să mai rostească un cuvînt. Atunci le-am vorbit şi eu; le-am spus să se întoarcă la ceilalţi şi să chibzuiască împreună la cele auzite; le-am spus că nu-i voi duce mai departe spre nord dacă dorinţa lor va rămîne neschimbată; nădăjduiam însă, am adăugat, că, după ce vor fi chibzuit, îşi vor regăsi bărbăţia.

După ce au plecat, m-am întors către prietenul meu, dar el recăzuse în amorţeală, nemaidînd aproape nici un semn de viaţă.

Cum se vor sfîrşi toate acestea, nu ştiu; dar mai bine aş muri, decît să mă înapoiez acoperit de ruşine — fără să-mi fi atins ţelul. Totuşi, mă tem că aceasta îmi va fi soarta; căci oamenii mei, neînsufleţiţi de idei de glorie şi onoare, nu se vor îndupleca niciodată să îndure mai departe, de bună voie, greutăţile.

7 SEPTEMBRIE

Zarurile sînt aruncate; am consimţit că, dacă scăpăm cu viaţă, să mă întorc. Astfel mi se spulberă toate speranţele din pricina laşităţii şi nehotărîrii oamenilor mei. Mă întorc dezamăgit şi fără să fi descoperit nimic.

Trebuie să ai o mult mai adîncă înţelegere a lucrurilor decît o am eu, ca să înduri cu înţelepciune o astfel de lovitură nedreaptă.

12 SEPTEMBRIE

S-a sfîrşit : mă reîntorc. Mi-am pierdut speranţele de a aduce folos şi glorie omenirii ; mi-am pierdut şi prietenul. Am să mă străduiesc totuşi, surioară scumpă, să-ţi împărtăşesc aceste ultime, amarnice întîmplări, şi, în timp ce mă îndrept spre Anglia, şi spre tine, să nu mă las copleşit de nebunie.

La 9 septembrie gheaţa a început să se mişte şi, în depărtare, bubuituri ca de tunet ne-au anunţat că banchizele crapă şi se sfărîmă în bucăţi. Dezastrul era de neînlăturat ; şi, cum nu puteam face nimic pentru a-l preveni, îmi îndreptasem întreaga atenţie asupra nefericitului meu oaspe, a cărui boală se înrăutăţise într-atîta, încît nu se mai putea ridica din pat. Gheaţa se sparse în spatele vasului şi fu mînată cu putere spre nord ; vîntul se ridică dinspre apus şi pe la ora unsprezece avurăm trecere liberă spre sud. Cînd marinarii au văzut aceasta, cînd au înţeles că puteau acum, în sfîrşit, să se întoarcă pe meleagurile lor de baştină, un strigăt de nestăvilită bucurie le izbucni din piepturi, lung, nesfîrşit. Frankenstein care moţăia, se deşteptă şi întrebă care e pricina acestui tumult.

„Strigă, i-am spus, de bucurie că se vor înapoia curînd în Anglia."

„Cum, te întorci într-adevăr ?"

„Vai, da. Nu pot ţine piept dorinţei lor. Nu pot să-i arunc, împotriva voinţei lor, în primejdie ; trebuie să ne întoarcem".

„Întoarce-te, de vrei, eu însă nu. Tu poţi renunţa la misiunea ta, dar a mea mi-e dată de ceruri şi nu cutez a mă împotrivi. Sînt slăbit, dar neîndoios că duhurile, care mă ajută să-mi împlinesc răzbunarea, îmi vor reda puterile."

Rostind acestea, încercă să sară din pat, dar sforțarea fu prea mare; își pierdu cunoștința și se prăbuși pe pernă.

Își reveni după multă vreme; au fost chiar clipe cînd credeam că suflarea vieții îl părăsise. Într-un tîrziu, a întredeschis ochii; respira cu greu și nu putea vorbi. Doctorul i-a dat să soarbă o băutură întăritoare și a poruncit să nu fie tulburat. Apoi mi-a spus în șoaptă că nu mai are mult de trăit.

Ceasurile îi erau numărate și nu mai puteam face nimic decît să mă las cuprins de jale și să aștept. Am stat la căpătîiul său veghindu-l; avea ochii închiși și părea că doarme; deodată însă, mă chemă cu voce stinsă și, cerîndu-mi să mă aplec ca să-l pot auzi, spuse:

„Din păcate, puterea în care mă încredeam s-a dus; simt că voi muri curînd, iar el, vrăjmașul și prigonitorul meu, poate că mai e încă viu. Să nu crezi, Walton, că în aceste ultime clipe ale vieții mai simt acea ură arzătoare și dorință fierbinte de răzbunare de care ți-am vorbit odată; sînt totuși îndreptățit să doresc moartea dușmanului meu. În ultimele zile mi-am folosit vremea reflectînd asupra purtării mele trecute; și să știi că nu o găsesc vrednică de osîndă. Într-un avînt de frenetică nebunie am creat o ființă gînditoare, căreia trebuia să-i asigur, pe cît îmi stătea în putință, fericirea și bunăstarea. Era de datoria mea; dar mai era ceva, cu mult mai de seamă: datoria pe care o aveam față de semenii mei. Acesteia trebuie să-i închin toate gîndurile mele, căci de împlinirea ei depindea fericirea ori nenorocirea multora. Iată de ce am refuzat, și bine am făcut, să creez acelui monstru o soață. Iar el a dovedit o nemaiîntîlnită mișelie și micime sufletească; mi-a distrus prietenii, a nimicit făpturi de o rară sensibilitate, fericite și înțelepte; și nici măcar nu știu pînă unde îl va duce această sete a sa de răzbunare. Mult mai nefericit el însuși decît ar putea să-l facă pe vreun altul, se cade să moară. A mea a fost sarcina de a-l ucide, dar am fost copleșit de neizbîndă. Cînd ți-am cerut să preiei tu această

sarcină neîmplinită, eram împins de pricini egoiste şi mărunte ; dar acum cînd, să ştii, sînt sfătuit doar de raţiune şi de virtute, îţi reînnoiesc rugămintea mea.

Nu-ţi pot cere totuşi să renunţi la ţară şi la prieteni, pentru a duce la capăt această însărcinare ; iar acuma, că te reîntorci în Anglia, sorţii de a-l întîlni sînt şi mai mici. Las deci în seama ta să cumpăneşti cu dreaptă chibzuinţă la datoriile care crezi că-ţi revin, căci mie, suflul morţii, care-mi dă tîrcoale, îmi umbreşte judecata. Şi nu îndrăznesc să-ţi cer să faci ce cred eu că e drept, căci poate că mai sînt încă robit de patimi.

Faptul că el o să trăiască pentru a fi şi mai departe o unealtă a răului mă îngrozeşte ; pe de altă parte, acest ceas la care îmi aştept din clipă în clipă eliberarea este singurul ceas de fericire pe care îl trăiesc de cîţiva ani încoace. Nălucile morţilor mei dragi îmi plutesc pe dinainte şi eu zoresc să mă arunc în braţele lor. Adio, Walton ! Caută-ţi fericirea în viaţa paşnică şi păzeşte-te de trufie, chiar dacă ea se ascunde sub înşelătoarea şi nevinovata faţă a rîvnei de a te distinge în cercetări şi descoperiri. Dar de ce spun acestea ? Dacă eu astăzi pier înfrînt, poate că totuşi un altul va izbîndi cîndva."

Vocea i se stingea pe măsură ce rostea aceste cuvinte ; şi, într-un sfîrşit, sleit de sforţarea făcută, amuţi. Cam după o jumătate de ceas dădu din nou semn că vrea să vorbească, dar nu mai fu în stare ; îmi strînse abia simţit mîna şi ochii i se închiseră pentru vecie, în timp ce raza unui surîs blînd i se stingea pe buze.

Margaret, ce deslușiri ți-aș putea da asupra ultimelor clipe ale acestui erou ? Ce ți-aș putea spune ca să înțelegi adîncimea durerii mele ? Toate cuvintele ar fi nepotrivite şi sărace. Lacrimi nestăpînite mi se preling pe obraz, un nor de întristare îmi întunecă mintea. Dar mă îndrept spre Anglia şi poate că acolo îmi voi afla alinarea.

Iată însă că sînt întrerupt. Ce oare să prevestească aceste sunete ? E miezul nopţii ; vîntul suflă zdravăn şi cartul de pe punte e nemişcat. Iarăşi sînt sunete ce parcă aduc a glas de om, dar mai aspre ; şi vin din

cabina în care zac rămăşiţele neînsufleţite ale lui Frankenstein. Trebuie să mă ridic să văd ce e. Noapte bună, surioară.

Dumnezeule mare! Ce scenă s-a petrecut! Încă nu mi-am revenit din buimăceală. Nici nu ştiu dacă voi avea putere să ţi-o povestesc; dar istoria pe care am însemnat-o ar fi incompletă fără acest deznodămînt neaşteptat.

Am intrat în cabina în care se află trupul admirabilului şi nefericitului meu prieten. Deasupra lui era aplecată o siluetă pe care nu găsesc cuvinte să o descriu: de o statură gigantică, dar strîmbă, şuie. Cum stătea aplecată deasupra sicriului, faţa îi era ascunsă de şuviţele lungi ale părului soios, dar am zărit o mînă uriaşă, întinsă, cu pielea pămîntie şi pergamentoasă ca a unei mumii. Auzind zgomot de paşi, ciudata făptură îşi conteni strigătele de mîhnire şi de groază şi se repezi la fereastră. Niciciînd n-am mai văzut un chip de o sluţenie care să inspire atîta oroare şi respingere. Am închis fără voie ochii şi m-am forţat să-mi amintesc care erau îndatoririle mele faţă de acest ucigaş. I-am poruncit să stea pe loc.

El se opri, privindu-mă cu uimire, iar apoi, întorcîndu-se din nou către trupul neînsufleţit al creatorului său, păru să uite de prezenţa mea; şi toate trăsăturile chipului său, toate gesturile pe care le făcea păreau aţîţate de furia sălbatică a unei patimi nestăpînite.

„Şi aceasta este tot victima mea! a exclamat. Cu acest omor crimele mele iau sfîrşit; mi-am încheiat şirul josniciilor! O, Frankenstein, făptură mărinimoasă şi devotată, la ce bun să-ţi cer acuma să mă ierţi? Eu care, distrugîndu-i pe toţi aceia pe care i-ai iubit, te-am distrus mult mai cumplit pe tine. Vai mie, trupul lui e rece, nu-mi poate răspunde".

Păru că se înăbuşă; şi prima mea pornire — amintindu-mi de îndatorirea de a mă supune rugăminţii pe care mi-o făcuse prietenul meu pe patul de moarte — fu stăvilită de un amestec de curiozitate şi de milă. M-am apropiat de acea făptură de temut fără să cutez

însă a-mi îndrepta privirea asupra chipului ei, căci avea ceva atît de înspăimîntător şi de nepămîntesc în sluţenia sa. Am vrut să vorbesc, dar cuvintele îmi îngheţară pe buze. Monstrul continua să se învinovăţească într-un şuvoi de vorbe frenetice, fără şir. În cele din urmă, am adunat atît curaj cît să glăsuiesc, într-un moment cînd furtuna patimilor sale se mai potolise:

„Căinţa ta, i-am spus, e acuma de prisos. Dacă ai fi plecat urechea la vocea conştiinţei şi ai fi luat aminte la mustrările ei înainte de a te lăsa mînat de diavoleasca ta sete de răzbunare, Frankenstein ar mai fi acuma în viaţă".

„Visezi poate? spuse demonul. Îţi închipui că am rămas surd la chinuri şi la remuşcări? continuă el, arătînd spre cadavru. El nu a îndurat de pe urma crimelor mele nici a zecea mia parte din suferinţele şi spaimele prin care am trecut eu, punîndu-le la cale şi şovăind în faţa fiecărui amănunt. O înspăimîntătoare forţă egoistă mă împingea înainte, dar inima îmi era otrăvită de remuşcare. Crezi tu că gemetele lui Clerval au sunat urechilor mele ca o muzică? Inima mea a fost astfel alcătuită, încît să se împărtăşească din iubire şi înţelegere; şi cînd nenorocirea a împins-o către răutate şi ură, ea nu s-a schimbat dintr-o dată, ci a trecut prin patimi pe care tu nu eşti în stare nici măcar să ţi le închipui.

După uciderea lui Clerval m-am reîntors în Elveţia copleşit şi cu inima zdrobită. Îmi era milă de Frankenstein; o milă care se învecina cu groaza; mi-era silă de mine. Dar cînd am descoperit că el, cel ce mi-a dat viaţă şi, o dată cu ea, cortegiul ei de chinuri de nedescris, îndrăznea să năzuiască spre fericire, că în timp ce asupră-mi îngrămădea nenorocirile şi deznădejdea, el îşi căuta plăcerea în simţăminte şi pasiuni pe care eu eram pentru totdeauna oprit să le gust, atunci invidia şi indignarea amarnică mă umplură din nou de o nesăţioasă sete de răzbunare. Ameninţarea pe care o rostisem mi s-a trezit în minte şi am hotărît că ea trebuie împlinită. Ştiam că un chin de moarte avea să mă aştepte, dar eram sclavul, nu stăpînul, unei por-

niri pe care o detestam, şi căreia îmi era totuşi peste putinţă să nu mă supun. Dar cînd ea a murit! Nu, atunci nu am fost nefericit. Îmi alungasem orice simţire, îmi înfrînasem orice spaimă, ca să mă pot îmbăta şi dezmăţa în deznădejde. De atunci răul a devenit binele meu. Ajuns atît de departe, n-am mai avut altceva de făcut decît să-mi adaptez firea la răul pe care, cu bună ştiinţă, îl alesesem. Cu patimă nestăvilită mi-am dorit desăvîrşirea planului meu diabolic. Şi acuma, iată-l împlinit; iată ultima mea victimă!"

Felul în care îşi zugrăvea suferinţele m-a mişcat la început; dar cînd mi-am amintit ce îmi spusese Frankenstein despre elocinţa şi despre puterea sa de convingere, şi cînd mi-am aruncat ochii asupra trupului neinsufleţit al prietenului meu, indignarea mi-a potopit din nou sufletul:

„Mîrşavule! i-am spus. Sigur, vii aici şi jeleşti dezastrul pe care tu singur l-ai pricinuit. Arunci o torţă aprinsă într-o îngrămădire de case şi, cînd totul a pierit în flăcări, şezi pe ruine şi plîngi. Diavol perfid! dacă cel pe care îl boceşti ar fi trăit încă, tot el ar deveni prada răzbunării tale blestemate. Nu milă e ceea ce simţi; te tînguieşti doar pentru că nu mai ai nici o putere asupra victimei răutăţii tale."

„Vai, nu e aşa... nu aşa... mă întrerupse făptura. Dar pasămite astfel se cade să-ţi închipui scopul faptelor mele. În nefericirea mea, nu mai caut un suflet care să mă înţeleagă. Nu voi găsi, ştiu, nicăieri vreo undă de simpatie. Cînd am căutat-o, la început, doream să-mi fie împărtăşite iubirea de virtute, simţămîntul de bucurie şi de dragoste ce mi se revărsau din suflet. Dar acum, cînd virtutea a devenit pentru mine o umbră, iar bucuria şi dragostea s-au preschimbat în amara, nesuferita deznădejde, unde să mai aflu înţelegere? Mă mulţumesc să sufăr în singurătate, atîta timp cît vor dura suferinţele mele; iar cînd am să mor, o să-mi pară bine că ura şi osînda îmi vor încărca amintirea. Cîndva închipuirea mi se desfăta în visuri de virtute, de glorie, de bucurie. Cîndva nădăjduiam zadarnic să întîlnesc fiinţe care, iertîndu-mi înfăţişarea, mă vor

iubi pentru însușirile minunate pe care le puteam dezvălui. Nutream gînduri înalte de cinste și devotament. Dar acum crima m-a făcut să cad mai jos decît cel mai abject animal. Nu e pe lume nici o vină, nici o ticăloșie, nici o răutate, nici o nenorocire care să se poată asemui cu ale mele. Cînd îmi înșir unul cîte unul păcatele, nu-mi vine să cred că sînt una și aceeași făptură cu cea ale cărei gînduri, cîndva, erau străbătute de sublime și transcendente viziuni ale frumuseții și măreției binelui. Dar chiar așa e: îngerul căzut devine un diavol înrăit. Și totuși, acel vrăjmaș al Domnului și al omului avea prieteni și tovarăși în adînca sa deznădejde; eu însă sînt singur.

Tu, care îl numești pe Frankenstein prieten, pari să ai cunoștință de fărădelegile și nenorocirile mele. Dar în amănuntele pe care ți le-a dat, el nu a putut să adune orele și lunile de chin pe care le-am îndurat, irosindu-mă în patimi neputincioase. Căci dacă i-am distrus lui speranțele, în schimb nu mi-am satisfăcut propriile mele dorințe. Dorințele mele erau mereu aprinse, nesățioase; tot mai tînjeam după iubire și prietenie, și totuși eram de fiecare dată respins cu dispreț. Nu era oare nici o nedreptate în asta? Și să fiu socotit eu singurul ticălos, cînd întregul neam omenesc a păcătuit împotriva mea? De ce nu-l urăști pe Felix care și-a izgonit prietenul din prag împroșcindu-l cu ocări? De ce nu îl hulești pe săteanul care a vrut să ucidă pe salvatorul copilului său? A, bineînțeles, aceștia sînt oameni fără prihană și plini de virtute! Eu, nenorocitul, cel părăsit de toți, eu sînt otreapa care trebuie aruncată, sfîșiată și călcată în picioare. Chiar și acuma sîngele îmi clocotește în vine la amintirea acestor nedreptăți.

E adevărat însă că sînt un ticălos. Am ucis ființe blînde și neajutorate; am sugrumat nevinovați în somn și am cuprins în strînsoarea morții beregata celui care nu-mi făcuse nici mie, nici unui alt muritor vreun rău. I-am împins pe cel ce m-a creat — dintre toți cei vrednici de iubirea și admirația semenilor, cel dintîi — în

nenorocire ; l-am hăituit pînă cînd totul s-a năruit în juru-i. Şi iată-l zăcînd acum fără viaţă, palid şi rece. Tu mă urăşti ; dar sila ta nu poate fi deopotrivă cu aceea pe care o simt eu faţă de mine însumi. Privesc mîinile care au săvîrşit fapta ; mă gîndesc la inima în care a încolţit această închipuire ; şi tînjesc după clipa cînd şi mîinile şi ochii mi se vor fi prefăcut în cenuşă şi acea închipuire nu-mi va mai bîntui gîndurile.

Nu te teme că voi mai fi unealta vreunei noi fărădelegi. Lucrarea mea e aproape isprăvită. Nu mai e nevoie nici de moartea ta, nici de cea a vreunui alt om pentru ca firul vieţii mele să fie depănat pînă la capăt ; şi pentru ca ceea ce trebuie împlinit să se împlinească e nevoie doar de moartea mea. Nu crede că voi întîrzia mult să săvîrşesc această jertfă. Îţi voi părăsi vasul şi, urcîndu-mă iarăşi pe pluta ce m-a purtat încoace, voi ridica rugul funerar şi voi preface acest trup nefericit în scrum, să nu rămînă din el nici urmă, ca nu cumva vreun nesăbuit dornic de cunoaştere şi fără nimic sfînt să se apuce să alcătuiască o altă făptură asemenea mie. Voi muri. Nu voi mai simţi chinurile care mă seacă acuma şi nici nu voi mai fi prada unor simţăminte neîndestulate, mereu nesăţioase. E mort, el, cel care m-a adus pe lume ; şi cînd nu voi mai fi nici eu, va pieri în scurtă vreme pînă şi amintirea noastră. Nu am să mai văd soarele şi stelele, nu voi mai simţi vîntul jucîndu-mi-se pe obraji. Lumina, simţirea, înţelegerea vor pieri ; doar aşa mi-e dat să-mi găsesc fericirea. Cu cîţiva ani în urmă, cînd imaginile pe care această lume le oferă mi s-au dezvăluit pentru întîia oară, cînd am simţit plăcuta căldură a verii şi am auzit foşnetul frunzelor şi ciripitul păsărelelor, cînd acestea erau totul pentru mine, aş fi plîns la gîndul morţii ; acuma ea e singura mea mîngîiere. Mînjit de crime, sfîşiat de cele mai amarnice regrete, unde mi-aş putea găsi odihna dacă nu în moarte ?

Adio ! Te părăsesc, şi prin tine părăsesc pe ultimul om pe care aceşti ochi îl vor mai privi vreodată. Adio, Frankenstein ! De ai mai fi încă viu şi ai mai nutri încă o dorinţă de răzbunare împotrivă-mi nu ţi-ai putea-o

împlini mai bine decît lăsîndu-mă în viață. Dar nu a fost așa ; tu mi-ai dorit pieirea ca să nu mai pot săvîrși fărădelegi și mai mari ; și dacă cumva nu ai încetat să cugeți și să simți, nu ai putea să dorești împotrivă-mi o răzbunare mai mare decît cea pe care mi-o doresc eu. Împovărat de nenorociri, cum ai fost, chinul meu l-a depășit pe al tău, căci amarul ghimpe al căinței nu va înceta să mi se răsucească în răni pînă cînd moartea mi le va închide pentru totdeauna.

Dar curînd — strigă, cu sfîșietoare și solemnă frenezie, — curînd am să mor și atunci ceea ce simt acuma, să nu mai simtă nimeni niciodată ! Curînd se vor stinge aceste chinuri arzătoare. Mă voi urca triumfător pe rugul funerar și în tortura flăcărilor nemiloase voi slobozi răcnete de bucurie. Lumina văl vătăilor se va stinge ; vîntul îmi va împrăștia în mare cenușa. Sufletul mi se va odihni în pace ; ori dacă va gîndi încă, neîndoios — nu va mai gîndi la fel. Adio !"

Rostind acestea, sări prin fereastra deschisă drept pe pluta agățată de vas. Și, curînd, fu purtat de valuri, apoi se mistui, ca o nălucă, în întuneric și în depărtare.

Ceea ce a căpătat în literatură denumirea de motivul lui Frankenstein, și ceea ce în realitate constituie una dintre înfățișările unui mit romantic mai larg, a căpătat în vremea noastră o faimă care îi deformează în mare măsură chipul și semnificația adevărată. Este vorba de întrebuințarea largă pe care au făcut-o mijloacele cvasi-artistice de masă — cinematograful, mai tîrziu televiziunea, romanele ieftine așa-zise „de groază" — aspectelor laterale ale cărții inițiale, îngroșarea unor trăsături, existente și în forma originală, dar care acolo își aveau alt rost și serveau alte intenții.

Frankenstein — prin accentul care s-a pus pe efectele sale, pe decorurile umbroase și sinistre ale castelelor gotice, prin violența nestăpînită a manifestărilor inumane ale monștrilor care s-au înmulțit treptat, depășind cu totul cadrul adevărat al romanului — înseamnă astăzi pur și simplu o poveste de groază și nu mai păstrează nimic din aura de romantism generos, faustic în care fusese conceput.

Pentru că acest roman a fost la început o manifestare caracteristică a literaturii romantice, nepreocupîndu-se decît în chip trecător de decorul care avea mai tîrziu să-l copleșească. Cînd a fost scrisă, cartea se potrivea cu totul timpului și locului unde a luat naștere, în marea familie a romantismului liric englez de care autoarea era legată.

Mary Wollstonecraft Shelley, care a fost autoarea a mai multor cărți, dar care a rămas cunoscută doar ca autoare a acestui roman, făcea parte dintr-o familie de

literați și umaniști englezi de care se vorbește și astăzi în istoria culturii britanice.

Tatăl său William Godwin, a fost un gînditor iluminist și apoi un scriitor umanitarist, autorul unor tratate de reforme sociale în care se pot distinge notele unui socialism utopic, și care a exercitat o vreme o influență certă în cercurile intelectuale avansate ale Angliei timpului său. (Mama sa Mary Wollstonecraft, care a murit tînără, a fost o scriitoare de o oarecare circulație la vremea sa, chiar dacă astăzi este uitată).

Atmosfera intelectuală, decis rațională, din această familie și din cercul pe care îl prezida, l-a atras la un moment dat, printre alții, și pe poetul romantic Percy Bysshe Shelley, el însuși un adept entuziast al unor reforme sociale, chiar dacă în viziunea lui de mare elan liric, ele aveau mai puțin caracterul unor reforme organizate cît al unor revărsări umanitare generoase și romantice. Rezultatul principal al apropierii lui Shelley de cercul lui Godwin a fost însă pasiunea, foarte romantică, deslănțuită, care l-a legat de fiica acestuia și care a urmat evoluția unei aventuri într-adevăr romantice : o răpire spectaculoasă, fuga în străinătate și căsătoria abia cîțiva ani mai tîrziu cînd poetul a devenit văduv după prima sa soție.

Trăind în preajma lui Shelley și a altor mari poeți romantici de care acesta era legat, Mary Wollstonecraft și-a simțit curînd cristalizîndu-se altfel tendințele de scriitoare pe care, după cum mărturisește singură, și le simțea încă din copilăria în mediul, altfel intelectual, mai rațional, mai sistematic al familiei părinților săi. Cîțiva ani după fuga cu poetul, în timpul unei vacanțe petrecută în Elveția, alături de alți scriitori romantici, printre care în primul rînd Byron, a luat naștere, într-o săptămînă ploioasă, cînd societatea era condamnată să-și petreacă vremea în casă, un pariu, la care s-a asociat și tînăra femeie, și potrivit căruia fiecare dintre cei de față trebuia să scrie o poveste cu fantome.

Moda acestor povestiri, care aveau să constituie un motiv dăinuitor în literatura romantică, mai ales ger-

mană, fusese instaurată în Anglia de așa numitul „roman gotic", care în ultimele decenii ale veacului al XVIII-lea dăduse la iveală cîteva capodopere ale genului, caracteristice pentru preromantismul funerar englez, prin insistența notelor macabre a ruinelor, cimitirelor, strigoilor și a întîmplărilor neprevăzute și în aparență inexplicabile : „Castelul din Otranto, Misteriile din Udolpho, Italienii etc. *(Unele dintre cele mai caracteristice dintre aceste romane au fost scrise tot de o femeie, Ann Radcliffe, care și-a dobîndit o mare celebritate apoi pe continent mai ales prin versiunile franțuzești, operate după cărțile sale de abatele Prevost.)*

Pariul de care a fost vorba mai sus nu a dat rezultate decît în cazul tinerei. Nici Byron și nici Shelley nu și-au dus pînă la capăt poveștile cu strigoii (chiar dacă istoricii literari englezi remarcă faptul că în poemele acestuia din urmă, scrise în perioada petrecută în Elveția, în special Imnul către frumusețea intelectuală *și* Mont Blanc, *se întîlnesc teme apropiate de cea a romanului soției sale).*

Chiar dacă a plecat de la ambiția de a scrie o poveste cu stafii, „care să vorbească spaimelor tainice din ființa noastră și care să ne trezească fiori de groază" cartea lui Mary Shelley este însă altceva. Din ceea ce trebuia să fie povestea unui savant care din pasiune pentru cunoaștere, dar mai ales din ambiția de a crea viața (fior specific romantic), ajunge să creeze o ființă aproape omenească în stare să se miște, să acționeze, să trăiască asemenea unui om obișnuit, și din ceea ce trebuia să se vădească teribil, înspăimîntător, macabru, în cadrul în care se desfășoară evenimentele (castele în ruină, fapte de violență dezlănțuită, scene nocturne în cursul cărora oameni paralizați de groază sînt încolțiți de monstrul care nu mai cunoaște nimic omenesc, urmăriri sălbatice prin păduri virgine sau prin pustiurile de gheață ale nordului), din toate aceste intenții ceea ce se desprinde în primul rînd la lectura cărții este altceva : o parabolă despre om și instinctul său de creație, despre semnificația vieții, despre înțelesul

cunoașterii și despre felul în care cunoașterea activă poate sau nu să slujească viața.

Frankenstein, un tînăr savant tipic romantic, posedat de fiorul cunoașterii, dar și de un orgoliu care constituie după cum vom vedea o fisură gravă în caracterul său, are ambiția de a crea viață. Dotat cu toate cunoștințele științei și ezoteriei, care îl apropie și de omul de știință modern, dar și de alchimistul medieval, el este în stare să „fabrice" o ființă omenească, s-o însuflețească și să o lase să trăiască pe lume. Însă el nu este în stare să-și iubească creatura — și de aici începe întreaga tragedie care pînă la urmă, după suferințe nenumărate, îl va strivi pe însuși creatorul denaturat. Reacția creatorului față de opera sa este una de desprindere, de silă, de repulsie și monstrul se vede alungat într-o lume străină, pedepsit cu ura în loc de a fi oblăduit cu dragostea creatorului său și împins treptat spre acte de violență împotriva oamenilor pe care ar fi dorit la început să-i îmbrățișeze cu iubire.

S-a vorbit aici despre o influență, conștientă sau nu, a Paradisului pierdut de Milton asupra autoarei lui Frankenstein. *Mai mult de cît o influență de ordin livresc este vorba desigur de conformarea la psihologia romantică, la acceptarea datelor omenești ale unui mit. Creatorul se face vinovat de lipsa de voință — sau de neputința — de a iubi. Prin aceasta, opera sa este imperfectă, dar răul inițial îi aparține lui și nu monstrului pe care l-a stîrnit și lăsat în libertate, și este drept ca pînă la urmă pedeapsa să-l atingă pe el însuși. Creatura în schimb, care treptat se face vinovată de acte criminale, și care își merită numele de monstru (singurul nume de altfel pe care-l are în această istorie) devine personajul principal al cărții, scena pe care se joacă o dramă, în adevăratul înțeles al cuvîntului, romantică.*

Prima parte a existenței printre oameni a acestui om artificial se desfășoară în cadrul naturii și ilustrează parcă unele din motivele predilecte ale literaturii lui Jean-Jacques Rousseau: încîntarea în fața peisajelor

naturale, a clarului de lună și răsăritului de soare, comuniunea cu natura limpede și virgină, viața petrecută în cadrul natural, într-o colibă (unde personajul se aciuiază alături de o familie de surghiuniți pe care-i observă fără să fie văzut de ei, și de la care, treptat, învață ce este omul, ce înseamnă bunătatea, dragostea, comuniunea dintre oameni). Îndată ce se arată însă, monstrul este respins cu oroare și el trăiește pentru a doua oară experiența izgonirii din fața celor către care el se îndreptă cu brațele deschise. Omul natural este deci bun, plin de iubire și dornic să răsplătească cu iubire și recunoștință iubirea semenilor, și răul nu intervine decît atunci cînd nu există dragostea.

Din acest punct de vedere Frankenstein este deci o carte romantică desăvîrșită. (Lucrul acesta pare evident și sub raportul scrierii, căci autoarea adoptă deliberat stilul larg, retoric, cu fraze amplu drapate, și în care personajele recurg frecvent, în exclamații și interjecții, la Divinitate. Frecvența invocării numelui lui Dumnezeu și referirea personajelor la legea divină poate fi interpretată mai curînd ca un procedeu tipic romantic, decît ca o expresie a unor convingeri ce ar fi putut părea surprinzătoare la o scriitoare crescută în mediul raționalist al familiei sale și evoluînd apoi sub influența ateismului profesat al soțului său, poetul Shelley.) Chiar dacă a plecat însă de la detaliile mai pitorești ale unei povestiri de groază, scriitoarea s-a întors la o temă cu rezonanțe mai profunde și mai general omenești. Romanul său a devenit deci o operă în tradiția romantismului umanitar și a evoluat, pe deasupra complicațiilor aventuroase și a decorului gotic — sau, cum s-a și spus, suprarealist — tot mai mult în direcția unei parabole.

Opera lui Frankenstein — monstrul — era rezultatul unei strădanii spre cunoaștere (chiar dacă pervertită inițial de orgoliul creatorului solitar și nu însuflețită de dăruire). În existența sa, acest monstru se lasă covîrșit de răul care izbucnește din fisura minții celui care l-a creat, și viața sa nu mai slujește cunoașterii, comunicării cu oamenii și dăruirii față de idealurile omenești, ci răului.

Înțelesul parabolei este limpede, în primul rînd (și lucrul acesta a fost observat de diferiții comentatori) creatura lui Frankenstein, dincolo de înfloriturile și arabescurile istorisirii, nu este decît o proiecție a minții celui care a creat-o, o — cum s-a spus — „jumătate", cealaltă jumătate a omului creator. Atunci însă cînd o minte înzestrată cu darurile cunoașterii și ale creației se lasă stăpînită de răul care este lipsa de iubire, urmarea este de la sine înțeleasă: răul se extinde ca o molimă și pedeapsa, care este distrugerea totală, nu poate și nu trebuie să întîrzie. (Din acest unghi, Frankenstein *poate fi privit și ca o parabolă, naivă desigur, dar păstrînd un fond de adevăr, și despre împrejurări istorice mai apropiate, ceea ce și explică circulația pe care a dobîndit-o cartea în lumea occidentală în deceniile trecute dominate de „spaima atomică". O astfel de interpretare scoate în evidență și unul din aspectele reale ale cărții — cel de literatură științifică fantastică — de divagație fantastă pe marginea efortului de cunoaștere, aspect mai ales speculat de unele din peliculele cinematografice inspirate de roman).*

Evident, reducerea la o schemă — aceasta sau alta — a cărții este simplificatoare. Ea trebuie totuși încercată pentru că scoate în evidență caracterul profund omenesc, generos romantic al unei opere prea multă vreme diminuată de îngroșările și deformările care au luat naștere din unele note neesențiale ale scriiturii, și, mai ales, din interpretările mai tîrzii. Trebuie adăugate de asemenea și realele merite literare ale cărții care o fac lizibilă cu plăcere și astăzi, cînd multe din romanele momentului și genului din care face parte s-au învechit sau sînt greu apăsate de manierismul retoricii, de amploarea divagațiilor și de ambiția vizionarismului profetic. Există în Frankenstein *pasaje de mare frumusețe de poem romantic — întregul fragment cu existența pastorală a monstrului, sau finalul, în care creatorul își urmărește creatura în deșerturile înghețate ale Oceanului arctic. Personajul — despre care s-a spus cu îndreptățire că a devenit mult mai interesant decît creatorul său — este stăpînit de o însuflețire demonică, de*

un patetism al trăirii și al gesticulațiilor, care anunță unele din marile figuri ale romantismului (dacă n-ar fi decît încordarea diabolică și suferința insuportabilă a celuilalt mare monstru din literatura feminină engleză — Heathcliff din La răscruce de vînturi *de Emily Brontë.)*

De aceea se impune o mențiune deosebită pentru calitatea excepțională a versiunii românești semnată de Adriana Călinescu, prin care Editura ALBATROS pune la dispoziția cititorilor noștri pentru prima dată versiunea integrală a uneia dintre creațiile importante ale romantismului timpuriu. Textul românesc transpune cu egală intensitate pasiunea lirică a originalului și impune lectura maiestuoasei proze poetice a romanului în dimensiunile mai lucide ale sensibilității moderne. Traducătoarea a realizat astfel, ceea ce se izbutește rar în transcrierea unui text de epocă — a făcut actuală, subliniindu-i tocmai marile valențe poetice și fără să-i trădeze cîtuși de puțin spiritul — o carte care părea să se adreseze unei altfel de mentalități.

MIRCEA IVĂNESCU

Lector : VICTOR ZEDNIC
Tehnoredactor : MARIANA PUȘCAȘU

Apărut 1973. Comanda nr. 8693. Tiraj 26 000 broșate — 4000 legate. Coli de tipar 7¹/₄.

Tiparul executat sub comanda nr. 20 718 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1
București
Republica Socialistă România

Fantastic Club

Lei 9,75

ÎN ACEEAȘI COLECȚIE

au mai apărut

Victor Bîrlădeanu
EXILATUL DIN PLANETOPOLIS

Horia Aramă:
ȚĂRMUL INTERZIS

Ovidiu Șurianu:
ÎNTÎLNIRE CU HEBE

Vladimir Colin
CAPCANELE TIMPULUI

Ion Hobana și
Gianfranco de Turris.
FANTASCIENZA

sub tipar

R. Bărbulescu, G. Anania:
PARALELA-ENIGMĂ

Gerard Klein:
PLANETA CU ȘAPTE MĂȘTI